

BUDAPESTI CORVINUS EGYETEM
VÁLLALATGAZDASÁGTAN INTÉZET
VERSENYKÉPESSÉG KUTATÓ KÖZPONT

A nemzeti versenyképesség intézményi támogatása

- Elméleti áttekintés és válogatott országtanulmányok tapasztalatai -

2016. augusztus 9.

**Chikán Attila
Molnár Boglárka
Szabó Erika**

Tartalomjegyzék

Előszó.....	1
Vezetői összefoglaló	2
Bevezetés	3
1. Versenyképességi politikák és intézmények: fogalmi keretrendszer és az országtanulmányok tapasztalatai	6
1.1. Alapelvek, alapkövetelmények a nemzeti versenyképességhez	6
1.2. A nemzeti versenyképességi politikák és programok jellemzői	7
1.2.1. Hosszú távú gondolkodás	7
1.2.2. Általános szabályok és nemzeti sajátosságok.....	8
1.2.3. A reálgazdaság becsülete	9
1.2.4. Intézmények, állam és piac	10
1.2.5. Átfogó koncepció.....	11
1.2.6. A jelentések és javaslatok tartalma.....	11
1.3. A szervezeti-intézményi háttér.....	12
1.3.1 A versenyképesség-felfogás és összetevői	12
1.3.2. Szervezeti struktúra, összetétel	14
1.3.3. Tevékenységek.....	15
1.4. Összefoglalás	16
1.5 Kitekintés: Magyarországi kezdeményezések	17
2. A nemzeti versenyképesség és intézményrendszer elméleti háttere és az országelemzések alapvető tanulságai	20
2.1 Versenyképesség és intézmények irodalmi háttere	20
2.2 A World Economic Forum (WEF) és az IMD World Competitiveness Center versenyképességi rangsorai: Rövid összehasonlítás.....	25
2.3 A fejlődés irányai: A vizsgált országok üzleti életében leginkább problémásnak érzékelt területek.....	27
2.4 Az intézményrendszerek fejlődése és az elmúlt évek tanulságai	30
3. Nemzetközi tapasztalatok	32
3.1 Országtanulmányok.....	33
Amerikai Egyesült Államok.....	33
Chile	40
Csehország.....	51
Egyiptom	57

Finnország.....	65
Horvátország.....	73
Írország.....	80
Jordánia	84
Nagy-Britannia.....	91
Nigéria.....	99
Örményország.....	102
Svédország.....	108
Szingapúr	116
Szlovénia	125
Törökország.....	132
3.2 Globális és európai intézmények.....	138
3.2.1 Versenyképességi Tanácsok Világszervezete (Global Federation of Competitiveness Councils).....	138
3.2.2 EU Versenyképességi Tanács	140
Irodalomjegyzék.....	146

Előszó

Jelen tanulmányunk a Vállalkozók és Munkáltatók Országos Szövetsége és a Budapesti Corvinus Egyetem Vállalatgazdaságtan Intézetében működő Versenyképesség Kutató Központ több éve tartó együttműködése keretében készült. Az együttműködés célja, hogy a versenyképességgel kapcsolatos kutatások között kiemelt helyen szerepeljenek azok az elemzések, amelyek elősegíthetik a magyar kis- és közepes vállalati szféra eredményességének fokozását.

A nemzetközi tapasztalatok azt mutatják, hogy a versenyképességet hatékonyan támogató nemzeti intézményrendszer igen nagy mértékben járulhat hozzá a vállalati eredményességhez, a hazai és nemzetközi piacokon való helytálláshoz. Sajnos, a magyar gazdaságban mindezidáig nem sikerült egy átfogó versenyképességi politikát és az ennek megvalósítását elősegítő intézményrendszert kialakítani. Volt néhány kezdeményezés az elmúlt másfél évtizedben, ezek azonban a megfelelő politikai támogatás és gazdaságpolitikai alátámasztottság hiányában hamar elhaltak. Jelen tanulmányunk célja, hogy egy nagyobb kutatás háttérére támaszkodva áttekintse azt, hogy mit tanulhatunk a ma a világban működő a nemzeti versenyképességi intézményrendszerek tapasztalataiból. Ezen áttekintésből kiindulva megalapozottan javasolhatjuk egy, a magyar sajátosságoknak megfelelő intézményi struktúra kialakítását – amelynek konkrétumait természetesen sokoldalú további vizsgálatok után lehet meghatározni. Úgy véljük, hogy a VOSZ-nak sajátos társadalmi háttérével és felkészültségével kezdeményező szerepet kellene játszani a szükséges intézményi és szabályozási formákra vonatkozó javaslattételben, s a megvalósításhoz vezető úton való elindulásban. Természetesen tény, hogy a javasolható intézményi megoldások számos területen új politikai megközelítést igényelnek. Az ezekért való lobbizás véleményünk szerint megfelel a VOSZ küldetésének és tagsága érdekeinek, s természetesen hiszünk abban, hogy nemzeti versenyképességünk javát szolgálja.

2016. augusztus

Chikán Attila
Molnár Boglárka
Szabó Erika

Vezetői összefoglaló

A tanulmány sok éves, mind elméleti, mind empirikus szempontból széles körre kiterjedő kutatás alapjaira épül – a „Versenyben a világgal” program húsz éves fennállása alatt mintegy 170 műhelytanulmány és nagyszámú egyéb publikáció készült, a kutatók és gyakorlati szakemberek széles körének bevonásával. A kutatásnak fontos ága a nemzeti és vállalati versenyképesség intézményi feltételeinek elemzése – jelen anyagunk ebben a gondolatkörben született, elsősorban gazdaságpolitikai orientációval.

Az első fejezet a nemzeti versenyképesség megvalósításának alapelveiből indul ki. Kimondja, hogy a versenyképesség nem pusztán gazdasági kategória, végső céljául a társadalmi jólét fokozását jelöli meg. Ennek megfelelően egy sikeres versenyképességi politika csak széleskörű társadalmi támogatás mellett valósítható meg. Ennek eléréséhez (is) szükséges, hogy a versenyképességi politika karakteres legyen, jól azonosítható és azonosulásra készítő célokat és eszközöket fogalmazzon meg. Két olyan eleme is van, amelyek csak hosszú távú gondolkodás esetén érvényesülhetnek: ezek a társadalom szellemi tőkéjének növelése és a sokoldalú fenntarthatósági kritériumok figyelembe vétele. Mai társadalomtudományi tudásunk emellett azt támasztja alá, hogy hatékony szervezeti-intézményi háttér nélkül mindezek nem valósíthatók meg.

A fenti elvekre épülő versenyképességi politikák főbb jellemzői:

- Hosszú távú gondolkodás;
- Az általános elvek és a nemzeti sajátosságok harmonizálása;
- A reálgazdaság (a tágan értelmezett termelés) kitüntetett szerepe
- Átlátható, stabil, pártatlan, szakszerű intézményi struktúra;
- Átfogó koncepció;
- Jól azonosítható részletek.

A tanulmány első fejezete tárgyalja az egyes országok intézményeiben, programjaiban fellelhető azonosságokat és különbségeket, s röviden kitér a hazánkban elindult, rövid életű kezdeményezésekre.

A második fejezet egy esetleges hazai intézményi háttér teremtési szándék megalapozásához járul hozzá. Bemutatja a versenyképességi intézményekkel kapcsolatos elméleti háttérrel és a két legjelentősebb versenyképesség-értékelő nemzetközi intézmény rangsorképzési elveit. Ezt követően elemzi az országtanulmányok alapján leginkább problematikusnak észlelt versenyképesség befolyásoló tényezőket, mintegy rámutatva a fejlődés fő irányaira. Végül összefoglalja, hogy melyek a legutóbbi évek versenyképesség alakulásának legfőbb tanulságai.

A harmadik fejezet 14 ország versenyképességi intézményrendszerének és programjainak esettanulmányokba foglalása, melyek tényanyagai és a hozzájuk fűzött kommentárok alapozzák meg a tanulmány első részeinek következtetéseit.

Bevezetés

A nemzeti versenyképességgel foglalkozó szakemberek között sok mindenben van vita – abban azonban gyakorlatilag teljes az egyetértés, hogy amennyiben elfogadjuk a fogalom létét, akkor azt mindenképpen egy nagyon átfogó társadalmi, politikai keretben kell definiálnunk. **A nemzeti versenyképesség nem egyszerűsíthető le néhány gazdasági, vagy szociális kulcsfogalomra, legyenek ezek egyenként önmagukban bármilyen átfogóak is. Így aztán a nemzeti versenyképesség alapvető értelmét a társadalmi jólét növelésének igen komplex és persze rosszul definiálható és még rosszabbul mérhető feladatának megvalósításában látják,** s ennek megfelelő komplexitást várnak el a téma kutatóitól, illetve a gyakorlati megvalósítására törekvő politikusoktól, gazdaságpolitikusoktól is.

Jelen tanulmányunk arról ad képet, hogyan kezelik ezt a komplexitást néhány olyan országban, ahol a versenyképesség kérdését elég fontosnak tartják ahhoz, hogy önállóan értelmezhető nemzeti intézményi keretet is állítsanak mögé. Nem állítjuk, hogy ezeket az országokat (illetve politikusaikat, intézményeiket) példaként kellene állítani – úgy véljük azonban, hogy tapasztalataik értékelése és felhasználása hasznos lehet. Különösen igaz ez hazánkra, ahol a versenyképesség szót gyakran használják a közbeszédben, de sem versenyképességi politikánk, sem ezt megalapozó intézményeink nincsenek.

Hangsúlyozzuk, hogy tanulmányunkban nem törekszünk a nemzeti versenyképesség kérdéseinek átfogó tárgyalására. Ennek a műnek a megszületése még várat magára¹, jelen tanulmányunk „csak” némi empirikus háttér felvázolására és a közvetlen következtetések levonására vállalkozik. **A tanulmány fókuszában a versenyképességet támogató intézményi környezet vizsgálata áll.** Ebből adódóan viszonylag sok szó esik az állam szerepéről. Hangsúlyozzuk, hogy nézetünk szerint a versenyképesség végül természetesen a piacon dől el, tehát átfogó elemzésekor a piacok működésére, az azt befolyásoló környezetre (ezen belül persze az állami piacbefolyásolásra is) legalább akkora súlyt kell helyezni, mint az állami intézményekre. Jelen dolgozatunk számos helyen mutat rá a piaci és állami szereplők együttműködésének szükségességére.

A vizsgálatba bevont országok körének kialakításakor törekedtünk a sokszínűsége, így a minta országai igen sokfélék. Ez módot nyújt arra, hogy ami általánosítható következtetés adódik, az valóban változatos háttérből bontakozzon ki. Az elemzésben szereplő országok alfabetikus listája a következő (zárójelben a World Economic Forum (WEF) 2011-12 és 2015-2016. évi versenyképességi rangsorában elfoglalt helyezésük):

¹ Néhány elemét lásd Chikán-Czakó (2009).

Amerikai Egyesült Államok (5; 3)

Chile (31; 35)

Csehország (38; 31)

Egyiptom (94; 116)

Finnország (4; 8)

Horvátország (76; 77)

Írország (29; 24)

Jordánia (71; 64)

Nagy-Britannia (10; 10)

Nigéria (127; 124)

Örményország (92; 82)

Svédország (3; 9)

Szingapúr (2; 2)

Szlovénia (57; 59)

Törökország (59; 51)

Egy adalék: Magyarország ebben a rangsorban a 63. helyen végzett – bár a helyezés az utóbbi években egyre romlott, jelenleg is a felsorolt országok középmezőnyében helyezkedik el.

A WEF fejlettség szempontjából csoportokba sorolja a rangsorolt országokat. Ezen besorolás, valamint az elmúlt évek tendenciái alapján állítottuk össze a következő táblázatot.

1. táblázat. A vizsgálatba bevont országok csoportosítása²

A WEF fejlettségi besorolása	Az elmúlt négy évben a rangsorokban elfoglalt hely			Összesen
	Javult	Változatlan	Romlott	
Fejlett	2	4	4	10
Közepesen fejlett	1	1	0	2
Alig fejlett	1	1	1	3
Összesen	4	6	5	15

Úgy véljük, a fenti adatok igazolják a minta sokszínűségét, hiszen csaknem minden fejlettségi szintű és fejlődési tendenciájú ország képviselve van benne.

Az alábbiakban először a versenyképesség és intézmények kapcsolatát tárgyaló irodalom egy összefoglalóját adjuk, majd az országesettanulmányokból adódó átfogó következtetéseket fogalmazzuk meg, három szakaszban (kitérve az alapelvekre, a programok jellemzőire, valamint az intézményi háttérre), végül pedig az országtanulmányok következnek.

² Az eredeti WEF kategóriák a következők: High income (Fejlett), Upper-middle income (Közepesen fejlett), Lower-middle income (Alig fejlett), a vizsgálatba bevont országok közül rendre 10, 2 és 3 ország tartozik az egyes csoportokba. Az elmúlt négy év változásait a következő módon értékeltük: egy ország a 2011/12 rangsorban elfoglalt helyéhez képest „Javult” és „Romlott” kategóriába került, ha +/- 10%-nál többet javított/rontott helyezését a négy év alatt, másként „Változatlan”.

Megjegyezzük, hogy a tanulmány egy hosszabb kutatás legújabb eredményeit tartalmazza. Számos előzménye közül kiemeljük Chikán Attila: Utak a sodródás és a voluntarizmus sziklái között (Nemzeti versenyképességi politikák tanulságai) című, a Világgazdaság Online 2010. november 26. számában megjelent cikkét, valamint Chikán Attila és Szabó Erika tanulmányát, amely a „Versenyben a világgal” kutatási program műhelytanulmány sorozatában jelent meg, „Nemzeti versenyképességi intézmények és programok” címmel (Budapesti Corvinus Egyetem, Versenyképesség Kutató Központ, 2013). Ezen tanulmányok szövegét szabadon használtuk, az ott leírtakat kibővítettük, kiegészítettük a publikálásuk óta eltelt idő fejleményeivel, s megerősítettük az empirikus anyag elméleti háttérét. A következtetéseink tapasztalati alapját jelentő empirikus országtanulmányok megújultak. Ezek a tanulmányok tematikailag a lehetséges mértékig egységesek, de nem törekedtünk teljesen azonos szerkezetre az egyes országokban előforduló fő kérdések és megoldások sokszor igen eltérő jellege miatt. Minden országtanulmány végén szerepel egy rövid általános értékelés, amelyben konkrétan megfogalmazzuk, mi látszik az adott országban követett legfőbb versenyképességi célnak, mennyire átfogónak és karakteresnek találjuk a versenyképességi politikát, s mi jellemzi ezt az innovativitás, a szellemi erőforrásokra támaszkodás és a fenntarthatóság szempontjából.

Tanulmányunk nem ad közvetlenül tanácsokat a Magyarországon kialakítandó intézményi rendszerre, az országtanulmányok tényanyaga és a belőlük levont következtetések azonban nagyon sok municiót adnak egy ilyen intézményrendszer létrehozásához és működtetéséhez. A konkrét javaslatlételt természetesen a hazai helyzet és sajátosságok gondos elemzésének kell megelőznie.

1. Versenyképességi politikák és intézmények: fogalmi keretrendszer és az országtanulmányok tapasztalatai

1.1. Alapelvek, alapkövetelmények a nemzeti versenyképességhez

A kiterjedt szakirodalom ismeretében, illetve az elemzésbe bevont országok anyagainak elemzése alapján leszögezhetünk néhány olyan általános alapelvet, amelyek nélkül a tapasztalatok szerint nem képzelhető el sikeres nemzeti versenyképesség-politika.

1. A nemzeti versenyképesség **nem csak gazdasági kérdés**. Minden tapasztalat arra utal, hogy csak akkor állíthatunk össze értelmes és hatékony versenyképességi programokat, ha a versenyképességi komponensek piramisának csúcsára a társadalmi jólét növelését helyezzük. Ennek az elvnek messzemenő következményei vannak a versenyképességi programokra nézve, hiszen e szemléletben a programokban igen sok társadalmi, kulturális elemet kell tartalmazniuk.
2. A sikeres versenyképességi politika kulcseleme, hogy **minél átfogóbb társadalmi támogatásra támaszkodjon**. Ennek első feltétele, hogy ki kell vonni a közvetlen pártpolitika hatóköréből. (Miközben persze a mindenkori kormányhoz kell kötni – ez delikát, s a politikai szereplők önuralmát próbára tevő feladat.) *Ennek jegyében igen gyakori egyrészt a többpárti bizottságok, tanácsok működtetése, másrészt a társadalom különböző szféráinak (üzleti világ, munkavállalók, oktatók, tudósok, civil szervezetek) részvétele a versenyképességre vonatkozó döntés-előkészítésben.* További feladat, hogy meg kell teremteni, illetve működtetni kell egy olyan intézményrendszert, amely a társadalom erre mozgósítható rétegeit *rendszerszerűen* bevonja a tervezésbe és a megvalósításba.
3. A nemzeti versenyképességi politikának **karakteresnek kell lennie**, világosan látszania kell, hogy hogyan támaszkodik az adott ország nemzeti erősségeire, s hogyan kívánja kezelni a gyengeségeket. Be kell mutatnia, hogy ezek az erősségek valósak és mozgósíthatóak. A realitásokkal szembenézve, a valós helyzetből kiindulva kell a versenyképesség fokozásának lépéseit megfogalmazni. El kell kerülni az olyan csapdákat, mint a túlzott optimizmus, vagy a politikai érdekből történő torzítás. Ezen követelmény megvalósulásának feltétele egyrészt a sokoldalú és alapos szakmai felkészülés, másrészt a politikai pártatlanság elérése.
4. A versenyképesség dinamikus jellegéből adódóan egy sikeres versenyképességi politika **középpontjában a társadalom szellemi képességeinek fejlesztésének és hasznosításának kell állnia** – köznapilag ez az oktatás, a kutatás, a tudásfejlesztés és végső kicsúcsosodásában az innovációs folyamatok kulcsszerepét jelenti. A tudásalapú társadalom és gazdaság feltételei között kulcskérdés, hogy az adott ország hatékonyan

tudjon bekapcsolódni azokba a globális folyamatokba, amelyek az állandó változás, az egyre igényesebb fogyasztók, az egyre komplexebb folyamatok miatt a szellemi tartalom jelentőségét növelik.

5. A versenyképességi politikában **beépített tulajdonságnak kell lennie az átfogóan értelmezett fenntarthatóságnak**. E fogalom alatt itt három tényezőcsoportot értünk: a pénzügyi fenntarthatóságot (így a versenyképességi politika megvalósításához szükséges egyszeri és folyamatos ráfordítások forrásainak biztosítását, a hosszú távból következő elkötelezettségek számbavételét), a kulturális szempontok figyelembe vételét (mire tudunk/akarunk építeni a hagyományokból, hogyan látjuk a változások hatásait) és természetesen a természeti környezetre gyakorolt hatást.
6. Minden olyan országban, ahol sikeres versenyképességi politikáról beszélhetünk, nagy hangsúlyt kapott a **megfelelő szervezeti-intézményi háttér** kidolgozása. Ebben persze több eltérő megoldás is jó lehet, de azt találtuk, hogy jó néhány helyen működik a versenyképesség növelésére specializált szervezet: létrehozta egy sokszínű, (gyakorta többpárti) Versenyképességi Tanácsot, illetve hasonló funkciójú, más nevű szervezetet. Ez általában közvetlenül a miniszterelnöknek, vagy az elnöknek tesz jelentéseket, főként ezen a magas szintű politikai kapcsolatrendszeren keresztül befolyásolja a gazdaságpolitikát. A tanács összetétele, szervezeti kapcsolatrendszere és elnevezése sokféle lehet, de az látszik, hogy minden, a versenyképességre érdemi befolyást gyakorló réteghez szálakkal kell rendelkeznie. Ezekkel az intézményekkel az 1.3. fejezetben foglalkozunk.

1.2. A nemzeti versenyképességi politikák és programok jellemzői

Az alábbiakban azokat a jellemzőket foglaljuk össze, amelyek (csaknem) általánosan fellelhetőek az egyes nemzeti versenyképesség programok elemzése során. Természetesen az itt megfogalmazott tételek általánosítások, a konkrét megnyilvánulási formáik igen változatosak lehetnek. Eltérőek az egyes országok abból a szempontból is, hogy az egyes jellemzők mennyiben csak a deklarációk szintjén jelennek meg, s mennyiben jelentik a tényleges folyamatok tulajdonságait. Mindkét esetre több példa található – miközben persze igen nehéz nyomon követni a szövegek és a gyakorlat eltérését, s ha meg is lehet ezt állapítani, az okok és mértékek tekintetében még mindig sötétben tapogatózhatunk. Ezzel együtt igen tanulságosnak találjuk, hogy milyen sok lényegi hasonlóság található az egyes országok programjai között.

1.2.1. Hosszú távú gondolkodás

A versenyképességet befolyásoló képességek nem hirtelen teremnek vagy halnak el, hanem hosszú távon épülnek fel és le is. Ez azt jelenti, hogy türelemre van szükség a versenyképességi politikák érvényesítésében. **A tapasztalatok szerint a versenyképességi politikákban a rövid táv két-három év – ennyi idő alatt**

épülnek fel azok a képességek, amelyeknek fejlesztése a legrövidebb időt veszi igénybe (jó példa erre a chilei, a horvát, az ír vagy a szingapúri példa). A helyzetet rontani persze mindig gyorsabban lehet. Az igazi veszélyt azonban nem ez jelenti, hanem az, hogy nem tudjuk, vagy nem merjük, nem akarjuk észrevenni a versenyképesség lassú leépülését, mert a térvész napra-napra történik, lassú ütemben, kisebb lépésekben.

A tudatos kormányzati politika a képességek építését szolgálja – sok esetben tehát nem is közvetlenül, vagy pláne látványosan célzott versenyképesség-javító intézkedéseken (például a mindig középpontban lévő adórendszeren) van a hangsúly, hanem a háttérben meghúzódó, közvetlen hatást esetleg nem is gyakorló, de hosszú távon igenis fontos szférákra (például az oktatásra) kell koncentrálni (ezt bizonyítják a finn, a svéd, a brit az ír, a cseh és a szingapúri esetek). Ez az egyik legfontosabb tanulság a nemzeti versenyképességi programokból. ***A hosszú távú gondolkodás érvényesülésének legfőbb akadályai a rövid távú érdekek előtérbe kerülését okozó politikai ciklusok, illetve a politikai érdekek által keltett türelmetlenség.*** Ezeknek elkerülését nagy mértékben segíti, ha a versenyképességet támogató intézményrendszer struktúrájában jelentős súllyal jelennek meg a politikai ciklusokhoz kevésbé kötődő rétegek (civil szféra, tudomány, munkavállalók) és szabályozások.

1.2.2. Általános szabályok és nemzeti sajátosságok

A versenyképességet befolyásoló nemzeti képességek egyéniek, tehát országonként, időszakonként más konkrét eszközökkel fejleszthetők. Ezek az eszközök azonban általános szabályok szerint működnek, tehát az egyéni nemzeti utak megválasztásánál nem szabad őket figyelmen kívül hagyni. Ezeket az általános szabályokat tudományos tényekre és mások, illetve a magunk tapasztalataira építve lehet megismerni és fejleszteni. Nem szabad se a rövid távú ideológiai divatokra (mondjuk a neo-liberalizmus, vagy a neo-keynesianizmus dicsőítésére vagy elátkozására) támaszkodni, sem pedig a „mi nagyon különlegesek vagyunk” gyakran nagyon vonzó (s legalább ilyen gyakran illúziókra épülő) jelszavának bedőlni. A gazdaság, a társadalom működésének vannak (megismerhető) törvényszerűségei, ezek félresöprése megengedhetetlen hiba.

A nemzeti versenyképesség lényegéből adódóan csak nemzetközi keretek között értelmezhető. Így a versenyképességi politikáknak világos felfogást kell tükrözniük a globalizációval való viszonyt, a tőke be- és kiáramlást, vagy az exportfejlesztést illetően. Két nagy tanulságot látunk versenyképességi politikák nemzeti jellegét, illetve következményeiket tekintve. Az egyik, hogy **versenyképességi szempontból értelmetlen dolog egy adott országban általában „a multik” szerepéről beszélni.** Lényegi különbségek vannak a nemzetközi vállalatoknak az egyes ágazatokban, piacokon betöltött szerepét illetően.

Egy adott ágazaton belüli versenyhelyzet, vállalati struktúra, az intézmények működése, sőt az itt tevékenykedő menedzserek személyisége ezt nagy mértékben befolyásolja. A multinacionális vállalatokkal kapcsolatos politikát tehát ágazatonként, gyakran vállalatonként differenciáltan érdemes kezelni (mint a Jordán és az Örmény esetben). Hasonlóképpen (talán kellemetlen, de) széles körben igaz tapasztalat, hogy **„nemzeti hős” vállalatok kiemelése gyakrabban jár negatív, mint pozitív következményekkel.** A versenyképességi politikának kulcsjellemzője kell legyen, hogy illeszkedjen a nemzetközi gazdasági folyamatokhoz, illetve a globális gazdaság szereplőinek várható magatartásához. Ez nem azt jelenti, hogy az ő szándékaik szerint kell cselekedni, hanem azt, hogy saját szándékaink kialakításakor számolni kell a reakciókkal. Érvényes ez mind a nemzetközi politikai élet szereplőire, mind az üzleti szférára.

1.2.3. A reálgazdaság becsülete

A versenyképességi politika fogalmi és eszközrendszere egyaránt igen nagy mértékben támaszkodik a reálgazdaságra (termelésre, szolgáltatásra, logisztikára). Elismerve, sőt hangsúlyozva a versenyképesség átfogó társadalmi szerepét, illetve a pénzügyi szféra fontosságát és relatív függetlenségét, ki lehet mondani, hogy **a versenyképességi politikák elemzésének egyik fő hozama a reálgazdaság becsületének helyreállítása, a javak és szolgáltatások termelésében kifejeződő értékteremtő erő elismerése volt.**

Mivel a verseny végső soron ott dől el, hogy a fogyasztók az egyes versengő termékek és szolgáltatások közül melyiket választják, triviális állítás, hogy a versenyképesség valójában a reálgazdaságban dől el. **A versenyképességi politika megalapozásának kulcskérdése, hogy sikerül-e azonosítani azokat a lényegi képességeket** (az üzleti szférában gyakran használják a „core competence” kifejezést), **amelyekre a gazdaság versenyképessége építhető.** Igen nagy a jelentősége, hogy mennyire sikerül középpontba állítani a technikai fejlődésben főszerepet játszó ágazatokat, képes-e az adott ország megfelelő színvonalú és mennyiségű gazdasági, műszaki és természettudományi felsőfokú képzettségű szakembert, illetve az új technológiákra fogékony szakmunkást csatasorba állítani. Ugyanakkor az is fontos, hogy figyelembe vegyük: a hagyományos ágazatokban is lehet innoválni, sőt az innováció ezekben gyakran még inkább képes versenyelőnyt hozni, meglepetéserejénél fogva. A kutatás-fejlesztés nemzeti szintű intézményi rendszerének stabilitása, a támogatások kalkulálhatósága és változatossága elengedhetetlenek a kívánatos innovációs tevékenységhez.

1.2.4. Intézmények, állam és piac

Az intézmények jelentősége alig két-három évtizede kap nagyobb hangsúlyt a gazdaságtudományokban. A versenyképességi politikák tapasztalatai alátámasztják azt az álláspontot, hogy a gazdaság működésének alapkérdései nagymértékben intézményi jellegűek. **Az átlátható, pártatlan, stabil és szakszerű intézményi struktúra, a jogszerűség uralma elvben elengedhetetlen versenyképességi követelmény, megvalósulásának mértéke meghatározó egy adott ország szempontjából.** A tulajdon biztonsága, a racionális kalkuláció lehetősége minden vállalkozás alapja.

A ma sokat átkozott/kritizált „neoliberális” gazdaságpolitikáról és a hozzá tartozó intézményrendszeréről tartalmas és elfogulatlan gondolkodás esetén világosan láthatjuk, hogy azt nem valami külső erő kényszerítette a világra, hanem a világ gazdaság fejlődésének egy meghatározott szakaszában a fejlődés organikus következménye volt. **Ma sem tudunk jobbat, mint a világos állami szabályozás és a rugalmas piac hatékony együttélését.** A gazdaságban zajló folyamatok bonyolultsága nem teszi lehetővé a gazdaságnak egy központi akarat alá rendelését, az autoriter kísérletek kudarcot vallanak. A kormányokkal szembeni követelmény egyebek mellett épp a versenyképességi politikán keresztül a gazdaság változásképeségének, proaktív alkalmazkodóképességének elősegítése. Ehhez megfelelő intézményrendszer kell, amely képes megteremteni a kapcsolatot a kormányzat politikai szándékai és a külvilág által támasztott rugalmassági követelmények között. **A rugalmasság a gazdaságban alapvetően struktúra kérdése – miként a fizikában, itt is érvényes, hogy a rugalmatlan, merev rendszerek nem alkalmazkodnak, hanem törnek. A rugalmassághoz mozgási szabadság kell, ezt a kormányzatnak a szándékok és szabályok világos, hosszú távra szóló megfogalmazásával és a részletfolyamatok önszabályozásának engedésével kell segítenie.** Ezen feladatok megvalósításához alapfeltétel, hogy meg kell teremteni azokat a képességeket és tulajdonságokat, amelyek az államot hiteles gazdasági szereplővé teszik.

Ha az intézményi struktúra az aktuálpolitikát szolgálja, annak súlyos versenyképességi következményei lehetnek. További fontos követelmény, hogy az intézményi rendszer megfeleljen a nemzeti kultúrának és hagyományoknak, az emberek eligazodjanak, otthon érezzék magukat benne. Az intézményi struktúra kulcskérdése a gazdasági szervezetek közötti kapcsolatok szabályozása és az azok alakítására alkalmas intézményi formák alkalmazásának ösztönzése, az ellátási láncok, klaszterek, beszállítói hálózatok alakításához keretek nyújtása. Ez fontos eszköze annak, hogy a vállalati képességek szinergikusan ötvöződjének ágazati és nemzeti képességekké.

1.2.5. Átfogó koncepció

Összhangban azzal az alapfelfogással, amely a versenyképesség végső céljaként a társadalmi jólét fokozását fogadja el, a versenyképességi politikáknak és programoknak nem elég a gazdaság egy-egy (vagy akár több) területén eredményre törekedniük, hanem a gazdaság és társadalom egészére nézve kell terveket kovácsolniuk.

A kormányzati szándékok kifejezése általában olyan aggregált állításokban fogalmazódik meg, mint a foglalkoztatás növelése, az exportképesség fokozása. Nagyon fontos, hogy világos legyen, hogy ezek a szándékok akkor vezetnek kedvező eredményhez, ha létezik az a vízió, amelynek megvalósítása érdekében a tételeket megfogalmazzuk. A jelzett szándékok tehát nem válhatnak öncélúakká – a foglalkoztatás növelésének például az ad gazdasági értelmet (a szociális értemen túl), ha a foglalkoztatottak versenyképes termékeket és szolgáltatásokat állítanak elő, s az export bővítésének is jól megfogalmazható hatékonysági követelményeket eleget téve kell megvalósulnia. A politikának az az alapvető feladata a versenyképességre vonatkozólag, hogy megfogalmazza azt a társadalomképet (víziót), amely reálisan elérhető és kellőképpen kívánatos ahhoz, hogy a társadalom szereplőit motiválja.

1.2.6. A jelentések és javaslatok tartalma

Ami az elemzések és jelentések tartalmát illeti, az alábbi feltűnő jelenségeket emeljük ki:

- Az oktatás gyakorlatilag mindenütt kiemelt tényezőként szerepel;
- Szinte mindenhol megjelenik a kormányzati stabilitás jelentőségének hangsúlyozása;
- Rendszerint középpontba kerülnek a közpolitikai hatások;
- Az elemzések szerkezete inkább a gazdaság funkcionális aspektusaira épül, szemben az ágazati megközelítéssel;
- A fenntarthatóság súlya kisebb, mint amire számítottunk;
- Gyakran fordul elő a korrupció elleni harc fontosságának kiemelése, olyan országokban is, amelyek a közvélekedés szerint kevésbé „fertőzöttek”;
- Az innováció jelentőségét nehéz lenne túlhangsúlyozni a versenyképességi tanácsok felfogásához képest. Sokhelyütt szinte szinonimaként használják a versenyképességet az eredményes innovációval, de ahol az utóbbi „csak” az egyik összetevője az előbbinek, ott is kiemelt hangsúlyt kap.

1.3. A szervezeti-intézményi háttér

A kutatás során 15 olyan ország versenyképességi politikáit elemeztük, ahol a politikai programok mögött valamilyen viszonylag jól meghatározható szervezet áll. Ezeket a szervezeteket a tanulmányban rendszerint versenyképességi tanácsoknak hívjuk – ez az országok többsége esetén meg is állja a helyét, de azonos megnevezés mögött az egyes országokban igen eltérő felépítésű, összetételű szervezet állhat. Más országokban az elnevezés nem, de a funkció stimmel – mi ez utóbbit tartottuk meghatározónak az országok kiválasztásánál.

Ebben a fejezetben az egyes intézmények (versenyképességi tanácsok) versenyképesség felfogásában, szervezeti struktúrájában és tevékenységében észlelhető legfontosabb azonosságokat és különbségeket foglaljuk össze.

1.3.1 A versenyképesség-felfogás és összetevői

A nemzeti versenyképesség fogalmát az egyes versenyképességi tanácsok sok esetben egymástól eltérően értelmezik. Mivel a tanácsok többsége igencsak fiatal intézmény, kiforrott koncepció sem feltétlenül áll minden esetben munkásságuk mögött. Összességében azonban mégis elmondható, hogy célok, eszközök és értékelési módszerek tekintetében számos közös vonás található az egyes felfogások között. Az alábbiakban a különböző versenyképességi tanácsok versenyképesség-értelmezését vesszük sorra.

Az összevetések során két olyan forrásra találtunk, amelyek (vagy valamelyikük) csaknem minden esetben szerepet játszanak: az egyik az OECD (markánsan megfogalmazódik ez a török, szlovén, horvát, örmény esetben), **a másik Michael Porter harvardi professzor munkássága** (főleg a finn, szingapúri, brit, ír gazdaság esetében). Külön elemzés tárgyát képezhetné, hogy miként „megy át” egy nemzetközi szervezet és/vagy egy (bármely széles körű) kutatási program hatása a nemzeti testületek felfogásába.

Kutatásunkból kiderült, hogy – összhangban az 1.1. fejezetben kifejtettekkel – az egyes tanácsok versenyképesség-értelmezésében **kiemelt helyen szerepel a társadalmi jólét**, (prosperitás és az életminőség) növelése, illetve javítása (ír, horvát, egyiptomi, amerikai, chilei, szingapúri). Ez mint elérni kívánt cél és egyben eredmény is megjelenik itt, és ahogy a legtöbb ábra jelzi, elsősorban a gazdasági hatékonyság és a foglalkoztatás növelésével érhető el. Ahhoz azonban, hogy az eredmények megvalósulhassanak, különböző tényezők ki- és felhasználása szükséges. Szembetűnő a hasonlóság a chilei, a horvát, az ír, az egyiptomi, a svéd, a finn, az örmény és a szingapúri modellek között. A versenyképesség fogalmi összetevőinek szerkezetét jelző, a társadalmi jólétet a csúcsra helyező ábrákban persze vannak lényeges különbségek is – ilyen az egyes rendszerek szofisztikáltsága, felépítése, illetve a különböző szintek közti különbség. Míg egyes esetekben (Horvátország, Írország, Örményország) egy kifejezetten összetett, többszintes

rendszerrel találkozhatunk (Chile, Egyiptom, Svédország, Finnország és Nigéria esetében).

Jellemzően piramis szerkezetben, vagy ahhoz hasonló rendszerben helyezik el az egyes tanácsok a versenyképességről alkotott definíciójukat, amelyet az alapvető tényezőkre, összekötőkre és eredményekre/célokra osztanak. A célok tekintetében megállapítottuk, hogy a prosperitás mindenhol elsődleges célkitűzésként szerepelt, emellett az alapvető faktorokban is megfigyelhető hasonlóság. A közös tényezőket tekintve az látható, hogy az oktatás, az üzleti környezet, az üzleti szektor minősége, a környezet és az infrastruktúra kiemelt fontosságúak. Különösen az észak-nyugati modellek (svéd, finn, ír) esetében jut az innováció kiemelt szerephez az alapvető tényezők között. Chile esetében a versenyképesség mellett maga az innováció fejlesztése jelenik meg elemzési keretként és a versenyképesség eléréséhez szükséges tényezőként. Hasonló ehhez Szlovénia helyzete, ahol az innováció támogatására kidolgozott átfogó 'S4' stratégia legfőbb célja a versenyképesség fejlesztése, ennek elsődleges eszközét viszont egyértelműen az innováció fokozásában határozza meg. Az egyiptomi értelmezés nehezebben illeszthető ebbe a struktúrába, mivel nem igazán tesz különbséget tényezők és eredmények közt, holisztikus megközelítésben képzei el a gazdaságfejlesztést. Törökország esetében a termelékenység fokozása az egyik kulcsfontosságú célkitűzés a gazdaságpolitika-alkotásban, a versenyképesség javítása inkább mint ennek remélt és várt következménye van jelen. Csakúgy, mint a brit 'totális versenyképesség koncepció' esetében, ahol részletes lebontásra kerülnek az egyes tényezők és kifejezetten a versenyképesség elemzése kerül a fókuszba. Az alapvető tényezők (input) tehát nagyjából megegyeznek az említett rendszerekben.

A széles értelemben vett versenyképességi koncepció alapvető tényezői és az eredmények közti összekötő elemekben is van hasonlóság. Míg az ír példa esetén a termelékenység, a bérek, illetve az árak és költségek a legfontosabb összekötők, addig a horvát, az örmény és a török példa az export, import, befektetések és a hazai innováció területeit is az összekötők közé sorolja. Ezek többnyire mind a termelékenység témaköréhez kapcsolhatók, amely a svéd és finn esetben is köztes elemként szerepel.

A versenyképességi tanácsok elvei alapján a legnagyobb hatást a policy input szintjén lehet elérni, ezért általában már ezen a szinten beavatkozást javasolnak és a piramis alján lévő politikákhoz fogalmaznak meg ajánlásokat, javaslatokat. Ezek alapján a versenyképesség legfontosabb elemeihez a piramis alsó hányadában lévő politikák tartoznak, és ezeken a területeken lehetnek a kormányzati beavatkozások a legnagyobb hatással a későbbi gazdaságpolitikai irányvonalak kialakítására.

Mivel a kormányzat versenyképességi célú beavatkozásának az outputra (társadalmi jólét) nincs közvetlen hatása, elmondható, hogy **a kormányzati gazdaságpolitika**

nem helyettesíti a versenyképességi politikát, amelyet a horvát, az ír és az örmény ábrák sugallnak is. Chile és Egyiptom kapcsán azonban ez nehezebben elkülöníthető, habár az elemek többsége itt is megtalálható és megegyezik a fentiekkel. Ezen megközelítések értelmében is szükséges a tényező termelékenység növekedése, amelyben kulcsszerep jut a tudás-intenzitásnak, a technológiai változásnak, a humántőkének és az innovációnak. Ahogy a brit példa említi, a **fenntarthatóság, a tudás és a termelékenység vezethet teljes versenyképességhez, amellyel végül elérhető a kívánt gazdasági növekedés és prosperitás.**

1.3.2. Szervezeti struktúra, összetétel

A versenyképességi tanácsok első képviselőjének és alapvető mintájának az USA-ban 1988-ban létrejött Competitiveness Policy Council tekinthető, amely alapvetően négyoldalú egyeztetések (vállalkozói, dolgozói, állami, társadalmi) után jött létre és kezdte meg működését. A tagokat az elnök és a kongresszus közösen nevezte ki, tagságát tekintve szintén mind a négy szektor képviseltette magát (versenyszféra, munkaszervezetek, kormányzatszervek, akadémia). Az általunk vizsgált intézményekre nézve elmondható, hogy többségük ezt a modellt próbálta megvalósítani, amelynek sajátosságai a következők: több szféra képviselteti magát (versenyszféra, akadémia, kormányzat), független, konzultatív, tanácsadó szervként működik és javaslatokat fogalmaz meg a versenyképesség javítására. Kutatásunk során kiderült, hogy a tanácsadó szerep lényegében minden intézmény esetében megjelenik, a függetlenség azonban egyes esetekben kétségbe vonható, ami főleg abban nyilvánul meg, hogy egyes országokban kiemelten fontos szerephez jut az állami szerepvállalás.

Az alábbi csoportosítás alakítható ki az egyes tanácsok szervezeti felépítését tekintve: **Az amerikai modellhez nagyon közel állnak a horvát, a chilei, az egyiptomi és az ír példák.** Ezek esetében elmondható, hogy a többpárti egyeztetés és széles körű képviselet megvalósul, illetve alapvetően olyan független szervek, ahol a fő fókusz a stratégiai javaslatok megfogalmazása és a társadalmi párbeszéd kialakítása. Emellett együttműködnek a kormányzatokkal is és a legkiválóbb szakembereket tömörítik (egyetemi professzorok, közalkalmazottak, üzleti vezetők általában 15-20 fő). Jelentős különbség azonban, hogy míg az ír egy érett tanácsnak mondható, a többiek még csak tanulják szerepüket.

Az állam kiemelt szerepe miatt más kategóriába soroljuk a szlovén, finn, svéd és brit intézményeket, amelyek nem a klasszikus felállásban működnek, hanem sokkal inkább több szinten, más intézményekkel együtt alakítanak ki versenyképességi jelentéseket és javaslatokat. A folyamat során több esetben az egyes minisztériumok is közreműködnek. A függetlenség ugyan néhol megkérdőjelezhető (a szlovén esetben például állami forrásból táplálkozik az

intézmény, a svéd és finn esetekben pedig külön minisztériumi részlegek is részt vesznek egyes munkafolyamatokban), a jó eredmények azonban bizonyítják, hogy az ilyen típusú 'modellt' is figyelemmel kell kísérnünk.

Külön csoportba soroljuk azokat az intézményeket, amelyek valamilyen erős külföldi (pénzügyi) támogatásra vagy más hatásra jöttek létre. A cseh, az örmény és a jordán tanácsok leginkább pénzügyi segítséget, a szingapúri és a török viszont főleg tudományos támogatást kapott más országoktól. A jordán tanácsot kezdetben a holland kormány, majd az USA nemzetközi fejlesztési ügynöksége finanszírozta, ennek ellenére tevékenységét a helyi jordán üzleti szféra jól fogadta és sikereket ér el. Az örmény Versenyképességi Alapítvány már nevében is mutatja, hogy eltér a korábbiaktól és alapvetően egy olyan független szervezet, amelyet az örmény kormányzat és egy csoport magánszektori külföldi vezető hozott létre (USA, Oroszország, EU és Közel Kelet). Képviselői között hat nemzetközi üzleti vezető, hat magas rangú kormányzati vezető és az Európai Bizottság egy képviselője található. A cseh tanács szintén amerikai támogatással jött létre, szakértők, üzletemberek és közszférában dolgozók részvételével. A szingapúri és a török példák elsősorban nem finanszírozásban, hanem szakmai hozzáértésben támaszkodtak külföldi modellekre.

1.3.3. Tevékenységek

A versenyképességi tanácsok megalakulásakor szinte minden esetben elsődleges célként jelent meg **a versenyképesség témájának szélesebb körben való elterjesztése, az egyes szférák közti párbeszéd erősítése és a közvélemény tájékozottságának növelése.** Az egyes tanácsok tevékenységei között fellelhetők ugyan különbségek, az mégis elmondható, hogy a tanácsok mindegyike törekszik **jelentések, ajánlások, elemzések** és egyéb kutatások készítésére, több esetben akár saját versenyképességi stratégia kidolgozására. Ezek a tevékenységek mind az egyes intézmények tanácsadói, illetve konzultatív szerepének fontosságát támasztják alá. Az éves jelentések, hírlevelek, ajánlások és egyéb publikációk megjelenésének gyakorisága, terjedelme és témaköre azonban jelentősen eltér egymástól.

Mindegyik tanács készít versenyképességi jelentéseket az adott országról. Ezek a jelentések tartalmukat tekintve sokszor támaszkodnak a nemzetközi összehasonlításokra, illetve a későbbi kiadványok többnyire az előző éves tapasztalatokból, hiányosságokból táplálkoznak. A hosszú és a rövid táv megkülönböztetése gyakran megjelenik a legfontosabb prioritások elemzésekor. Az éves jelentések az általánosnak mondható témák mellett (működési környezet, mikro- és makrohelyzet, iparági fókusz, erőforrások, erősségek, gyengeségek) gyakran kapnak egy speciális fókuszot az adott évben (például energia, pénzügyi válság, oktatás, munkaerőpiac, fenntartható fejlődés, stb.) Míg a cseh, az egyiptomi, az ír, az örmény és az amerikai tanácsok évente jelentetnek meg versenyképességi

összefoglalót, addig a chilei, horvát, jordán társak inkább két évente jönnek ki „éves jelentésükkel”, többnyire 60-100 oldalas anyagokban. Alapvetően az a tendencia is megfigyelhető, hogy a jelentések nagyban kapcsolódnak a korábbi jelentésekhez és az elemzett ország nemzetközi jelentésekben megjelenő megítéléséhez. Az is elmondható, hogy alapvető törekvés a beszámolók folyamatos bővítése és új témakörökre való kiszélesítése. Egyes esetekben jelentős javaslatcsomag olvasható a tanulmányok végén (ír, horvát, USA), illetve kifejezett stratégia-alkotási fókusszal (ír, chilei) is bírnak. Emellett külön, csak egy bizonyos témakörben is készítenek jelentéseket az éves jelentésektől függetlenül. Erre példa a cseh, az amerikai vagy a jordán gyakorlat. A svéd, a finn és a szlovén esetben pedig szinte folyton visszatérő téma az innováció és a K+F.

Vannak olyan tanácsok, amelyek az éves jelentések mellett rövidebb, rendszeresebb hírleveleket, ajánlásokat is megfogalmaznak egyes témakörökben. Az egyiptomi tanács például adott ki ilyen a felsőoktatási finanszírozás, a gazdaság termelékenység, a jogi modernizáció és a versenyképesség összefüggéseiről. A horvát tanács rendszeres hírleveleket jelentet meg (több mint 180 van már), az amerikai számtalan napi, illetve havi elemzést végez, míg a török esetben eléggé ritkán láthatunk egyelőre angolul is megjelenő jelentéseket.

Igaz ugyan, hogy a legtöbb tanács saját országára fókuszál, fontos azonban, hogy **az általános nemzetközi kitekintések mellett egyre nagyobb hangsúly helyeződik az egyes régiókra és a szomszédos országokkal való összehasonlításra.** Ez mindenképp elmondható a cseh, a horvát, az ír (amely például 17 más országgal méri össze az országot), az örmény és a szingapúri esetben (utóbbiban kifejezett célként szerepel az ázsiai térségi fókusz).

A jelentések mellett fontos azt is megjegyezni, hogy a legtöbb tanács fórumként is szolgál (Chile, Csehország, Egyiptom, Jordánia, Szingapúr, USA, Törökország), ahol társadalmi párbeszéd kialakítására, konferenciák, workshop-ok szervezésére és egyéb rendezvények megszervezésére is sor kerül.

1.4. Összefoglalás

Kutatásunk célja annak bemutatása volt, hogyan kezelték/kezelik az egyes országokban a politika és a gazdaságpolitika legfelső szintjein a versenyképesség kérdését. Az már a múlt század nyolcvanas éveiben világossá vált, hogy **a versenyképességi politika meghatározása és végrehajtása** (amelynek tartalma az egyes országok teljesítmény-potenciáljának minél jobb kihasználása illetve másokhoz viszonyított fejlesztése) **önállóan értelmezhető feladata a politikai vezetésnek.** Ez a feladat országonként eltérő tartalommal bír – függ az egyes országok konkrét helyzetétől, hagyományaitól – és eltérő szervezeti felállásban valósul meg, hiszen bele kell illeszkednie az adott ország intézményi rendszerébe.

A közös alapelvek és a választott megoldások változatosságának bemutatására mutatjuk be a mellékelt 14 országtanulmányt. A fentiekben összefoglaltuk a megoldások főbb jellemzőit, mintegy gondolatébresztőnek arra az esetre, ha hazánkban is megszületne az elhatározás egy versenyképességi politika kidolgozására, az ehhez szükséges intézményrendszer létrehozására.

Az adatok elemzése alapján őszintén meg kell állapítani, hogy nincs közvetlenül látható versenyképességi eredménye a tanácsok működésének. Két okot látunk e mögött. Egyrészt a tanácsok többnyire rövid ideje működnek, a versenyképesség fejlesztése pedig, mint kifejtettük, hosszú távú feladat. A másik, hogy a versenyképesség alakulása igen sok tényező együttes hatásának következménye, s nem lenne meglepő, ha a tanácsok által elérhető eredményjavulást más tényezők (például a globális válság következményei) felülmúlnák.

Elmondható ugyanakkor, hogy a céltudatosan kialakított intézményi struktúra, sok esetben a specializált tanácsok működése a legtöbb országban nyilvánvalóan hozzájárult a versenyképesség fontosságának fel- és elismeréséhez, s meggyőződésünk, hogy a jól működő tanácsok a tényleges versenyképességi helyzet javításához is hozzájárulnak.

1.5 Kitekintés: Magyarországi kezdeményezések

A következő nagy fejezetben bemutatott országokra egytől-egyig igaz, hogy azokban a versenyképességről való, szakmai szempontok alapján történő gondolkodásnak valamilyen formában intézményesített hátterét találjuk meg. Bár a konkrét forma és a versenyképességről alkotott felfogás jelentősen eltérő lehet az egyes országok esetében, a legtöbb esetben igaz az, hogy köz- és privátszféra összefogása nyomán jön létre a kapcsolódó intézmény(rendszer). Jelenleg Magyarországon nincsen olyan aktívan működő, önálló szervezetet, amely a privát szféra tényleges, tartalmi hozzájárulásával működne és tenne a magyar versenyképesség előremozdításáért, azonban volt rá példa, hogy hasonló profilú szervezet felállt.

Az elmúlt 15 év során két olyan kezdeményezést láthattunk, amelynek létrejöttét a hazai versenyképesség erősítése tematizálta: az első ilyen a 2003-ban felállított Versenyképességi Tanács, a második pedig a 2007-ben megalakult Gazdasági Versenyképességi Kerekasztal.

A Versenyképességi Tanácsot 2003-ban négy minisztérium és hét munkaadói-, illetve munkavállalói érdekképviselő bevonásával Csillag István akkori gazdasági- és közlekedési miniszter vezetésével alapították meg, fő célja a magyar gazdaság versenyképességének erősítése volt.³ A szervezet kormányoldali kezdeményezésre

³ Közelebbről a Befektetői Tanács, a Pénzügy-, a Foglalkoztatáspolitikai-, a Munkaügyi- és az Oktatási Minisztérium képviselői delegáltak társaelnököket, illetve állandó tagokat a Tanácsba. Forrás: http://mno.hu/migr_1834/megalakult-a-versenykepessegi-tanacs-693531

és lényegében a magánszektor valódi kontribúciója nélkül állt össze. Működéséről nem áll rendelkezésre publikus információ.

A Gazdasági Versenyképességi Kerekasztal négy évvel később, 2007-ben alakult meg Török Ádám elnökletével. A Kerekasztal tagjai az eredeti elképzelés mentén három kisebb bizottságban vitatták meg a versenyképesség kérdéseit⁴:

- 1) Az **adórendszer továbbfejlesztésével** foglalkozó csoport tagjai voltak: Erdei Tamás (a Magyar Bankszövetség akkori elnöke), Zara László (a Magyar Adótanácsadók Országos Egyesületének akkori elnöke), Bojár Gábor (a Graphisoft elnöke), Bienert Gusztáv (a PWC korábbi európai regionális vezetője);
- 2) Az **üzleti környezettel** foglalkozó csoport tagjai voltak: Chikán Attila, Parragh László (a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara akkori elnöke), Palócz Éva (a Kopint-Tárki vezérigazgatója), Straub Elek (a Magyar Telekom egykori elnök-vezérigazgatója), Török Ádám (akadémikus);
- 3) A **K+F és az innováció** kérdéseivel foglalkozó csoport tagjaként pedig Viszt Erzsébet (a GKI Gazdaságkutató Zrt. kutatásvezetője) neve lelhető fel.

A fenti névsor a kerekasztalról elérhető információk korlátossága miatt hiányos, de a kezdeményezés résztvevőinek körét jórészt lefedi. A 2007 tavaszán a kormány kezdeményezésére szervezett *Magyarország Holnap* nevű eseményen három stratégiai terület kapott kiemelt figyelmet, a résztvevők pedig kerekasztal-formában lehetőséget a véleményformálásra: oktatás, nyugdíjrendszer és versenyképesség. Ezen az eseményen az akkori Versenyképességi Kerekasztal is megjelent, mint társulás, ahol a fenti névsoron túl további résztvevők voltak⁵(egy részük vélhetően tagja volt a kerekasztalnak): Antal Dániel (Magyar Vasúti Hivatal), Héthy Lajos (Szociálpolitikai és Munkaügyi Intézet), Lőrincze Péter (Trigránit Rt.), Gaskó István (Liga Szakszervezetek), Pásztor Miklós (Corvinus Egyetem – Közszolgálati Tanszék), Lukács András (Levegő Munkacsoport), Rakusz Lajos (Ipari Parkok Egyesület), Miklóssy Ferenc (Magyar Kereskedelmi és Iparkamara).

Látható, hogy itt is az üzleti szféra és a közszféra meghatározó szereplőinek egyidejű, aktív bevonása volt a cél a versenyképesség fokozását támogató intézmények kialakításában, azonban a privát szféra kissé dominánsabb jelenléte is érzékelhető. Ez önmagában nem baj - épp ellenkezőleg, hiszen alapvetően ez teszi lehetővé a valós párbeszédet köz- és üzleti szféra között; illetve azt, hogy a reál szektor érdekei,

⁴ A résztvevők listájának forrása a HVG (2007): Megalakult a versenyképességgel foglalkozó kerekasztal c. cikke. A nevek mellett az akkor érvényes pozíció.

http://hvg.hu/gazdasag/20070322_versenykepessseg

⁵ A résztvevők teljes névsorának forrása:

http://www.portfolio.hu/gazdasag/kerekasztal_nyugdijrol_oktatasrol_versenykepesssegrol_epuloben_az_allamreform_wikipediaja.80641.html

igényei és döntéshozatalban megjeleníteni kívánt szempontrendszer becsatornázódjanak a gazdaságpolitikai irányok kidolgozásába. A kerekasztal koncepciójával szemben megfogalmazott egyik legfőbb kritika⁶ azonban éppen az volt, hogy bár a kerekasztal eredendő célként a kormányzat felé igyekezett ajánlásokat megfogalmazni, vajmi kevés hangsúlyt kapott a folyamatban az állami szerepvállalás kérdése. Ebben az is szerepet játszott, hogy a kerekasztal működése során alig kapott támogatást az állami szférából. Mindebből az lehet a tanulság, hogy hasonló együttműködési forma létrehozásában erősen kell törekedni mind a széles érintettcsoport egyidejű bevonására, mind pedig a szerepvállalás dimenziójának kidolgozására.

A Kerekasztal aktivitása nyomán több szakterületen is átfogó, kidolgozott szakpolitikai elemzéssel megtámogatott kutatás folyt 2007 és 2009 között. Ilyen voltak az adó- és járulékrendszer átalakításáról szóló javaslatcsomagkidolgozása⁷, a vagyonosodási vizsgálatok társadalmi-gazdasági hatásairól készült kutatás⁸, az üzleti szféra és a korrupció témájában folyó kutatás⁹ vagy Török Gábor (2007) tanulmánya a versenyképesség jogi és szabályozási kérdéseiről. A kerekasztal a későbbiekben felhagyott a közös munkával és aktív működése 2009 környékén megszűnt, ezt követően egyelőre nem volt hasonló szintre eljutó, hasonló koncepció mentén felépített kezdeményezés. Nemzetközi példák sorát tanulmányozva azonban úgy látjuk, hogy egy céltudatosan működtetett, állam és vállalati szféra szerepvállalását világosan meghatározó, közéleti aktivitást vállaló, egyúttal pedig konkrét gazdaságpolitikai akciótervekre lefordítható versenyképességi kutatásokat végző szervezet felállítása nem csupán lehetséges, hanem kifejezetten szükségeltetik is ahhoz, hogy a magyar gazdaság versenyképessége ne erodálódjon, hanem erős és nélkülözhetetlen alapját jelentse az ország fejlődésének.

⁶ Lásd Madár István témában született véleménycikkét:

http://m.portfolio.hu/gazdasag/versenykepesseg_hogyan_ne_javitsuk_velemeney.81103.html

⁷ A teljes tanulmányt lásd:

http://www.adko.hu/01_files/adotanutmanyok/2007/Adorendszer2009.pdf

⁸ A vagyonosodási vizsgálatok társadalmi-gazdasági hatásai témájában szerzett tanulmányt lásd:

http://www.drvilmanyi.hu/ikreator/drv/cms_pub/file_00000049/vagyonosodasi_vizsgalat_felmeres.pdf

⁹ A Versenyképességi Kerekasztal "Versenyképesség és korrupció" c. szakmai konferenciáján 2008 novemberében előadott anyag megtalálható itt:

http://www.wargo.hu/tij/research/corruption/korrupcio_2008_vk_eloadas_081119.pps

2. A nemzeti versenyképesség és intézményrendszer elméleti háttere és az országelemzések alapvető tanulságai

2.1 Versenyképesség és intézmények irodalmi háttere

Alapvető elgondolásunk, hogy a nemzetgazdasági versenyképességet nagyban meghatározza az, hogy milyen karakterisztikái vannak a kapcsolódó intézményeknek. A következőkben a releváns szakirodalomból válogatva mutatunk be néhány megközelítést a témában, melyek között vegyesen találunk tisztán elméleti és empirikus kutatásokat is.

A nemzeti versenyképesség fokozását támogató és ehhez hozzájáruló intézményekről való gondolkodáshoz jó kiindulópontot jelent Park (2012) tanulmánya, ami az intézmények szerepét és interakcióit tárgyalja olyan országok példáján, amelyek jelentős mértékben növelni tudták versenyképességüket. Park az intézményi közgazdaságtani elmélet vonatkozó irodalmának sokszínű áttekintését adja, ezek közül néhány írás és szerző jelen tanulmányunkban is szerepel.

A tanulmányban az intézmények mint *közösen osztott hiedelmekből építkező komplex rendszerek*, mint a *kormányzás rendszerei*, illetve mint a *tulajdonjogok védelmére létrejött struktúrák* is tárgyalásra kerülnek. A Park hozta két, esettanulmány-szerűen feldolgozott országpélda Szingapúr és Finnország: két ország, melyek relatíve rövid időn belül kiemelkedően sokat fejlődtek versenyképességüket tekintve (a Park tanulmányának megszületésével előtti években): a Global Competitiveness Index teljes rangsorában 2007 és 2012 között Szingapúr a 8. helyről a 2. helyre, Finnország pedig 6. helyezésről a 4. helyezésre lépett előre. Megjegyezzük, hogy az azóta eltelt időszakban a két országpélda közül csak Szingapúr tudta fenntartani előkelő pozícióját (a 2015/16-os rangsorban is 2.), Finnország azonban a legfrissebb rangsor alapján csak a 8. helyen áll. A dolgozat lényegi konklúziói, hogy 1) erős pozitív asszociáció áll fenn intézményi háttér és a versenyképesség alakulása között, illetve 2) az intézmények versenyképességre gyakorolt ráhatása kettős csatornán keresztül történik: döntő szerepe van magának az intézményrendszer felépítésének, ugyanakkor vitathatatlanul sokat számítanak az intézmények közötti interakciók is. Park külön-külön tárgyalja formális és informális intézmények versenyképességgel való kapcsolatát (utóbbi nagyobb hangsúlyt kap), illetve a formális és informális intézmények kapcsolatát. Az alábbi táblázat (1. táblázat) lényegében összefoglalja a Park által is áttekintett intézményi közgazdaságtani irodalmat, kiemelve az intézményeknek tulajdonított elsődleges szerepet.

2. táblázat: Az intézmények szerepének meghatározása a közgazdaságtani irodalom egyes szerzőinél.

Forrás: Saját szerkesztés Park (2012, 64.o.) alapján

Az intézmények szerepe	Irodalom
A vállalati stratégia befolyásolása	Porter (1990)
Innováció ösztönzése	Porter (1990) Berger és Luckmann (1966)
Interakciók és kooperáció facilitálása	Maskell (1996), Hill (1995), Coleman (1988)
A tudás integrálása, cseréje és építése	North (2006), Maskell (1996)
Gazdasági tevékenység és termelékenység-növekedés fokozása, a gazdaság fellendítése	Acemoglu és Robinson (2012), Knack és Keefer (1997)
Nemzeti konszenzus kiépítése	Porter (1990)
Attitűd-formálás	Porter (1990)
Elköteleződés és politikai stabilitás	North (2006)
Bizalom és felelősség építése	Meyer és Rowan (1977)
A jóhiszemű cselekvés eszméjének terjesztése	Meyer és Rowan (1977)
Törvénytiszteltet terjesztése	Tabellini (2008)
A korrupció visszaszorítása a köztisztviselői körökben	Tabellini (2008)

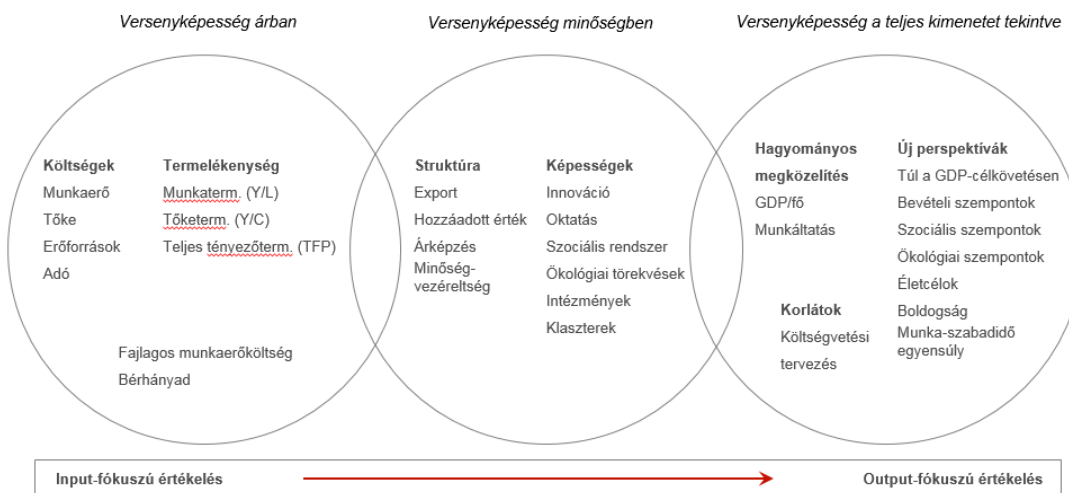
A fenti táblázat is jól mutatja, hogy az intézmények társadalmi és gazdasági szerepét számos eltérő aspektusból lehet megközelíteni – természetesen a lista nem teljes és a felsoroltakon kívül tengernyi más irodalom és példa hozható. Elmondható viszont, hogy ha csak az itt sorolt szerepeket is tekintjük, azok közös nevezőre hozhatók s mind szorosan kapcsolhatók a nemzetgazdasági versenyképességhez. A legegyszerűsebb összefüggés talán Porter (1990), ill. Acemoglu és Robinson (2012) alapján hozható versenyképesség és az a köré fonódó intézményrendszer között.

Porter versenyképességről alkotott elgondolása alapján “egy-egy nemzetgazdaság versenyképességének egyetlen értelmes koncepciója, ha azt a nemzeti termelékenység szemszögéből vizsgáljuk” (1990, 6.o.). Porter a termelékenység meghatározó tényezőit kutatva leginkább a klaszterek szintjén vizsgálódik, klasszikusan a termelési tényezőket, a keresleti feltételeket, a kapcsolódó és támogató iparágakat, a vállalati stratégiát és a versengést határozza meg, mint az iparágak sikerességének kulcsfontosságú mozgatórugóit. Ezek mellett új tényezőként hozza be a kormány(zat) elsődleges szerepét, amit abban határoz meg, hogy a nemzeti versenyképesség erősítése érdekében létrehozza a szükséges normatív intézményrendszert.

Acemoglu és Robinson (2012) ezzel némileg ellentétes álláspontra helyezkedik: a szerzőpáros elvitatja a normatív és kulturális/kognitív intézmények gazdasági

növekedésben játszott fontos szerepét. Érvelésük alapját Észak- és Dél-Korea példája adja: a gazdasági fejlettség kontrasztosan eltérő a kettészakadt ország esetében - dacára annak, hogy egyébként nyelvben, kultúrában, etnikum-összetételben mintegy azonosak. Acemoglu-ék intézményi megközelítése ott érinthető össze az egyes nemzetgazdaságok – tanulmányunkban országpéldákkal bemutatott – versenyképességi koncepcióival, hogy utóbbiak esetében is rendre megjelenik az *inkluzív* növekedés, mint elsődleges cél. Az acemoglu-robinsoni keretben is inkluzív gazdasági és politikai intézmények szükségesek a gazdaság sikeres működéséhez: olyan intézmények, amelyek a pluralizmus szellemében épülnek és működnek, és amelyek a társadalom minél szélesebb rétegét vonják be a versenyképesebb gazdaság irányába mutató tevékenységekbe.

Aiginger et al. (2013) koncepciója nyomán a versenyképességet támogató intézményrendszer *adottságként* értelmezhető, mely adottság alapjaiban meghatározza és formálja a nemzeti versenyképességet. A szerzők dióhéjban így foglalják össze ezen *adottságok* szerepét. Az adottságok illetve képességek információt nyújtanak a vállalatok/iparágak sikerességének avagy bukásának alapvető forrásairól, ezzel pedig lényegében a jövőbeni esélyek latolgatásához adnak segítséget. Az innováció és az oktatás befolyásolja a vállalatok növekedési lehetőségeit, piaci helyzetét és a GDP növekedést, különösen az iparosodott országokban. A kutatások input elemei és output termékei, a beruházások és a humántőke képzésében való részvétel mind-mind jó instrumentumok lehetnek az adottságok mérésére, értékelésére. Az intézmények fontossága egyre fokozódó figyelmet kapott az elmúlt években, ami magában foglalja a kormányzás szerepét és azt, hogy az állami szektor és a szabályozás milyen mértékben támogatja vagy hátráltatja hosszú távon a vállalati működést. A jogállamiság, a korrupció hiánya és az intézményekbe vetett bizalom széles körben elfogadott meghatározói a vállalati és nemzetgazdasági hatékonyságnak és növekedésnek. A klaszterek (kooperatív versengési forma egymáshoz kapcsolódó iparágak vállalatai között) jelentőségét a versenyképesség szempontjából a már említett porteri (1990) munkásság mellett többek között Ketels (2006), és Ketels - Protsiv (2013) vette górcső alá tanulmányaiban. Nagyrészt ezen elgondolások mentén épül fel a szerzők versenyképességről alkotott keretrendszere, melyet a lenti ábra jelenít meg.

1. ábra: Versenyképességi koncepció új perspektívában
 Forrás: Aiginger et. al. (2013, p.12.)

Huggins (a *European Competitiveness Index*-et megalkotó Robert Huggins Associates tanácsadó szervezet névadója) és Thompson (2013) Nagy-Britannia példáján vizsgálják az intézményi környezet változásának a regionális versenyképességre gyakorolt hatását. Empirikus cikkükben az általuk felépített UK Competitiveness Index segítségével mérik két különböző, regionális fejlesztési célból létrehozott szervezet felállításának hatását. Ugyan az így felépített versenyképességi index a jelen tanulmányban több helyen is említett WEF indexcsoporttól (Global Competitiveness Index) és az IMD versenyképességi indexétől jelentősen eltér abban a tekintetben, hogy teljes nemzetgazdaság helyett kifejezetten regionális versenyképességet mér, ugyanakkor módszertanát és felépítését tekintve tanulságos például szolgálhat hasonló indexek elemzése vagy megalkotása iránt érdeklődőknek. Huggins és Thompson tanulmánya emellett a regionális versenyképességet meghatározó tényezőket, illetve az azok változását előidéző folyamatokat is részletesen körüljárja.

Delgado és szerzőtársainak 2012-es cikke a nemzeti versenyképesség alapvető meghatározó tényezőit tárgyalja. Ebben a keretben három nagy és egymással összefüggő, a versenyképességet meghatározó tényezőt azonosítanak: *szociális infrastruktúra és a politikai intézmények, monetáris és fiskális politika, mikro környezet*. A szerzők több, mint 130 országot vizsgálnak a 2001-2008 időszakban. A cikk fő hozzáadott értéke egy versenyképességi index-kompozit megalkotása, ezen belül is egy ún. "globális befektetési vonzerő" (Global Investment Attractiveness) tényező kialakítása, amit úgy állítanak elő, hogy egy országban fellelhető termelési tényezők árát viszonyítják az ország versenyképességéhez. Delgadoék írása empirikus alapon vizsgálódó cikk, melynek leginkább érdekfeszítő része az indexaggregátum felépítésének módszertana.

Tabellini (2010) kulturális és intézményi (oktatási és politikai intézményrendszerbeli) különbségekkel magyarázza az országok eltérő gazdasági fejlettségét. A cikk ökonometriai eszköztárral, idősoros elemzéssel vizsgálja a társadalom átlagos műveltségének illetve a politikai rendszereknek a fejlődésre gyakorolt hatását. Fő konklúziója, hogy a távolabbi múlt kulturális/intézményi adottságai jelentős mértékben meghatározzák a mai nemzetgazdaságok fejlettségét.

Békés (2015) tanulmánya a regionális versenyképesség fogalmához kapcsolódó kérdéskört tárgyalja. Fontos megállapítás, hogy a növekedés és versenyképesség fogalmi kerete igen eltérően értelmezendő regionális, illetve nemzeti szinten, a szerző meglátásában a főbb különbségek a következők: egyrészt regionális szinten a tudásáramlás és a termelési tényezők áramlása sokkal inkább meghatározók, mint a tágabb, nemzeti szinten; másrészt az agglomerációk szerepe sokkal fontosabb; harmadrészt pedig a gazdaság egyes szereplői közötti kapcsolatok is jóval nagyobb hangsúlyt kapnak, ha regionális versenyképességet tekintünk. A cikk emellett áttekintést ad a regionális versenyképességet mérő indexek egy csokráról: ilyenek a European Regional Competitiveness Index (European Commission, Joint Research Unit 2010) vagy a Regional Innovation Scoreboard (European Commission, DG Enterprise and Industry, 2009).

Végül, Andersson és Henrekson (2014) szintén a lokális versenyképességről értekeznek a helyi, vállalkozást ösztönző intézményrendszer vonatkozásában. A vállalkozás és vállalkozói törekvés, mint a versenyképesség fő mozgatórugója jelenik meg, ezeket pedig a helyi intézmények képesek ösztönözni és serkenteni. Bár a helyi intézmények a nemzeti intézményrendszer háttérében alakulnak ki és működnek, a tanulmány következtetései alapján mindig lesz tér és lehetőség arra, hogy egyes konkrét intézkedések, helyi ösztönzők útján közvetlen is hatni lehessen a vállalkozói környezetre és a helyi vállalkozás feltételeire. A szerzőpáros arra a következtetésre jut, hogy ez mind a formális (adó, szabályozás), mind az informális intézmények (például az általános közösségi megítélés és legitimáció) esetében igaz. A helyi kezdeményezések és intézményi keret tehát alapjaiban határozza meg a helyi versenyképesség alakulását a vállalkozás, elsősorban pedig a releváns gazdasági hatással bíró, termelékeny vállalkozói tevékenység feltételeinek megteremtésén keresztül.

2.2 A World Economic Forum (WEF) és az IMD World Competitiveness Center versenyképességi rangsorai: Rövid összehasonlítás

A nemzetgazdaságok versenyképességét számszerűsítő módszertanok közül a két leginkább elismert és elemzésekhez leggyakrabban felhasznált indexaggregátum a Világgazdasági Fórum (World Economic Forum, a továbbiakban WEF) és az IMD (International Institute for Management Development) World Competitiveness Center-ének rangsorai. A következőkben röviden összehasonlítjuk e kettőt az alapvető módszertan és a lefedett országhatár szempontjából.

A WEF 2005 óta publikálja Global Competitiveness Report című évkönyvében az országok **Global Competitiveness Index (GCI)** alapján való rangsorát. Az index számításának módszertana az első években kis mértékben változott, 2007 óta azonban változatlan. A GCI kalibrálásának alapját kérdőíves kutatás adja (Executive Opinion Survey), melyben az üzleti élet reprezentatív képviselői, többnyire vállalatvezetők üzleti környezetről alkotott véleményét térképezik fel. A kérdőív kérdései három alapvető terület köré szerveződnek: ezek 1) a növekedés feltételei, 2) a hatékonyságot fokozó tényezők és 3) az innovációs képesség és az üzleti szféra szofisztikáltsága. E három dimenzió belül a WEF fő indexe 12 pillér mentén épül fel: *Intézményrendszer, Infrastruktúra, Makrogazdasági környezet, Egészségügy és alapoktatás, Felsőoktatás és képzés, Termékpiaci hatékonyság, Munkaerőpiaci hatékonyság, Pénzpiac fejlettsége, Technológiai felkészültség, Piacméret, Üzleti kifinomultság, Innováció.*

A GCI összesen 114 szempontot vesz számításba, melyek között az objektív tényezők aránya csak mintegy 30%, a fennmaradó tényezők kvalitatív szempontokat és szubjektív tényezőket mérlegelnek. A lefedett országhatárt tekintve a GCI indexaggregátum némi évenkénti változással körülbelül 140 országra terjed ki (míg a legutóbbi, 2015/16-os rangsor épp 140 országot rangsorolt, az előző például 144-et), országhatár tehát igen széles, így a kevésbé fejlett, kevésbé versenyképes gazdaságok is bekerülnek a rangsorba.

A WEF kalibrálta versenyképességi rangsor adatai, az éves Global Competitiveness Report-ok ill. a módszertan részletesebb leírása elérhető itt:

<http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2015-2016/>

A svájci IMD az ICEG European Center illetve más helyi partnerintézmények közreműködésével 1989 óta szerkeszti az évente megjelenő **World Competitiveness Yearbook**-ot, amelyben versenyképességi rangsorát is publikálja. Az IMD számosságában sokkal több és jóval nagyobb arányban objektív tényezőt mérlegel az index-aggregátum kalibrálása során, mint a WEF index; a vizsgálatba bevont országok köre azonban - éppen a módszertani eltérések miatt - jelentősen kisebb.

Az IMD módszertana négy alapvető dimenzió mentén értékeli és rangsorolja a résztvevő gazdaságokat: *Gazdasági teljesítmény*, *Kormányzati hatékonyság*, *Üzleti hatékonyság* és az *Infrastruktúra állapota*. A négy szempont mindegyike öt további szempont-alcsoportból épül fel, melyekben összesen mintegy 340 tényezőt vesznek számításba. A 340 tényezőnek durván kétharmada, tehát több, mint 200 szempont objektív, míg a szempontoknak csak a fennmaradó harmada szubjektív (az arány a WEF indexhez képest nagyjából fordított). Az objektív szempontok adatainak forrásai nemzetközi intézmények (pl. IMF, World Bank, OECD, ILO) adatbázisai, privát-szektorbeli vállalatok empirikus eredményei, illetve a felmérés országaiban jelen lévő helyi partnerintézmények, statisztikai hivatalok, kutatóintézetek adatbázisai. A szubjektív adatok forrása egy, a WEF indexhez hasonló kérdőíves felmérés.

A legutóbbi IMD évkönyv 61 országot rangsorolt, azaz a WEF index lefedte országhoz kevesebb, mint felére elérhető. Ennek elsődleges oka a módszertani különbség: az IMD index használta objektív statisztikai adatok jóval kevesebb országban elérhetőek (ill. ha elérhetőek is, az adatminőség miatt rangsoroláshoz lényegében használhatatlanok). Elmondható tehát, hogy az IMD indexe az átlagosan fejlettebb országok körére terjed ki. Ahogyan az várható, a rangsor első 20 országa nagy mértékben átfed a WEF rangsor top helyezetteivel (18 ország egyező), és néhány egyedi esetet leszámítva alapvetően erősen korrelálnak mondható a legversenyképesebb országok egyik, illetve másik rangsorban elfoglalt helyezése.

Az IMD indexről további információ, az elmúlt évek évkönyvei ill. a nyilvánosan elérhető adatbázis itt találhatóak meg:

<http://www.imd.org/wcc>

Tanulmányunk bevezető részében - a szélesebb országhoz-lefedettség miatt - a WEF rangsorának helyezései alapján elemezzük az országok teljesítményét, az országtanulmányokat bemutató fejezetben azonban - ahol csak elérhető - mindkét rangsorban elfoglalt helyezés alakulását szemlélítjük.

2.3 A fejlődés irányai: A vizsgált országok üzleti életében leginkább problémásnak érzékelt területek

A versenyképességi politika kialakításában kulcsfontosságú kérdés azon területek azonosítása, melyek a nemzeti versenyképesség fokozásában legnagyobb szerepet kell, hogy kapják – ugyanígy alapvető kérdés, hogy az üzleti élet mely dimenziói bizonyulhatnak a leginkább problémásnak, melyek szorulnak leginkább fejlesztésre. Bár országtanulmányaink között Magyarország nem szerepel, az összehasonlítás kedvéért itt a magyarországi tényezők alakulását is bemutatjuk. Magyarország a WEF ranglistáján 2011/12-ben elfoglalt 48. helyezéshöz képest a 63. helyre esett vissza a legutóbbi rangsorban, így a romló teljesítményű országok csoportjába tartozik Finnország, Svédország, Írország és Chile mellett. A lenti, leginkább problémásnak ítélt területeket összefoglaló táblázatot jobban megvizsgálva releváns következtetésekre juthatunk.

3. táblázat: A legproblémásabbnak ítélt tényezők a vizsgált országok gazdaságában 2015/16-ban: Fejlett országok

(Válaszadók %-os megoszlásában; országonként 100% a SUM)¹⁰

2015/16 WEF helyezés a négy évvel korábbihoz képest:	Fejlett országok										
	Javult	Változatlan					Romlott				
	USA	Csehország	Szingapúr	UK	Szlovénia	Horvátország	Finnország	Svédország	Írország	Chile	Magyarország
1. Adókulcsok	14,0	5,7	2,2	10,8	15,7	12,5	23,5	21,8	15,5	5,7	9,8
2. Adószabályozás	12,5	10,4	2,5	10,6	7,9	9,3	12,8	9,7	2,5	7,9	9,5
3. Bűnözés	1,1	1,1	0,1	0,7	0,1	2,9	0	0,1	0,0	3,0	3,2
4. Finanszírozáshoz való hozzáférés	6,7	3,5	4,6	14,1	14,0	10,2	9,4	6,5	28,1	5,6	6,3
5. Gyenge közegészségügyi helyzet	1,6	0,5	0,2	1,0	0,8	0,4	0	0	1,5	2,1	2,9
6. Gyenge munkamorál	7,0	5,0	6,0	1,0	2,4	4,8	1,5	2,2	0,4	4,0	7,3
7. Hatékonytalan kormányzati bürokrácia	13,7	21,8	2,1	10,1	15,9	16,6	10,1	5,1	7,3	14,6	12,2
8. Infláció	3,5	0	16,3	0,9	0	0,7	0	1,0	2,1	0,4	1,3
9. Innovációs kapacitás hiánya	5,5	3,8	18,4	8,6	2,8	1,9	7,0	6,9	9,6	9,5	2,5
10. Kedvezőtlen infrastrukturális körülmények	5,3	5,2	3,6	9,5	2,5	2,4	1,6	6,9	18,9	6,8	3,6
11. Kormányzati instabilitás	1,2	1,1	0,0	0,6	5,3	2,1	1,0	3,0	0	0,4	0,7
12. Korruptió	1,0	13,2	0,7	0	6,3	5,6	0,6	0	1,3	1,3	14,6
13. Külföldi valuta szabályozások	3,3	1,4	2,0	0,5	0	1,2	0,3	0,2	0	0,1	1
14. Nem megfelelően képzett munkaerő	8,6	7,1	10,6	12,7	2,1	5,8	1,5	6,8	4,8	15,8	7,6
15. Politikai instabilitás	5,2	12,7	1,0	7,6	7,8	13,9	7,7	6,4	2,7	4,9	15,7
16. Szigorú munkapiaci szabályozások	9,7	7,6	29,7	7,0	16,5	9,8	22,9	23,2	5,2	18,0	1,9

¹⁰ A színezés módszere a következő: a tényezőket országonként, szavazatarány szerint csökkenő sorrendbe rendezve azon tényezőket, amelyeket a válaszadók kumuláltan 50%-ig súlyoztak be: narancssárga, az ezt követő 25%-nyi szavazati arány sárga, a legkevésbé (vagy egyáltalán nem) problémásnak ítélt, további szavazatok tényezők pedig zöld színezést kapnak. Az országokat fejlettség szempontjából a World Bank jövedelmi kategóriái alapján csoportosítottuk.

Egyrészt megfigyelhető, hogy a hasonló fejlettségi szintű országok csoportjában egész nagy mértékű átfedések vannak a skála két végén: tehát azon tényezőkben, melyeket a leginkább problémásnak tekintenek és azokban, melyeket a legkevésbé tartanak releváns gátnak. A túl magas vagy éppen rugalmatlan rendszerű *adókulcsok*, a *szigorú munkerőpiaci szabályozások* és a hatékonytalan, *túlzott kormányzati bürokrácia* azok a tényezők, melyek a fejlett országok gazdaságában a leginkább korlátozó hatásúak. Ezzel szemben a *bűnözés*, a *közegészségügy* általános minősége, a *kormányzati instabilitás*, a *külföldi valutaszabályozások* és a *korruptió* érződnek a legkevésbé problémásnak a teljes csoportot tekintve.

Másrészt ha megfigyeljük azt a dimenziót is, hogy az elmúlt négy évben az ország javított/rontott-e a WEF rangsorban való helyezésén¹¹, akkor további átfedés látszik a 'Javító', 'Stagnáló' és 'Rontó' országok között a problémásnak ítélt tényezők tekintetében. Így például a javulást elérő országok relatíve nagyobb nehézségnek tartják az *adószabályozásokat*, illetve a *nem megfelelően képzett munkaerő hiányát* a többiekénél. Az *adókulcsok* konkrét mértéke viszont kevésbé számít hátráltató tényezőnek, ugyanígy a *finanszírozáshoz való hozzáférés* is minimális súlyt kap a javító országok listáján, míg a többiek jellemzően fontosabbnak ítélik e két dimenziót.

A rontó országok szintén érdekes mintázatot mutatnak: Svédország, Írország és Chile esetében markánsan megjelenik az *innovációs kapacitás hiánya* illetve a *kedvezőtlen infrastrukturális körülmények* dimenziója, mint elsődleges hátráltató tényezők, míg a többi ország ezeket rendre alulsúlyozza. A *hatékonytalan kormányzati bürokrácia* ugyanakkor nem jelenik meg fontos tényezőként a rontó országoknál, míg a többiekénél igen.

Magyarország helyzetét tekintve meglepő eredményeket látunk. Bár Magyarországot a fejlett országok közé, ezen belül is a teljesítményükön rontó országok közé sorolhatjuk, többnyire a saját csoportjától eltérő szempontok jelennek meg nagyobb hangsúllyal a válaszok között. Egyedül a *kormányzati bürokrácia hatékonytalansága* az, ami a többi fejlett országhoz hasonlóan a leginkább korlátozó tényezők közé sorolódik, ezen kívül viszont – és a többi országtól igen elütő túlsúllyal – a válaszadók a leginkább problémás feltételeknek a *politikai instabilitást* és a *korruptiót* érzékelik a gazdaságban a WEF legfrissebb felmérése szerint. A jelek szerint az innovációs kapacitásban nem érzékelünk kifejezett hiányokat és az infrastruktúra is jóval kevésbé releváns problémás, mint a peer-országok esetében.

¹¹ A trend megállapításának módszerét lásd az 3. sz. táblázatnál.

4. táblázat: A legproblémásabbnak ítélt tényezők a vizsgált országok gazdaságában 2015/16-ban: Közepesen fejlett és alig fejlett országok
(Válaszadók %-os megoszlásában; országonként 100% a SUM)¹²

2015/16 WEF helyezés a négy évvel korábbihoz képest:	Közepesen fejlett országok		Alig fejlett országok		
	Javult	Változatlan	Javult	Változatlan	Romlott
	Törökország	Jordánia	Örményország	Nigéria	Egyiptom
1. Adókulcsok	14,0	9,8	8,0	2	3,2
2. Adószabályozás	8,4	5,4	8,0	1,9	3,9
3. Bűnözés	0,3	0,7	0,0	1,6	4,5
4. Finanszírozáshoz való hozzáférés	12,2	18,8	13,5	12,7	9,2
5. Gyenge közegészségügyi helyzet	0,9	0,5	0,2	0,5	1,0
6. Gyenge munkamorál	2,3	4,4	3,3	2,6	10,4
7. Hatékonytalan kormányzati bürokrácia	7,1	8,0	11,2	8,4	10,5
8. Infláció	5,1	2,3	5,6	3,4	5,0
9. Innovációs kapacitás hiánya	5,5	4,9	4,8	1,8	1,5
10. Kedvezőtlen infrastrukturális körülmények	6,6	5,6	8,5	26,5	7,2
11. Kormányzati instabilitás	1,3	2,5	0,4	0,3	6,1
12. Korrupció	1,5	4,9	10,1	19,7	4,1
13. Külföldi valuta szabályozások	11,3	0,9	10,8	4,8	7,0
14. Nem megfelelően képzett munkaerő	12,0	11,3	10,8	4,4	10,1
15. Politikai instabilitás	6,2	10,8	3,4	8,7	11,8
16. Szigorú munkapiaci szabályozások	5,2	9,1	1,3	0,6	4,4

A közepesen fejlett és az alig fejlett országok között – a fejlett országokhoz hasonlóan – azonosíthatók azok a tényezők, amelyek jellemzően problémásak és azok is, amelyek nem találtak releváns problémának az országok gazdasági fejlődését tekintve. A legégetőbb problémák a közepesen/alig fejlett országokban a *finanszírozáshoz való hozzáférés nehézsége*, a *nem megfelelően képzett munkaerő / a képzett munkaerő hiánya*, a *külföldi valutaszabályozások*, a *kedvezőtlen infrastrukturális körülmények* és a *politikai instabilitás*. A legkevésbé nehezítő tényezők az intuitív várakozásokkal némileg ellentmondásosak: példának okáért a *bűnözés* szerepét igen marginálisnak ítélik ezekben az országokban, emellett pedig a *közegészségügyi helyzetet*, a *munkamorált*, a *kormányzati stabilitás* kérdését és a *munkaerőpiaci szabályozásokat* érzékelik a legkevésbé problémásnak.

¹² Lásd: előző lábjegyzet.

2.4 Az intézményrendszerek fejlődése és az elmúlt évek tanulságai

Mivel a tanulmányunkban is hivatkozott versenyképességi rangsorok egészen hosszú ideje – s jó ideje azonos módszertannal – készülnek, lehetőség nyílik arra, hogy az országok helyezéseinek változása, a változás dinamikája és a kialakult versenyképességi intézményrendszer közötti összefüggéseket is elemzés tárgyává tegyük. Ebben a tekintetben három fontos megfigyelést tehetünk.

Az első, általános megállapítás, hogy az elmúlt négy év során a legtöbb vizsgált ország versenyképességet támogató intézményrendszere érettebb és szofisztikáltabb lett, s csak kevés esetben látjuk azt, hogy a releváns intézmények gyengültek volna, inaktívvá váltak volna és/vagy csak formális szerepük lenne a gazdasági életben. Fontos megjegyezni, hogy bár az itt elemzett országcsoport – szükségszerűen – nem teljes, azonban globálisan reprezentatívnak mondható azon országokra nézve, ahol bármilyen kialakult vagy kialakulóban lévő versenyképességi intézményrendszer fellelhető: egyaránt találunk példát még egészen frissen alakított intézmény(ek)re, illetve olyan országokra is, ahol a versenyképességről való gondolkodás régóta a gazdaságpolitika-alkotás szerves részét képezi, ennek megfelelően erős szervezeti háttér, illetve kormányzati- és/vagy privát szférabeli támogatottság jellemzi.

A második megfigyelés, hogy számos ország esetében, amelyekben négy-öt évvel ezelőtt az intézmények relatíve gyengébbnek mondhatóak és versenyképességi megközelítésükben inkább általánosak voltak (úgy, mint Örményország, Egyiptom, Törökország) a versenyképesség fokozására irányuló erőfeszítések összefonódnak és sok helyütt együttesen értelmezettek a **termelékenység** fokozásával. Azon országok esetében, ahol régebb óta létező, szervezettebben működő és stabilabb versenyképességi intézményrendszert találunk (USA, Chile, Csehország, Svédország, Szingapúr), a fejlesztéspolitikai irányok elsődlegesen az **innováció** ösztönzése és a vállalati innovációt támogató feltételek megteremtése köré szerveződnek.

Végül a harmadik megállapítás, hogy míg megfigyelhető, hogy a gazdasági válság utáni években elsősorban a stabilizálás, a versenyképesség fokozásához szükséges feltételek helyreállítása volt az erre nevesített intézmények egyik fő célja, a mai szervezeti felállások inkább növekedéssel, specifikus gazdaságpolitikai területeken való fejlődéssel kapcsolatos célokat tűznek ki maguk elé. Ilyen oktatáspolitikai, iparpolitika (és kifejezetten energiapolitika) vagy például a nemzeti kutatási rendszer fejlesztésére irányuló célokat kivétel nélkül találunk az egyes nemzeti intézmények célkitűzései között.

Tanulmányunk 2.2 alfejezete a vizsgált országokat általános gazdasági fejlettség alapján, valamint a WEF Global Competitiveness Index 2011/12-es rangsorához viszonyított változás dimenziójában is csoportokba sorolta. Ez alapján az országok

között megkülönböztethetünk gazdaságilag *fejlett*, *közepesen fejlett* és *alig fejlett* országokat¹³, a WEF helyezés változása alapján pedig az országok teljesítménye romlott, stagnált vagy javult az elmúlt négy év során. A versenyképesség – rangsorban helyezésben mért – változása és az ezt támogató intézményi struktúra erősödése vagy gyengülése között azonban elemzésünk alapján nem vonható egyértelmű párhuzam. Míg a javító országok intézményi háttere alapvetően erősnek mondható, nem egyszerű olyan közös pontokat kimutatni az intézményi fejlődésben, melyek egyfajta legjobb gyakorlatot jelentenének. Más esetben – például Egyiptom esetében – a versenyképességi rangsorban erőteljes visszaesés tapasztalható, míg az intézményi háttér egyértelműen erősödni és szofisztikálódni látszik az elmúlt években. Ez utóbbi megfigyelésnél érdemes azonban szem előtt tartani, hogy egyrészt a releváns intézmények meglétének hatásmechanizmusa várhatóan hosszabb távon érik be, másrészt újfent csak igaz, hogy a versenyképesség alakulását az intézményi háttéren túl számos további tényező befolyásolja (példának okáért a mindenkori geopolitikai környezet nagyban meghatározza a gazdaság működését). Bár a versenyképességi intézmények célfüggvényének szerves részét képezi a kormányzat és a vállalati szféra közötti kooperáció, párbeszéd megteremtése, a két pólus esetenként igen eltérő hangsúllyal van jelen a szervezet koncepcionális és operatív működtetésében. A skála két végpontjaként említhetjük Örményországot és Svédországot: míg előbbiben a versenyképességi kutatások ma egyetlen privát tanácsadó cég aktivitásához köthetők, utóbbiban abszolút hangsúlyos állami szerepvállalás jellemzi a versenyképesség-fókuszú kutatás-fejlesztési erőfeszítéseket.

A következő fejezetben részletesebben szemléltetjük az egyes vizsgált országokban jelenleg fellelhető intézményi struktúrákat, bemutatjuk a konkrét tevékenységeket és összehasonlítva értékeljük az intézményrendszer általános fejlettségét.

¹³ A fejlettség szintje a World Bank által is használt jövedelmi kategóriák alapján került meghatározásra.

3. Nemzetközi tapasztalatok

Tanulmányunk harmadik fejezete nemzetközi tapasztalatok egy csokrán keresztül mutatja be a versenyképességi politikák, intézmények felépítését olyan gazdaságok példáján, amelyekben aktív és/vagy relatíve magas fokú szervezettséggel működő intézményrendszert találunk. Az első alfejezet tizenöt tizenöt konkrét országpéldát mutat be, a második, záró alfejezet pedig a tevékenységükben számos országot felölelő nemzetközi intézmények felépítését, működését veszi górcső alá.

3.1 Ország tanulmányok

Amerikai Egyesült Államok

www.compete.org

A versenyképességgel foglalkozó intézmények megjelenése

A versenyképesség javítására irányuló intézményi háttér kialakítása világméretben újkeletű dolognak számít. Az első ország, ahol speciális intézmények kialakítására is sor került, az Egyesült Államok volt, ahol 1986-ban, illetve 1988-ban két különböző intézményt is létrehozta az ország versenyképességének növelésére. Az üzleti szféra a Versenyképességi Tanácsot (Council on Competitiveness), a kormányzati szféra a Versenyképesség Politikai Tanácsot (Competitiveness Policy Council) alapította meg. Mintegy tíz év után a két tanács egybeolvadt és az előbbi néven működik ma is, mint az egyik legjelentősebb tanácsadó szervezet. Az idén fennállásának 30. évfordulóját ünneplő intézmény működését folyamatos aktivitás jellemzi, 2016 év végét pedig grandiózus konferencia- és gálavacsora keretében fogják zárni a három évtized elért munkáját és sikereit megkoronázandó.

A nyolcvanas években az amerikai gazdaság már évtizedek óta komoly nehézségekkel küzdött. Nemcsak az ipar veszített piaci részesedéséből a nemzetközi versenytársakkal szemben, hanem egy időben a világ legnagyobb hitelezőjéből legnagyobb adósává vált és vezető pozíciója csökkenőben volt a technológia és innováció területén is. Annak érdekében, hogy ezekre a komoly kihívásokra megoldást találjanak, a kongresszus kezdeményezésére egy sokoldalú összetételű tanácsadó szervet hoztak létre 1988-ban (**Competitiveness Policy Council**), amelynek célja a versenyképességet elősegítő hatékony politikák kidolgozása volt. Az intézmény közvetlenül az Elnöknek készített jelentéseket és dolgozott ki javaslatokat. Tagságát tekintve már itt is fontos alapelv volt, hogy négyoldalú egyeztetések után (vállalkozói, munkavállalói, állami, társadalmi) fogalmaztak meg véleményeket. Megalakulása után valós tevékenységét 1991-ben kezdte, röviddel ezután azonban, 1997-ben támogatási és pénzügyi problémák akadtak, így megszűnt önálló létezése és beolvadt a ma is működő Versenyképességi Tanács szervezetébe.

A kezdetben 12 tagú Tanács 3-3 taggal rendelkezett a versenyszféra, a munkaszervezetek, a kormánysszervek és az akadémia képviselőiből. A tagokat az elnök és a kongresszus közösen nevezte ki, kétpárti alapon. 2016-ban a Tanács operatív vezetését egy 16 fős vezetői gárda végzi, ezen kívül 35 fős igazgatói testülettel és egy 5 főt számláló Board-dal is rendelkezik, valamint jelentős számú rendes tagja van.

A Versenyképességi Tanács tehát több, mint negyedszázada működik, mint független, önálló tanácsadó szervezet. Legfontosabb célkitűzései az alábbiak:¹⁴

- Hosszú távú versenyképességi kihívásokra nyújtott válaszok, javaslatok kidolgozása a magán- és közszféra bevonásával
- Innovatív közpolitikai megoldások kidolgozása és az egyedi együttműködés alapján született elképzelések cselekedetté alakítása
- Az amerikai gazdaság teljesítményének mérése a világpiacon. Kulcsfontosságú kihívások és lehetőségek megállapítása.

A tanács elkötelezett abban, hogy az amerikai gazdaság versenyképességét több szinten kell elemezni. Így az egyéni, szervezeti, regionális és nemzeti versenyképességre is koncentrálni, mivel az amerikai versenyképesség problémái egyszerre érintik a közösségi érdekeket és folyamatos politikai viták tárgya is. A versenyképesség legfőbb faktorainak elemzésével érhető csak el egy hatékony magánszektori hálózat kialakítása, amely a hosszú távú prosperitás kialakításában döntő lehet.

A tanács elvi álláspontja szerint a fő faktorok a versenyképesség növeléséhez a következők¹⁵:

- Innováció és vállalkozások ösztönzése;
- Energiaforrások biztosítása és fenntarthatóság kialakítása;
- A világgazdaság felé való elkötelezettség;
- Szakértelem fejlesztése;
- Kockázatkezelés és rugalmasság elérése.

Munkarend és jelentések

Az első években nagyobb befolyást elért Competitiveness Policy Council működése alatt több jelentés is készült, ilyenek voltak a Building a Competitive America (1992) – Egy versenyképes Amerika építése; *A Competitiveness Strategy for America* (1993) – Versenyképességi stratégia Amerika számára; *Promoting Long-Term Prosperity* (1994) – A hosszú távú gazdasági fellendülés elősegítése és a *Saving More and Investing Better* (1995) – Több megtakarítás és jobb befektetések.

A tanács a versenyképesség **tág megközelítését** alkalmazta, amelynek fontos eleme a népesség **életszínvonalának** emelése. Ez a megközelítés nagyban eltért az addigi elképzelésektől, amelyek sokkal inkább a kereskedelmi egyensúlyt tartották fontosnak, ahelyett, hogy a kormányzati politikák nemzeti gazdasági prosperitásra való hatását tartották volna szem előtt. 1992-es jelentésükben három fő elemre

¹⁴ Council on Competitiveness hivatalos honlapja: About us.
Elérhető: <http://www.compete.org/about-us/>

¹⁵ U.o.

hívták fel a figyelmet, amelyek hátráltatják a versenyképes termelést: rövid-távú gondolkodás, ellentmondásos ösztönzők és a globális gondolkodás hiánya. Elsősorban ezek újragondolására tett kísérletet a tanács. (Competitiveness Policy Council, 1992)

Nyolc albizottságot hoztak létre annak céljából, hogy tanulmányozzák, és megoldásokat kínáljanak az amerikai versenyképességet gátló tényezőkre. Ezek a bizottságok az alábbiakra fókuszáltak: tőkeképzés, oktatás, szakképzés, közinfrastruktúra, corporate governance és pénzügyi piacok, kereskedelempolitika, termelés és technológia-fejlesztés. Később további altestületek is alakultak.

A tanács legfontosabb feladatai közé tartozott, hogy fórumot biztosítson az országos szintű vezetőknek. Elődjének tekinthető az 1985-ben létrehozott Elnöki Bizottság az Ipari Versenyképességről. Az évek során szoros együttműködés alakult ki a Versenyképességi Tanáccsal (Council on Competitiveness), amelyet magánszektori kezdeményezésre hoztak létre 1986-ban. A két szervezet leginkább abban tért el egymástól, hogy az utóbbiban nem voltak kormányzati tagok (ma sincsenek), így teljesen **önálló és független testületként** működött.

Ez vezetett a későbbiekben a CPC felbomlásához, a duplikáció elkerülésére, mondván, létezik **egy magánszektori szervezet, amely magánforrások felhasználásával** (állami pénz nélkül) foglalkozik ugyanazokkal a témákkal. Így került sor a ma is működő Versenyképességi Tanács **(Council on Competitiveness) önálló működésére és máig történő fennmaradására.**

Az átalakított tanács felismerte azt, hogy az amerikai társadalom életkörülményeinek javítása nem garantált, s a 21. század **további kihívásokat** állít az amerikai versenyképesség elé. A globalizáció, a felgyorsuló kommunikáció, a vállalkozói rugalmasság és az energiatartósság problémái a különböző szervezeteket mind arra kényszerítik, hogy **újragondolják és újradefiniálják** az amerikai vállalatok versenyképességének fenntartását. Az új kockázatok és kihívások között még megemlíthető a természeti erőforrásokért folytatott küzdelem, a klímaváltozás, a terrorizmus, amelyek mind hatással vannak az országok, a vállalatok és a közösségek versenyképességére.

A Tanács működésében kiemelt fontosságú a nemzetközi kapcsolatok és kooperáció építése, így aktív együttműködésre törekzenek számos más, nemzeti versenyképesség fejlesztésére létrehozott nemzeti intézménnyel bilaterális és multilaterális kapcsolatok, ún. Memoranda of Understanding formájában. Ilyen kapcsolatban állnak a következő országok intézményeivel: Brazília, Ororszország, Egyiptom, India, Írország, Mexikó, Chile, Görögország, Egyesült Arab Emírségek és Szaúd-Arábia.

Az amerikai Versenyképességi Tanács kiemelkedő szerepet töltött be a világ legjelentősebb Versenyképességi Tanácsai Globális Szervezetének (Global Federation of Competitiveness Councils) létrehozásában is 2010-ben, amelynek

legfőbb feladata a világpiac változásainak vizsgálata. A szervezetnek számos tagja és partnerintézménye van, ma összesen 28 résztvevő tagintézményt számlál összesen 20 országból¹⁶. A szervezet legfontosabb célkitűzései közt említi, hogy verseny és gazdasági siker ma már nem értelmezhető zéróösszegű játékként, hanem **egy együttműködésen alapuló jelenségnek tekinthetők**.

A Versenyképességi Tanácsai Globális Szervezete két átfogó jelentést is publikál éves rendszerességgel: a *Global Competitiveness Principles* és a *Best Practices in Competitiveness Strategy* című tanulmányokat¹⁷. Ezeken kívül igen aktívak hírlevelek és a partner-intézményekkel való kapcsolattartás terén is.

A Versenyképességi Tanács hatása és eredményei

Az immár 30 éves tanács továbbra is **akcióterveket és elképzeléseket** fogalmaz meg arról, hogyan lehetne az amerikai vezető szerepet fenntartani a világpiacokon ezzel is javítva az amerikai állampolgárok életkörülményeit. A legfontosabb kezdeményezések a termelés, energia, technológia, globális, regionális és nemzeti innováció kérdéseire, illetve az amerikai gazdaság nemzetközi helyzetének vizsgálatára irányulnak. A fent felsorolt témákban rendszeresen jelennek meg tanulmányok, emellett további tematikus kiadványok is készülnek, mint például **általános éves jelentések, iparági elemzések és vállalati esettanulmányok**. Külön érdekesség, hogy a szervezet kifejezetten rugalmasan reagál a nemzetközi változásokra.

A gazdasági válságot követően, 2011-ben külön **Gazdasági Tanácsadó Bizottság** (Economic Advisory Committee) jött létre a tanácson belül, amely az amerikai gazdasági növekedés és a Versenyképességi Index újradefiniálását nevezete meg legfőbb prioritásaként. A vezető közgazdászokat tömörítő szervezet egyetemi, munkaszervezeti, ipari és NGO vezetőkből áll, ami lehetőséget biztosít arra, hogy rávilágítson egy versenyképes gazdaság legfőbb komponenseire, amelyek hosszú távú és fenntartható fejlődéshez vezethetnek a nemzeti versenyképességben. A versenyképességi index módszertanának végleges kialakítása hamarosan befejeződik, az indexet és az erre vonatkozó kutatások eredményeit a Tanácsadó Bizottság még 2016 során publikálni fogja.

A tanács **közpolitikára kifejtett hatása** kapcsán elmondható, hogy két jelentős komponensre is felhívták a jelentések a figyelmet. Az 'America COMPETES Act' kialakítása és a Tanács javaslatainak beépítése az adókompromisszumba két olyan **jogi győzelmet** jelöl, amelyek hosszú távú hatással bírnak majd az amerikai versenyképesség javulására. Tom Friedman a New York Times hasábjain elismerte a

¹⁶ A tagintézmények pontos listáját lásd: Global Federation of Competitiveness Councils – Member Organizations: <http://www.thegfcc.org/member-organizations>

¹⁷ Az utóbbi évek jelentései itt elérhetőek: Global Federation of Competitiveness Councils – Publications: <http://www.thegfcc.org/publications>

tanács vezető szerepét a versenyképességi szabályozás elfogadásában. Az **adókompromisszum** szintén fontos lépés a gazdasági fellendülésben. Szintén a Tanács javaslatára fogadták el azt az ajánlást, amely kibővíti a K+F és fejlesztési adóhitelt további két évre. Úgy tűnik tehát, hogy magánszféra és kormányzat egyre inkább egymásra talál az amerikai törvényhozásban.¹⁸ Így a Versenyképességi Tanács a **kormányzati agenda jelentős befolyásolójává lépett elő**.

Általános értékelés

A versenyképességi tanács megalakulása óta a **társadalmi jólét biztosítása** szerepelt a versenyképességi politika legfontosabb célkitűzései között. A mai napig a társadalmi jólét megteremtését és fenntartását tekintti legfőbb feladatának a Versenyképességi Tanács, így az e szempontból legfontosabbnak ítélt iparági területeken végez kutatásokat és nyújt be javaslatokat a mindenkori kormányzatnak.

Szintén fontos alapelveként szerepelt a **minél átfogóbb versenyképességi politika**. A tanács munkáját látva elmondhatjuk, hogy az iparágak és a különböző szinteken folytatódó kutatómunka (nemzeti, regionális, globális) folyamatos bővülése nagyban alátámasztja ezt a kritériumot is.

Azt, hogy mennyiben tekinthető **egy versenyképességi politika karakteresnek** a különböző kormányzatok gazdaságpolitikájában, nehéz megállapítani. Mégis elmondhatjuk, hogy a nyolcvanas évek közepétől megvolt az a felismerés, hogy a nemzetközi versenyben maradáshoz folyamatos fejlődésre, új intézményi szereplők bevonására és a versenyképességi mutatók kibővítésére volt szükség. Az amerikai jogszabályok folyamatos változásának ösztönzése szintén a több szektorból és háttérrel rendelkező tanács szerepéhez tartozott, amellyel nagyban alakították az üzleti környezetet is. Erre jó példa az ún. 'Omnibus Trade and Competitiveness Act 1998; National Innovation Act 2005; America Competes Act 2008; Extension of the R&D tax credit 2010 etc.¹⁹

A **kutatás és fejlesztés, az oktatás és az innováció pártolása** és támogatása a kezdetektől fogva meghatározta az amerikai versenyképességi politikát. Fontos kiemelni, hogy innovációs tevékenységet és fejlesztéseket egyéb országokkal közösen is folytattak, erre példa a Brazíliával vagy a Japánnal való megállapodás.

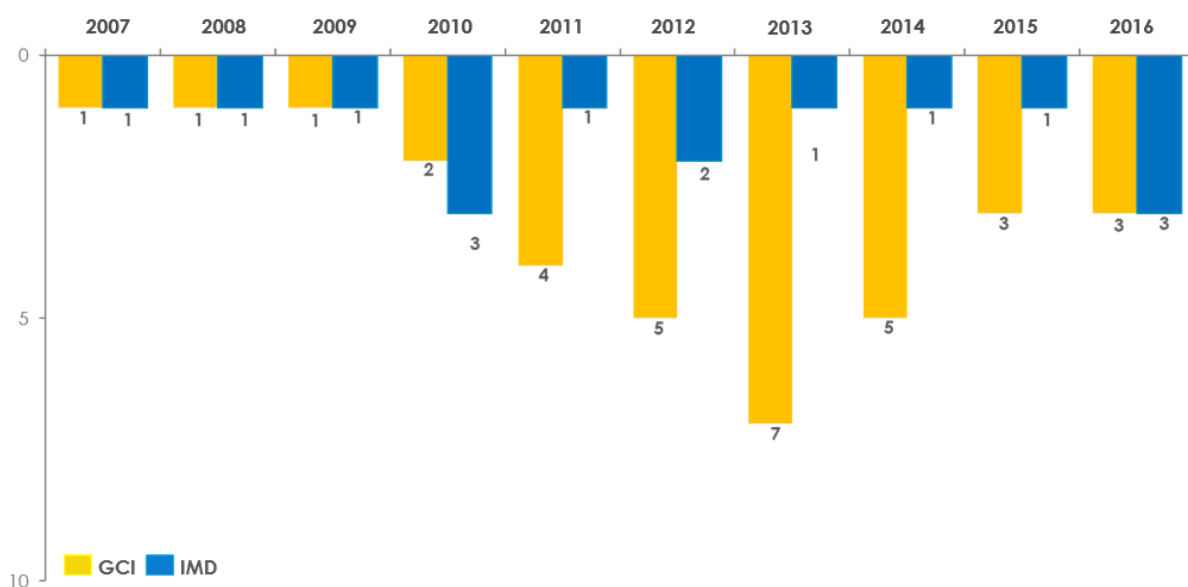
A **fenntarthatóság** szintén kulcsszerepet kapott a kezdetektől az amerikai társadalom és gazdaság növekvő figyelmére támaszkodva.²⁰

¹⁸ Lásd: Council on Competitiveness: Annual Report 2010-2011 - Making Impact. Washington DC, 2011. Elérhető: <http://www.compete.org/reports/all/1719-making-impact> p. 6-7.

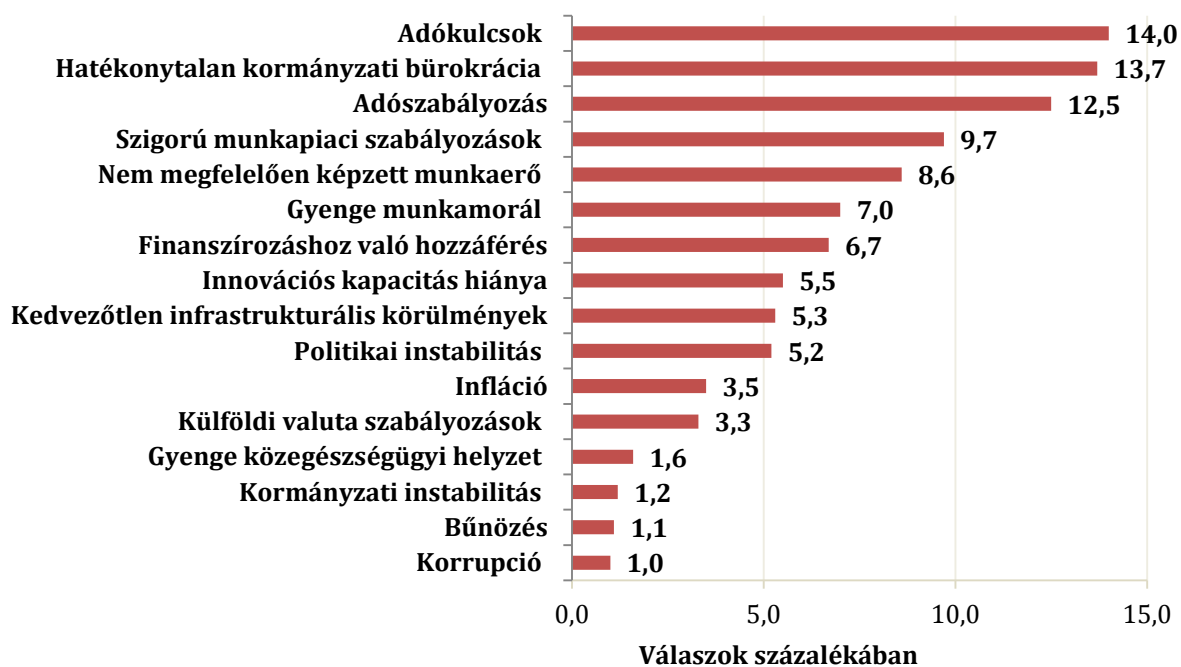
¹⁹ U.o.

²⁰ Vonatkozó témájú tanulmányok és esettanulmányok összegyűjtve itt elérhetőek: <http://www.compete.org/reports>

Végül, a **Versenyképességi Tanács felállítása és működése** kapcsán elmondható, hogy a gazdasági válság és a komoly kihívások ellenére a tanács továbbra is oroszánrészt vállal a versenyképesség fejlesztésében, s nemcsak a nemzeti, hanem a globális versenyképesség irányításában is vezető szerepre törekszik – belátva, hogy csak globális együttműködés vezethet a versenyképesség nemzetközi fellendüléséhez. A Tanács honlapja rendkívül részletes információkkal szolgál, minden publikáció könnyen hozzáférhető és rugalmasságról ad tanúbizonyságot az olyan új bizottságok felállítása is, amelyek a versenyképességről való alapvető gondolkodás és mérés új technikáinak kidolgozására törekednek. Szintén fontos szempontként említettük, hogy a kormányzattal való együttműködés kiemelkedő fontosságú.

2. ábra: Az USA helyezései a World Economic Forum (Global Competitiveness Index) és az IMD World Competitiveness Ranking alapján
 Forrás: WEF Global Competitiveness Report 2015/16, IMD adatbázis

3. ábra: A legproblémásabb tényezők az USA üzleti életében

Forrás: WEF Global Competitiveness Report 2015/16

Chile

<http://cnic.economia.cl/>

A versenyképességi intézményrendszer létrehozása, összetétele

A chilei **Nemzeti Innovációs és Stratégiai Tanács (CNIC)** 2005-ben jött létre és azóta az elnök állandó tanácsadó szerveként működik innovációs és versenyképességi ügyekben. Tevékenységi területeihez tartozik a kutatás és fejlesztés, a tudományos és technológiai fejlesztés, az emberi erőforrás képzése, az innovatív vállalkozási környezet megteremtése. A tanács újszerű kezdeményezéseivel jelentős katalizátorrá vált ezeken a területeken, főleg mivel a többi versenyképességi tanácshoz hasonlóan, a köz- és magánszféra szakértői egyaránt jelen vannak benne. A tanács a tudomány és technológia legkiválóbb szakértőit tömöríti, elnökét a köztársasági elnök nevezi ki. A 2014 áprilisában kinevezett új elnök Gonzalo Rivas Gómez, aki fő célkitűzéseként azt nevezte meg, hogy a CNIC-t, mint a párbeszéd-és diskurzus terepét megerősítse, valamint az innovációs kezdeményezéseket a nemzetgazdaság első számú mozgatórugójává tegye. Mindezt összefogva az elgondolás szerves része, hogy a CNIC az innováció és az inkluzív nemzetgazdasági fejlődés közötti összeköttetés megteremtésére törekszik. Annak érdekében, hogy ez a cél megvalósulhasson, a tanács hagyományos feladatai mellett politikai ajánlásokat és elemzéseket is készít, lehetőséget biztosít társadalmi párbeszéd kialakítására és egy új Innovációs Stratégia pilléreinek megvalósítására törekszik. Ennek következtében lehetőség nyílik egyfajta **innovációs kultúra kialakítására, új versenyképességi gyakorlatok és fejlesztési területek kialakítására.**

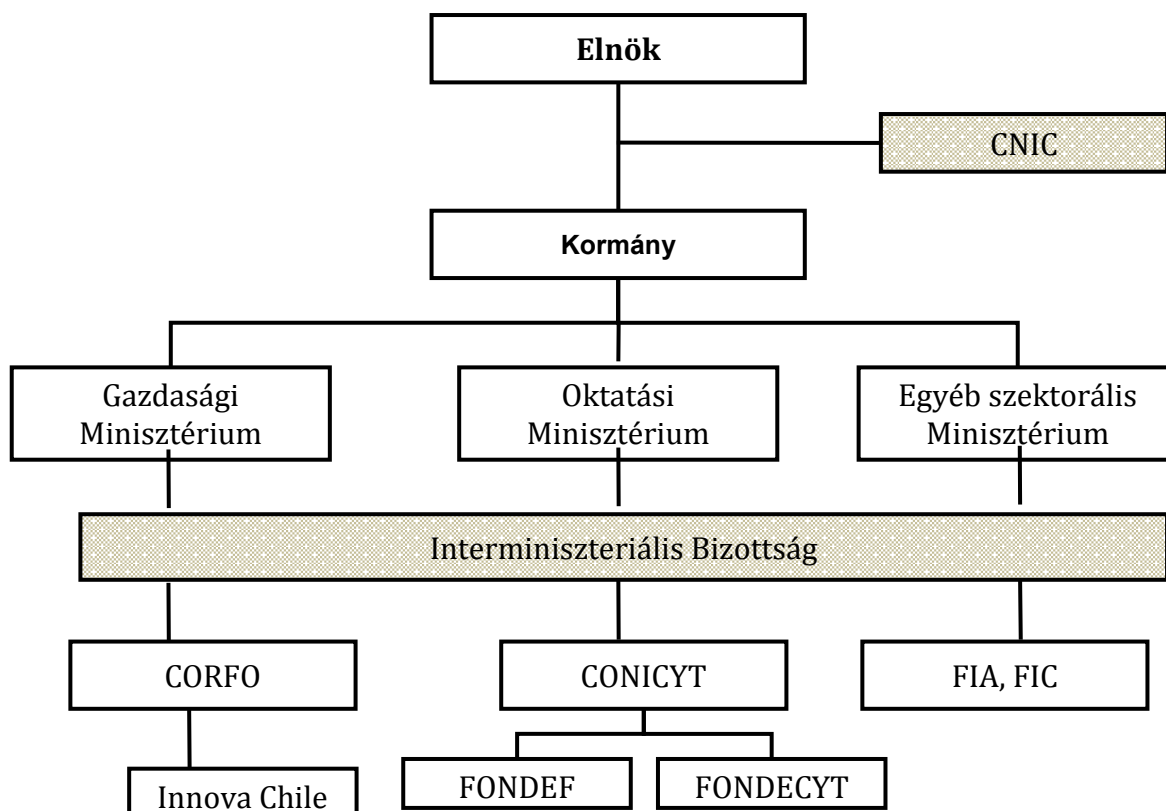
A tanácsot elsősorban azért hozták létre, hogy a kormánynak stratégia tanácsadást nyújtson egy holisztikus, átfogó innovációs politika kidolgozásában. A legfőbb cél a GDP növekedés gyorsítása volt, ezért egy ún. **Innovation for Competitiveness Fund (FIC)**-ot is létrehoztak, amely főleg bányászati vámokból származtatott forrásokból táplálkozott. Az így befolyt összegeket innovációs fejlesztésekre fordították.

Egy 2009-es OECD jelentés (OECD, 2009) nagyon részletesen leírja és végigveszi az intézmény létrejöttét, feladatait.

4. ábra: Chile innovációs politikájának intézményi felépítése (Institutional profile of Chile's innovation policy making)

Forrás: OECD (2009)

CNIC (Nemzeti Innovációs és Stratégiai Tanács, CORFO: Foundation for Promoting Development; CONICYT: National Commission for Scientific and Technological Research; FIA, FIC: Szektorális Alapok, FONDEF, FONDECYT: Strukturális Alapok.)

2006-os átalakítása után megerősödött a tanács szerepe az innovációs, oktatási, emberi erőforrás és fejlesztés, illetve a technológia területén. **Fő feladatai:** stratégiai javaslatok publikálása, párbeszéd kialakítása a releváns szereplőkkel, leginkább a régiókkal; nemzeti stratégia benyújtása az innováció és versenyképesség területén; ajánlások benyújtása a korábban létrehozott Pénzügyi Alap bevételeinek allokálására; tanulmányok publikálása; intézményi átalakítási javaslatok benyújtása. A már említett nemzeti stratégia létrehozását két lépésben valósították meg: az első körben a gazdaság helyzetének felmérése 2007 januárjáig, majd egy taktikai és stratégiai ajánlásokat tartalmazó dokumentum született szintén még 2007 folyamán.

A tanács nagy mértékben támaszkodott az OECD és a Világbank javaslataira politikai ajánlásainak megfogalmazásakor, mivel ezek az intézmények tüzetesen áttekintették a chilei gazdaság innovációs gyengeségeit és intézményi visszamaradottságait. Ezek áthidalásához mindenképp szükségesnek ítélték egy átfogó ellenőrzési, felmérési és értékelési képességekkel rendelkező intézmény és rendszer felállítását, amely

további szerkezeti, intézményi és politikai reformok elindítója lehet. Így vált központi céllá **egy nemzeti rendszer kialakítása**. Egy ilyen rendszer kialakításához az intézményi struktúra kialakítása volt az első lépés.

Külön hangsúlyt kapott, hogy a versenyképességi tanács és a Gazdasági Minisztérium között nyilvánvaló elkülönülésnek kell lennie, legfőképpen ami az ellenőrzést, innovációs politikák értékelését, valamint a tudomány és technológiai fejlesztéshez kapcsolódó indikátorokat illeti.

Munkarend és jelentések

A 2007-ben megjelent első jelentés szerint Chilének sürgős fejlődésre volt szüksége, olyan innovációs fejlesztésekre, amelyek erősítik a gazdasági növekedést, mivel a K+F szintje elfogadhatatlanul alacsony volt. A tanács egy olyan stratégiát javasolt, amely a nemzeti klaszterek kialakítására fókuszált, így a meglévő erőforrásokra és képességekre építve képzelte el az innovációs fejlesztések alapját. Ez azt is jelentette, hogy a korábbi export-orientált stratégiákat egy innováció-orientált elköteleződés váltotta fel. Az alapvető cél az volt, hogy a chilei GDP/fő mutatót megduplázzák 2021-ig. Ennek érdekében a stratégia kimondta, hogy:

- A teljes tényező termelékenységnek növekednie kell. Ebben kulcsszerep jut a tudás-intenzitás, technológiai változás, emberi tőke és innováció számára;
- Külön hangsúlyt kapott az oktatás és szakképzés: a beiskolázás növelését, illetve a PISA teszteken elért eredmények javítását tűzte ki célul;
- A K+F befektetések másfél százalékos növelése 2021-ig, leginkább az üzleti alapú befektetések növelésével;
- Növelni kell azon gazdasági szektorok súlyát, amelyek a gazdasági tevékenység mozgatórugói;

A fentiek érdekében kiemelték, hogy:

- A tanács szerint csökkenteni kell az állami beavatkozás mértékét, csak kiegészítő szerepet tulajdonítanak neki a piaci és szerkezeti hibák kijavítása céljából. Emellett a kormányzati csődök elkerülése mindenképp szükséges, hiszen ezek hatása nagyon súlyos lehet az innovációs tevékenységre általában;
- Mindenképp holisztikus, átfogó politikára van szükség, amely pro-aktív innovációs kultúrát alakít ki, technológia transzfert segít elő és támogató rendszereket vonz magával (oktatás, munkaerőpiac, szakképzés stb.);
- Fontos szerep jut a régióknak.

A stratégia második lépése 2008 januárjára született meg. Ez tovább hangsúlyozta a tudásalapú gazdaság kialakításának és a chilei gazdaság specializálódásának szükségességét. Az innovációs politika alábbi három pillérét nevezte meg:

- Magas színvonalú, élethosszig tartó tanulás;

- Tudomány és technológia orientáltság;
- Proaktív és innovatív üzleti szektor.

A legfőbb kihívás az emberi tőke fejlesztése, amelyhez oktatási és képzési feladatokat rendeltek.

A tudomány területén a releváns témák megtalálása és mély kutatások végzése szükséges, illetve a klaszterek és a K+F tevékenység fejlesztése. Nem sokkal ezután került sor egy részletes klaszterprogram kidolgozására is.

5. ábra: A chilei versenyképességi stratégia főbb elemei

Forrás: Arnold et al. (2009)

A fent bemutatott stratégia kialakításához egy **logikai keretelemzésnek** nevezett eszközt is bevezettek a különböző projektek és kisebb programok tervezéséhez. Ez alapvetően egy lánclógikát követ, amely lényegében azt a követelményt mondja ki, hogy ha bizonyos tevékenységekbe belekezdünk, azok olyan eredményekhez vezessenek, amelyek az eredeti célunk elérését szolgálják. A stratégia létrehozásában és ellenőrzésében több ügynökség is közreműködik és segíti a tanács

munkáját (többek között: CORFO és CONICYT). A stratégia kiter a részletes értékelési módszerekre is.

Az Innovációs Tanács (Innovation Council) 2014-ben új, hat pontban összefoglalt stratégiai célkitűzéseket kommunikált a 2014-2017 időszakra vonatkozóan, melyek a következők:

1. Széleskörű társadalmi konszenzus kiépítése az állam tudomány, technológia terén és az innovációs folyamatokban való szerepvállalásának kritériumaira és operatív megvalósítására vonatkozóan.
2. Céltudatos kutatás-politika kialakítása (fókuszban a tudományos kutatások ill. a gazdasági, társadalmi fejlődés kutatása).
3. Az innováció értelmezésének kitágítása: a versenyképességre való leszűkítésről az átfogó fejlődés-fókuszú irányba.
4. A tudomány, technológia és innováció népszerűsítése eszközeinek bővítése, új csatornák és új, meghatározó sztenderdek kialakítása.
5. Az információ minőségének és mennyiségének emelése.
6. A Tanács központi és regionális képviselői működésének formalizálása, a jogi keretek megerősítése.

A versenyképességi tanács hatásai, eredményei

A tanács működése során elért eredmények egy új és fejlettebb beavatkozást, stratégiát és eszközöket jeleznek, szintén fejlettebb vertikális és horizontális koordinációval, konzisztensebb innovációs stratégiához kapcsolódó politikaterületekkel, jobb társadalmi láthatósággal és megnövekedett kormányzati ráfordításokkal.

6. ábra: A chilei versenyképességi tanács beavatkozási logikája

Tevékenységek	Teljesítmény	Eredmény	Hatás
Tanulmányok, készítése az innováció politikai szükségleteinek megállapítására	Széleskörű nemzeti innovációs és versenyképességi stratégia indítása	Új és fejlett innovációs politikai újdonságok, fejlesztések és eszközök	GDP/fő megduplázódik 2020-ig
Kulcsfontosságú érintettekkel való egyeztetések a prioritások megállapításában	Reformjavaslatok megfogalmazása az innovációs politika hatékonyságának növelése érdekében	Fejlett vertikális és horizontális politika-koordináció	Az innováció nagyobb részesedése a chile-i gazdaságban
Az innováció megértésének terjesztése a társadalom, a politikusok és a döntéshozók körében	Javaslatok az FIC kritériumainak megállapítására.	Nagyobb konzisztencia az innovációhoz kapcsolódó politikaterületeken	Magasabb magánbefektetések a kutatás és innováció területén
	Az inkonzisztencia csökkentése	Nagyobb társadalmi láthatóság és egyértelműbb innovációs prioritások	Nagyobb teljes tényező-termelékenység
	Magyarázó dokumentumok és elemzések készítése	Nagyobb kiadások a kutatás és fejlesztés területén	Tudás-intenzív gazdasági tevékenységek
		Innovációs keretkörülmények jobb kialakítása	Technológiai alapú vállalat létrehozása nagyobb arányban
		Nagyobb politikai konszenzus az innováció területén. Kevesebb inkonzisztens ösztönző	Tudás infrastruktúra kialakítása, amely nemzetközileg is versenyképes

Az ábra alapján elmondható, hogy a versenyképességi tanács (CNIC) a kutatás és innováció területén felmerülő legfontosabb politikai prioritások fórumaként szolgál, eredményei nyílt és hozzáférhető úton jutnak el a döntéshozókhoz, illetve egy szélesebb közönséghez is. Mindez elősegíti és megmutatja, miért fontos az innováció és hogyan kellene elősegíteni erősítését. Ennek folyamatát mutatja be a fenti ábra.

- Tevékenységeit (**Activities**) tekintve elmondhatjuk, hogy a **tanács sikeresen vált a kormány megbízható és hiteles elemzőjévé és tanácsadójává**. Sikeresen szervezett találkozókat a legfőbb szereplők között és a rengeteg elemzésnek köszönhetően egy **átfogó innovációs stratégia** kiépítésére került sor. A társadalom felé végzett tevékenységében azonban az OECD jelentés talált kivetnivalót, főleg a politikusok és döntéshozók felé sikerült **kevésbé kommunikálni** az innovációs tevékenységek fontosságát.
- Teljesítményét (**Output**) tekintve a tanács számos koherens elemzést, stratégiát és javaslatot készített az FIC²¹ források felhasználására. Emellett sikeresnek ítéltető a hosszú távú politikára megfogalmazott törekvésük is. A klaszterkezdeményezés erősítette a szektorális innovációs rendszerek közti együttműködést, ezt egy független vállalat, a Boston Consulting Group által készített vizsgálat is megerősítette. A tanács fontos teljesítménye volt, hogy kormányzati tagokat is tömörítve még nagyobb beleszólása lehetett a kormányzati kiadások allokálásába. Ezen a területen elmondható tehát, hogy a tanács **'Stratégiai Hírszerzővé'** vált.
- Eredményeit (**Outcome**) tekintve elmondható, hogy már 2007-ben több mint 52 millió dollár allokálására került sor, amely hozzájárult **az intézményi struktúra és egyéb innovációs rendszerek fejlesztéséhez** (Innova Chile versenyprogram). Az **oktatás** területén (főleg pedagógusképzés, felsőoktatás, ösztöndíjak és akkreditáció révén) szintén előrelépés történt, míg a tudomány és technológia vonatkozásában mind az iparorientált, mind pedig a kutatóorientált egyetemek támogatásban részesültek. Emellett az üzleti innovációs modellek, illetve a K+F Chile brand-jének építése is részesült támogatásban.
- Hatását (**Impact**) tekintve a Tanács munkájáról azt mondhatjuk, hogy sikeresen mozgósított számos különböző érdekcsoportot kitűzött céljai elérése érdekében, ilyen tekintetben társadalmi hatása pozitívnak tekinthető.

Igen fontos a tanács értékelése **nemzetközi összehasonlításban** (OECD, 2009). Elmondható, hogy a tanács lényegében sikeresen alakította ki működési körét és elismerésre tett szert. Tagságát tekintve szakértőket, akadémiai képviselőket, vállalati vezetőket és kormányzati tagokat is tartalmazott. Összességében **azonban tagságát túl nagynak ítélték**, ez a döntéshozást nagyban megnehezítette. Emellett a tudományos és oktatási közösségek egyelőre nem nagyon bíznak a többi szereplő

²¹ Innovation for Competitiveness Fund

által megfogalmazott nézetekben. Mivel az oktatás nagyon fontos eleme az innovációs politikának, mindenképp szükséges lenne mélyebb bevonásuk. Szükség lenne továbbá az üzleti szféra erőteljesebb bevonására és a klaszterprogram további megerősítésére. Mivel az intézmény nagyon fiatal, nehéz lenne még megmondani konkrét hatását a chilei gazdaságra.

Összességében elmondható, hogy a tanács alapvetően az innovációs és versenyképességi politikák irányítására és koordinálására törekszik, azzal a céllal, hogy egy koherens és átfogó innovációs rendszert alakítson ki az országban. A tanácsot megbízható kormányzati tanácsadó szervként jellemzi az OECD jelentés, amely jelentős szervezeti változásokat váltott ki az innovációs irányítás területén. A tanács kialakítása során nagyban támaszkodtak az eddigi nemzetközi példákra, így konzisztens azok gyakorlati tevékenységével (releváns szereplőket tömörít, stratégiai fontosságú témaköröket jelöl meg az innovációs politika területén és a kritikai vélemények és információ fórumává vált).

Gyengeségeket és kihívásokat is említ a jelentés, amelyek kapcsán az **OECD** a következő **ajánlásokat** fogalmazta meg: jobban meg kell határozni a Tanács feladatait, erősíteni jogi hatáskörét és szélesíteni jogkörét. Emellett még több szereplő bevonására lenne szükség, tudományos és oktatási közösségekkel való szorosabb együttműködésre, szerepének pontosabb meghatározása érdekében. Fontos eredmény, hogy a Tanács létrehozása után erősödött meg az OECD-vel való kapcsolat is. Mindenképp elismerő az OECD 2009-es jelentése a chilei előrelépést tekintve.

A gazdasági válság hatása rövid távú volt és a kormány nagy magabiztossággal kezelte a problémát, így gazdasága továbbra is a latin-amerikai országok többsége előtt halad, tovább csökkentve a szegénység mértékét. Munkaerőpiacát tekintve is történt előrelépés, a mobilizáció ezen a területen azonban továbbra is alacsony, különösen a fiatal és a női munkások körében. Ennek ellenére fontos megjegyezni, hogy a növekedés csökkenő tendenciát mutat és a termelékenység növekedés is stagnál. Az exportteljesítmény szintén csökkenő. Az ország makroszintű erőssége és nyitottsága megmaradt ugyan, de egyre kevésbé hatékony. Így elmondható, hogy **a versenyképesség terén új paradigmák elfogadására lenne szükség**. Annak ellenére, hogy a gazdaság nyitott, a külföldi vállalatok jelenléte alacsony és a verseny korlátozott. A termékpiacok többnyire erősen szabályozottak, és a piac kis mérete miatt a vállalatok befektetési kedve és ösztönzői is alacsonyak.

A chilei kormány működése az indexek tanúsága szerint a többi latin-amerikai országhoz viszonyítva hatékony, az adminisztrációs költségek azonban még így is magasak a vállalkozók számára. Porter is elismeri, hogy jelentős változások és átalakulások történtek mind az oktatás, a K+F és az innovációs stratégiák területén, hiányosságok azonban továbbra is akadnak, mint például a támogatási programok kapcsán kialakult bürokrácia a tudás transzfer és adaptáció területén. Emellett az innováció-alapú termékek és szolgáltatások iránti igény is viszonylag alacsony.

Versenyképességét tekintve ugyan a makromutatókban jól teljesít az ország, mikroszinten azonban további javulás elérése lenne szükséges. Chile alapvetően sikeres volt egy régi típusú, erős gazdasággá válásban, most a feladat ennek fenntartása, illetve a globális verseny szabályainak alkalmazása és egy tényleges tudásalapú társadalom kialakítása.

Általános értékelés

Az elmúlt 20 évben Chile gyorsabban nőtt, mint a legtöbb OECD állam. Mexikó után a második legfejlettebb latin-amerikai országgá vált. Jelentős reformok zajlottak a 80-as évek után, amelyek a külföldi kereskedelem liberalizálására, munkaerő fejlesztésére, termék és pénzügyi piacok fejlesztésére és a nyugdíjrendszer reformjára irányultak. Ennek ellenére a GDP/fő továbbra is az OECD államok alsó harmadába tartozik.

A Tanács megalakulása előtt igencsak **fragmentált volt a támogatási rendszer** és a gazdasági, oktatási, mezőgazdasági, tervezési minisztériumok között oszlott el az irányítás. Így **az innovációs politika is decentralizált volt**, ami nehezítette hatékony működését. Ezért szükséges volt egy olyan központi szerv létrehozása, amelynek munkássága kezdetén különösen nagy hangsúlyt kapott a klaszterek kialakítása, amely a versenyképesség növelésére és a termelés diverzifikálására fektet hangsúlyt. A legfontosabb klaszterek kialakításába a tanács több szereplőt is bevont, köztük tanácsadó és állami szerveket is. A hosszú távú nemzeti innovációs stratégiát 2006-ban a tanács ajánlásai alapján fogadták el. Megnevezte a fő támogató alapokat/szerveket és a legfontosabb nyolc ipari klasztert (többnyire a nemzeti erőforrásokhoz kapcsolódnak – halászat, turizmus, vörösréz bányászat, globális szolgáltatások, feldolgozott élelmiszerek, elsődleges gyümölcspárlás, sertés- és csirketenyésztés, pénzügyi szolgáltatások). Szintén a tanács munkájára támaszkodva egy közös akciótervet fogadtak el a miniszteri Innovációs bizottsággal, ez ötre csökkentette a prioritást élvező klaszterek számát²² (2009-2010) és hangsúlyossá vált a tudás-alapú iparágak támogatása is. (Schwellnus, 2010)

A 2009-es Policy of Innovation fő hívószavává szintén a versenyképesség vált. A humán erőforrás, K+F, klaszterek, innováció regionalizálása, technológiatranszfer továbbra is főszerepben maradtak. Emellett közel 50 különböző versenyképesség fejlesztési programot is indítottak. (PMC) (Concejo Nacional de Innovacion, 2010)

A **társadalmi jólét** megfogalmazás ugyan szó szerint nem jelenik meg egyik programtervezetben sem, a GDP/fő megduplázásának és az emberi erőforrás fejlesztésének céljai azonban sokatmondóak és tekinthetők ilyenfajta törekvésnek.

²² Emberi erőforrás; kutatás és fejlesztés; infrastruktúra és természeti erőforrások; szabályozási, jogi és politikai keretek és pénzügyi szolgáltatások.

A meghirdetett politika **átfogó jellegű**, de nem egyenletes. Hangsúlyeltolódások érezhetők bizonyos területek felé (oktatás, K+F, innováció, klaszterfejlesztés), míg egyéb területek (üzleti környezet fejlesztése, bürokrácia csökkentése) még fejlesztésre szorulnának.

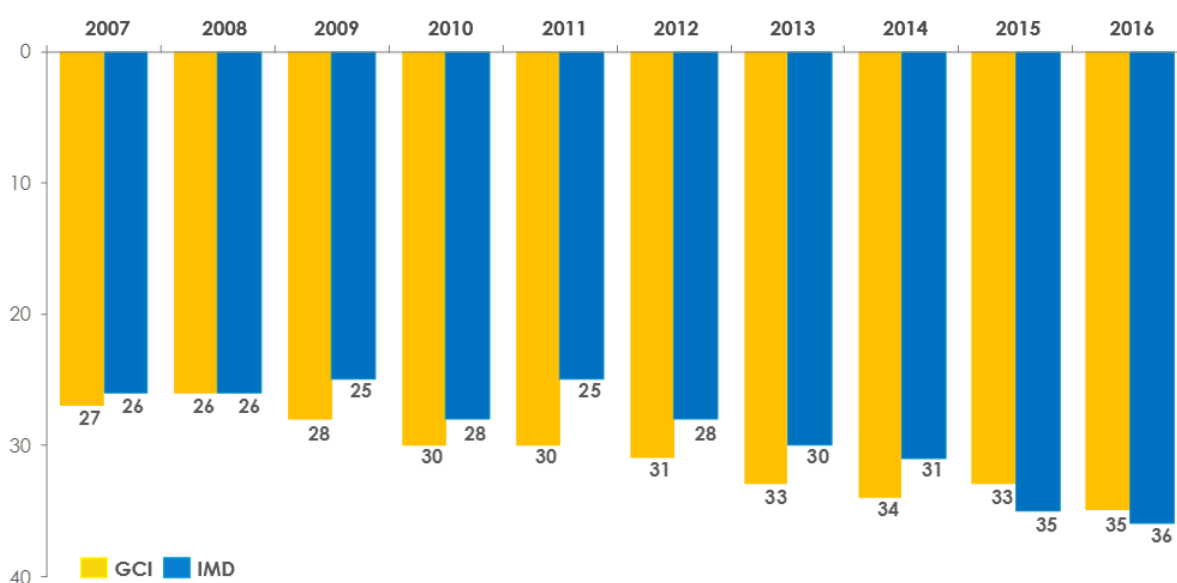
A versenyképességi és innovációs változások egy **nagyon karakteres** chilei versenypolitikát eredményeztek. Tudatosan törekedtek a nyugati formák beépítésére és az ország komparatív előnyeinek kihasználására.

A kutatás és fejlesztés, az oktatás és az innováció pártolása és támogatása a kezdetektől fogva meghatározta az chilei versenyképességi politikát, mi több, legfőbb gerincét adták. Többen kifogásolták, hogy a **fenntarthatóság** kevés hangsúlyt kap.

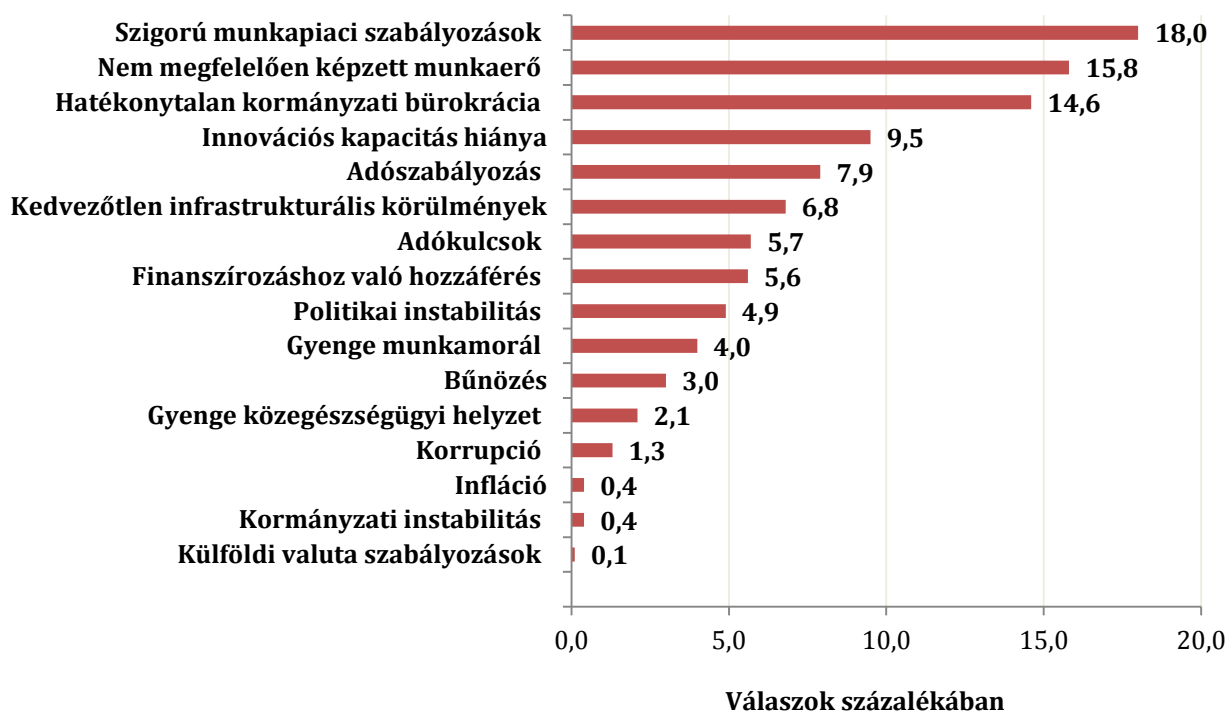
Magától értetődik a fentiekből, hogy a chilei tanács tevékenysége mindenképp meghatározó volt az innovációs folyamatokban.

Chile jelentős fejlődést mutatott már a 2000-es évek elején, Mexikóhoz képest is felzárkózott az amerikai térségben. A leggyorsabban fejlődő országok közé sorolták már ekkor az egy főre jutó bevételek növelése alapján. Külön kiemelik a közintézmények javulását, amely vezető szerepet játszott a fejlődésben. Ennek fenntartásához azonban szükséges az oktatási rendszerek fejlesztése. A 2004-es GCR jelentés szerint Chile volt az egyedüli latin-amerikai ország, ahol a strukturális reformok megvalósulhattak. Kiemelték a különösen kompetens makroökonómiai irányítást és a közintézmények európai színvonalát.

2011 óta azonban Chile romló teljesítményt mutat mind a WEF, mind az IMD versenyképességi rangsorai alapján: előbbiben a 30. helyről a 35. helyre került, utóbbiban 25. helyezésről 36. helyezésre rontott.

7. ábra: Chile helyezései a World Economic Forum (Global Competitiveness Index) és az IMD World Competitiveness Ranking alapján
 Forrás: WEF Global Competitiveness Report 2015/16, IMD adatbázis

8. ábra: A legproblémásabb tényezők Chile üzleti életében
 Forrás: WEF Global Competitiveness Report 2015/16

<http://www.czechcompete.cz/>

A nemzetközi versenyképességi jelentéseket tekintve azt állapíthatjuk meg, hogy a cseh gazdaság nem csupán tartja, hanem egyértelműen erősíti pozícióját az elmúlt évek során, mint a közép-kelet-európai régió egyik vezető gazdasága. Ehhez vélhetően nagyban hozzájárul a proaktív, stabil és egyre bővülő tevékenységi körű versenyképességet támogató intézményrendszer.

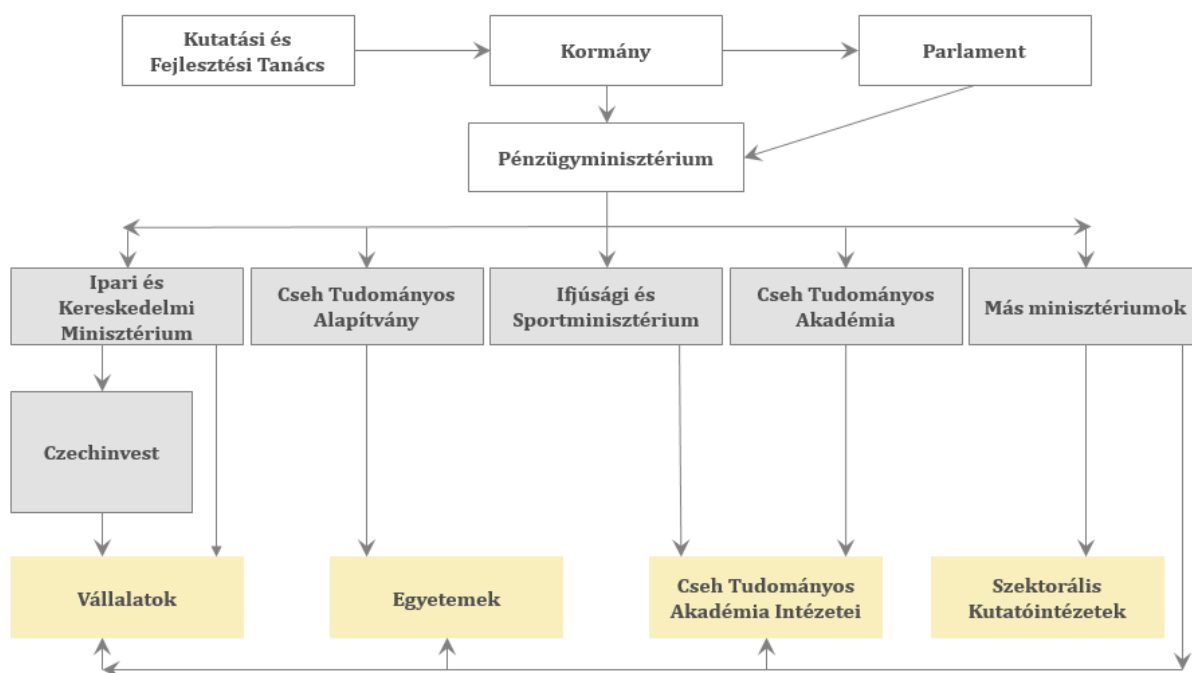
A versenyképességi tanács és a kapcsolódó intézményrendszer

A **Council on Czech Competitiveness** nem szerepel közvetlenül az állami kutatási és fejlesztési rendszer felépítésében. A tanács nem állami szerv, irányításával az *American Chamber of Commerce in the Czech Republic* foglalkozik, amely szervezet mögött amerikai, brit, holland és német támogatók állnak.

A tanács vizsgálja a gazdaságpolitika erősségeit és gyengeségeit, javaslatokat fogalmaz meg és fórumot biztosít a legfontosabb gazdaságpolitikai döntések megvitatására. Szakértők, üzletemberek és közsférában dolgozók egyaránt részt vesznek ezekben a vitákban. A gazdaságpolitika változásait is figyeli és az alapvető trendek, innovációk jobb megértésében segít. Teljes **versenyképességi jelentéseket** és összefoglalókat készít a **legfontosabb prioritási területekről**, amelyek a következők: a tudáskihasználás, az euróbevezetés kérdései, energiahatékonyság, kormányzati hatékonyság, munkaerőpiac, adózási politika és turizmus.

A tanács mellett, hogy folyamatos elemzést és adatgyűjtéseket végez a cseh gazdaságpolitikai változásokról, **nemzetközi összehasonlításokkal is foglalkozik** - így a döntéshozók még részletesebb képet kaphatnak a legjobb gyakorlatokról, innovációs trendekről. Emellett a tanács olyan **fórumként** is működik, ahol viták és fejlesztésekre tett javaslatok is elhangzanak. A tanács mindennemű társadalmi csoport hozzájárulására és kontribúciójára nyitott. Emellett éves Versenyképességi Jelentést készít, amely **a legfontosabb stratégiai gazdasági politikákat azonosítja**. Felépítését tekintve különböző **task force**-okra oszlik, ahol a több társadalmi rétegből és üzleti szektorból érkező szakértők vitatják meg a legfontosabb prioritási területeket. 2009-ben készült jelentésükben egy **7 pontból álló javaslatcsomagot** adtak ki a politikai pártok vezetőinek és találkozóira is javaslatot tettek.

A kutatás területén kialakult nemzeti intézményrendszer ábrája jól mutatja, hogy alapvetően a minisztériumok határozzák meg a fő irányvonalat, de az is jól látható, hogy a magánszektor szerepe is jelentős ebben a kontextusban.

9. ábra: A cseh kutatás-fejlesztési rendszer felépítése

Forrás: Európai Bizottság – CORDIS hivatalos honlapja: <http://cordis.europa.eu>

A Tanács mellett létezik egy ún. National Observatory of Employment and Training nevű szervezet is. Ezt az intézményt az Európai Bizottság és a Cseh Munka- és Szociálisügyi Minisztérium kezdeményezésre hozták létre még 1994-ben. Itt külön hangsúlyt kap **az emberi erőforrás képzése**, ezért főleg erre irányuló programokat indítanak. A 2005-2011 időszakban futó, átfogó projekt is az emberi erőforrás mérhetővé tételére és minőségének elemzésére fókuszált. **Az intézmény különösen az alábbi tevékenységekben aktív:** egyrészt a munkaerőpiac és az oktatás közti összefüggéseket figyeli és elemzi, másrészt nemzetközi összehasonlításokat végez, harmadrészt pedig azonosítja az oktatás és képzés fejlesztéséhez szükséges munkaerőpiaci igényeket. Emellett erősíteni próbálja a **regionális és nemzeti szintű együttműködések is**.

A versenyképességi jelentések, programok és stratégiák

A Council on Czech Competitiveness 2009-es jelentése hét országgal hasonlította össze Csehországot, amik között Csehország a középmezőnyben helyezkedett el (Hollandia, Ausztria, Magyarország, Lengyelország, Bulgária, Szlovákia). Az elemzés érdekes összehasonlítási adatokat tartalmazott és alapvetően arra kereste a választ, hogy **a kormány gazdaságpolitikája** az azt megelőző öt évben hogyan teljesített és ez milyen következményekkel járt a gazdaság növekedését tekintve. Leginkább

kritikusan a **közigazgatási hiányosságokról** nyilatkoztak a tanulmányban, jelesül, hogy a bürokratikus berendezkedés tartja vissza az országot a fejlődésben. Egyebekben a következőkre jutottak:

Az infrastruktúrát tekintve Csehország versenyelőnnyel bírt a régióban. Az EU átlagnak megfelelően teljesített a monetáris és fiskális politikában. A **problémák a human erőforrás kérdésében és a közigazgatást** illetően voltak, emellett a **kutatás és fejlesztés területén is rosszul álltak**. További problémák az **energiafelhasználás** és **energiahatékonyság** területén akadtak. Az ország mindezek ellenére viszonylag jól teljesített közép-európai viszonylatban és többnyire magas termelékenység jellemezte. A jogi keretek kapcsán elmondható, hogy a bírák további képzését, több rugalmasságot és gyorsabb regisztrációs eljárás bevezetését látták szükségesnek.

A **válság után** alapvetően **konzisztenciára, hatékonyságra és hosszú távú célokra** volt szükség. Ehhez a következő **hét területre javasoltak** nagyobb figyelmet: **adózási politika, korona vs. euró, munkaerőpiaci változtatások, turizmus, kormányzati hatékonyság, energiahatékonyság, tudásból szerzett előnyök**. A cseh Tanács alapvetően három területen fókuszált további policy-k bevezetésére: **Vállalatok és Innováció** ('Enterprise and Innovation'), **Kutatás és fejlesztés az innovációért** ('Research and Development for innovation') ill. **Oktatás és versenyképesség** ('Education and Competitiveness'). A fő üzenet **az oktatási színvonal emelése, az élethosszig tartó tanulás elterjesztése volt** – mindezeket főleg EU-s támogatások segítségével képelték el. A fent említett területek javítására a kormány 2009-ben elfogadta a **Kutatás, fejlesztés és innováció 2009-2015** programot, amely nyomán egy átfogó kormányanyag született.

Az **energiahatékonyság** szintén kiemelt helyen szerepelt a prioritások között: az elképzelés az volt, hogy hatékonyabbá kellene tenni az energiára szánt kiadásokat, javítani a disztribúciót, az ipari termelést és a kereskedelmi tevékenységet. Fontos lenne az oktatás és kutatás színvonalának emelése. A kormánynak és a közigazgatásnak is hatékonyabban kellene működnie, ehhez szükség lenne az **e-Government** kezdeményezésekre és az EU strukturális alapok által nyújtott támogatások hatékonyabb elosztására is nagyobb hangsúlyt kellene helyezni. Ezeket a hiányosságokat a legutóbbi nemzetközi versenyképességi jelentés is aláhúzza.

2012-ben a kormány átfogó, Nemzetközi Versenyképességi Stratégiát dolgozott ki, amelyet elsősorban az OECD megelőző évi ajánlásait figyelembe véve készült. Egy évvel később azonban revideálták ezt az irányvonalat, mert túlságosan széles koncepció állt mögötte, kevés pragmatikus, gyakorlati és megvalósítható célkitűzést tartalmazott. Az átgondolás nyomán létrejött, **Innováció, Intézmények és Infrastruktúra** hívószavak fémjelezte stratégia a **2012-2020-as** időszakot öleli fel. A stratégia készítői kiemelték, hogy az OECD mellett az üzleti, akadémiai és egyéb

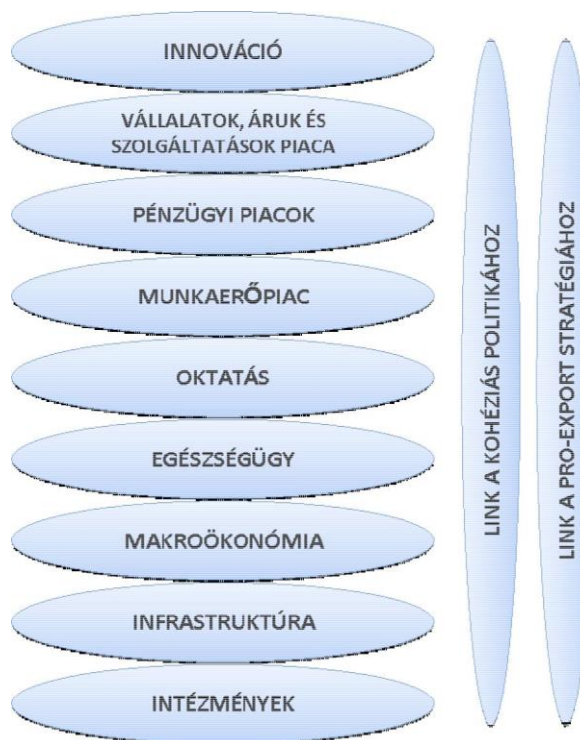
egyeztetések során több mint kétszáz ajánlást fogalmaztak meg a **nyitott konzultációs folyamat** alkalmával, amelyek többsége szintén pozitívnak értékelte a kormány tervezetét.

A legfőbb célok közé a **lakosság életszínvonalának hosszú távon történő fenntartását és emelését** sorolta. További fontos célként a legjobb húsz országba való belépést szeretnék elérni az elkövetkezendő évtizedekben. Ezek megvalósításához javasol a jelentés olyan reformokat, amelyek leginkább az olcsó munkaerőn alapuló gazdaság fejlesztéséhez járulnának hozzá. A közintézmények alacsony hatékonysága, a termelékenység csökkenése, a külföldi adósságon alapuló gazdasági növekedés, a korrupció és a szigorú szabályozás szintén **akadályokat** jelentenek a termelékenység és a növekedés fokozásában.

A legnagyobb kihívást az innováció szempontjából a **kutatás és ipar közti gyenge kapcsolat** és a kutatók alacsony száma jelenti. Emellett a **KKV-k helyzetének javítása is fontos**. A tervezet céljainak eléréséhez **kilenc fontos pillért** említ meg, amelyek egyéb politikaterületekhez is szorosan kapcsolódnak (kohéziós, pro-export stratégia, energiapolitika, nemzeti reform program). Ezekben a szektorokban történő kulcsfontosságú változásokkal lenne elérhető növekedés.

10. ábra: A cseh versenyképességi stratégia pillérei 2012-2020

Forrás: Ministry of Industry and Trade (2011)

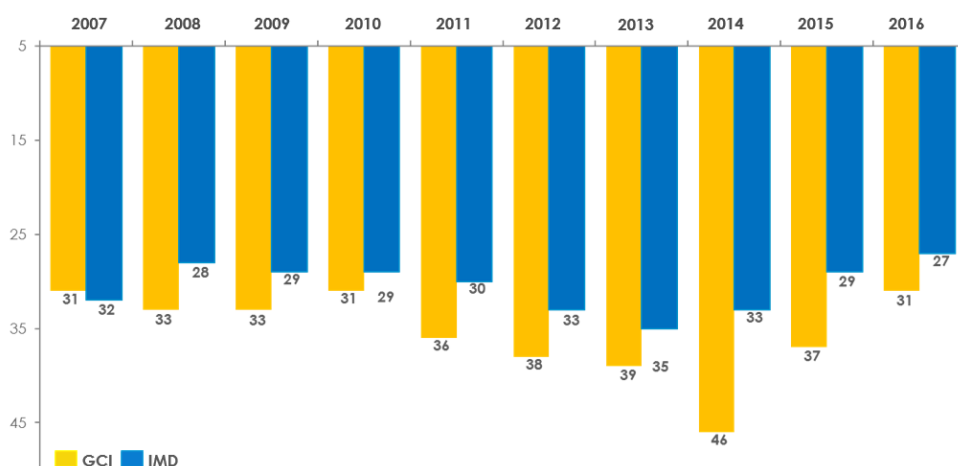
Általános értékelés

A **társadalmi jólét biztosítása** versenyképességi jelentésekben konkrétan is szerepel és az ország gazdasági növekedését tekintve fontos alapelvvé nőtt a versenyképességi ajánlások során. Szintén fontos alapelv a minél átfogóbb versenyképességi politika. A **széleskörű megközelítés** mindenképp igaz és az állam kiemelt figyelmet fordít a nemzetközi indexek változására. A versenyképességi politika **karakteres**, sokrétűnek, igen proaktívna és átfogónak tűnik, és a stratégiailag fontos területekre koncentrálnak. Erőteljesen megjelennek az EU-s programok által preferált elemek. Az oktatás, a K+F, az innováció és a fenntarthatóság kérdése egyre nagyobb hangsúlyt kapott az elmúlt időszakban. Amennyiben a rangsort nézzük, szembeszökő, hogy a cseh gazdaság teljesítménye egyre erősödött az elmúlt évek során, a legfrissebb rangsorolás alapján pedig 31. helyet foglal el a WEF, illetve 27. helyezést az IMD listáján. A stabil, versenyképességet támogató intézményrendszer és annak aktív tevékenysége beérni látszik a cseh gazdaság esetében is.

A versenyképességi kutatásokra irányuló intézmények közül láthatóak kezdeményezések (Cseh Versenyképességi Tanács) és a kormány is tesz olyan lépéseket a versenyképesség javítása érdekében, amelyben fontos szerep jut az érdekegyeztetésekben részt vevő intézményeknek.

A WEF legutóbbi Reportja az üzleti élethez kapcsolódó, leginkább nehezítő **tényezőkként a hatékonytalan kormányzati bürokráciát, a korrupciót, a politikai instabilitást, az adórendszer komplexitását és a szigorú munkaerőpiaci szabályozásokat** említi.

11. ábra: Csehország helyezései a World Economic Forum (Global Competitiveness Index) és az IMD World Competitiveness Ranking alapján
Forrás: WEF Global Competitiveness Report 2015/16, IMD adatbázis

12. ábra: A legproblémásabb tényezők Csehország üzleti életében

Forrás: WEF Global Competitiveness Report 2015/16

Egyiptom

A Versenyképességi Tanács létrehozása, összetétele és működése

Az egyiptomi Versenyképességi Tanácsot (Egyptian National Competitiveness Council, innentől: VT) 2004-ben egy csapat prominens egyiptomi gazdasági és akadémiai képviselő hozta létre, miután hazatértek a Világgazdasági Fórum éves találkozójáról. Az intézmény létrehozását az Egyiptomi Junior Üzleti Szervezet, a Világgazdasági Fórum Arab Üzleti Tanácsa és az Egyiptomi Nemzetközi Gazdasági Fórum is támogatta. Legfőbb célja a megalapításkor a nemzeti versenyképesség fellendítéséhez szükséges témakörök feltárása, az egyiptomi teljesítmény fellendítése és benchmarking tevékenységek indítása volt. Mint non-profit, kormánytól független szervezet a Közel-Kelet egyik első versenyképességi tanácsa lett, amely példaként szolgálhat a MENA országok régiójában. A Global Competitiveness Council egyik alapító tagja 2010 januárjától.

A VT víziója, hogy olyan intézménnyé váljon, amely a kormányzati politikákra, az üzleti környezetre és a közösségi attitűdre is hatással van, ezzel egy globálisan versenyképesebb országot létrehozva. Olyan speciális témák kapcsán felmerülő problémákra való megoldások kidolgozására vállalkozik, amelyek a vállalkozások és a munkavállalók termelékenységét is növelik. Ez úgy érhető el, ha minden egyiptomi **életszínvonalát** növelik. Az ENCC egy olyan intézmény szeretne lenni, amely az üzleti, az állami, az akadémiai és a civil társadalom képviselőit összefogva felhívja a figyelmet a versenyképesség fontosságára és támogatja a versenyképességet növelő politikákat.

Legfontosabb stratégiai célkitűzések:

- Értékeli, ellenőrzi, megfigyeli és összehasonlítja Egyiptom regionális és nemzetközi versenyképességét és ezek alapján olyan javaslatokat fogalmaz meg, amelyek a társadalmi jólét növekedését és világszínvonalú üzleti környezetet segítik elő;
- Rendszeres jelentéseket készít a versenyképességi helyezésekről és rangsorokról;
- A szektorok képviselőivel való együttműködés és kommunikáció, illetve a figyelem felhívása a versenyképesség fontosságára;
- Szektorális versenyképesség kezdeményezése és elősegítése az üzleti környezet
- fejlesztése érdekében;

- Azon témák megtalálása és kiemelése, amelyek a versenyképesség és a fenntartható fejlődés szempontjából meghatározóak és nemzeti fontosságúak.

A VT felépítését tekintve tizenkét aktív tagból és egy hét tagú board testületből, valamint a vezetés mellett közel 50 szakértőből áll, akik egyiptomi egyetemek professzorai, nagyvállalati vezetők és közalkalmazottak. A tanács tehát egyaránt támaszkodik az üzleti, akadémiai és állami szektor szereplőire.

Versenyképességről alkotott koncepciójuk a következő: „**olyan tényezők, politikák és intézmények összessége, amelyek egy ország termelékenység szintjét és ezáltal annak prosperitási szintjét is meghatározzák**”. A versenyképesség elemzésének legfontosabb eszköze a jelentések készítése.

A Tanács szervezeti felépítése és munkarendje

Az egyiptomi VT **altanácsokra** osztva működik, így is alátámasztva bizonyos területek fontosságát. A jelenlegi szervezeti felállásban öt altanács működik, melyek a következők: Fiatalok Munkaügye, Utazás-turizmus, Innováció és Vállalkozás, Élelmiszerbiztonság és -védelem, Energia.

A 2014-ben felállított *Egypt-YEP* (Youth Employment Promotion – Fiatalok Munkaügye Altanács) egy fórum, amely kifejezetten azzal a céllal jött létre, hogy diskurzust teremtsen policy döntéshozók, a magánszektor érintettköre, kereskedelmi kamarák, civil szervezetek, szakpolitikusok és a fiatal generáció között. A fiatalok körében igen magas munkanélküliség és bizonyos szakmákban a szakképzett munkaerő hiánya igen kurrens témát adnak az e területen való kooperációnak. A nagyjából 20 állandó delegáltat és alkalmanként maximum 30 külső meghívott senior szakértőt tömörítő fórum célja a strukturált párbeszéd megteremtésén túl kezdettől fogva a koncepciók valós, kézzel fogható akciókra való átváltás volt. A gyakorlatias kezdeményezéseknek tehát legalább olyan fontosságot tulajdonítanak, mint a pragmatikus elméleti megközelítésnek.

Kicsivel korábban, 2013-ban hozták létre az Energia altanácsot, amely a Fiatalok Munkaügye altanácshoz hasonlóan a társadalom széles körét igyekszik elérni és aktivizálni. Az altanács tagjai között ugyanúgy helyet kapnak energiaipari szakértők, policy alkotók, a privát szféra meghatározó képviselői, mint az akadémia tagjai, a civil társadalom és a kormányzat tagjai. Az altanács filozófiája alapján csak úgy lehetséges átgondolt és valóban értékes szabályozói, policy döntéseket hozni, ha a döntéshozatalban valóban minden érintettcsoport részt tud és aktívan részt is akar venni. Az iparág természeténél fogva igen komplex szabályozói megközelítést és policy-alkotási folyamatot követel meg, legyen szó az energiaipar alapvető szereplőinek igényeiről, a környezetvédelmi

megfontolásokról, a fiskális politikáról vagy fenntarthatósági kérdésekről. A Versenyképességi Tanács – és kifejezetten az Energia-altanács – aktív közreműködője volt a megújuló energiaforrásokra 2014-ben kidolgozott összetett támogatási rendszer, a Feed-in Tarifacsomag létrehozásának.

A turizmus kifejezetten fontos az egyiptomi gazdaság számára, ezért kapott kiemelt figyelmet a tanács munkájában, amely folyamatos jelentéseket készít a Világturizmus Versenyképességi Index-hez is. Szintén 2008-ban alakult az élelmiszerbiztonsági altanács. A fenntartható mezőgazdaság kérdése a környezetvédelmi kihívások miatt is fontos, a tanács ennek érdekében tesz ajánlásokat, javaslatokat a döntéshozók számára. Annak érdekében, hogy az üzleti szektor véleményét megfelelően becsatornázzák, a VT külön szervként hozta létre az **Üzleti Tanácsadó Tanácsot** (Business Advisory Council, BAC), akiknek véleménye különösen az állami szabályozásokba való beleszólásuk lehetőségét javítani. A BAC tagjai az üzleti szféra domináns cégeinek vezetői, alapvető céljuk egy nyitott, versenyképes gazdaság létrehozása, illetőleg az, hogy minél intenzívebb és tartalmasabb párbeszéd folyjon a Versenyképességi Tanács és a privát szféra szereplői között.

2008-ban az Utazás-turizmus altanács mellett létrejött az Emberi erőforrások altanácsa, amelynek célja a nem megfelelően képzett munkaerő fejlesztése volt - ehhez oktatási és képzési átalakításokra, illetve az átalakítások előkészítésére volt szükség. Ennek megoldására rangsort készítettek az egyiptomi egyetemek közt és a nemzetközi tapasztalatok figyelembe vételével igyekeztek előrelépést elérni az oktatás színvonalát erősítve. A mai szervezeti felállásban ez a szervezeti egység a *Fiatalok munkaügye* altanácshoz tartozik és annak egy bizottságaként működik; míg az altanács másik bizottsága a KKV, Innováció és Vállalkozás bizottság. A szervezet szemmel láthatóan felépítésében is igyekszik a leginkább sürgető problémákra reagálni; egyre inkább specializált működésre törekszik az intézmény társadalmi funkciójának legjobb kihasználása érdekében.

A Versenyképességi Tanács jelentései

2004 óta a Versenyképességi Tanács időközönként átfogó publikációkat, jelentéseket ad közre. Külön Policy Brief-eket is kiad *Toward Competitiveness* címmel, amelyek több témában jelennek meg. Az első a felsőoktatás finanszírozásával és a versenyképességi összefüggésekkel foglalkozott, míg a második az egyiptomi gazdaság termelékenységére és versenyképességére koncentrált. A harmadik arra világított rá, hogy a jogi modernizáció és fejlesztés milyen új utakat nyithat a versenyképesség előtt. Mindegyik jelentés ajánlásokat is tartalmaz, amelyek általában interdiszciplináris megközelítésben tesznek javaslatokat a változtatásokra.

A tanács fontos kiadványai az **évente-kétévente készített versenyképességi jelentések**. A jelentések nagyban építenek a világszintű rangsorokra és minősítésekre, illetve kritikai megközelítést tanúsítanak a nemzeti gazdasággal kapcsolatban. 2004 óta publikálják, és azóta a politikai döntéshozók, kutatók és civil társadalmi szervezetek fő forrásává vált. Minden alkalommal más témakörben jelent meg.

Az első jelentések leginkább egy állandó gyakorlat kialakítására törekedtek. A 11 leginkább figyelmet kérő probléma meghatározása után az első jelentés arra jut, hogy Egyiptom a 2004-2005-ös időszakban továbbra is komoly kihívásokkal küzdött, amelyek közül a legsúlyosabb nehézségek a finanszírozáshoz való hozzáférés, adószabályozások, nem hatékony bürokrácia, politikai instabilitás, külföldi valuta szabályozások, infláció, képzetlen munkaerő és a korlátozó munkaszabályozások voltak. A jelentés ezekre a problémákra próbál megoldást nyújtani. A 2007-es jelentés azzal foglalkozik, hogy a jelentős eredmények és változások ellenére mi az oka a rangsorban való visszaesésnek. Ennek fő oka az infláció, az államadósság és a költségvetési hiány problémái voltak. Emellett fontos irányvonalként jelent meg, hogy a kis- és középvállalkozások túlszabályozásán is változtatni kellene.

A legfontosabb kihívás azonban a kis reformok utáni **átfogó, konzisztens reform és stratégia kidolgozása lenne**, amely az egyiptomi társadalmat még termékenyebbé tehetné. Mindenképp szükséges lenne egy ilyen stratégia felállítása, ellenőrzése és értékelése, amely nemcsak szociális, de politikai stabilitást is hozhatna. A legsürgetőbbnek a **szabályozási reform felgyorsítását** tartották, amely egy sokkal kedvezőbb üzleti környezet kialakításához vezethetne. Ennek eszköze új munkahelyek teremtése, befektetések vonzása, iparági stratégiák kidolgozása és a turizmus további fellendítése lehetne.

Szintén a turizmus fejlesztését említi az egy évvel későbbi jelentés, amely szerint a globális kihívások ellenére (energia, klímaváltozás, vízhiány) is lehetne növelni Egyiptom versenyképességét. Ehhez azonban **egy átfogó, fenntartható és kiegyensúlyozott növekedési megközelítésre van szükség**. Az egyes mutatók áttekintése után arra a következtetésre jut a jelentés, hogy az ország helyzete az előző évhez képest lényegében **stagnál**. Elmondható, hogy a gyors reformok növekedéshez és fejlődéshez vezettek, a makroökonómiai mutatók azonban továbbra is hátráltatják a további fejlődést, így a költségvetési deficit és az infláció kezelése, illetve a szegénység és a munkanélküliség csökkentése szükséges. A mikroszinten történő változások vezethetnek majd a makroszintűekhez. A turizmusban rejlő potenciál kihasználása csak alacsony mértékben történt meg. Emellett a fenntartható fejlődéshez egyéb feltételek is szükségesek. Külön

fejezetet kapnak a jelentésben a nemzeti versenyképességi stratégia kidolgozására tett javaslatok, mivel **az ország nagymértékben ki van szolgáltatva a külső sokkoknak. Ennek elkerülése érdekében fogalmaz meg széleskörű ajánlásokat a versenyképességi tanács, amelyek legfontosabb célkitűzései a következők:**

- Fenntartani a jelenlegi gazdasági növekedést egészen 2020-ig.
- Csökkenteni a munkanélküliséget és a feketegazdaságot.
- Megfelelni a szegénység arányát.
- Közpolitikák erősítése a fiskális, a monetáris és a szabályozási politikák területén, hogy fenntartható növekedés legyen elérhető. Ennek legfőbb eszköze egy erős privát szféra lenne.
- Kvantitatív célok kitűzése az egyes gazdasági szektorokban, illetve vezető szektorok megnevezése.
- A termelékenység akadályok erőteljes csökkentése, főleg a bürokratikus szabályozásokat tekintve.
- Munkahelyek létrehozása.

A 2013-as Report a *„Towards Sustainable Competitiveness: Restructuring Institutions in Egypt”* címet viseli és - a címmel összhangban - központi témájaként az intézmények gazdaságban betöltött szerepét jelöli meg. A 2013/14-es Global Competitiveness Index rangsorban a 2011/12-es helyhez képest (a két évben lényegében megegyező számú résztvevő országgal) Egyiptom mintegy 25 helyezést csúszott vissza (94-ről 118-ra), ami a gazdaságirányítás és a policy-alkotók számára fontos jelzés volt az ország teljesítményére vonatkozóan. A teljesítmény ilyenén visszaesését számos tényező magyarázhatja, annak gyújtópontját azonban a Tanács az intézményrendszer, főként pedig a makroökonómiai intézményrendszer fejletlenségében érzékelte (illetőleg numerikusan is az indexaggregátum ezen összetevőjében - Macroeconomic Environment and Institutions - volt a leginkább kedvezőtlen az elmozdulás).

A Report egyrészt elemzi a versenyképességi rangsorokban elfoglalt helyezés és az ebben évről-évre bekövetkező változások mozgatórugóit, másrésztől viszont fontos elméleti megalapozását adja a Tanács versenyképességről alkotott fogalmi és értelmezési keretének. A közkiadások és a fenntartható növekedés összefüggéseinek értékelésében a fejezet szerzői arról értekeznek, hogy a közkiadások összetételének megreformálása mind a közgazdasági elmélet, mind a nemzetközi tapasztalatok alapján támogatja az újraelosztás hatékonyabbá tételét, Egyiptomban pedig igen nagy szükség volna ezekre a reformokra. A legfőbb nehézségként a szektoriális növekedések nagyban eltérő ütemét nevezték meg. A közkiadásokon túlmenően a munkaerőpiaci intézményrendszer, a

turizmus versenyképessége, illetve a decentralizált területi kormányzás intézményi aspektusait vették górcső alá a tanulmányban.

Sajnos a legutóbbi, 2015-ös Report teljes egészében csak arab nyelven elérhető. Legfontosabb témái a gazdasági növekedés dinamikus, de fenntartható pályára állításán túl a termelékenység fokozása, a versenyképesség növelése és a célzott munkahelyteremtés a gazdaság egyes szektorain belül. A jelentés egyik fő tematizáló tényezője s egyben hívószava a *tudásalapú gazdaság* koncepciója, melyet a Versenyképességi Tanács a gazdasági növekedés legfőbb mozgatórugójaként határoz meg.

Az egyiptomi gazdaságban rejlő potenciál kiaknázásának alapja, hogy magasabb hozzáadott értékkel bíró, magasabb marzssal rendelkező, ezzel együtt pedig komplexebb termékeket állítsanak elő. Fontos adalék, hogy a koncepcionálás során mindehhez a Versenyképességi Tanács a Harvard és az MIT akademikusai által kidolgozott *Economic Complexity* keretrendszert használta fel, ami országok „termelési tudását” ill. „termelési képességeit” teszi számszerűsíthetővé és mérhetővé.

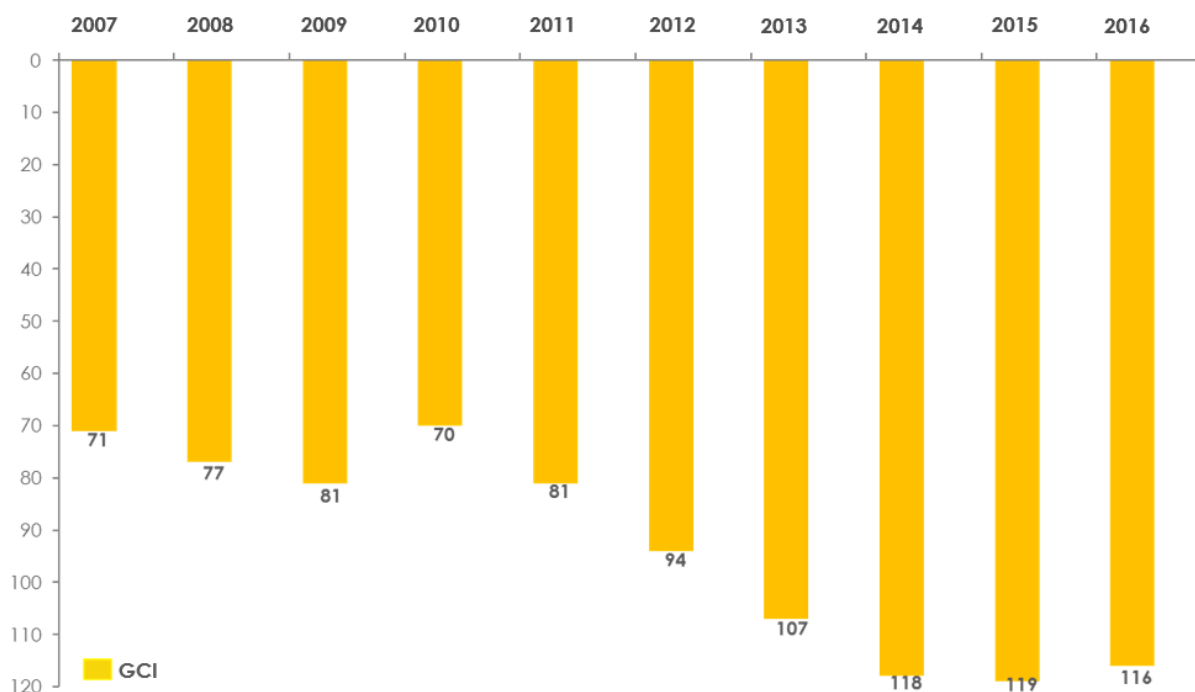
A Versenyképességi Tanács és az intézmények

Fontos rámutatni, hogy az egyiptomi Nemzeti Versenyképességi Tanács éves versenyképességi jelentésében konzisztensen és kiemelt hangsúllyal foglalkozik az intézményrendszer és versenyképesség összefüggéseivel. A versenyképességi koncepció kialakításában az intézményi közgazdaságtani iskola jeles képviselőit idézik. Acemoglu (2012) nyomán arról értekeznek, hogy azokban az országokban, ahol a gazdasági intézményrendszer támogatja az inkluzív növekedést, az egyén is jobb eséllyel fér hozzá a megfelelő oktatáshoz, mely után önálló, tevékeny része tud lenni a társadalomnak és képes munkateremtő erőként fellépni az adott ország gazdaságában.

Az olajozottan működő szolgáltatások (ie. oktatási rendszer) hiányában töredéke az esélye annak, hogy a társadalom egyenlő gazdasági lehetőségeket biztosítson tagjai számára. Ezt folytatva, a Tanács rámutat arra is, hogy a fejlődő országok gyakorta nem ismerik fel a hatékony intézményrendszer vitathatatlan szerepét a tranzakciós költségek csökkentésében. Éppen ezért az intézmények folyamatos fejlesztésére alacsony prioritású szempontként tekintenek, aminek egyértelműen negatív hosszú távú következményei vannak. Az intézmények versenyképességben, végső soron pedig gazdasági növekedésben betöltött szerepének alátámasztására a Versenyképességi Tanács példát is hoz: számos érdekcsoport igyekszik törvények és szabályok módosításán keresztül körülbástyázni hosszú távú érdekeit. Miután az adott érdekcsoporton kívül esők

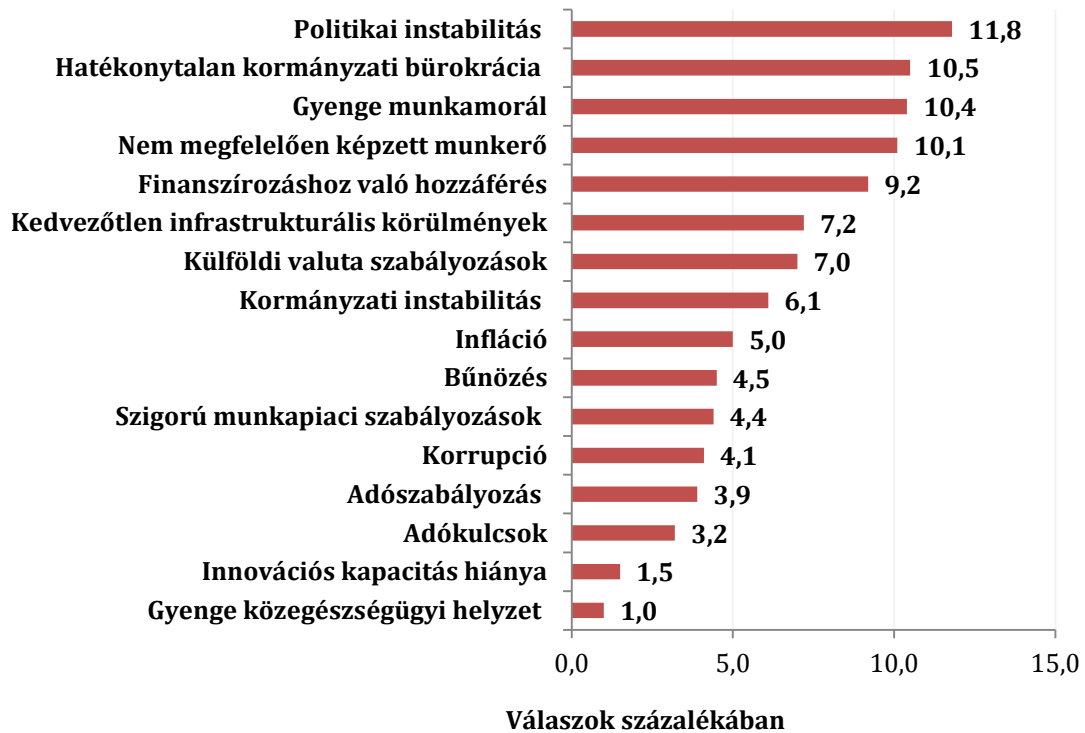
nem profitálnak az alacsonyabb tranzakciós költségekből anélkül, hogy az adott csoport részesei lennének, igen torz ösztönzőrendszer áll fel az érdekcsoportokhoz való kapcsolódásra. A jelenség nyomán a relatíve alacsonyabb tranzakciós költséggel bíró tranzakciók száma csökken, ugyanis azokat a korlátozott számú résztvevővel működő csoportok sajátítják ki maguknak. Összességében ez sem az egyenlő foglalkoztatási lehetőségek megteremtéséhez nem járul hozzá, illetve a jövedelem újraelosztás optimális rendszerének megalkotását sem támogatja. Ezek nyomán pedig a gazdasági növekedés üteme csökkenő pályára áll.

Ahogy korábban is említésre került, hogy az elmúlt években egyrészt a WEF rangsor teljes indexaggregátumában egyre rosszabb – vagy legalábbis stagnáló - helyezéseket ér el az ország, relatív értelemben az intézményi tényezők azok, melyben az egyik legnagyobb mértékű visszaesés tapasztalható. Ez ugyan így is volt a 2013/14-es évig (az intézményi fő-összetevőben elért helyezések rendre: 2010/11: 57, 2011/12: 74, 2012/13: 96, 2013/14: 117), a 2014/15 és a legfrissebb, 2015/16-os rangsorolás alapján az Institutions pillérben 100., majd 87. helyre sikerült felkerülnie az országnak. Ugyan az indexaggregátum egyes pilléreiben elért helyezéseket összetett tényezők sora befolyásolja, érdemes látni, hogy miután a Tanács működésében transzparensen problémás területként tartotta számon és kiemelt prioritásként kezelte az intézményrendszer fejlesztésének kérdését, az ország megítélése és peer-országokhoz mért teljesítménye jelentősen javult az adott dimenzióban.

13. ábra: Egyiptom helyezései a World Economic Forum (Global Competitiveness Index) rangsora alapján

Forrás: WEF Global Competitiveness Report 2015/16

14. ábra: A legproblémásabb tényezők Egyiptom üzleti életében

Forrás: WEF Global Competitiveness Report 2015/16

Finnország

<http://www.tem.fi/index.phtml?l=en&s=3241>

<http://www.vatt.fi/en/>

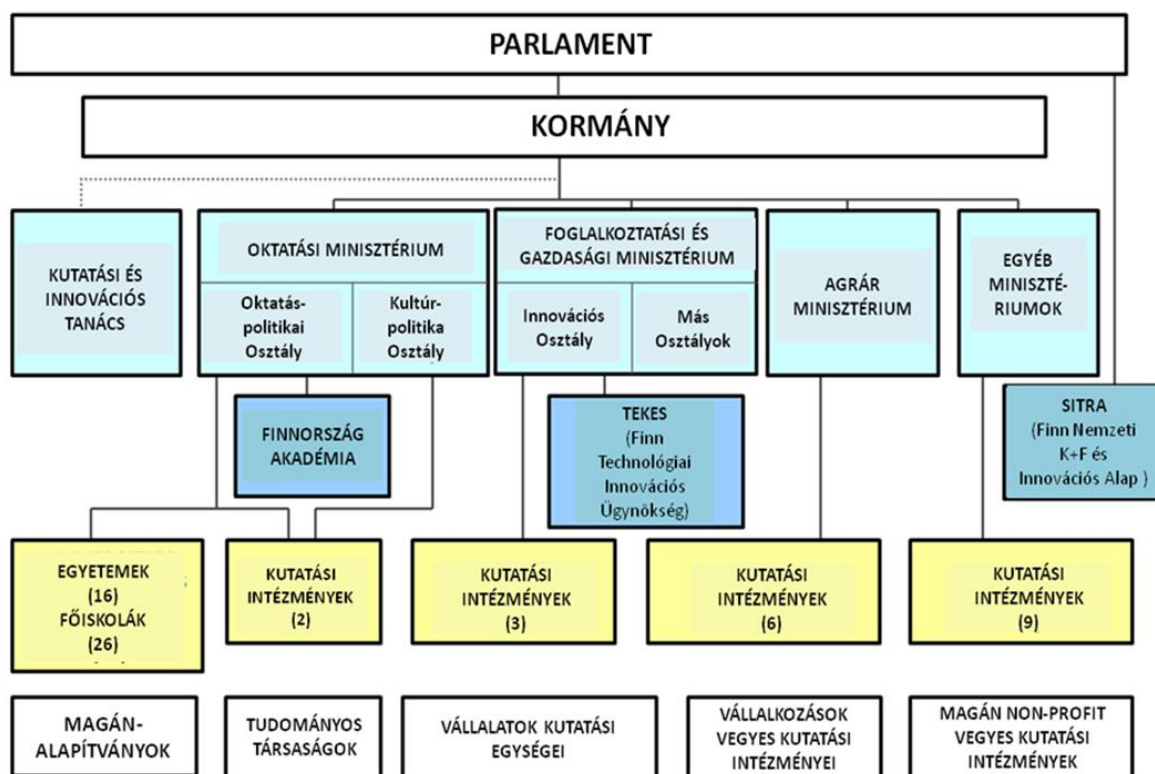
Finnország esetében egy mind európai, mind világszinten rendkívül fejlett gazdaságpolitikával, innovációs és kutatási politikával rendelkező országgal találkozhatunk. A versenyképesség fontos prioritásként szerepel és mint horizontális politikai terület jelenik meg. Dacára ennek, a finn gazdaság növekedési üteme az elmúlt néhány évben megtorpanni látszik (a reál GDP évek óta stagnál, s a válság előtti évektől jelentősen el is marad), a WEF versenyképességi rangsorában Finnország a 3. helyről a 8. helyre csúszott vissza 2014 és 2016 között. Az országról készült legutóbbi OECD tanulmány (OECD, 2016) meglátásai alapján ezt több egyéb tényező mellett elsősorban a gazdasági válság utóhatásaival, az elektronikai- és papíripar gyengülésével és Oroszország, az egyik legrelevánsabb kereskedelmi partner válsághelyzetével lehet magyarázni. A termelő iparágak termelékenysége romló tendenciát mutat az egységnyi munkaerőköltség alapján. Fontos azonban megjegyezni, ahogyan egy nemrégiben megjelent LSE blogposzt (Jonker-Hoffren, 2015) is kiemeli, hogy az egységnyi munkaerőköltség igen torz közelítője a versenyképességnek abban az esetben, ha – és általában ez az eset áll fenn – az egységnyi munkaerőköltség szektorálisan nagyon különböző. A finn gazdaságban igen nagy szórás van ebben a dimenzióban: az építőiparban és a szolgáltatószektorban például kiemelkedően magas, míg az exportra termelő iparágakban – mint olajfinomítás vagy a papíripar – alacsony a fajlagos munkaerőköltség. Mivel az elmúlt évek során utóbbi iparágak jellemzően gyengültek és relatív relevanciájuk csökkent a finn gazdaságban, a nemzetgazdasági szinten aggregált egységnyi munkaerőköltség emelkedését láthatjuk – ez alapján azonban még nem asszociálhatunk a versenyképesség fokozódására. Mindezzel együtt igaz, hogy intézményi struktúráját tekintve a finn gazdaság erős és karakteres versenyképességet támogató háttérrel rendelkezik.

A kutatási rendszer felépítése Finnországban

A finn versenyképességgel, innovációval és kutatással foglalkozó szektor többnyire kormányzati oldalról irányított, a mindenkori kormányzat a 1990-es évek közepétől tudatosan beépíti gazdaságpolitikájába. **Konkrét versenyképességi tanács nem létezik**, hanem az egyes minisztériumi részlegekben külön hangsúlyt kapnak a versenyképességhez közeli politikaterületek.

15. ábra: A finn innovációs és kutatási rendszer

Forrás: European Commission (2001)

A versenyképességet támogatni hivatott finn innovációs és kutatási rendszer négy működési szintből áll. A legmagasabb a **parlamenti és a kormányzati szint**. Több mint egy évtizede, a politikai összetételtől függetlenül, **a finn nemzeti kormány aktív szerepet vállalt a tudományos, kutatási és innovációs politikai ügyekben**, és a parlament érdekeltsége és szerepvállalása is megnőtt. Ez olyannyira megvalósult, hogy egy kulcsfontosságú, évente megjelenő kormányzati dokumentum is született, amely a legfontosabb stratégiai célkitűzéseket és kihívásokat tartalmazza.

A kormányt több kutatáshoz, technológiához és innovációhoz kapcsolódó testület és szervezet munkája is támogatja. Az egyik ilyen magas szintű szerv a **Kutatási és Innovációs Tanács**, amely a stratégiai fejlesztésért, a finn tudomány és technológiai politika koordinációjáért, illetve a nemzeti innovációs rendszer teljes egészéért felelős. Tagságát tekintve hét miniszter és tíz különböző szakértői csoport képviselőiből áll. Ez az intézmény tekinthető a korábbi Science and Technology Policy Council utódjának, amely nagyjából megfelel a más tanulmányokban látott versenyképességi tanácsok mintájának. 1987 óta készítene jelentéseket a gazdaság helyzetéről, 2009 óta Kutatási és Innovációs Tanács néven működik.

A Kutatási és Innovációs Tanács szorosan együttműködik a **második szinten lévő minisztériumokkal és alapvető célja egy horizontális, átfogó kutatási és innovációs politika kialakítása**. A kutatási politika kapcsán legfontosabb minisztériumok az Oktatási, valamint a Foglalkoztatási és Gazdasági Minisztérium. A minisztériumok közti szektorális munkamegosztás jelentősen növekedett az egyes területeken. Ez azért is hatékony, mert így a különböző minisztériumok alapvető célkitűzései jobban közelíthetők egymáshoz és, például a kutatási támogatások elosztásához kapcsolódó a kormányzati kiadások nagyobb részesedését támogathatják. Az ehhez kapcsolódó ügyek megvitatására a **Kutatási és Innovációs Tanács**²³ jó összeköttetési helynek és fórumnak bizonyult.

A harmadik szint a K+F finanszírozási ügynökségeket, a tudományos akadémiát (**Academy of Finland**)²⁴ és a **Tekes-t** (Finnish Funding Agency for Technology and Innovation) tartalmazza. A Tekes²⁵ szerepét kifejezetten fontosnak ítéli a legutóbbi Európai Bizottsági jelentés, mivel ez a szerv felelős a tervezésért és finanszírozásért a fejlesztés és technikai kutatás területén. Ezen a szinten valósulnak meg valójában a kutatási prioritásokra és a finanszírozásra vonatkozó döntések is. A Tekes mellett létezik még a **Sitra** (Finn Nemzeti Kutatási és Fejlesztési Alap), amely egy független közalap a finn parlament ellenőrzése alatt.

A negyedik szinten a **kutatásokat végző szervezetek** vannak: egyetemek, állami kutatási intézetek, privát kutatási szervezetek és üzleti vállalkozások. Így elmondható, hogy a finn rendszer elég decentralizált, hiszen 14 egyetem, 25 műszaki főiskola és 18 állami kutatóintézet működik. (Ministry of Education and Culture – Department for Higher Education and Science Policy, 2013)

Az ábrán jól látszik, hogy a **Kutatási és Innovációs Tanács** külön tanácsadó szerepet foglal el. A miniszterelnök vezeti, alapvetően a kormánynak és a minisztériumoknak ad tanácsot a kutatás, technológia, innováció területén, valamint a stratégiai fejlesztésért és a finn tudomány és technológia politika koordinációjáért felel. 2009 óta viseli ezt a nevet, legfőbb feladata a kormány és a minisztériumok segítése:

- Nemzeti és nemzetközi fejlemények követése a kutatás, technológia, innováció területén, értékelések készítése;
- A legfőbb témák megnevezése az említett területek kapcsán, javaslatok készítése. Ezek közül a legutóbbi: Policy Guidelines for 2011-2015 (The Research and Innovation Council of Finland, 2010).

²³ Foglalkoztatási és Gazdasági Minisztérium hivatalos honlapja:

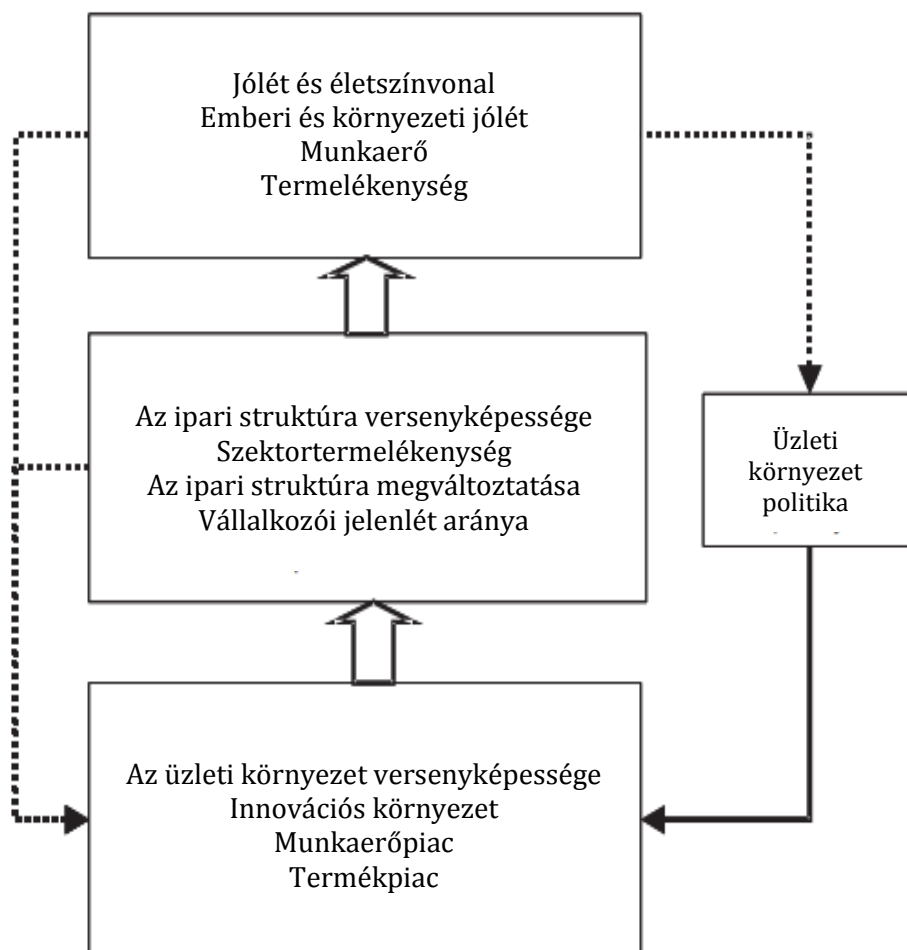
<http://tem.fi/en/frontpage>

²⁴ Alapvető kutatási projekteket támogat.

²⁵ A Tekes-t az 1970-es évekbeli finn recesszió idején hozták létre. 1983-ban 20 fővel indult, ez a létszám mára megtízszereződött. Alapvetően a technológiai fejlesztésekhez kapcsolódó területeken tevékenykedik. Egyik legfontosabb tevékenysége a K+F tevékenységek támogatásának allokációja. A szervezet a kutatási és innovációs rendszer képviselőit, a társadalmi partnereket és a legfontosabb állami kutatóintézetek képviselőit foglalja magába. A vezetőség feladata a stratégiai tervezés mellett egy hosszú távú terv és a költségvetés megtervezése.

16. ábra: A finn versenyképességi koncepció modellje

Forrás: Lipponen – Viitamo (2004, p.13)

Munkarend és jelentések

A finn példából kitűnik, hogy a kormány és az egyes minisztériumok külön-külön is nagy hangsúlyt fektettek a versenyképesség helyzetének kiértékelésére. A pénzügyminisztérium 2002-es jelentése átfogó helyzetképet adott a finn versenyképesség helyzetéről, amelyet alapvetően erősnek ítélt meg. Ez legfőképpen a felsőoktatás kiemelkedően jó színvonalától, fejlett információs technológiától, egy hatékony infrastruktúra és az átfogó társadalombiztosítási hálózattól függ. A gyengeségek közt megemlíti a munkavállalók magas adóköltéseit. A jelentés szerint a technológiai fejlesztésekre fordított kiadások és az oktatás fejlesztése nagy előrelépést jelentett az országnak. Már ekkor is komparatív előnyként tekintettek az oktatásra, amely hosszú távon előkelő versenyképességi helyzetet generálhat. Ez a megállapítás ma is érvényes. Az adózási rendszert tekintve azonban továbbra is inkább negatív a jelentés. Igaz ugyan, hogy a munkavállalók adóterhei csökkentek,

de nemzetközi összehasonlításban továbbra is magasak. A vállalkozási adó szintje emelkedett.

2004-es tanulmányuk szerint ugyan a finn gazdasági környezet kiváló, az életszínvonal csak átlagosnak mondható. Már a 2000-es évek elejére jellemző volt, hogy Finnország a globális verseny szempontjából jól teljesített. A termelékenység gyorsan nőtt, az ipari struktúra pedig fejlődött. A gazdasági, társadalmi és környezeti indikátorok által mért jólét szintén kiemelkedő volt. A nemzetközi versenyképességi rangsorokban elfoglalt helyezések ellenére a tanulmányok meglehetősen (ön)kritikusak. Rámutatnak, hogy míg például az üzleti környezet szempontjából kiváló helyen szerepelt Finnország, addig az életszínvonalbeli helyezést tekintve mindössze a 15. helyen volt. Ez mindenképp változtatást igényelt.

A válság hatására visszaesett a GDP növekedés, amelynek megakadályozására a kormány ösztönzőcsomagot vezetett be, amely alapvetően a foglalkoztatásra fókuszált. **A visszaesés ellenére Finnország továbbra is élenjáró a versenyképességi jelentésekben.** Az innováció kapcsán az utóbbi években voltak átstrukturálások, a jövő változtatásait valószínűleg a Nemzeti innovációs stratégia bevezetése határozza majd meg. Egyes vélemények szerint a finn politikai megközelítés talán **túlságosan is tudományos és technológiai perspektívát** vett fel. Az innovációs politika kialakítói ma már ezért inkább azt hangsúlyozzák, hogy a többi politikaterületet is az innovációs megközelítéshez kell igazítani. Ez főleg azért van, mert az innovációs aktivitás egyre inkább **fogyasztóorientálttá válik**, így nyílt innovációs ökoszisztémák és hálózatok váltják fel a korábbi megközelítéseket. A további előrelépéshez azonban szükséges a **jelenlegi innovációs politika kiszélesítése**, amely nemcsak a termelői, technológiai és K+F intenzív iparágakat veszi figyelembe, hanem más iparágakat is beépít.

Az innovációs politika irányítását és a policy trendeket illetően elmondható, hogy több jel is arra mutat, hogy **Finnország új fejlődési fázisba lépett.** Egyrészt egy szélesebb körű innovációs politika kialakítására és a jelenlegi innovációs kormányzási rendszer és struktúra felülvizsgálatára törekszenek. Ilyen például a **szervezetek és funkciójuk újrastrukturálása, új szervezetek alapítása és a meglévők összeolvasztása**, egyéb állami és privát szervezetek feladatainak **összekombinálása**. Mindez a minisztériumok szerepének változását is hozta és létrejött a Ministry of Employment és a Ministry of Finance 2008 elején, mely ma Ministry of Economic Affairs and Employment néven működik.²⁶ További strukturális reformok zajlanak az egyetemeken és a kutatási szektorban is. A **Nemzeti Versenyképességi Stratégia** olyan fejlesztési stratégiai vonalakat irányoz elő az innovációs politika területén, amelyek az üzleti élet, a nemzeti gazdaság és a régiók tudásalapú versenyképességének fejlesztését és reformját biztosítják.

²⁶ Ministry of Economic Affairs and Employment hivatalos honlapja: <http://www.tem.fi/>

Eredmények – európai viszonylatban

Az EU által kialakított benchmarking rendszer (European Commission, 2009) alapvetően a Lisszaboni Stratégia célkitűzéseire épült, és így egy versenyképesebb és dinamikusabb tudásalapú gazdaság létrehozását akarta elérni 2010-ig (cél: fenntartható gazdasági növekedés, 20 millió új munkahely, a munkavállalási ráta növelése 70%-ra és társadalmi kohézió erősítése). Lisszaboni Stratégia: egyik fontos intézkedése a **European Research Area** létrehozása a kutatók közti együttműködés erősítése, **ami különösen nagy hangsúlyt kapott Finnországban és Svédországban egyaránt.**

A versenyképesség egy ország technológiai színvonalától is függ. Azok az országok a legversenyképesebbek általában, ahol a K+F ráfordítások a legmagasabbak, illetve az innováció fenntarthatóságot biztosít egy versenyképes gazdaság számára. Így sok kis ország (köztük Finnország) versenyképesebb a relatíve nagyobb országoknál, arányosan több kereskedelmet bonyolítanak le egyes iparágakra való specializálódásuk miatt és általában több FDI-t is vonzanak.

A K+F befektetések aránya Európában a GDP-hez viszonyítva a második legmagasabb Finnországban. A legnagyobb kihívást a **képzett munkaerő hiánya** jelenti. A K+F ráfordítás tekintetében mind Finnország, mind Svédország kimagaslóan vezet, csaknem az EU-s átlag dupláját érik el. Külön hangsúlyt **az oktatási ráfordítások kaptak, ezen belül a figyelem** elsősorban a természettudományos és a technológia tudományok oktatására irányul. Ami igazán különlegessé teszi Finnországot a fejlesztési stratégiájában a többi kis, nyitott gazdasággal összehasonlítva, az **az állami és privát szektor K+F ráfordításaiban és a vállalatok saját innovációs képességében való nagyfokú bizalom** (Government Institute for Economic Research, 2008, p.28). Így válhatott az ország az információs társadalmak egyik vezető gazdaságává.

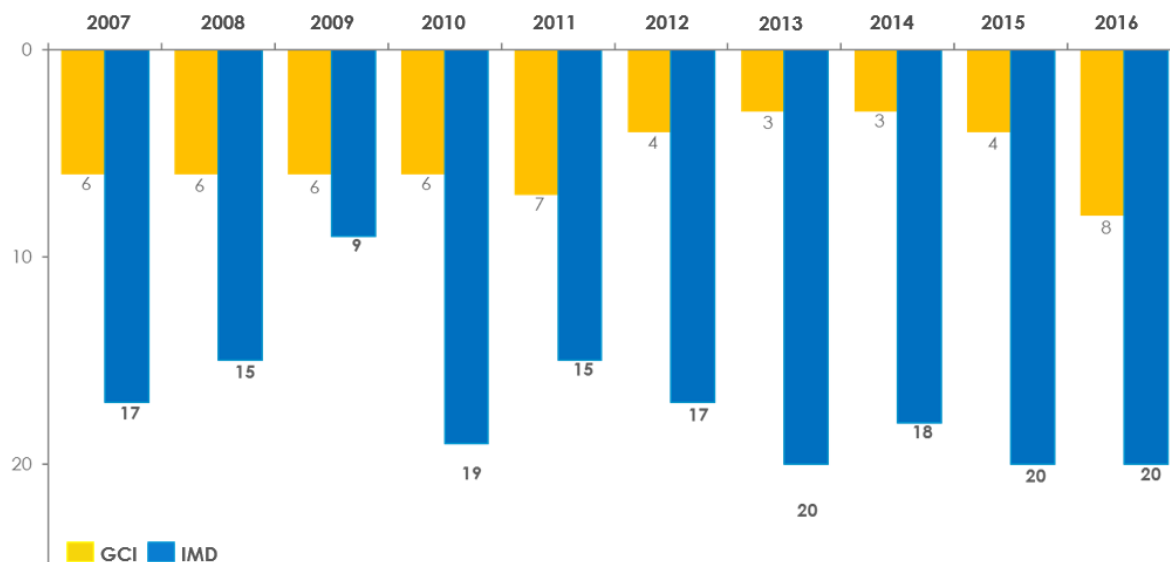
Az oktatásban részt vevők aránya 1995-től folyamatosan, drasztikusan emelkedett, míg az oktatásra szánt kiadások a GDP arányában 2000-ig erőteljesen csökkentek, majd nőttek és végül nem igazán változtak. Ez a kezdeti aránycsökkenés a GDP gyors növekedésének volt köszönhető, **reálértéken nézve azonban az oktatási kiadások jelentősen növekedtek.** A finn gazdaság felívelése tehát a képzett munkaerőnek, hatékony piaci működésnek és az adaptív vállalati környezetnek köszönhető. A közsféra megfelelő lehetőségeket nyújt ennek megvalósítására.

Általános értékelés

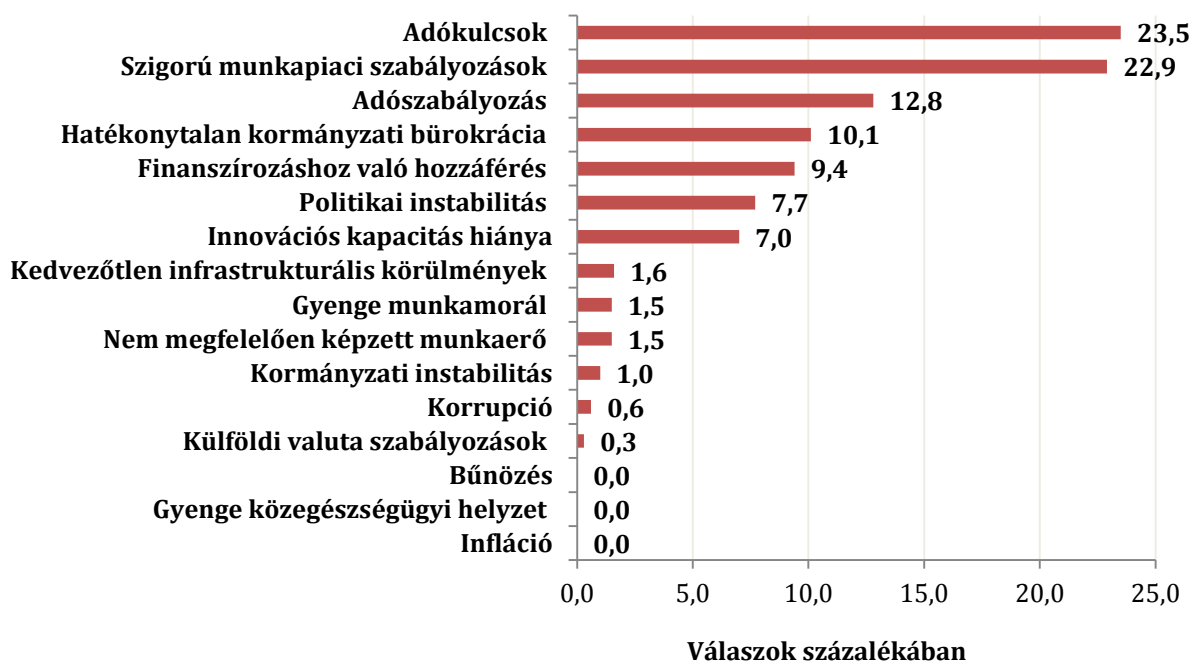
A finn gazdaságpolitika a mai napig **a társadalmi jólét megteremtését és fenntartását** tekinti egyik legfőbb feladatának. A finn esetben már egy igencsak kifejtett, átfogó állapotról beszélhetünk, hiszen a kormányzat régóta nagy hangsúlyt fektet a versenyképességi politika területére. Mivel azonban a finn gazdaság az utóbbi időben rengeteg kihívással szembesült, versenyképességi és gazdaságpolitikájában nagyfokú **adaptációra és rugalmasságra** volt szükség. Leginkább **strukturális változásokat** láthattunk, ugyanakkor az is elmondható, hogy a versenyképességi politika több és már fejlettebb szintű politikaterületeken is megjelent.

Az előzőekből kifolyólag megállapíthatjuk, hogy a finn versenyképességi politika **karakteresnek** tekinthető. Ez azért is hangsúlyos, mert a legutóbbi rangsorok alapján igencsak előkelő helyen szerepel. Ez persze nem jelenti, hogy ne lennének kihívások, a decentralizált és több területre is kiterjedő és figyelmesen áttekintett kormányzati politikák azonban azt sugallják, hogy egy jól kidolgozott, erős innovációs rendszerrel ellátott országról beszélhetünk. **Az oktatás** pártolása és támogatása a kezdetektől fogva meghatározta a finn versenyképességi politika irányvonalát, és ezzel egy időben a **K+F és az innovációs ráfordítások** is jelentősen növekedtek. A szellemi képességek sikeres fejlesztése pozitív változásokat okozott. Az innovációs fejlesztések továbbra is előtérben vannak, ahol a **Tekes** tevékenysége kiemelkedő.

A mindenkor kormányzat kiemelkedő szerepe mindenképp fontos Finnország esetében, amelynek munkáját **nem egy specializált tanács támogatja, hanem sok egyéb kutatási és javaslattevő funkciót betöltő szerv is munkálkodik**. Ez azonban azt is alátámasztja, hogy az előző öt szempont kifejezetten hangsúlyos szerepet kapott az államtól, így egy karakteres versenyképességi politika jöhetett létre. A 2009-ben **Kutatási és Innovációs Tanács**szá változott intézmény azt bizonyítja, hogy a horizontális innovációs politika a társadalmi és gazdasági fejlesztés területén is a tudásalapú megközelítést helyezi előtérbe. Így még átfogóbb stratégiák kidolgozására nyílhat lehetőség.

17. ábra: Finnország helyezései a World Economic Forum (Global Competitiveness Index) és az IMD World Competitiveness Ranking alapján
 Forrás: WEF Global Competitiveness Report 2015/16, IMD adatbázis

18. ábra: A legproblémásabb tényezők Finnország üzleti életében
 Forrás: WEF Global Competitiveness Report 2015/16

A versenyképességi tanács létrejötte

„Legfőbb célunk Horvátország gazdasági és társadalmi versenyképességének növelése és a fenntartható növekedés ösztönzése a lakosság jólétének fenntartása érdekében.” – olvasható a Horvát Nemzeti Versenyképességi Tanács honlapján.

A Nemzeti Versenyképességi Tanácsot **2002-ben** hozták létre **a horvát üzleti szektor és a munkáltatói szervezetek** kezdeményezésére. A horvát kormány döntése értelmében létrejött **tanács fő célja a 21. század kihívásaira nyújtott válaszok kidolgozása**. Ide a globalizáció, a piacgazdaságra való átállás, a horvát magán- és közszféra erősítése álltak. A tanács egy **24 tagból álló, független tanácsadó testület, amely az üzleti szféra, a kormány, a szakszervezetek és az egyetemi közösség képviselőit foglalja magában**. Legfőbb célja a párbeszéd megteremtése, közös programok és politikák kialakítása, amelyek fontosak a fenntartható növekedés és az ország fejlődése szempontjából.

Munkarend és jelentések

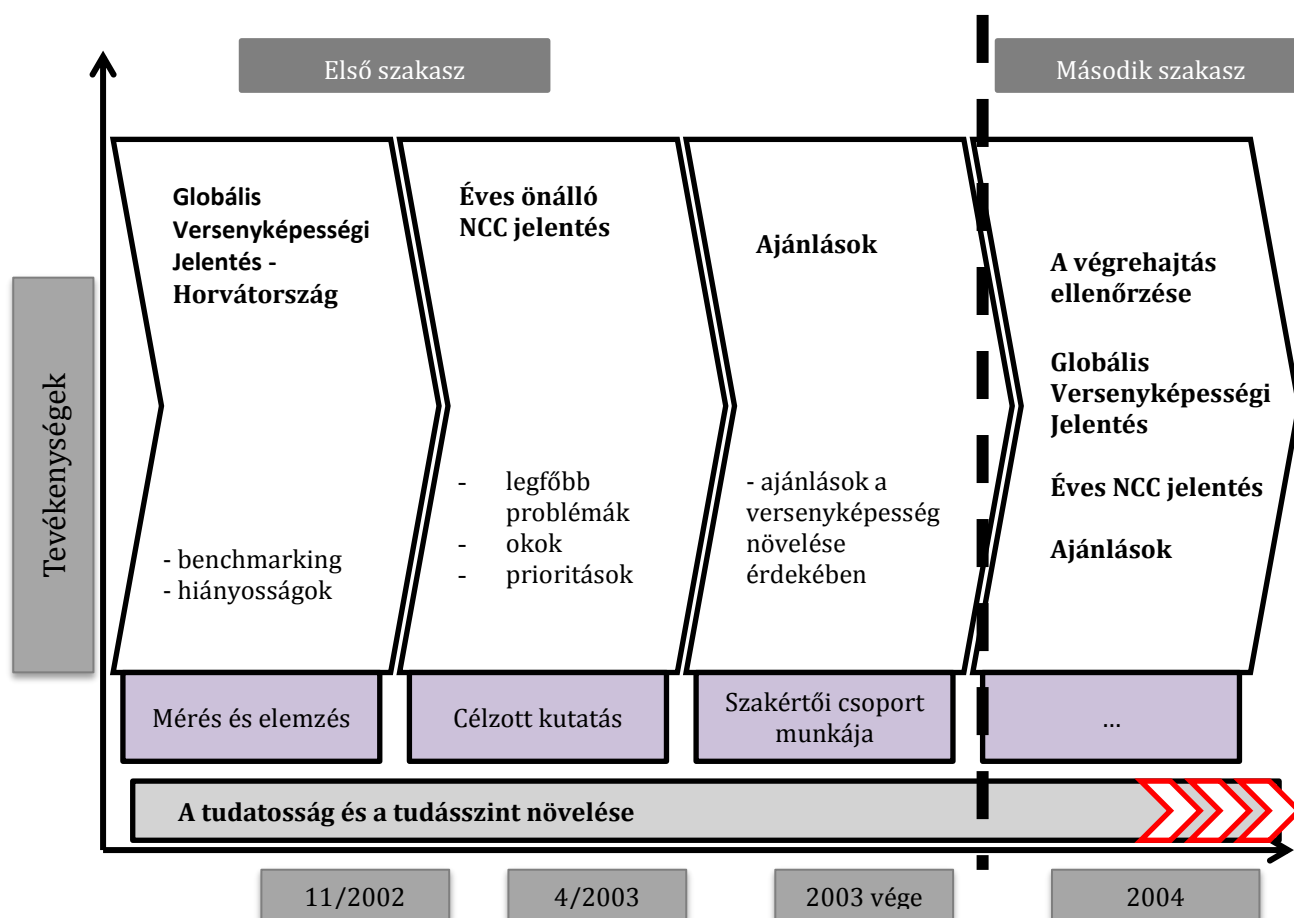
Ennek érdekében a tanács **az alábbi területeken** végez tevékenységet:

- Köz- és magánszféra közti párbeszéd erősítése;
- A versenyképesség és a horvát gazdaság termelékenységének fontosságára vonatkozó figyelem és tudás növelése;
- Konszenzus kialakítása a legfontosabb gazdasági kihívások területén;
- A horvát gazdaság erősségeinek és gyengeségeinek azonosítása;
- Politikajavaslatok a versenyképesség növelése érdekében;
- A versenyképesség javítására hozott reformok ellenőrzése, értékelése.

A versenyképesség fejlesztésének a kétezres évek elején két elhatárolható időszaka volt, melyet a lenti ábra illusztrál. Az első szakaszban a nemzetközi tapasztalatok becsatornázása, míg a másodikban inkább a rendszer önjáróvá tétele volt a célkitűzés.

19. ábra: A versenyképesség fejlesztésének szakaszai Horvátországban

Forrás: National Competitiveness Council of Croatia (2002)

Rendszeresen jelennek meg **newsletter**-ek (eddig 292), mindegyik letölthető a honlapról. Emellett nagyon aktív a **hírek megjelenése, 2008-al bezárólag pedig kétfévente országos versenyképességi jelentések is készültek.**

Az **első jelentés 2002-ből** külön kiemeli, hogy a Nemzeti Versenyképességi Tanács felállításával és az első éves jelentéssel Horvátország is bekapcsolódott azon fejlődő országok közé, akik a nemzeti versenyképesség szintjét vizsgálják. A versenyképességet, mint a piacon való siker elérésének képességét értik, amely egy magas termelékenységű gazdaságot és az egész lakosság számára jobb életkörülményeket jelent. A jelentés a következő főbb problémákat azonosítja a gazdasági előremenetelben: a vállalatok magas költségei az országon belül, gyenge külső versenyképesség, korlátozott hazai verseny, alacsony termék- és szolgáltatás-minőség, nem megfelelően fejlett vállalkozói réteg. Mindenképp szükséges a termelékenység növelése, átfogó és hatékony gazdaságpolitika, oktatás, innováció és technológiai fejlesztés, regionális fejlesztés, klaszterek kialakítása.

A két évvel későbbi, **2004-es nemzeti versenyképességi jelentés** kiemeli, hogy a korrupció sokkal súlyosabbá vált és az elkezdődött reformok is lassúak. A jelentés három fontos irányt jelöl meg:

A jelentést tanács 2004 márciusában hivatalosan is bemutatta a következő szlogennel: *„Too little and too slow. We have to run just to stay in place – to get ahead, we have to run faster than others.”* (National Competitiveness Council of Croatia, 2004)

A 2000-es évek elején tapasztalható erőteljes fejlődés meghatározó volt a horvát gazdaságban, ekkorról származik a legjobb 40 ország közé való felzárkózás szlogenje is. A 2006-os nemzeti versenyképességi rangsorban Horvátország még az 50. hely környékén helyezkedett el, ezért is került sor az optimista scenárió elfogadására. A mikroszintű versenyképesség legfontosabb tényezői a vállalati szférára koncentráltak. Ide elsősorban a szakképzés, a befektetők védelme, a befektetési folyamatok, a technológia és az üzleti környezet javítása (oktatás, szabályozás, korrupció, tulajdonosi jogok, munkaerőpiac) számítottak. Külön kiemelték az oktatás szerepét és az üzleti igényekhez és a munkaerőpiachoz való igazítását (több műszaki tudományok területén végzett szakember). Emellett megállapították, hogy a **befektetési, technológiai és vállalkozói környezet erősítése** mindenképp szükséges. Mivel az átmeneti gazdaságokban általában problémás terület a **kormányzati hatékonyság**, ezért ez külön hangsúlyt kapott a legtöbb jelentésben. Legfőbb célkitűzések között a **felesleges szabályok megszüntetése, a szakmai és független bírósági testület felállítása, a közszféra modern átalakítása és a korrupció elleni harc szerepelt**.

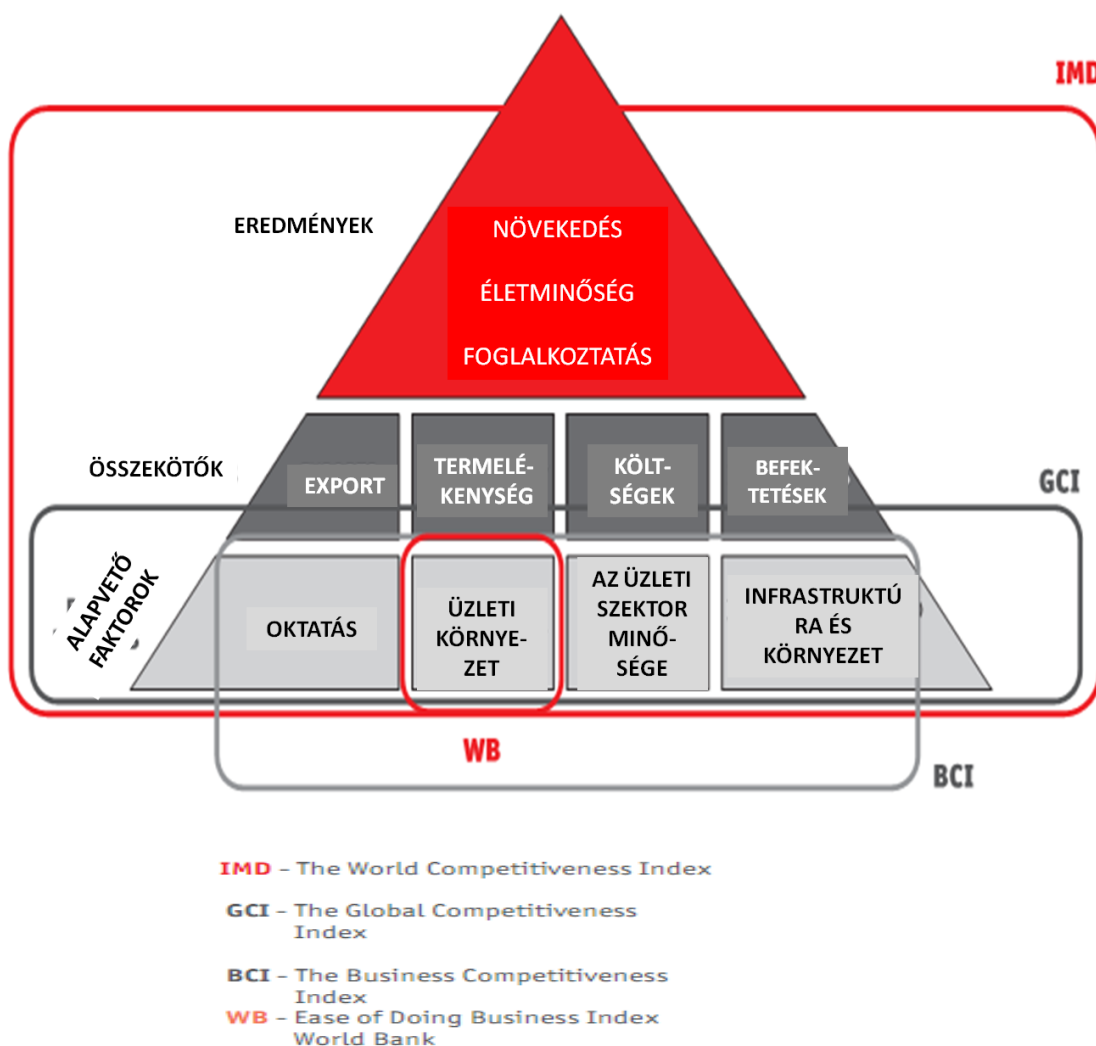
Összességében elmondható, hogy a 2006-os jelentés nagyon pozitív hangvételű, hiszen az ország erőteljes fejlődési pályán haladt és majdnem az 50 legjobb közé került a globális összehasonlításokban. A 2008-as jelentés némileg kritikusabb és a legtöbb lényegi dimenzióban inkább negatív tendenciákról számol be.

A horvát versenyképesség legfőbb tényezőinek rendszerét és ezeknek a nemzetközi versenyképességi rangsorokban érzékelhető szerepét illusztrálja a 20. ábra.

20. ábra: A horvát versenyképességi piramis felépítése

Forrás: National Competitiveness Council of Croatia (2006)

VERSENYKÉPESSÉGI PIRAMIS

Sajnos a 2008-as jelentés óta nem született újabb nemzeti versenyképességi jelentés, a versenyképességi rangsorok azonban arról tanúskodnak, hogy Horvátország egyelőre nem tudott hosszú távú fejlődést felmutatni és versenyképességét tekintve lassabban halad más országokhoz képest. 2011 óta stabilan a 75-77. hely körül landol a WEF ranglistán és hasonlóan stabil 58. helyezést tart az IMD listáján. Érdeemes utánanézni a visszaesés okának. A WEF rangsor szerint **a legnagyobb visszaesés a makro-környezet, a pénzügyi piacok fejlettsége és az üzleti kifinomultság terén látszik.** Szintén aggodalomra ad okot a munkaerőpiaci

hatékonyság, valamint a felsőoktatás és szakképzés területén való teljesítmény-visszaesés, melyeket 2006-ban a legfontosabb fejlesztési területekként címkéztek. Másrésről jobb eredményeket ért el a termékpiaci hatékonyság, valamint a technológiai felkészültség területén.

Bár nemzeti versenyképességi jelentés nem készült, a regionális szinten értelmezett versenyképesség kutatása fontosabb prioritásnak tűnik a Tanács elmúlt évekbeni munkája alapján. Legutóbb 2013-ban született az – egyébként harmadik alkalommal kiadott – Regionális Versenyképességi Indexről való tanulmány – itt mind az indexet, mind a tanulmányt a Tanács készíti.

Általános értékelés

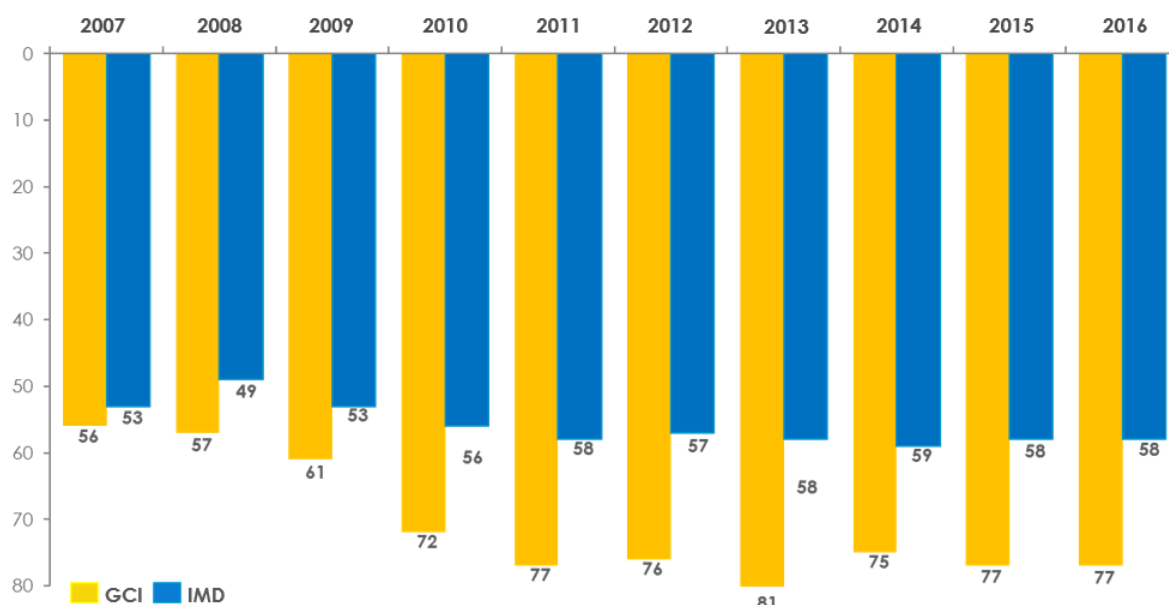
A horvát versenyképességi tanács kialakulásának, működésének és fejlődésének áttekintése után megállapítható, hogy a tanács megalakulása óta legfontosabb célkitűzések között szerepelt a **társadalmi jólét biztosítása**. A mai napig a társadalmi jólét megteremtését és fenntartását tekinti egyik legfőbb feladatának a Versenyképességi tanács, azonban nem az iparági területeket elkülönítve végez kutatásokat, hanem sokkal inkább egy általános képet alakít ki az ország helyzetéről. Leginkább a befektetés alakulására fókuszál (itt is leginkább a pénzügyi szolgáltatásokra). A kormányzatot tekintve továbbra is komoly gondokkal küzd azonban az ország, így a tanács jövőbeli működése is egyeztetés alatt áll. Szintén fontos alapelveként jelent meg a minél **átfogóbb versenyképességi politika** előtérbe helyezése. A horvát esetben még csak kezdetleges állapotról beszélhetünk, hiszen a gazdasági átalakulás után hosszabb átmenet kezdődött és a régi rendszer hiányosságait továbbra sem sikerült áthidalni. A horvát versenyképességi politika különösebben **nem mondható karakteresnek** a kutatás alapján. Mivel a legfőbb feladat továbbra is a gazdasági és közszolgálati intézmények átalakítása, a korrupció csökkentése és az innováció növelése lenne, egy karakteres horvát versenyképességi politikának is erre kellene támaszkodnia. Az oktatás kapcsán azonban láthattuk, hogy egyelőre nem ért el jelentős eredményeket el az ország.

Ugyan az **oktatás pártolása és támogatása a kezdetektől fogva meghatározta** a horvát versenyképességi politika irányvonalát, a **K+F és az innovációs ráfordítások továbbra is szerényebbek**. A szellemi képességek sikeres fejlesztése azonban pozitív trendekre mutathat rá, ehhez azonban mindenképp szükséges a kutatás-fejlesztési tevékenységek fokozása. A **fenntarthatóság** kulcsszerepet kapott a kezdetektől, hiszen a verseny fokozásához és hosszú távú céljaihoz nem elég csak megszerezni, hanem fent is kell tartani a versenyelőnyt és az abból származó előnyöket. A horvát gazdaság a 2000-es évek elején fellendülni látszott, a válság hatása azonban erőteljesen érződött, így a fenntarthatóság is jelentősen sérült. Így egyre nagyobb figyelem kerül a korábbi fejlődési pályára való visszakerülésre, amelyben fontos eszközként jelennek meg a hosszú távú célok és fenntarthatóság

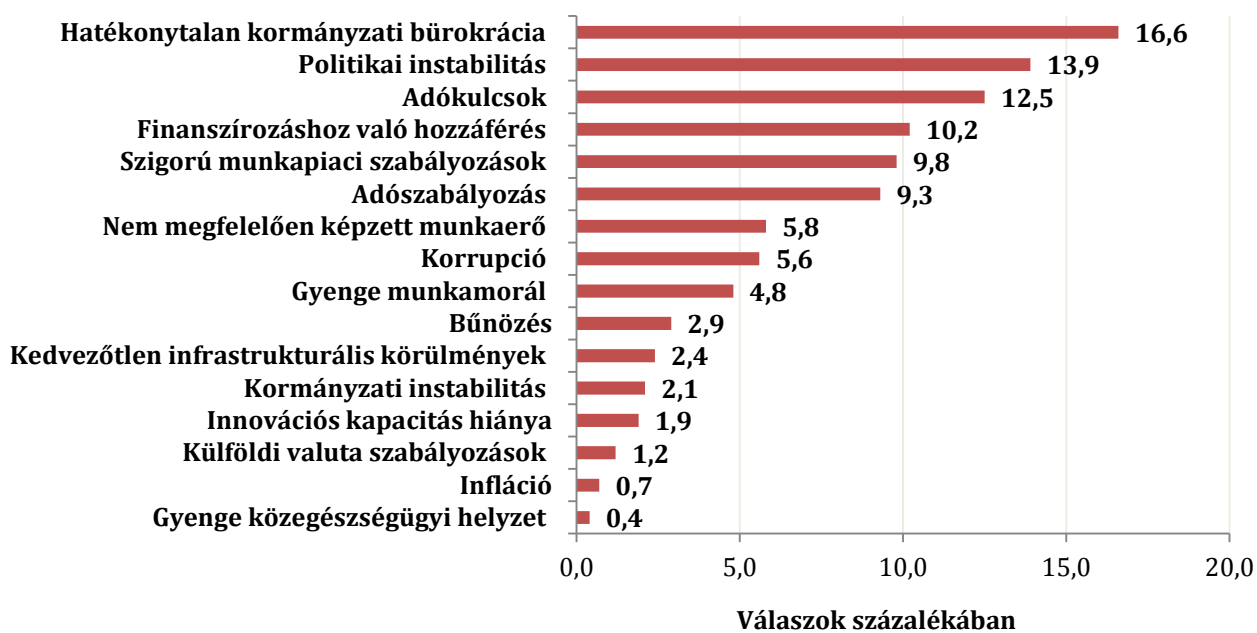
témaköre. Hiányosságnak tekinthető azonban, hogy a versenyképességi tanács is 2025-ös tervekről beszél, ami csak jóindulattal nevezhető középtávnak.

Fontos az értékeléshez hozzáfűzni, hogy a gazdasági válság és a komoly kihívások ellenére a tanács továbbra is működik és dolgoz ki javaslatokat. Ugyanakkor azt is elmondhatjuk, hogy a látszólag jól működő tanács munkájának ellenére **Horvátország csak korlátozott sikereket ért el versenyképességének növelésében.** Ennek az lehet a fő oka, hogy a kormányzat részben a válság, részben az EU csatlakozással járó feladatok kapcsán hosszú távról beszél ugyan, de alapjában a rövid táv érdekli. Így egyelőre azt mondhatjuk, hogy a tanács hatása a közpolitikára és a kormányzati döntésekre igencsak limitált, a jövőt tekintve azonban komoly lehetőségeket rejthet magában.

Elmondható, hogy egyelőre **kevés idő telt el** ahhoz, hogy a versenyképességi tanács és a horvát gazdaság egy karakteres és hosszú távú víziót teremtsen. Ezt mutatja a 2015/16-os WEF versenyképességi Jelentés is, amely alapján Horvátország lényegében évek óta a 75-77. helyek körül stagnál a rangsorban. A kormányzati bürokrácia, a politikai instabilitás, az adókulcsok mértéke, a finanszírozási forrásokhoz való hozzáférés nehézsége és a szigorodó munkaerőpiaci szabályozások a főbb tényezők, melyek továbbra is gátolják a versenyképesség növekedését.

21. ábra: Horvátország helyezései a World Economic Forum (Global Competitiveness Index) és az IMD World Competitiveness Ranking alapján
Forrás: WEF Global Competitiveness Report 2015/16, IMD adatbázis

22. ábra: A legproblémásabb tényezők Horvátország üzleti életében

Forrás: WEF Global Competitiveness Report 2015/16

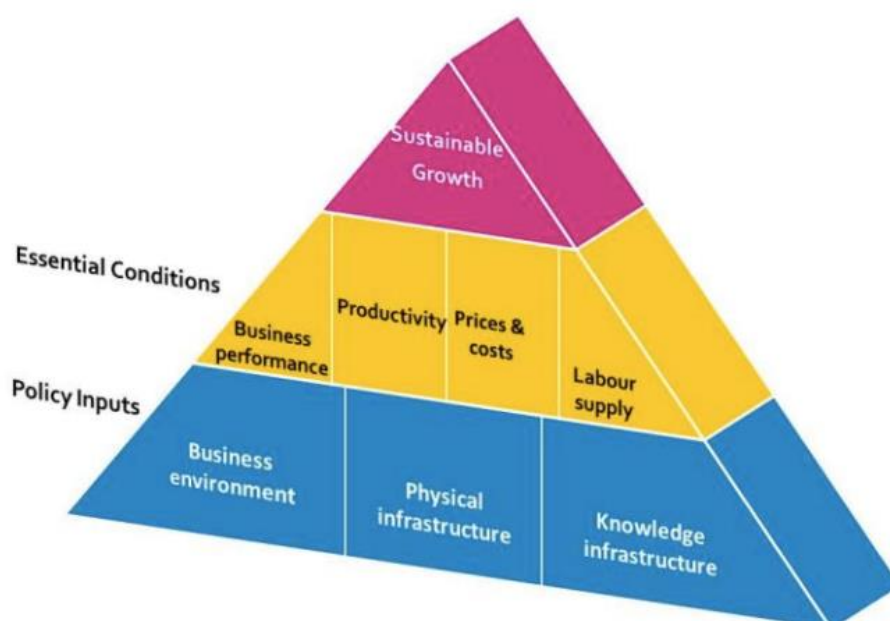
A versenyképességi tanács létrejötte

Az ír Nemzeti Versenyképességi Tanács (National Competitiveness Council - NCC) 1997-ben a kormány kezdeményezésére alakult. Olyan tanácsadó szervezet, amely a vállalatokhoz, kereskedelemhez, tudományhoz, technológiához és innovációhoz kapcsolódó kérdésekben foglal állást. Tagjai között megtalálhatók a munkavállalók képviselői, szakértők és a minisztériumok képviselői. A Tanács 1 elnökből és 11 rendes tagból áll, tagjait a Munkaügyért, Vállalatokért és Innovációért felelős miniszter jelöli ki. A tagok nem részesülnek külön fizetésben, a pozíciót önkéntesen vállalják. Jelenleg a szakszervezetek és a munkáltatók képviselői, versenyképességi témákban jártas szakemberek, a minisztérium képviselői és a Forfas (a Vállalkozási és Foglalkoztatási Minisztérium által létrehozott testület) vezetője alkotja tagságát. Emellett kilenc tanácsadó és öt főből álló titkárság segíti munkájukat.

Az NCC megközelítésében a nemzeti, közelebbről pedig az ír versenyképességet a következőképp értelmezi: „A versenyképesség a vállalatok piacon való versengésre való alkalmasságát fejezi ki. Írország nemzeti versenyképessége pedig az írországi vállalatok nemzetközi piacokon való helytállását jelenti.” (National Competitiveness Council, 2016)

23. ábra: Az NCC Versenyképességi Piramisa

Forrás: National Competitiveness Council (2016)

Más versenyképességi tanácsokhoz hasonló módon az ír NCC is a *piramis-elv*²⁷ alapján alakította ki versenyképességről alkotott koncepcióját. Az NCC versenyképességi piramisa három fő szintből áll össze és a következőkből építkezik:

1. „Policy input-ok”

A versenyképességi piramis koncepció legalsó szintje a gazdaság működésének alapvető tényezőit („policy inputok”) jeleníti meg és a versenyképesség elsődleges vezérlőit takarja. Az NCC azt vallja, hogy ez az a terep, ahol a policy döntéshozók a legnagyobb ráhatással lehetnek a versenyképesség alakulására. Fontos például az, hogy Írország versenyképességének mérésekor ezen „input” tényezők szempontjából is számba vegyék az ország gazdaságának teljesítményét és összehasonlítsák azokkal a peer országokkal, akikkel Írország a legjobban összevethető. Ezen mechanizmusnak köszönhetően a döntéshozók azonosítják a javításra szoruló pontokat illetve a potenciális lehetőségeket, amelyekkel a meghozott policy javaslatoknak eleget tudnak tenni.

2. „Szükséges feltételek”

A versenyképességi piramis második szintjén a „szükséges feltételeket” találjuk (üzleti teljesítmény, termelékenység, ár és költségek, munkakínálat). Amennyiben a piramis legalsó szintjén lévő policy tényezők a legjobb gyakorlatokat követve kerülnek kialakításra, annak effektív és szignifikáns módon hatnia kell az Írország fenntartható gazdasági növekedését garantáló „szükséges feltételekre” is – így kapcsolható össze a piramis alsó két szintje.

3. Fenntartható növekedés

Az NCC célja Írország versenyképességének promotálásával az, hogy fenntartható növekedési pályára állítsa az ország gazdaságát, illetve tovább növelje az ország lakosságának életszínvonalát. Az életszínvonal mérésére számos teljesítményindikátort használnak. Az NCC úgy véli, hogy ezen indikátorok nem állnak a policy-alkotók közvetlen befolyása alatt, mivel azonban az ország gazdasági teljesítményét input szinten döntően meghatározzák a múltban hozott policy döntések, azok következményei tükröződnek az NCC használta teljesítményindikátorokban is. Tulajdonképpen a piramis alsó szintjének tényezőiben szerzett versenyelőny az, ami lehetővé teszi a növekedés maximalizálását a felsőbb szinteken, ugyanakkor megfelelő feltételeket teremt a fenntartható fejlődéshez.

Munkarend és jelentések

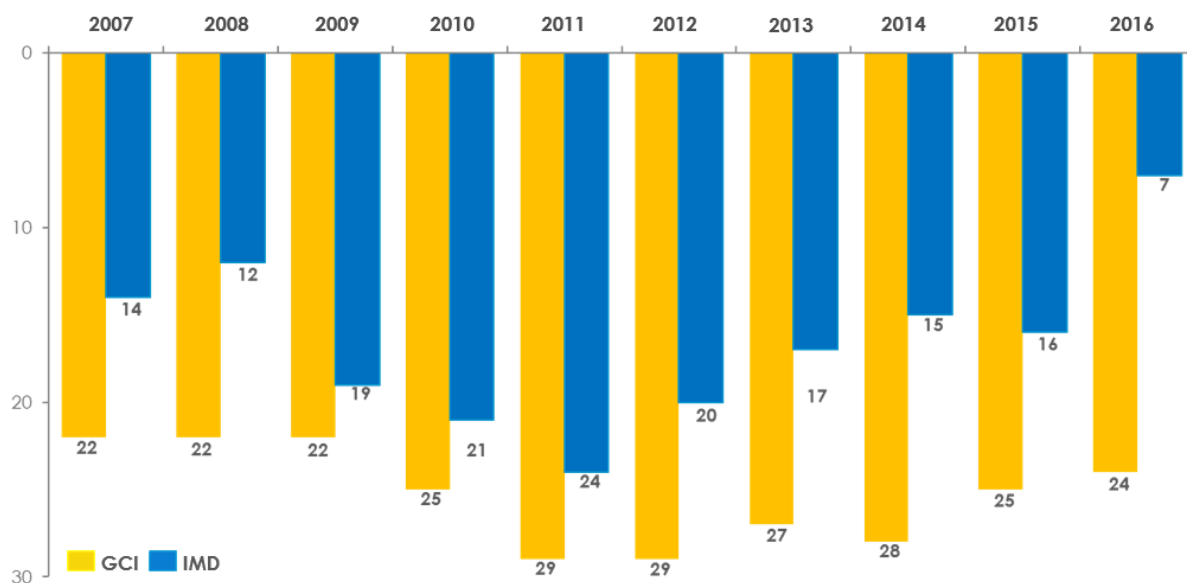
²⁷ A piramis-elv a versenyképesség mérésének és a versenyképességet formáló tényezőknek koncepcionálisan egymásra épülő és koherens keretet alkotó szintjeit takarja.

Az NCC 1998 óta készít tanulmányokat és policy-javaslatcsomagokat, melyek fókuszában a versenyképesség fokozása és a fenntartható gazdasági növekedés elősegítése áll. A versenyképességi koncepció folyamatos fejlesztése stratégiai fontosságú a NCC tevékenységében: ezt jól példázza az, hogy ahogyan a koncepció formálásába aktívan igyekeznek bevonni a társadalom minél szélesebb rétegét. Az NCC 2016 tavaszán nyilvános felhívást írt ki a Tanács működésének véleményezésére, elsősorban pedig annak erősségei és gyenge pontjai azonosítására. A nyilvános pályázat felhívása alapján a résztvevőknek a következő kérdéskörökben kell véleményt alkotniuk:

- Melyek a leginkább releváns tényezők Írország nemzeti versenyképessége szempontjából?
- Változnak-e ezek a tényezők és ha igen, mi okozza a változásukat?
- Várhatóan mely tényezők lesznek relatíve a legfontosabbak a jövőben?
- Különböző megközelítésekre van-e szükség a rövid-, közép- illetve hosszú távú versenyképesség értelmezése kapcsán?
- Milyen versenyképességi definíció tekinthető a leginkább helyénvalónak az ír gazdaság méretét, fejlettségi állapotát és gazdasági modelljét tekintve?

Általános értékelés

Az ír versenyképességi intézményrendszer kifejezetten fejlett, érettnak mondható, melyet a szervezettség magas foka és látható aktivitás jellemez. A fenti rövid felsorolás is mutatja, hogy az NCC mely témákat, irányokat tartja leginkább relevánsnak a tevékenysége fejlesztése szempontjából. Látszik az is, hogy alapvetően hosszú távú stratégia alakítására törekszenek, illetve versenyképességi megközelítésüket kifejezetten proaktív, tevékenységorientált gondolkodás jellemzi. Az ír versenyképességi megközelítés az elemzés alapján kiforrottnak mondható, céltudatosan működtetett szervezeti háttérrel rendelkezik, ezek nyomán pedig valós társadalmi hatást tud gyakorolni – ezt látszik alátámasztani az is, hogy Írország teljesítményében mind a WEF GCI helyezésekben, mind az IMD versenyképességi rangsora alapján jelentős javulás tapasztalható az elmúlt években.

24. ábra: Írország helyezései a World Economic Forum (Global Competitiveness Index) és az IMD World Competitiveness Ranking alapján
 Forrás: WEF Global Competitiveness Report 2015/16, IMD adatbázis

25. ábra: A legproblémásabb tényezők Írország üzleti életében
 Forrás: WEF Global Competitiveness Report 2015/16

A Jordán Nemzeti Versenyképességi Kutatóközpont létrehozása, összetétele és működése

1997-ben a **Nemzeti Versenyképességi Csapat** (Jordan National Competitiveness Team) azzal a céllal jött létre, hogy a jordán gazdaság versenyképességi helyzetét erősítse. A szervezetet a Tervezési és Nemzetközi Együttműködés Minisztériuma részeként hozták létre, tagjai kormánytagok, mögöttük a releváns apparátussal. A Csapat kezdetben három alapvető funkcióval rendelkezett: gazdasági klaszterek vizsgálata, Jordánia helyzetének folyamatos figyelése a nemzetközi jelentésekben, valamint az állami szektor döntéshozatali eljárásának támogatása. A későbbiekben tevékenységi köre tovább bővült. A fenntartható fejlődés külön hangsúlyt kapott, 2007-től a csapat az erre jobban fókuszáló **versenyképességi kutatóközponttá alakult át** (Jordan National Competitiveness Observatory). Ez az intézmény főleg az állami szektornak szállít információt a magánszférában történő aktualitásokról, alakulásokról. Ezzel a szervezet tehát a privát és az állami szféra közötti információáramlást támogatja és olajozottabb együttműködés lehetőségeit igyekszik megteremteni. Intenzív publikációs tevékenységet folytatnak, s a publikációjuk, eddig két versenyképességi jelentést adtak közre. Tagjai közt megtalálhatók független kutatók és kormányzati tagok is. Legfontosabb partnerei közt említhetők belső partnereik (döntéshozók, egyéb kormányzati szervek, kutatási központok, magánszféra, egyesületek), illetve nemzetközi kapcsolatait tekintve is aktív kapcsolatot ápol több hasonló szervezettel (Spanyolország, Kuwait, Mexikó, Tunézia stb.)

illetve nemzetközi kapcsolatait tekintve is aktív

A Jordán Nemzeti Versenyképességi Csapat kezdetben főleg kutatóorientált volt. A holland kormány finanszírozta tevékenységét és mikroszintű adatbázisok létrehozásán dolgoztak a jordán ipar működését, leginkább pedig klasztereket és a gazdasági tevékenységeket vizsgálva. 1998-tól 2000-ig az USA nemzetközi fejlesztési ügynöksége finanszírozta a Csapat működését, többször meghosszabbították a finanszírozási időszakokat és az intézmény hatásköre is egyre inkább kiterjedt. A jordán ipari ágazatok kompetitív előnyének kidolgozása vált a fő céllá és ma már nem csak kutatásokat végeznek, hanem végrehajtási ajánlásokat is tesznek. A magánszféra jól fogadta a szervezet tevékenységét és a szervezet komoly sikereket ért el.

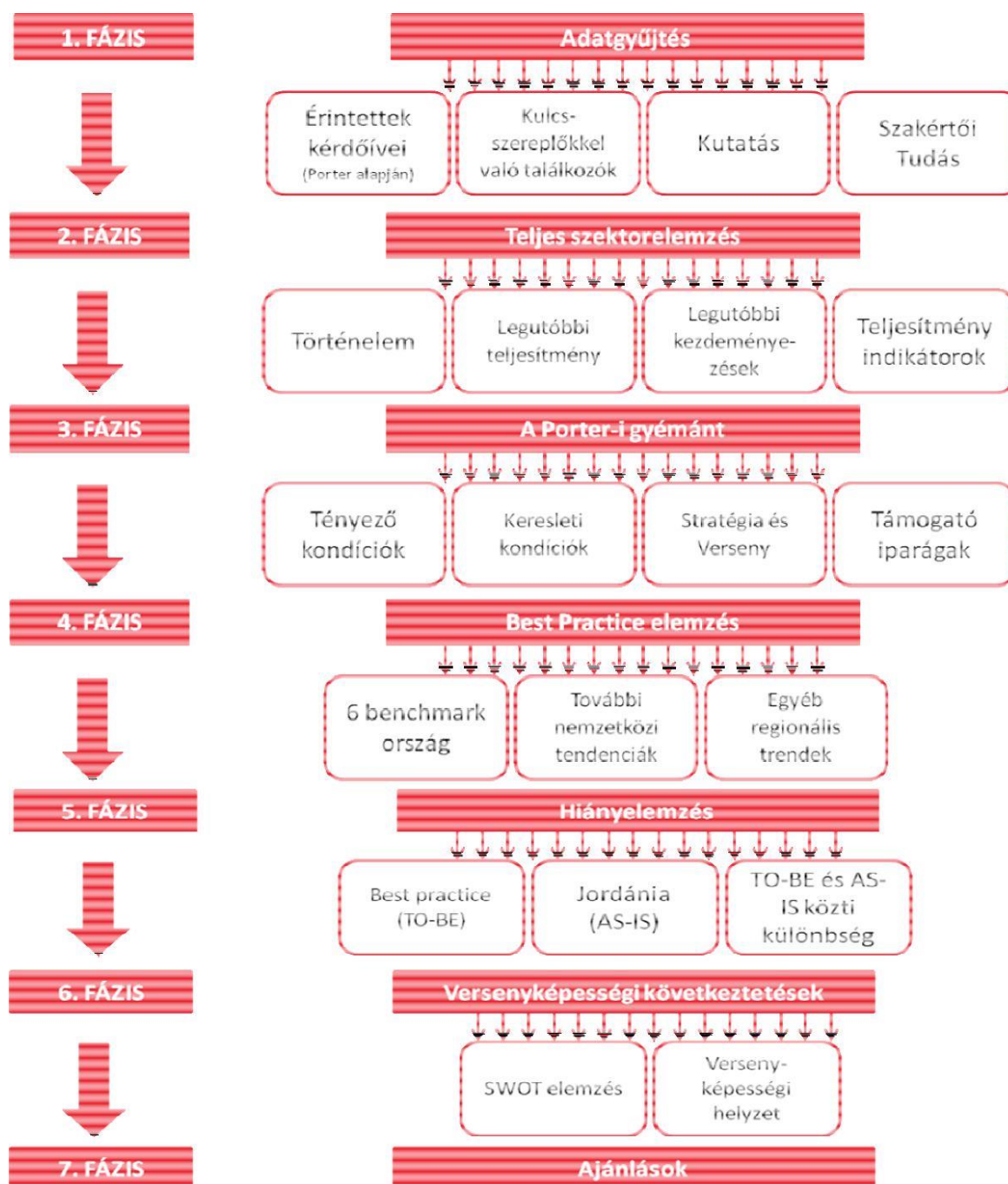
A jordán Versenyképességi Csapat alapvetően a porteri gyémánt-modellt, az öt-erő modellt, klaszterterképeket, SWOT- és egyéb elemzési modelleket alkalmazva készítene mikroszintű gazdasági tanulmányokat, majd ezek alapján szerveznek workshop-okat, konferenciákat. A fő céljuk az, hogy **dinamikus mechanizmusok**

kidolgozásával fogalmazzanak meg ajánlásokat a döntéshozók számára. Ehhez mind a magánszféra, mind az állami szektor bevonását el akarták érni a megfelelő támogatóintézmények felkeresésével.

A Versenyképességi Csapat módszertani megközelítése és elemzési logikája az alábbi ábrán foglalható össze:

26. ábra: A JNCT módszertani alapkövei és működési logikája

Forrás: Jordan National Competitiveness Observatory (2010)

A JNCT által kiemelt legfontosabb **klaszterek** a következők: orvosi turizmus; márványfeldolgozás; gépkocsi-ipar; cipőipar. Emellett a JNCT más intézményekkel is együttműködik, így a Világbank ösztönzésére kereskedelmi és közlekedési szolgáltatások javítására és erősítésére került sor.

Munkarend és jelentések

A versenyképességi csapat munkája során külön kiértékeli a versenyképességi rangsorokat és részben ezek alapján fogalmaztak meg ajánlásokat – sajnos e tevékenységükben az utóbbi években nem aktívak: az utolsó elemző-értékelő tanulmány 2013-ban született). A Versenyképességi Kutatóközpont kialakítása kapcsán például Marokkó példáját is beépítették, ezek alapján alakították ki **legfőbb tevékenységi köreiket**, melyek a következők:

- Tíz olyan szektor azonosítása, amelyek a leginkább meghatározzák a gazdaságot és legnagyobb növekedési potenciállal rendelkeznek.
- Az összes elérhető versenyképességi indicator összegyűjtése és definiálása.
- Azon makro és mikro szintek és a nemzetközi trendek azonosítása, amelyek hatással lehetnek a kiválasztott szektorokra.
- Olyan mintaállamok megjelölése, amelyek példaként szolgálhatnak a versenyképesség fejlesztése szempontjából, illetve olyan eszközök fejlesztése és előkészítése, amelyek statisztikai adatok gyűjtésére szolgálhatnak (kérdőívek, stb).

Emellett a jordán egyetemekre egy Jordán Versenyképességi Könyv tananyagként való oktatását szeretnék bevezetni. Ezek a kezdeményezések mind arra irányulnak, hogy még több diákot vonjanak be a versenyképességről szóló oktatásba. A kezdeményezés megítélése és várható hatása igencsak pozitív.

A JNCTC legfőbb hívószavai a következők: **megfigyelés, elemzés, fejlesztés (Observe, Analyze, Develop)**. Ezt a korábbi szektorok mellett (turizmus, textilipar, gyógyszeripar, ruházati ipar, mezőgazdaság, információtechnológia stb.) további szektorokra is ki akarják terjeszteni (építőipar, ékszeripar, energetikai ipar). A JNCTC legfőbb célja tehát olyan **kontinuitás megteremtése**, amely csak egy jól működő intézményi rendszerrel lehetséges. Fontos kiemelni a más partnerországokkal való együttműködést is (Németország, Japán stb).

A Versenyképességi Csapat **a versenyképességre gazdasági, társadalmi és politikai elemekkel is rendelkező fogalomként** tekint. Mindhárom aspektusra változó és különböző mértékben helyez hangsúlyt, pl. a gazdasági és a társadalmi érdekek nem mindig vannak egyensúlyban, így alapvetően a **kormányzás feladata, hogy az egyensúlyi helyzetet megteremtse**. Ehhez nyolc fő iránymutatást állapít meg:

- Fő cél, hogy fenntartható, magas és növekvő életszínvonalat biztosítson.
- Meg kell érteni, hogy a világ megváltozott (kommunikáció, szállítás, politikai törésvonalak, szabadkereskedelem, stb.).

- Nem helyes a túlzott függés a lokáció adottságaitól, előnyeitől, a természeti, ásványi kincsektől.
- Ehelyett az emberi erőforrás, a tanulás, a bizalom, kooperáció kiépítése lenne szükséges.
- Gazdasági növekedés és társadalmi egyenlőség lényegében ugyanazt takarja, éppen ezért nem érdemes a növekedés generálása és az elosztás között fennálló trade-offokban gondolkodni.
- A versenyképesség termelékenységi kérdés, a termelékenység pedig a versenytől függ.
- El kell fogadni, hogy a kormánynak mindent meg kell tennie a magánszféra segítésére, fontos, hogy ne akadályozza a versenyt, illetve kedvező és megbízható gazdasági környezetet alakítson ki. Emellett mindenképp fontos az oktatásba való befektetés, a speciális infrastruktúra kiépítése, illetve a köz- és magánszféra közti párbeszéd segítése.
- A magánszférának pedig fő feladata a vevők preferenciáinak meghatározása, termékek javítása, elosztási csatornák fejlesztése.

A csapat 2005-ben kezdeményezte a kutatóközpont létrehozását, amely 2007-ben valósult meg. Ez az ún. **Jordán Nemzeti Versenyképességi Központ** (Jordan National Competitiveness Observatory), a szervezet adja ki az éves jelentéseket és folytatja a korábban megkezdett tevékenységet.

A központ 2007 óta készít versenyképességi jelentéseket. Az első jelentés kimondja, hogy a versenyképességesség kulcsfontosságú Jordánia jövőbeli prosperitásához. Habár a jelentés szerint 2007-ben jól teljesített a gazdaság, a fenntarthatóság és a fejlődés érdekében mindenképp szükséges a versenyképesség erősítésének további biztosítása. Egy erős és versenyképes gazdaság jobb lehetőségeket kínál a társadalom számára és jobb életkörülményeket biztosít számukra.

A jelentés szerint Jordánia export-orientált politikát folytatott és alapvetően a vállalkozói környezet kialakítására törekedett. A legfontosabb kérdések a könnyű üzletalapítás/üzletnyitás, a meglévő szerződések erősítése, a helyi munkások munkába állítása és tulajdonregisztráció kérdésköréhez kapcsolódtak.

A jelentés alapján Jordánia rengeteget fejlődött és minőségi javulást ért el az üzleti környezet javítása kapcsán 2005 után. Az FDI 2001-2005-re 81%-kal nőtt, 2006-ban megduplázódott. A kormánynak tekintve jó mutatókkal rendelkezik: a Global Competitiveness Report 32. helyén áll e tekintetben, 42. infrastruktúráját tekintve. Továbbra is vannak azonban olyan akadályok, amelyek kihívást jelentenek a növekedésben. Ilyen például az emberi erőforrás külföldi elvonása (brain drain). További gyengeségek: makroökonómiai problémák, korlátozott üzleti környezet, versenyelőny visszaesése. Alapvetően a jordán versenyképességi jelentés az öt kulcsfontosságú iparág elemzését tartalmazza: gyógyszer, ICT, turizmus, egészségturizmus és felsőoktatás. A jelentés azzal zárul, hogy megemlíti legfőbb saját érdemeit, amelyek szerint pártatlan tényeken alapszik és mindenképp alkalmas egyéb kutatások és gazdasági vízió kialakítására is.

A korábbi jelentés mintájára készült a legutóbbi, 2008-2009-es jelentés. Ebben további szektorokat is értékelnek, mind makro, mind mikro szinten. Megállapítják, hogy a válság ellenére is tudta tartani versenyképességi pozícióját az ország. A jelentés tartalmazza az alkalmazott megközelítés fázisait és főleg a banki, a biztosítási szektorokra tér ki. A végső konklúzió szerint a válság ellenére jól teljesítenek a gazdasági szektorok, az orvosi turizmus és a turizmus például jelentősen növelni tudta bevételeit. A fejlődéshez azonban mindenképp szükséges, hogy az emberi erőforrás képzését az ipari igényekhez igazítsák. Mindenképp olyan **hosszú távú stratégiai gondolkodás** szükséges, amely biztosítja **az ország jólétét, fejleszti az állami intézmények kapacitását, kedvezőbb üzleti és szabályozási környezetet alakít ki, és megfelelően magas szintű oktatást és képzést biztosít.**

A versenyképességi tanács eredményei

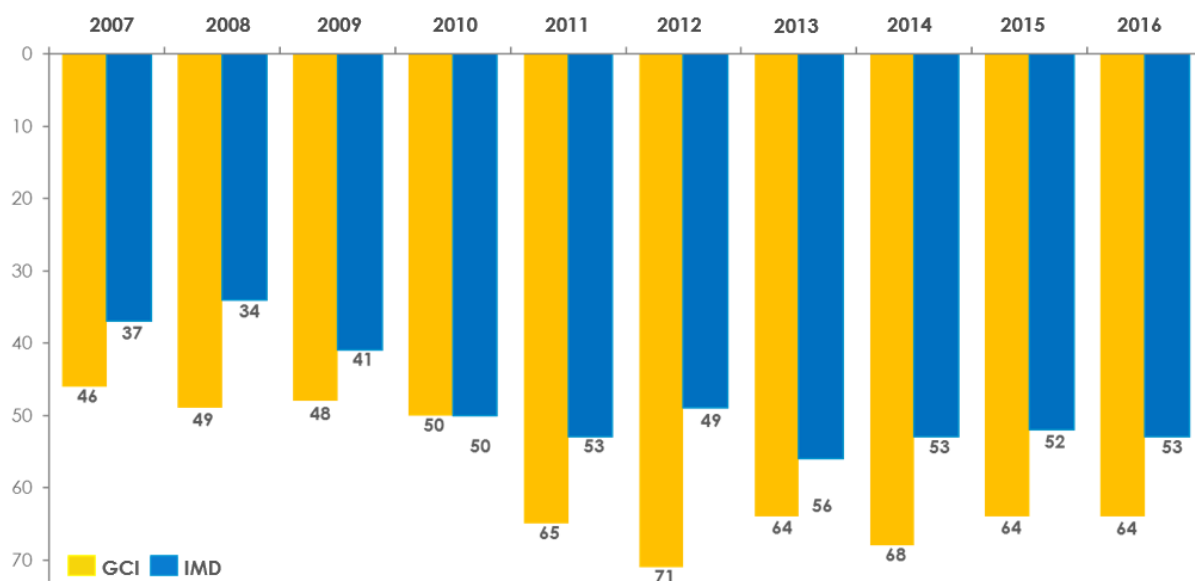
Az országban olyan reformok kezdődtek, amelyek a gazdaság liberalizálását és az üzleti környezet javítását tűzték ki célul. Egy tudásalapú társadalom kiépítése és a munkahelyteremtés volt a két legfontosabb cél. A 2005-ös Királyi Rendelet a következő tíz évben mennyiségileg és minőségileg is a jordán gazdaság javítását célozta meg. Ezzel kapcsolatosan három fontos irányvonal rajzolódott ki. Az első a befektetéseknek kedvező környezet kialakítása, a gazdaságfejlesztés és a társadalmi jólét biztosítása volt. A második az alapjogok és szabadságjogok erősítése, illetve szolgáltatások, infrastruktúra, egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés biztosítása. Ezt a folyamatot végül három fázisra is osztották: 2007-12 között a strukturális munkanélküliség csökkentése és a munkaerő átformálása volt a cél, ezzel kielégítve a munkaerőpiaci igényeket és javítva a felsőoktatást. A második fázis 2013-17 során a fő feladat a tőkeintenzív iparágak támogatása, a termelékenység növelése és a politikai élet további fejlesztése. A harmadik fázis 2018 után kezdődne, amelynek fő célja, hogy Jordánia élvonalas versenytárs legyen a tudásalapú gazdaságban és a már említett fejlődő gazdasági szektorok legyenek a fókuszban. A célok mindenképp impresszívek, de kvantitatív célokat nem igazán tűztek ki. A gazdasági versenyben és a kereskedelem liberalizálásban azonban így is mindenképp előrelépés volt tapasztalható.

Általános értékelés

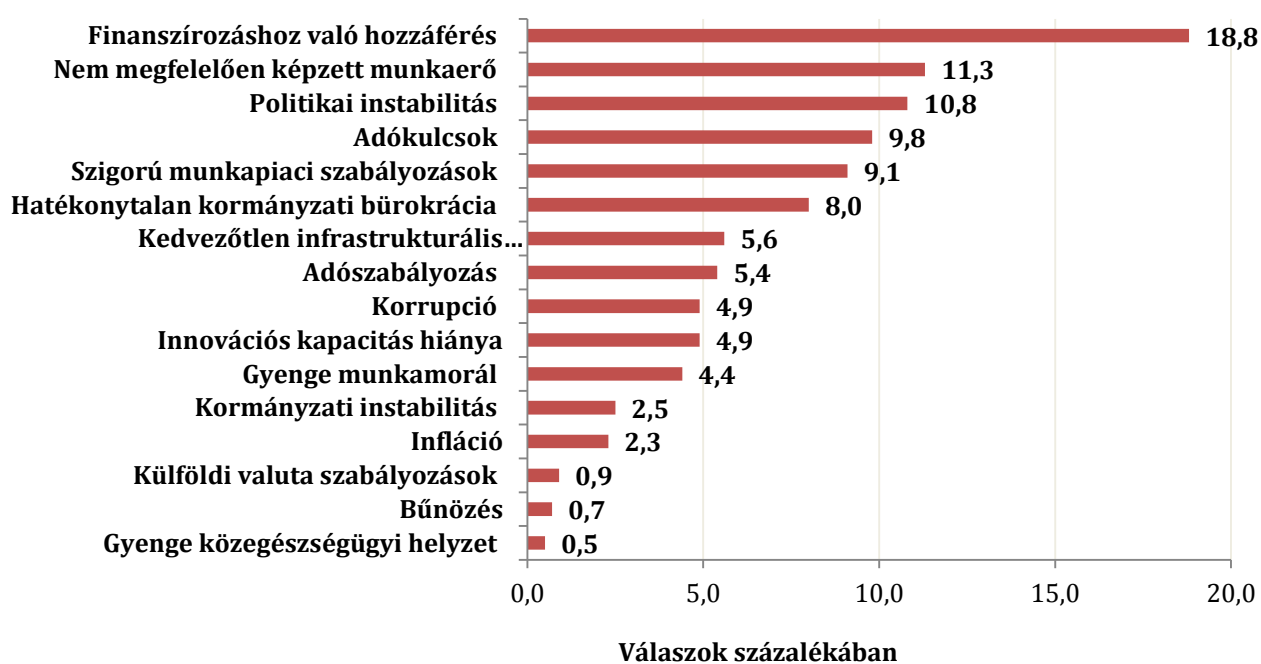
A minél **átfogóbb versenyképességi politika** megvalósítása az elejétől szerepel a célkitűzések között, habár a szűkebb területen alkalmazható szakpolitikáktól egyre közelít a szélesebb területek felé a jordán módszertan. Így még nem valósult meg egy átfogó stratégia, sokkal inkább szektorális a megközelítés. A jordániai versenyképességi politika mindenképp **karakteresnek** mondható. Ahogy a vizsgált intézmény is mutatja, a kormányzat szerepe erősen megjelenik. A nemzetközi példák és a regionális versenytársak figyelembevételével mind a tanulmányokban, mind a kommunikációban további célként jelent meg egy még átfogóbb, karakteres politika kiépítése.

Az **oktatás és az emberi erőforrás fejlesztése** szintén nagy hangsúlyt kapott. A K+F-re és az innovációra egyelőre kevesebb hangsúly került, de az oktatást tekintve célzott programok is megjelentek, sok esetben akár az apró részletek kidolgozása is megtörtént a 2012-es évvel bezárólag.

A **Jordán Nemzeti Versenyképességi Csoport szerepe elvitathatatlan**, fontos szerepet játszott az eddigi változásokban. Az intézményi struktúrában végbement változások is erősítették szerepét. Sajnos az elmúlt években nem mondható aktívnak a szervezet, sem kutatási-elemzési kontribúcióját, sem a nyilvános fórumokon való, társadalmi szerepvállalást és kommunikációt tekintve.

27. ábra: Jordánia helyezései a World Economic Forum (Global Competitiveness Index) és az IMD World Competitiveness Ranking alapján
 Forrás: WEF Global Competitiveness Report 2015/16, IMD adatbázis

28. ábra: A legproblémásabb tényezők Jordánia üzleti életében
 Forrás: WEF Global Competitiveness Report 2015/16

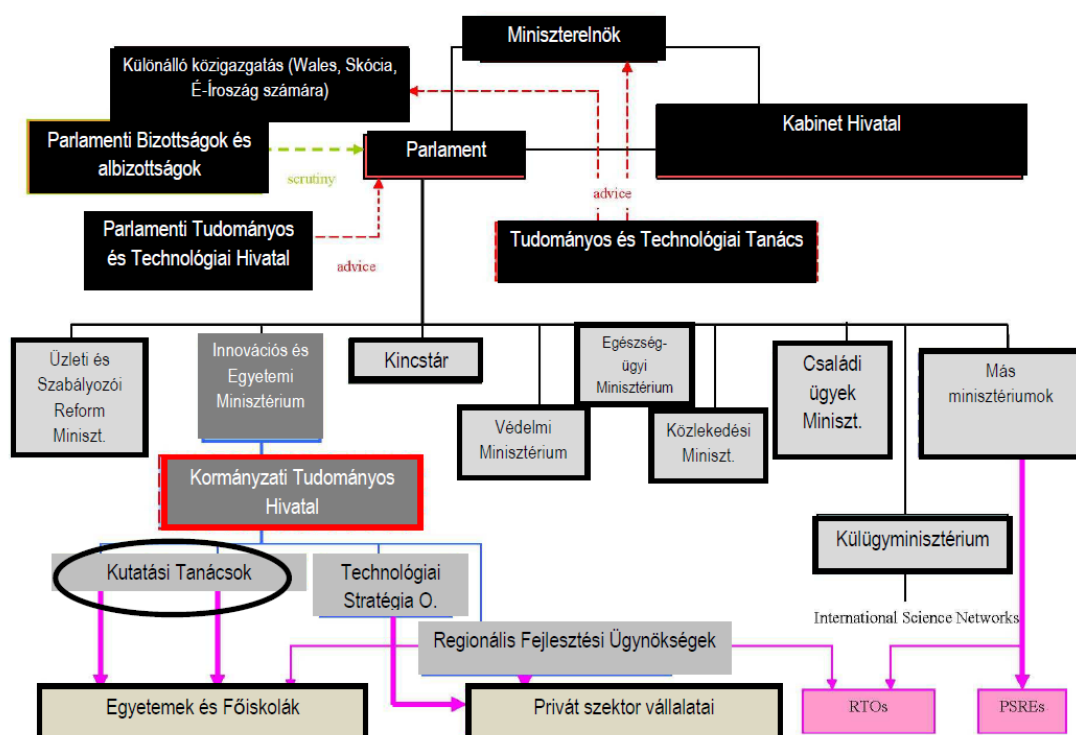

Nagy-Britannia a világ egyik legnagyobb gazdasága és az egyik legjelentősebb kereskedelmi hatalma. A nagyon fejlett, diverzifikált és piacalapú gazdaság kiterjedt szociális hálóval rendelkezik és alapvetően magas színvonalú szolgáltatásokat kínál lakosainak - így az átlagos életszínvonal igen magas. Bár a közelmúlt politikai eseményei, az Európai Unióból való kilépés várhatóan jelentős változásokat hoz Nagy-Britannia gazdasági berendezkedésében. Nagy-Britannia 2012 óta stabilan a tizedik hely körül végez a WEF rangsorban és nagyjából a 20. helyezést foglalja el az IMD versenyképességi rangsorában, így a nemzetközi összehasonlítások szerint versenyképessége hosszú távon kiegyensúlyozottnak mondható. Bár ez a status quo jó eséllyel elmozdul rövid távon, hosszú távon viszont – egyébként éppen a versenyképességet támogató, nagyban független nemzetállami intézményrendszer stabilitása miatt – azt prognosztizálhatjuk, hogy megőrzi és/vagy helyreállítja domináns pozícióját.

A versenyképességi intézményrendszer kialakulása, szerepe

A jól teljesítő gazdaság állami szinten régóta figyelmet szentel a versenyképesség erősítésének. Erre példa az innováció, a kutatás és fejlesztés politikai szintre való emelése, ahol a legfőbb döntéshozó a Parlament. Az operatív szinten található az egyes minisztériumok és főosztályok. Igaz, hogy az egyes állami szervek is készítenek kutatásokat és felméréseket a versenyképességről és a kapcsolódó politikaterületekről, mégis elmondható, hogy az idők folyamán egy erős kutatási szektor épült ki, amelynek alapkövei a felsőoktatási intézmények, a magánszektor, kutatási és technológiai szervezetek és egyéb állami szektorhoz közel álló kutatási intézmények.

29. ábra: A brit kutatási szektor

A kormányzat már a 80-as évek elejétől kezdve határozottan lépett fel a versenyképesség kérdésében. A **Department for Business, Innovation and Skills (BIS)** célja **egy dinamikus és versenyképes brit gazdaság megteremtése volt**, ehhez szükséges volt az üzleti siker körülményeinek megteremtése, az innováció fokozott támogatása, a vállalkozások és a tudomány támogatása, illetve a megfelelő szaktudás képzése. A BIS 2009 júniusában jött létre a Üzleti, a Szabályozási Reform és az Innovációs, Egyetemi és Képzési Osztályok összeolvadásából. Előtte több átalakuláson ment keresztül. Fontos kiemelni, hogy 1983-2007 között a Kereskedelmi és Ipari Minisztérium volt felelős a versenyképességi célok megvalósításáért. Annak idején Thatcher hozta létre az ún. Versenyképességi Divíziót és Deregulációs Egységet (Competitiveness Division and Deregulation Unit), ezt 1995-ben a Kabinet Hivatala vette át. Korábban is általában Kereskedelmi Minisztériumhoz sorolták munkáját, mivel a kereskedelem alapvetően a versenyképesség legfőbb motorjának számított és kiemelt fontosságú volt.

A BIS munkáját széleskörű partnerszervezeti hálózat segíti, felépítését tekintve 10 csoportra osztható: Üzleti, Közgazdasági és Politikai Elemzés, Tisztességes Piacok, Pénzügyi és Kereskedelmi, Önnovációs és vállalati, Jog, Kommunikációs, Tudomány és Kutatási, Részvényesi, Kereskedelem és Befektetési, Egyetemi és Képzési (Business, Economic and Policy Analysis, Fair Markets, Finance and Commercial,

Innovation and Enterprise, Legal, People and Communications, Science and Research, Shareholder Executive, UK Trade&Investment, Universities and Skills.)

A versenyképesség több csoportban is fontos célkitűzés, például a kereskedelmi és ipari részlegnél is megjelenik a tudásalapú gazdaság kialakításának célja.

Az EU-s innovációs politikára vonatkozó jelentések említik mindig, hogy a DTI által készített **Versenyképességi Index** jelentette a kormányzat legfőbb inputját az innovációs stratégiák kialakításakor. A DTI emellett létrehozott különböző alapokat, amelyek az innovációt támogatták. Pl. Regionális Innovációs Alap (Regional Innovation Fund), Versenyképesség-fejlesztési Alap (Competitiveness Development Fund), Innovatív Klaszteralap (Innovative Clusters Fund). 2006-ban a tudományos kiválóság fejlesztése érdekében a DTI-n belül létrejött a Tudományos és Technológiai Hivatal (Science and Technology Office (OST) és az Innovációs Csoport (Innovation Group).⁶⁵

A fent említett kormányzati részlegek mellett 2007-ben létrejött a **Centre for International Competitiveness** intézménye, amely vállalkozások versenyképességének témakörében kutat. Elsődleges célkitűzése, hogy az üzleti, a politikai döntéshozók és az akadémiai közösség között olyan együttműködést alakítson ki, amely a versenyképességről folytatott kutatói tevékenységet támogatja és segíti elő. Így hozhat létre egyfajta 'kutatási hidat' a versenyképesség üzleti és közgazdasági megközelítései között. Ezt a kapcsolatot makro-és mikroszinten is vizsgálja, így a **többszintű versenyképességi megközelítés** az intézet legfőbb víziója, alapvető elképzelésük pedig az, hogy csak a két szint kombinálása után alakítható meg egy üzleti stratégia és közgazdasági együttműködés. Az intézmény több versenyképességi indexet is kidolgozott már (World Knowledge, European, UK Competitiveness Index). Legutóbbi publikációik közt szerepelnek versenyképességi jelentések és egy klaszterekre vonatkozó tanulmány is.

Az intézmény egyik legjelentősebb kutatása a Total Competitiveness ('Totális Versenyképesség') megközelítéshez kapcsolódik, amely olyan kitörési lehetőségeket jelöl meg a regionális és helyi közösségek számára, amelyekkel a társadalmi és gazdasági elvárások jobban megérthetőek. A központ alapvetően helyi és regionális ügynökségekkel dolgozik együtt, hogy a **fenntartható fejlődéshez** szükséges környezetet kialakítsák, amely többnyire a **termelékenység, az innováció, a vállalkozásokon, az infrastruktúrán és az oktatási képzettségen** alapul. Ahogy a programtervezet is mondja, a versenyképesség földrajzi szinten való mérése, megértése és elemzése létfontosságú ahhoz, hogy egy teljesen informált környezetet hozzunk létre arról, hogyan lehet a nemzet és a régiók versenyképességét növelni. A program három alapvető komponensen – **tudás versenyképesség, termelékenységi versenyképesség és fenntartható versenyképesség** – alapul az alábbi politikaterületekkel kiegészülve: Üzletfejlesztés, oktatás és képzés, hálózatok, innováció és technológia, telekommunikáció, közfinanszírozás, kockázati tőke, képzett munkaerő.

A **tudás versenyképesség** alapvetően azt képezi le, hogy a munkavállalóknak milyen lehetőségeik vannak, illetve milyen szakképzettség kell ahhoz, hogy egy tudáson alapuló gazdasági karriert elérhessenek. Emellett tartalmazza a tudás, technológia, termelés és kereskedelem területeit is, amelyhez a kommunikáció és a know-how átadás régiók és helyiek közti megosztását is ide értik. A **termelékenységi versenyképesség** a hazai üzleti kultúrához kapcsolódóan tartalmazza a vállalkozás, innováció, kockázatvállalás, üzleti hálózatok, identitás témaköreit. A **fenntarthatósági versenyképesség** a környezeti minőségre, a hozzáférhetőségre, az infrastruktúra és a népesedés kérdéseire tér ki. Emellett foglalkozik a termelési, üzleti költségekkel is.

A versenyképességi politika brit megközelítésben: jelentések

A brit versenyképességi politikát lényegében az iparpolitikai fejlődéssel azonosították korábban, amelyet azonban a 80-as évek végéig privatizáció és a dereguláció hatott át. Összességében az mondható el, hogy az **1994-es White Paper-ben** megfogalmazott célok főleg az alacsony költségű munkaerőt helyezték előtérbe, mivel ezzel érhető el versenyelőny az iparosodott piacokon és további FDI-t vonzhat az országba. Az 1999-es jelentés szerint a brit gazdaság a leggyorsabb termelési növekedést érte el 1979 óta. A brit szigetek még Japánnál és az USA-nál is vonzóbb lokációnak mutatkoztak a külföldi befektetések számára. Emellett a Kelet-Ázsiába irányuló export is erős volt. A termelékenység azonban alacsony volt a termelői és a szolgáltatói iparban, ami magas munkanélküliséggel is járt. Ennek ellenére **a tanulmány nem ítéli sikeresnek a versenyképességi politikát**, mivel annak fő célkitűzése a teljes gazdasági teljesítményre vonatkozna, nem csupán a gazdaság egyes szektoraira.

A kilencvenes éveket alapvetően **a horizontális iparpolitika** kialakulása jellemezte. Ez annyit jelent, hogy a termelékenység és növekedés fokozása és javítása egyszerre

vált fő céljá. A szektorális helyett tehát horizontális intézkedéseket alkalmaztak, így nem meglepő, hogy a versenyképesség növelésére irányuló politikák a kormányzati politika minden területére kiterjedtek. Több White Paper is megjelent ebben az időben (1994, 1995, 1996) amelyek alapvetően elismerték az ország versenyképességi visszaesését és tíz olyan területet azonosítottak, amelyek nagy hatással vannak a versenyképességre. Ezek a következők: makroökonómia, oktatás és képzés, munkaerőpiac, innováció, management, tisztességes és nyitott piacok, üzleti pénzügyek, kommunikáció és infrastruktúra, kereskedelem, kormányzati ügyek és közbeszerzés.

Emellett a kormányzat támogatási és regionális, illetve helyi politikai intézkedéseket is hozott. Külön hangsúlyt fektettek a helyi és regionális politikák kapcsolatának fontosságára, amelyben konkrét szervezetek (Training and Enterprise Councils TECs) és üzleti kapcsolatok segítettek. A hosszú távú cél alapvetően a termelékenység növelése és az életkörülmények javítása volt. A kilencvenes évek végén megjelent egy újabb Fehér Könyv *Our Competitive Future: Building the Knowledge Driven Economy* címmel, amelyben a DTI külön hangsúlyt fektetett az új intézkedések bevezetésére. **A fő célok közt a sikeres üzleti modellek, a tudományos tevékenység és innováció támogatását, ill. az etikus üzleti magatartás fokozását, eszméjének terjesztését említi a jelentés.** Az ezt követő jelentés még nagyobb hangsúlyt helyezne az innovációra, a K+F tevékenység további fejlesztése érdekében. A jelentések szerint a brit versenyképesség az alábbi indikátorokon alapult: **üzleti környezet, erőforrások, innovációs folyamat, eredmények.**

A 2001-es választások után a kormány rögtön bejelentette, hogy a gazdaság előtt álló legfőbb kihívások a vállalati szektor és a termelékenység kérdéskörei. Így jött létre egy vállalati agenda a DTI-n belül, amely így a brit innovációs politika részévé vált. Fontos fókusz-területeik: a tudásalap erősítése, business-technológiai és tudományos kapcsolatok erősítése, üzleti infrastruktúra javítása, felesleges akadályok lebontása a vállalatok előtt, dinamikus piacok kialakítása, ezzel együtt a fogyasztók és dolgozók érdekeinek védelme. Több résztvevőt és szervezetet is megkérdeztek a reformok és programok kapcsán, és a visszacsatolás pozitív volt a Minisztérium munkáját illetően. A DTI is **tisztázta munkakörét** és alapvetően egy vállalatokkal, alkalmazottakkal és fogyasztókkal való együttműködéssé alakult, hogy a brit termelékenység és versenyképesség gyorsabb növekedését érhesse el.

A 2001-es jelentés továbbra sem elégedett a brit gazdaság teljesítményével, mely jóval elmarad az USA mögött. Megoldásként jelent meg a DTI **Üzleti Tervezete** (2003-2006), amelynek fő célkitűzései: innováció fejlesztése, termelékenység növelése a vállalatok fejlesztése által, kormányzati hozzájárulás biztosítása. Az oktatás és képzés kérdésköre továbbra is fontos maradt, plusz prioritásként megjelent a nők részvételének növelése a tudományos és technológiai területeken is.

Porter 2003-as, a brit versenyképességről készült kutatásában új versenyképességi koncepciót javasol, amely legfőképpen a meglévő képességek fejlesztésére, az innováció kiépítésére és a vállalatok támogatására épül. Különösen nagy hangsúlyt fektet a versenyképesség kapcsán fellépő menedzselési problémákra; úgy vélekedik, hogy a korábban eredményesen alkalmazott privatizáció, dereguláció és verseny elveinek megfelelő iparpolitika újragondolására volna szükség. A kormány hosszú távú stratégiáját 2004-ben a K+F és az innovációs teljesítmény javításának szentelte. (*Science and Innovation Investment Framework 2004-2014*)

A következő években az ország GDP/fő szempontból javulást mutat, főleg a termelékenység növekedésének és az erősödő alkalmazotti teljesítménynek köszönhetően. Az innováció területén megmaradt a világszínvonalú tudásbázis, de az erős innovációs tevékenység még nem valósult meg, mivel a K+F befektetések viszonylag alacsonyak. A szakképzettséget tekintve magas az alacsonyan képzettek száma és nincs megfelelő tudással rendelkező, üzleti tudományokban jártas szakember. Az üzleti kultúra kapcsán történt előrelépés, de a színvonal még jóval elmarad a sok szempontból példaként szemlélhető USA-tól. A verseny tekintetében a gazdaság továbbra is nyitott az FDI-ra, az üzleti környezet pedig kedvezőnek volt mondható a válságot megelőző időszakban.

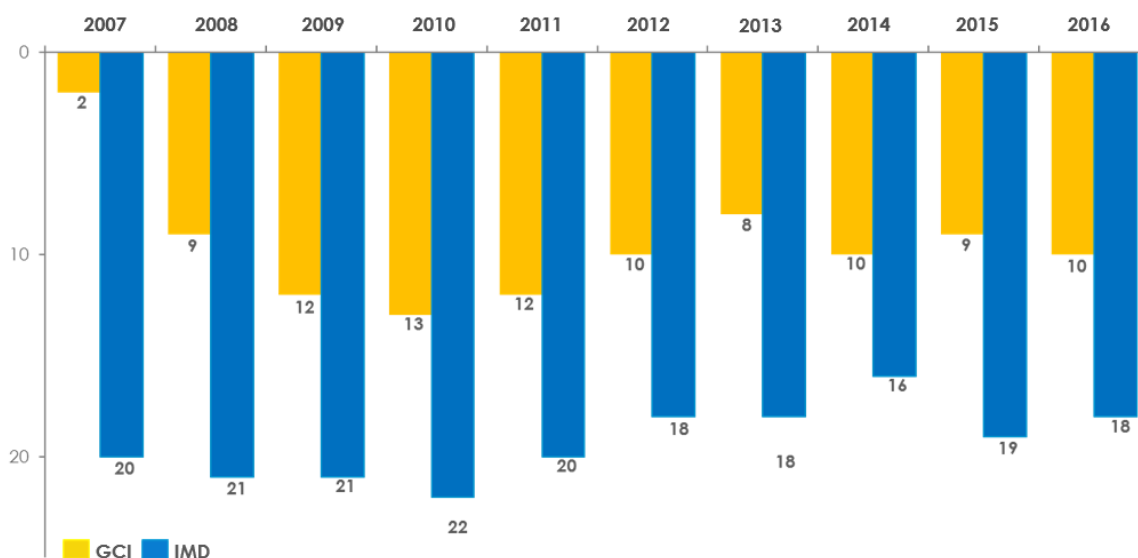
A pénzügyi válság azonban komoly zavart okozott a brit gazdaságban és a pénzügyi piacokon. Az ország újra csak 2009 második felére tudott enyhén pozitív GDP növekedést mutatni. A munkanélküliség tovább emelkedett, amelynek hatására a brit kormány széleskörű stabilitási és helyreállítási terveket helyezett kilátásba. Alapvetően tehát azt mondhatjuk, hogy a legutóbbi versenyképességi irányvonalak főleg **a jobb üzleti környezet kialakítására, az innovációra, a képzésre, a vállalatokra, a versenyre és a befektetésekre,** mint a brit versenyképesség fő indikátoraira koncentrálnak. Mivel az innovációs tevékenység a válság hatására valamelyest visszaesett, ennek a trendnek a megfordítása mindenképp szükséges és a hosszú távú prioritásokat is figyelembe kell venni.

Általános értékelés

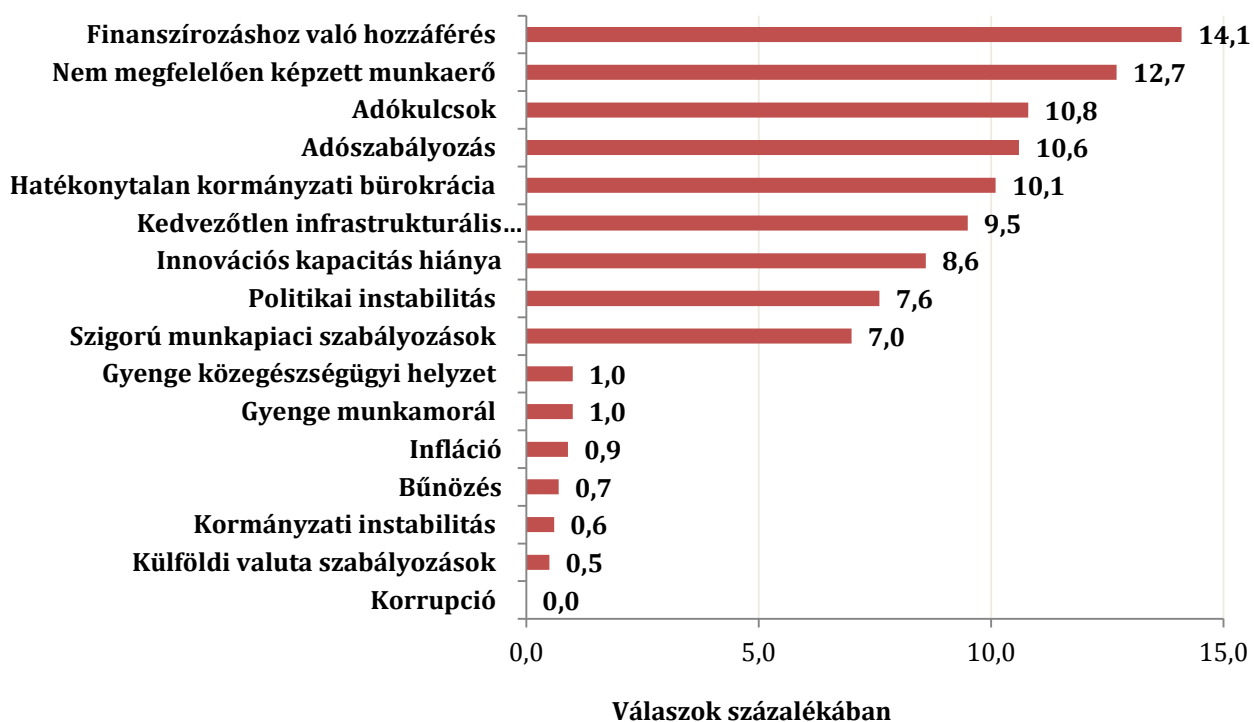
A brit versenyképességi és innovációs politikák vizsgálata során arra jutottunk, hogy a versenyképességre vonatkozó politikák fellendülése óta **a társadalmi jólét biztosítása** szerepelt a legfontosabb célkitűzések között. A mai napig a társadalmi jólét megteremtését és fenntartását tekintik a brit gazdaságpolitika fő feladatának. Szintén fontos alapelveként szerepelt a minél **átfogóbb versenyképességi politika.** A brit kormányzat régóta nagy hangsúlyt fektet a politikaterületre és a gazdaság fellendítésére. Mivel a válság komolyan érintette a brit gazdaságot, az ország az elmúlt években rengeteg kihívással találkozott, ezért versenyképességi- és gazdaságpolitikájában nagyfokú adaptációra és rugalmasságra volt szükség. Leginkább strukturális változásokat láthattunk, ugyanakkor az is elmondható, hogy a versenyképességi politika több és már fejlettebb szintű politikaterületeken is

megjelent. A brit versenyképességi politika és az ehhez kapcsolódó politikákra fektetett hangsúly is **karakteresnek** tekinthető. Ez azért is hangsúlyos, mert a legutóbbi rangsorok alapján a legjobb 15 között foglal helyet, javulást ugyan egyelőre kevésbé mutat, de tartja pozícióját. Annak ellenére, hogy egy jól kidolgozott, erős innovációs rendszerrel ellátott országról beszélhetünk, a válság hatása itt is érezhető volt. Az **oktatás pártolása és támogatása** a kezdetektől fogva meghatározta a brit versenyképességi politika irányvonalát, és ezzel egy időben a K+F és az innovációs ráfordítások is növekedtek. Az utóbbi időben a regionális és helyi versenyképesség kapott kiemelt figyelmet. A **fenntarthatóság** is kulcsszerepet kapott a kezdetektől.

A több szinten és intézményben folyó kutatási, innovációs és technológiai rendszer alapján azt mondhatjuk el, hogy **a mindenkori kormányzat kiemelkedő szerepe mindenképp fontos Nagy-Britannia esetében**, amelynek munkáját nem egy specializált tanács önmagában, hanem sok egyéb kutatási és javaslattevő funkciót betöltő szerv együttesen lát el. Az elemzésünk szempontjából legrelevánsabbnak talált független intézmény a Centre for International Competitiveness: egy fiatal intézmény, amelynek munkája fontos vákuumot tölt be a brit versenyképességi kutatásokban és lehetőséget teremt az egyes szektorok, illetve regionális és helyi képviselők közti együttműködés kialakítására.

30. ábra: Nagy-Britannia helyezései a World Economic Forum (Global Competitiveness Index) és az IMD World Competitiveness Ranking alapján
 Forrás: WEF Global Competitiveness Report 2015/16, IMD adatbázis

31. ábra: A legproblémásabb tényezők Nagy-Britannia üzleti életében

Forrás: WEF Global Competitiveness Report 2015/16

Nigéria

<http://nccnigeria.org/>

A versenyképességi tanács létrejötte

A nigériai Nemzeti Versenyképességi Tanács (NCCN) létrehozásáról 2012-ben döntöttek, ténylegesen viszont csak 2013-ban kezdte meg működését a szervezet. Az NCCN privát-közszférabeli összefogás eredményként jött létre, ennek megfelelően tagságának összetétele is diverz és a társadalom széles köréből kerül kiválasztásra: az ország üzleti életét meghatározó helyi és nemzetközi személyek mellett az elnöki kabinet, az akadémia és szakértői gárda is képviselteti magát a szervezetben. Míg az intézmény tartalmi irányítását nagyrészt a privát szektor szereplői koordinálják, a kormányzat inkább támogató funkciót tölt be a szervezet életében.

Az NCCN megfogalmazása szerint az intézményt a globalizálódó világ generálta kihívások hívták életre, melynek nyomán a fejlődő és feltörekvő országok egyre erőteljesebb nyomásként élik meg a globális gazdasági hálóba való bekapcsolódást. Ebben a környezetben a fennmaradáshoz és a gazdaság prosperálásához elengedhetetlen, hogy intézményesített és formálisabb módon fogják fel a nemzeti versenyképesség koncepcióját.

Munkarend és jelentések

Az NCCN a nigériai gazdaságban betöltött szerepét és feladatait a következőkben határozza meg:

- Gondolkodás és párbeszéd élénkítése a társadalomban a (nemzeti) versenyképesség koncepciójának megközelítéséről;
- A versenyképesség fokozására irányuló kezdeményezések elindítása;
- A társadalom informálása, a versenyképesség koncepciójának edukatív célból való terjesztése;
- A versenyképességgel kapcsolatos policy döntések támogatása, megerősítése
- Éves nemzeti versenyképességi jelentés publikálása;
- A nigériai gazdaság folyamatos fejlesztése a versenyképességgel kapcsolatos kezdeményezések aktív és dinamikus beindításával;
- Vezetőként és közszereplőként kiállni egyes, a nemzeti versenyképességhez kapcsolódó ügyek mellett;
- Nigéria üzleti életének stratégiai fontosságú külföldi partnerei és a helyi üzletemberek kapcsolatainak megerősítése, szorosabbra fonása.

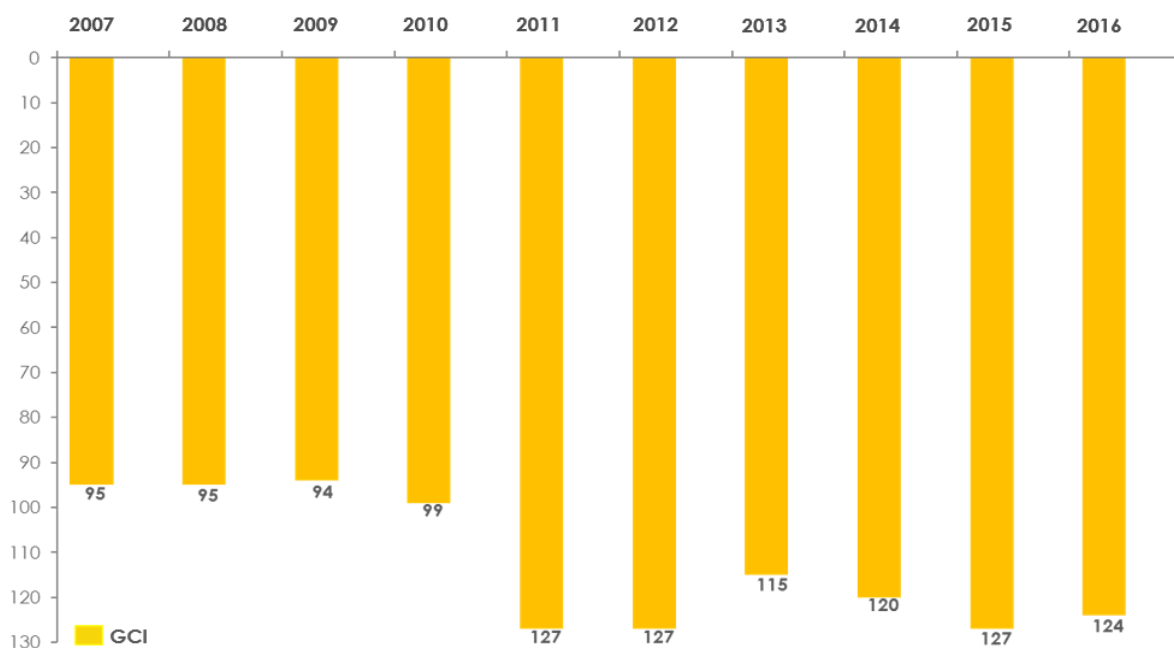
Az NCCN egészen fiatal szervezet, egyelőre saját versenyképességi jelentést még nem publikáltak. Ennek előszobájaként azonban készítettek már elemzést a legutóbbi (2016-os) World Bank Doing Business Report Nigériára vonatkozó számairól és statisztikáiról. Az elemzés fontos konklúzióiként összegyűjtöttek tíz akcióra lefordított ajánlást, amely a privát szféra felpezsdítését és mobilizálását segíti elő²⁸.

Az NCCN véleménye alapján a nigériai gazdaság versenyképességéről három szintben érdemes gondolkodni. Egyrészt a személy szintjén: minden nigériai állampolgárnak jól értelmezhető kötelessége, hogy résztvevőként tegyen egy befogadóbb, prosperáló országért. Másrészt az üzleti élet szintjén: a versenyképesség alapvetően határozza meg a gazdaság input-tényezőinek költségét, illetve a vállalkozás, üzleti tevékenység folytatásának lehetőségeit Nigériában. Ez jól mérhető például a külföldi működőtőke (FDI) beáramlásának dinamikáján, ami nélkülözhetetlen az ország gazdasági fejlődéséhez, illetve az üzlet futtatásához szükséges biztosítási- és egyéb pénzügyi terhek mértékén. Harmadrészt pedig a társadalom szintjén: a nigériai gazdaság felvirágzásával egyidejűleg ideális esetben a társadalom befogadókészsége is növekszik. Egy versenyképesebb gazdaság jobban tudja kezelni a jövedelmi egyenlőtlenségeket és az ország szegénységi problémáit, a tervezett piaci alapú növekedés egyik fő motorját pedig egy széles és aktív középosztály jelentheti.

Általános értékelés

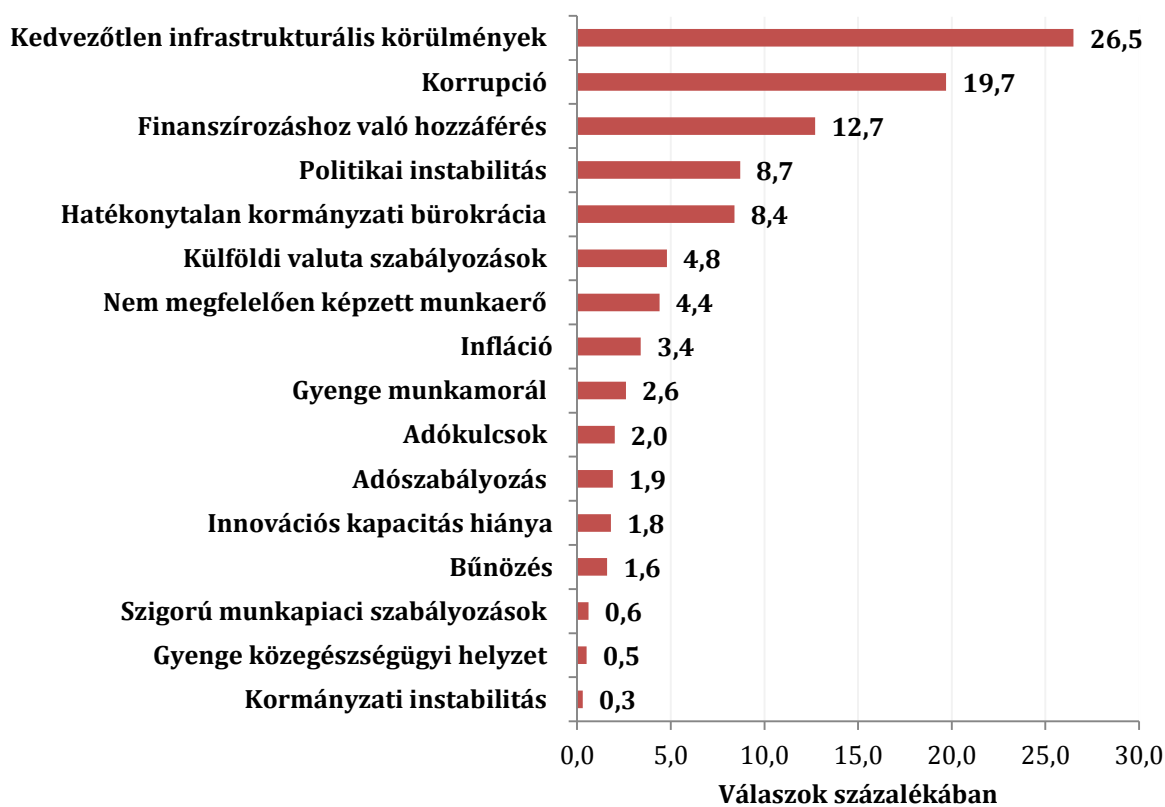
Nigéria fenti versenyképességi megközelítése gondolatiságában egész közel áll a versenyképesség több példán is látott piramis-elvű felfogásához. Bár egyelőre nem túl szofisztikált, maga a struktúra azonban jó keretet ad a versenyképesség intézményi háttéréről való gondolkodásnak. Összességében a Tanács jelen működésében a privát szféra mobilizálására törekszik, melyben a kormányzat aktív bevonása fontos eszköz a versenyképességi agenda kialakításában, célja pedig mindenekelőtt Nigéria gazdaságának fejlesztése és a lakosság életszínvonalának folyamatos emelése.

²⁸ A teljes anyagot lásd: NCCN (2015)

32. ábra: Nigéria helyezései a World Economic Forum (Global Competitiveness Index) rangsora alapján

Forrás: WEF Global Competitiveness Report 2015/16

33. ábra: A legproblémásabb tényezők Nigéria üzleti életében

Forrás: WEF Global Competitiveness Report 2015/16

A versenyképességi intézmények létrehozása, összetétele, működése

Az 1995-ben megalakult **Örmény Nemzeti Versenyképességi Alapítvány** egy olyan független szervezet volt, amelyet az örmény kormányzat és egy csoport magánszektori külföldi (USA, Oroszország, EU és Közel Kelet) vezető üzletember hozott létre. Legfőbb céljuk az volt, hogy áttörést érjenek el olyan gazdasági tevékenységek területén, amelyek versenyképesség növekedéséhez vezethetnek az országban. A szervezet az örmény gazdaság szempontjából a három legfontosabb szektorális területre fókuszált: az oktatásra, egészségügyre és turizmusra. **Felépítését** tekintve köz- és magánszférái együttműködésen alapult és azzal a fő céllal jött létre, hogy olyan stratégiai befektetéseket mobilizáljon, amelyek előmozdíthatják a fejlődést és egyben a versenyképesség fokozásához is vezetnek. Az örmény versenyképességi szervezet némiképp **eltért** a klasszikus versenyképességi tanácsoktól, hiszen **jelentős nemzetközi segítséggel jött létre**.

A több, mint 15 évig működő szervezet honlapja ma már nem elérhető, a szervezet maga sem mutat különösebb aktivitást az elmúlt évek fellelhető publikus tartalmai alapján. Bár minimális kaliberű események szervezésében névleg még jelen vannak, a működés csupán formális jellegű.

Az örmény versenyképességi intézményrendszerben fellelhető ugyanakkor egy **privát szférából** felépült szervezet, a **Gazdasági és Értékkutató Központ (Economy and Values Research Center)**, melyet 2004-ben üzleti tanácsadók és egyetemi szakemberek nemzetközi kapcsolataikat is felhasználva hoztak létre azzal a céllal, hogy széleskörű párbeszédet teremtsenek a kurrens témákban és elemzések előkészítését ösztönözzék az örmény gazdaság legkritikusabb problémáiról. A Központ évente/kétévente készít jelentéseket az örmény gazdaság versenyképességének témájában, emellett pedig más gazdasági témákban is szereznek policy-papereket, tanulmányokat. A Központ legfőbb célja, hogy új terveket dolgozzon ki az **akadémiai és az üzleti területek összekapcsolására** annak érdekében, hogy egy kedvezőbb üzleti és társadalmi környezet épülhessen ki. A magánszektor szereplői által létrehozott szervezetnek 2006 óta közpolitikai tanácsadó részlege is működik EV Consulting néven – ez a tevékenység egyszerre mutatja a nyitást a magánszféra profitorientált, vállalati működési logikája felé, témáikat tekintve azonban kurrens közpolitikai kérdésekben adnak tanácsot a közszféra számára, melyek között a versenyképesség fokozása is megjelenik.

Munkarend és jelentések

A központ által készített versenyképességi jelentések részletes értékelést adnak az örmény versenyképességi helyzetről, **elsősorban pedig a szomszédos országokkal összehasonlított** helyzetét értékelik. A legfontosabb kérdések ennek kapcsán a következők:

- Mennyire versenyképes Örményország és üzleti környezete a regionális és a globális versenyben?
- Melyek a legfontosabb versenyelőnyei, erősségei és gyengeségei és hogyan lehetne őket kihasználni, illetve felszámolni?
- Melyek a versenyképesség szempontjából legfontosabb prioritások a köz- és magánszféra párbeszédében a következő pár évben? Mi a magánszektor, a közszféra és a civil társadalom szerepe ebben a folyamatban?

Az első éves jelentést 2008-ban publikálták, bevezetését az akkori gazdasági miniszter és M. Porter közösen írták. Ahogy Porter is megállapította, az első jelentés publikálásával Örményország elkezdte komolyan venni a versenyképesség kérdését és egy valós gazdasági fejlesztést elősegítő stratégia kiépítése felé indult. **A 2008-as jelentés egy modern versenyképességi koncepció megalkotása után az ország gazdasági helyzetét 'növekedési-versenyképességi paradoxon'-ként írja le.** Az ellentmondás abban rejlik, hogy míg a növekedés szintje a legtöbb makrogazdasági mutató szerint magas, addig lassú és elmaradott a versenyképességét tekintve. Ebben az évben Örményország a Világgaazdasági Fórum által készített rangsorban a 93. helyen szerepelt, amely a 131 ország között viszonylag gyenge teljesítménynek mondható. A jelentés ezek alapján, leginkább a közpolitikák kapcsán fogalmaz meg ajánlásokat és mindenképp szükségesnek tartja egy fejlődésorientált politikai környezet kialakítását. A jelentés különbséget tesz az évek során végbement közpolitikai változások között: míg a 90-es évek elejét a 'túlélés', második felét az 'újraelosztás' jellemezte, addig a 2000-es éveket a 'társadalmi fejlesztés vagy szegénység csökkentés' jellemzi. A Központ egy fejlődés-fókuszú stratégiát javasol a továbbiakra, amely a versenyképesség legfőbb katalizátoraira fektetne hangsúlyt. Emellett megkülönböztet rövid és hosszú távú célokat („Strategic Breakthrough” és „Quick Wins”), amelyeknek egyformán fontos szerepet szán. A hosszú távú célok lehetnek azok, amelyek Örményországot versenyképességi pozíciójának javításához vezethetik más országokkal és közvetlen versenytársaival szemben egyaránt. A jelentés azzal zárul, hogy **Örményország egyelőre a kezdeti fázis felé közelít egy versenyképes gazdaság létrehozásához, amelyhez egy letisztult vízióra, magasabb színvonalú képességekre és koncentráltabb erőfeszítésekre lenne szükség.**

A 2009-es jelentés fókuszba állítja az ország innovációs teljesítményét, és a gazdasági világválság hatását is vizsgálja. A jelentés szerint Örményország egy olyan új fejlődési fázisba lépett, ahol a versenyképesség fő tényezőinek szerepe

megváltozott. A jelentés **átfogó képet ad az örményországi innovációs folyamatokról** és a különböző innovációs rendszerekről. Annak érdekében, hogy innovációs fejlődés mehessen végbe (különösen a termékek és szolgáltatások körében) mindenképp szükségesnek ítélnék **egy átfogó, hosszú távú fejlesztési vízióval rendelkező, nemzeti innovációs stratégiát**. Annak érdekében, hogy megfelelő kereslet és piac jöhessen létre, a jelentés **négy alapvető stratégiai elképzelést vázol fel**, amelyben mind az egyes politikaterületeknek, mind a legfontosabb szereplőknek fontos szerepe van. A stratégiák a következők (országokkal példázva)²⁹:

- Domestic Corporate-Led Strategy, (Finnország): a hazai vállalatokra épít
- MNC-Led or R&D Hub Strategy, (Szingapúr): A multinacionális vállalatokra és a K+F központ szerepére épít
- Government-Led Strategy, (Izrael): A kormányzati irányításra támaszkodik
- Generic or Environment-Enabled Strategy (USA, Nagy-Britannia): Generikus, vagy környezet-vezérelt stratégia.

A legutóbbi, 2013/14-es jelentés javaslatai alapján a versenyképességi politika középpontjába az ún. Target State of the Economy (TSE) koncepciót kell helyezni, azzal a céllal, hogy Örményország a környező országokhoz zárkózzon fel termelékenységét tekintve, képes legyen megélhetést biztosító munkát teremteni minden munkaképes állampolgárnak, ezáltal pedig minimalizálja az emigrálás motivációját. Az örmény versenyképesség legjobb mutatójának tehát azon képességet tekintik, hogy az ország mennyiben képes jól fizető munkahelyeket teremteni és fenntartani a lakosság számára. Hasonló fontosságú policy-terület a (munka)termelékenység növelése a meglévő és megteremtendő munkalehetőségeket tekintve. Ezzel együtt tehát az örmény *Versenyképességi kihívás* kettős: egyrészt a termelékenységi kihívásból, másrészt pedig a munkahelyteremtési törekvésekből tevődik össze. A koncepcióban kitűzött stratégiai cél hosszú távon 5%-os munkanélküliség és 6%-os éves átlagos termelékenység-növekedés. A kettős versenyképességi fókusz a lenti ábra is szemlélteti:

²⁹ Economy and Values Research Center: Armenia National Competitiveness Report (ACR) (2009)

34. ábra: Az örmény gazdaság versenyképességi kihívásai

Forrás: EV Consulting (2014)

Az EV Consulting Örményország gazdasági kihívásairól készített legutóbbi (2016 áprilisi) prezentációjához igazodva az örmény gazdasági növekedésnek négy alapvető korlátozó tényezője van (EV Consulting, 2016):

1. Nehéz versenykörülmények a piacon;
2. Alulfejlett exporttevékenység;
3. Az emberi erőforrás minőségében, képzettségében és képességeiben nagy eltérések vannak;
4. A pénzügyi rendszer erőteljesen egydimenziós.

Ezek mellett a legfőbb kockázatok között főleg geopolitikai kockázatokat azonosítanak (Oroszország helyzetének további komplikációi vagy a Nagorno-Karabakh térség konfliktusainak kirobbanása), illetve a gazdasági reformok beépítésének elmaradását vagy túlzottan lassú ütemét.

A legfontosabb kitörési lehetőségeket a romboló technológiai innovációs megoldásokban, illetve az exportpiacok kiterjesztésében (ezzel együtt pedig a nagy export-potenciállal bíró iparágak: a mezőgazdaság és IT felfuttatásában) látják.

A versenyképességi tanács hatásai

A legutóbbi, 2015/16-os WEF versenyképességi jelentés szerint az örmény gazdaság enyhe javulást mutatott az egészségügy, alapoktatás, termékpiaci hatékonyság és piacméret területén, míg eredményei romlottak az infrastruktúra pénzpiaci fejlettség és üzleti szofisztikáció dimenzióiban.

Az örmény versenyképességi stratégiai fejlesztéshez a **felsőoktatási szektorban** tiszta vízióra, a felsőoktatás és a gazdasági fejlesztés megfontolt párhuzamba helyezésére és **öt versenyképességi 'parancsra'** lenne szükség:

- A felsőoktatásnak gazdasági átalakuláshoz kellene vezetnie;
- A felsőoktatás kulcsfontosságú elem a nemzetközileg is versenyképes klaszterek kialakításában;
- Az európai tanulási környezettel való integráció gyorsaságának harmonikusnak kell lennie az örmény belső abszorpciók képességével;
- Az oktatás internalizációját mindenképp el kell érni, bármilyen stratégiát is választanak;
- Mindenképp szükséges a kutatás felsőoktatásba való integrálása.

A jelentés két stratégiai opció ajánlásával zárul, mindkettő a felsőoktatás fejlesztését célozza. Az első egy ún. széleskörű támadás, amely szerint fenntartható változás egy teljes rendszeren keresztül történik és kereslet-kínálat alapú megközelítést követel.

A második, az ún. 'sebészeti beavatkozás' kisebb akciókkal kezdődne, amelyek később a teljes szektor átalakulásához vezetnek. Így olyan vezető, modell értékű egyetemek jöhetnének létre, amelyek nemzetközi viszonylatban is vonzóak lehetnének. További cél a felsőoktatási rendszerről indított nyílt párbeszéd kezdeményezése.

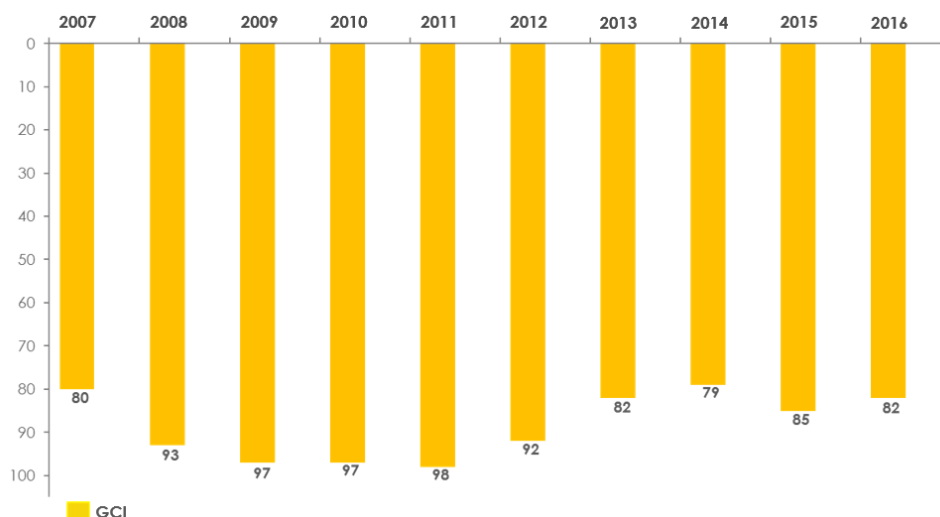
Általános értékelés

Összefoglalásként az alábbiakat állapíthatjuk meg az örmény példa kapcsán. A versenyképességi jelentésekben is szerepel és az ország gazdasági növekedését tekintve az egyik legfontosabb alapelvvé vált a **társadalmi jólét biztosítása**. Jellemző, hogy van bizonyos területekre irányított erős fókusz (lásd egészségügy, oktatás, innováció), de **a versenyképességi politika összességében inkább általánosnak és útkeresőnek mondható.**

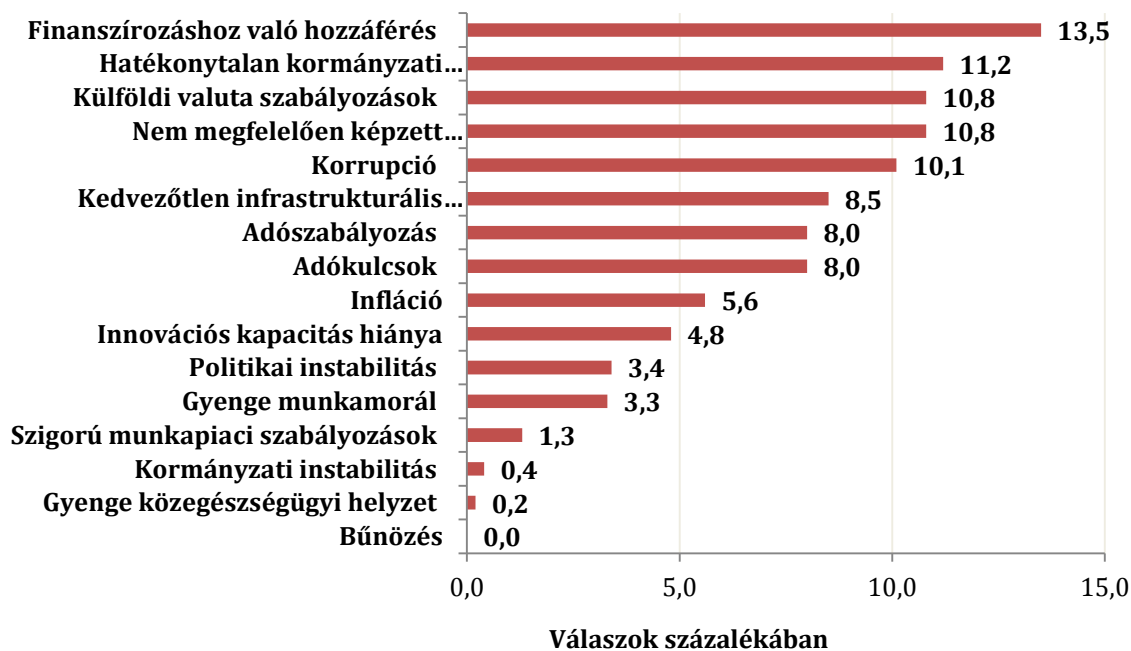
Az **oktatás, a K+F és innováció** a legfontosabb elemei a stratégiáknak és ezek fejlesztésében látják a versenyképesség erősítését. A fenntarthatóság szerepel ugyan a tervek között, azonban a gazdasági válságnak is köszönhetően az ország stagnáló állapotba került. Így ez után a kilábalás és újabb lendület után lehet talán újra a fenntarthatóságról beszélni. A versenyképességi programokban

mindenesetre kiemelt helyen szerepel, főleg amikor a nemzetközi versenyről és a regionális fejlődésről beszélnek.

A versenyképességi intézményeknek Örményországban **mára csak egy speciális formája** létezik: egy elég fiatal, privát szférabeli intézmény, amely egyszerre működik kutató és tanácsadó jelleggel. A szervezet a legutóbbi éves jelentéseit tekintve jó irányvonalat képez. Emellett azonban hiányosságok is tapasztalhatók, több publikus megjelenés, szélesebb kör társadalmi beágyazottság lenne kívánatos ahhoz, hogy eredményesebb és nagyobb társadalmi hatású szervezet legyen.

35. ábra: Örményország helyezései a World Economic Forum (Global Competitiveness Index) rangsora alapján
Forrás: WEF Global Competitiveness Report 2015/16

36. ábra: A legproblémásabb tényezők Örményország üzleti életében
Forrás: WEF Global Competitiveness Report 2015/16

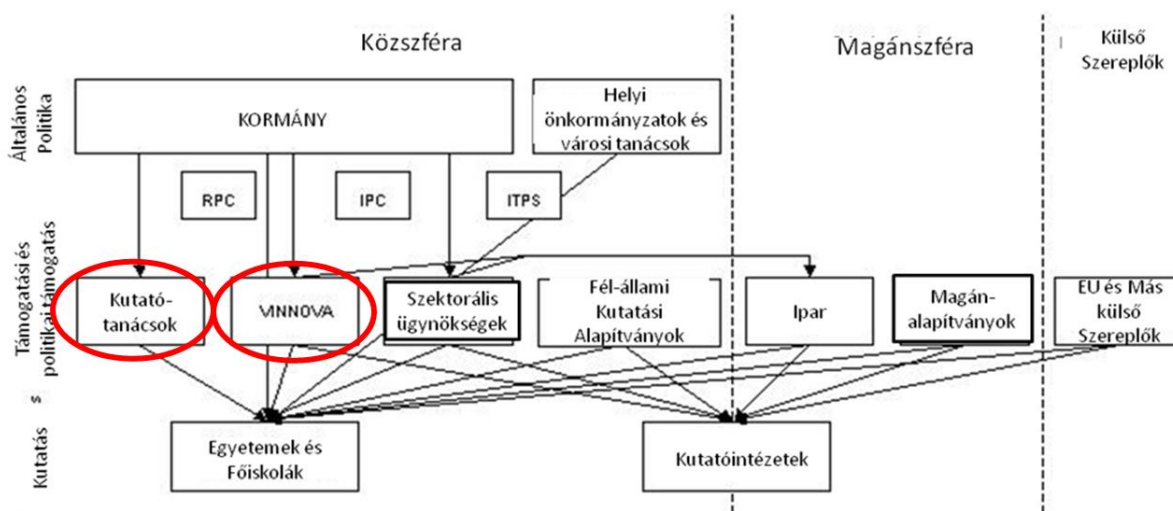

Az intézményi struktúra

A svéd versenyképességi politika tartópillérei az innováció és a K+F intézményi rendszerei. Nincs egy átfogó versenyképességi tanács, viszont a kormány fogja össze a nagyszámú és tagolt versenyképességi intézményeket hangsúlyos kormányzati szerepvállalással. A versenyképesség szempontjából tekintett **kutatási rendszer** Svédország esetében az alábbi ábrán látható.

37. ábra: A svéd kutatási rendszer

Forrás: Melin et al. (2013)

A rendszer legfelsőbb szintjén a kormányzat és a releváns minisztériumok találhatók, amelyek munkáját a **Kutatáspolitikai Tanács** (Research Policy Council), az **Innovációs Politikai Tanács** (Innovation Policy Council) és a **Növekedés Elemzés** (Growth Analysis) részlegek fogják össze (mindegyik a minisztériumokon belül található). Ezek tanácsadói szerepet töltenek be. Emellett több kutatási tanács is létezik, amelyek főleg akadémiai kutatásokra támaszkodnak. A legfőbb a **Svéd Kutatási Tanács** (Swedish Research Council), amelyet szintén az Oktatási és Kutatási minisztérium finanszíroz. Legfőbb feladata az orvostudomány és társadalomtudományok területén folytatott kutatások irányítására. A VINNOVA is egy állami szerv, amely a növekedés és prosperitás elősegítését támogatja, külön kiemelve az **innováció** fontosságát. A K+F kutatásokat az ország 16 állami egyetemén végzik, amelyek munkáját további 30 kutatóintézet is támogatja. Ezek

alapvetően az ipari szektor, főleg a KKV-k és a kutatói szektor közti együttműködést biztosítják.

Kiemelést érdemel kutatásunk szempontjából a **Globalizációs Tanács** létrehozása, összetétele, működése. Ezt a svéd kormány 2006 végén azért hozta létre az Oktatási és Kutatási Minisztériumon belül, hogy a globalizációhoz kötődő mélyebb kutatásokat elősegítse, gazdaságpolitikai stratégiákat fogalmazzon meg, és szélesebb közpárbeszédet indukáljon az egyes érdekcsoportok között. A folyamatos egyeztetések mellett független kutatók és szakértők készítenek háttérjelentéseket, amelyeket egyetemi oktatók és más szakértői csoportok képviselői ellenőriznek, mint referenciacsoport. Emellett konferenciák és szemináriumok megszervezését is célként tűzték ki. A tanácsot miniszter vezeti, a képviselők közt az üzleti szektor,³⁰ a kormány, egyéb társadalmi partnerek, a média és kutatási közösségek is megtalálhatók. A végső cél egy záró jelentés elkészítése volt 2010 végéig, amely gazdaságpolitikai ajánlásokat közöl. Ez végül leginkább egy **klasztermegközelítést** vázol fel, amely a svéd gazdaság továbbra is erős exportorientáltságát is tükrözi. Emellett bemutatja, hogy szükséges lenne a szolgáltatói szektorban új munkahelyek megteremtése, mivel a gazdasági válság is bizonyította, hogy a svéd gazdaság is sérülékeny lehet. Az új kihívások érdekében a **Globalizációs Tanács tíz problémát** jelölt meg, amelyekről társadalmi párbeszéd elindítása szükséges:

- A globalizáció erejét alulbecsülték, a nemzetek között nagyobb együttműködés szükséges;
- A svéd sérülékenységet nem vették elég komolyan, ezért új ígéretes területek megtalálása szükséges;
- A gazdasági válság hatásai továbbra is megosztóak. Az egyetlen biztos kilábalást a folyamatos növekedés jelenthet;
- Svédországban kevés kis- és középvállalkozó van;
- Az EU-nak is támogatnia kellene a teljes világkereskedelmi liberalizációt;
- Svédország nem fektetett be eleget a tudásmegszerzésbe. Tovább kell javítani az oktatás színvonalát;
- A foglalkoztatási arányt növelni kell;
- A bevándorlók társadalomba való beillesztése nagyon lassan halad, így ezen változtatni kell;
- Svédország nem elég ismert Ázsiában;

Emellett a jelentés javaslatokat is megfogalmaz, amelyek a következők:

³⁰ Director-General of the Confederation of Swedish Enterprise, a legnagyobb vállalatok (Volvo, Ericsson, SEKAB) első számú vezetője.

- További erős befektetés a kutatási és innovációs tevékenységekbe. Így a 'tudás nemzet' és 'az innováció földje' elnevezések továbbra is igazak lehetnek az országra;
- Globalizáció-orientált adóreform szükséges;
- Egy svéd „head office” stratégia kifejlesztése (a legnagyobb vállalatok ide telepítsék vállalati központjukat);
- További oktatási és képzési színvonal emelése (több diák tanuljon otthon is és külföldön is, az angol nyelv elsajátítása kötelező legyen, kutatási és természettudományos képzések további erősítése, felsőoktatási intézményeknek nagyobb önállóság jusson);
- A szabad kereskedelem és a pénzügyi rendszer erősítése;
- Szolgáltatás-export fellendítése;
- Továbbra is támogatni kell a svéd társadalmi modell elemeit (alacsony korrupció, fair play, gender egyenlőség etc.);
- Rugalmasság a foglalkoztatási politikában (inkább megállapodásokon nyugszik, mint szabályokon)
- Gazdaságpolitika stabilitásának további biztosítása;
- További minőségjavító rendszerek alkalmazása a közsférában;
- A klímapolitikai adaptációt Svédország előnyeként alkalmazzák (megújuló energia kutatások, fenntarthatóság közlekedésben és egyéb területeken is);
- Rövidtávon továbbra is fontos az erős ipari profil fenntartása. Hosszú távon a szolgáltatóipar felfuttatása válna prioritássá.

A Globalizációs Tanács mellett működik a **Svéd Kutatási Tanács** (Swedish Research Council), amely szintén állami szerv. A három legfontosabb felelősségi terület **a kutatás-finanszírozás, kutatási politika és a tudományos kommunikáció**. Alapvetően támogatást biztosít kutatóknak karrierjük megvalósításában sokféle területen, egyetemeknek és intézmények számára is. (Nem csoda, hogy ilyen fejlett támogatási rendszer mellett **a kutatók száma igen magas az országban**. Ezek a kezdeményezések nagyban elősegíthetik az országot egyik legfőbb célkitűzésének elérésében, miszerint Svédország vezető kutatónemzetté válhasson.) A Svéd Kutatási Tanács kutatási, elemzési és stratégiai kormány megbízásokat is készít.

A **VINNOVA** nevű további fontos szervezet (Swedish Governmental Agency for Innovation Systems, 2001-ben jött létre) legfőbb célkitűzése **a fenntartható növekedés biztosítása** és egyben a svéd kutatók és vállalatok versenyképességének növelése. Ehhez a technológiai, közlekedési, kommunikációs és munkavállalói élet területén való **hatékony innovációs rendszerek kialakítására irányuló kutatásokat** finanszírozza. Szintén fontos szempont a fiatal kutatók munkájának támogatása és a kutatások területén nyújtott tanácsadói

munka. A **VINNOVA kezdeményezésére** a kormányzat jelentős változásokat eszközölt a kutatási politikában, amely jobb karrierlehetőségeket biztosított. Emellett az állami, ipari és kutatói szervek közti szorosabb együttműködést is elősegítette többek között hosszú távú befektetésekkel és konferenciák szervezésével. Minden programot nyomon követnek és értékelnek. A kutatóintézetek közt jelenleg is szoros együttműködés áll fenn.

A legfontosabb kapcsolat az egyes tanácsok között, hogy az állami támogatás (mind finanszírozásban, mind szakmailag) erősen jelen van. A legtöbb innovációhoz kapcsolódó ügy a Ministry of Enterprise alá tartozik, míg a VINNOVA a nemzeti szintű politikák végrehajtó szerve, leginkább a szükséges kutatások, fejlesztések finanszírozását menedzseli. Emellett szorosabb hálózat kiépítésére is törekszik a nemzeti szereplők között, amelyek szükségesebb a hatékonyabb innovációs tevékenységek végrehajtásában. Az egyes minisztériumok külön-külön is felelősek egyes versenyképességi területekért (energia, oktatás, kutatás, K+F kiadások stb.)

2009 óta kevés változás zajlott a svéd innovációs irányítást és intézményi felépítést tekintve. Egyik változás a 2011 májusában létrehozott tanács, amely az önkormányzatok működési minőségét és hatékonyságát hivatott emelni a helyi, regionális és nemzeti szinten. A tanács holisztikus és szisztematikus struktúráján keresztül kívánja ezt elérni, ami alapvetően a már létező struktúrák felülvizsgálatával és kielemezésével kezdődött meg. A legfőbb fókusz a szociális innovációra és a szolgáltatásbeli innovációra irányul. Elmondható tehát, hogy az állami szférához kapcsolódó újítások megvalósítása minisztériumi stratégiává és prioritássá vált. (Melin et al., 2013)

Jelentések

A svéd kormányzat az EU-s Lisszaboni Stratégia keretében is a 2000-es évek során fontos új célokat fogalmazott meg. Alapvető céljuk az volt, hogy Svédország kutatónemzeti pozícióját megerősítsék, ezáltal is növelve versenyképességét. A svéd versenyképesség alapmotorjává a **kutatás vált, amely nemzetközi minőséget, társadalmi fejlődést és jólétet, illetve ipari versenyképességet is biztosít.**

Kiemelkedő mértékű a K+F kutatásokba fektetett forrásmennyiség, ebben az EU-ban is élenjáró. Az innovációs rendszer szintén vezető, **az innovációs rendszerek piaci igényekhez való igazításában azonban további fejlődés szükséges.** Így a K+F eredmények kereskedelmi forgalomba hozására megfogalmazott kezdeményezések mindenképp fontosak. Az információs társadalom fenntarthatósága szintén fontos szempont, hiszen a fő cél az, hogy jó körülményeket teremtsenek a működő piacoknak és hatékonyabbá váljon a verseny az egyes szereplők között.

A nemzeti fejlesztések mellett a **regionális szempont** is nyomott a latba a 2007-2013-as nemzeti stratégia kialakításakor, amely elsősorban a **versenyképesség, foglalkoztatás és üzletfejlesztés** területeire tér ki. A stratégia fő prioritásai: innováció és megújulás, szakértelmi professzionális ellátás és jobb munkaerő-kínálat, hozzáférhetőség és stratégiai határokon átnyúló együttműködés. Emellett akcióterveket dolgoztak ki a **kulturális és kreatív iparágak** regionális növekedésének fejlesztéséhez. Az Európai Bizottság szerint a svéd kormánynak további szorosabb együttműködést kell kialakítania a regionális szereplőkkel leginkább a munkaerő-piaci, oktatási és regionális növekedési politika területein. Ezek a kihívások még inkább fontosak a jelenlegi válságot látva.

A legutóbbi, 2015-2016-os WEF Versenyképességi jelentés szerint Svédország a 9. legversenyképesebb gazdaság, ami jelentős visszaesést jelent az elmúlt 10 évben elfoglalt legjobb helyhez képest (2011-ben: második). Kiemelkedő a transzparencia, a hatékony pénzügyi piacok és a közintézmények hatékonysága és technológiai fejlesztések magas színvonalának köszönhetően. A korrupció mértéke nagyon alacsony és kormányzata is az egyik leghatékonyabban működő kormányzat a világon. A svéd magánintézmények jellemzően magas színvonalúak, a vállalatok kiemelkedő etikai viselkedést mutatnak és az országban magas szintű technológiai fejlesztéseket alkalmaznak. Emellett Svédország szofisztikált üzleti kultúrát és innovációt ösztönző rendszereket alakított ki - ezek teszik az országot a világ egyik legtermelékenyebb és legversenyképesebb gazdaságává. A negatív értékelések szerint azonban a korlátozó munkaerő-piaci szabályozások, magas és olykor bonyolult adók, továbbá az innovációs kapacitás, az infrastruktúra és a képzett munkaerő hiányának pótlása a javítandó területek.

A Globálizációs Tanács hatásai, eredményei

A svéd gazdaság igazi mélypontját a kilencvenes évek elején élte, amikor egy súlyos pénzügyi válság zajlott. Ezek után azonban az ország képes volt a megújulásra és csakúgy, mint Finnország esetében történt, többnyire visszanyerte elvesztett versenyképességét. Növekedett a termelés, az export és a bevételek is kivételesen magassá váltak. A szakirodalom szerint a gyors kilábalás az alábbiaknak köszönhető:

- Széleskörű politikai konszenzus volt a válság megoldására;
- A kormány a lehető legnagyobb nyitottságot támogatta a problémák és a pénzintézetek pénzügyi helyzete kapcsán;
- Az elhibázott kölcsönök és tulajdonosi értékek kezelése nyitott és transzparens úton történt. Azokat bankokat és a pénzügyi vállalatoknak, amelyek nem tudtak volna felépülni veszteségeikből, likvidálták;
- Az elhibázott kölcsönöket speciális vállalatoknak utalták át.

Ezen döntések mellett számos egyéb rendelkezésre és szabályozásra is sor került, amelyekben elsősorban az állami szerepvállalás volt jelentős. Az üzletkörnyezeti és az intézményi változásoknak köszönhetően az alábbi területeknek szántak kiemelt figyelmet: makroökonómiai körülmények, munkaerőpiac, adózás, oktatás és K+F. A források szerint a leginkább átalakításra szoruló terület a kilencvenes években **a felsőoktatás** volt. A többi OECD országgal való összehasonlításban ugyanis a svéd termelésben résztvevő, felsőoktatásban is részesült szakértők száma igencsak alacsony arányú volt, főleg annak köszönhetően, hogy **az állami szektor nagyban elvonta a képzett munkaerőt**. Kifejezetten hiányoztak a magas technikai, matematikai és tudományos oktatásban részesült munkavállalók (főleg 25-34 év közöttiek).

A fellendülés során az egyik legfontosabb tényező a **rugalmasság** alkalmazása volt a versenyképesség szempontjából. A válság előtt a svéd gazdaság gyorsan növekedett, de alapvetően a kevés számú, erőteljes szektorok részesültek előnyben a gazdasági környezetben. Így a **hazai heterogenitás, a verseny és a vállalkozói befektetések is torzultak**. Mivel a gazdasági erő főleg a kormány, a szakszervezetek és a kevés számú nagyvállalat kezében összpontosult, egy olyan gazdasági környezet jött létre, ahol a profit elosztása fontosabbá vált, mint a növekedés. A válság és az azt követő változások azonban felszámolták a korábbi rendszert és a **legfontosabb céllá a gazdasági növekedés és a társadalom jólétének biztosítása vált**. Olyan új kihívásokra kerestek válaszokat és megoldásokat, mint a globalizáció és annak hatásai. Így az ország felismerte azt, hogy egyre inkább figyelembe kell venniük a nemzetközi környezetet, ezáltal a nemzetközi összehasonlításokat más gazdaságokkal. A fokozatos nemzetközi kereskedelmi és befektetési liberalizáció, a telekommunikációs és információs technológiai fejlesztések lehetővé tették a multinacionális vállalatok számára, hogy tevékenységüket diverzifikálják és hatékonyságukat maximalizálják. Ehhez mindenképp fontossá vált, hogy a svéd gazdaság kedvező üzleti környezetet teremtsen. Megfogytak az áruk, szolgáltatások, tőke és munkaerő szabad mozgására vonatkozó korlátozások. A korábbi svéd modell hiányosságai igencsak kritikussá váltak. Ezért mindenképp **szükséges volt az intézményi változtatás**, illetve a társadalmi reform is. Ennek felismerésével elindulhatott a különböző **érdekcsoportok közti egyeztetés**. Megállapíthatjuk, hogy a fő cél **egy bottom-up versenyképességi koncepció kialakítása volt, amelyben egyének, vállalatok, klaszterek és intézmények is részt vesznek**.

Általános értékelés

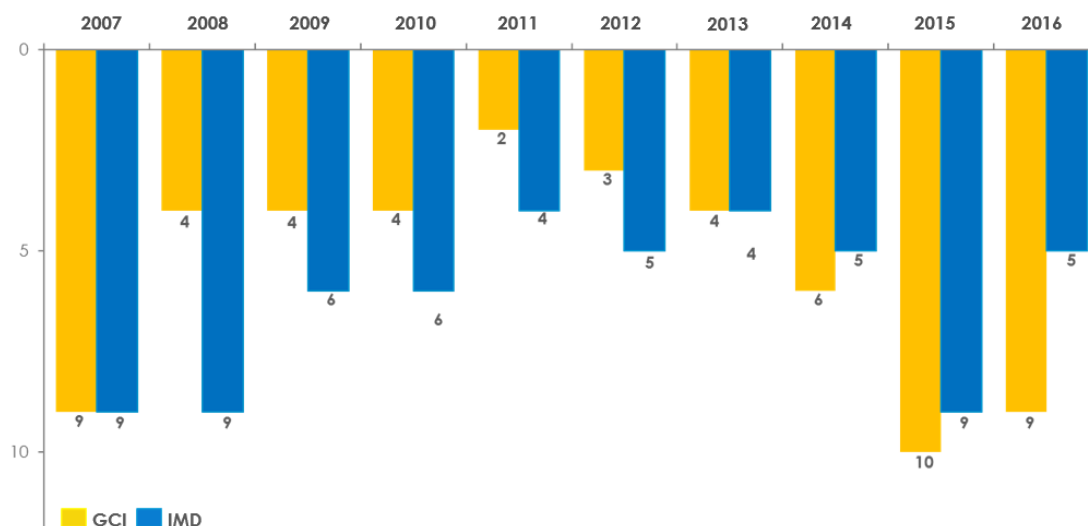
A mai napig **a társadalmi jólét** megteremtését és fenntartását tekinti kiemelt feladatának a svéd gazdaságpolitika. A svéd kormányzat régóta nagy hangsúlyt fektet a jóléti politikaterületekre és gazdasági fellendítésére, főleg a kilencvenes évek kezdetének nehézségei miatt. Mivel a svéd gazdaság az utóbbi időben rengeteg

kihívással találkozott, ezért versenyképességi és gazdaságpolitikájában nagyfokú adaptációra és rugalmasságra volt szükség. Leginkább strukturális változásokat láthattunk, ugyanakkor az is elmondható, hogy a versenyképességi politika több és már fejlettebb szintű politikaterületeken is megjelent. A globalizációra fektetett hangsúlyt mindenképp fontos megemlíteni, ez alapvetően a versenyképes gazdaság fenntartását tűzte ki célként.

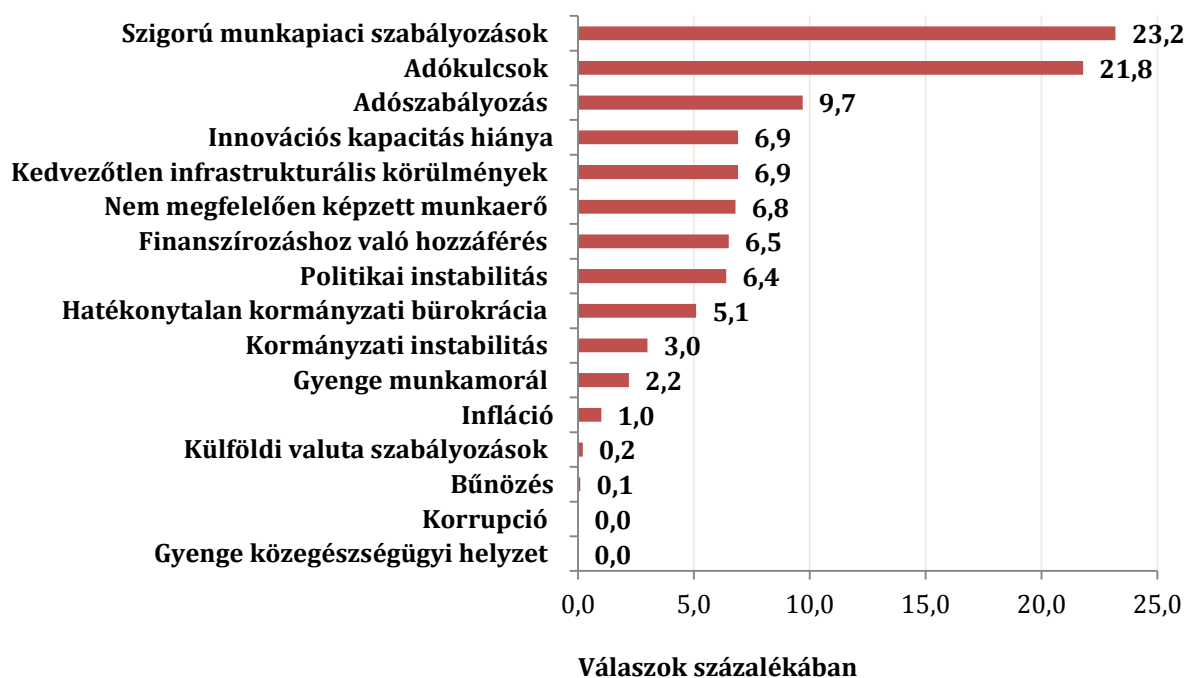
A svéd modell és ezáltal a **versenyképességi politika is karakteresnek** tekinthető. Ez azért is hangsúlyos, mert a legutóbbi rangsorok alapján igencsak előkelő helyen szerepel és folyamatos javulást mutat. Ez persze nem jelenti, hogy ne lennének kihívások, a javaslatok közt is az szerepel, további fejlesztésekre mindenképp szükség van. Amellett egy jól kidolgozott, erős innovációs rendszerrel ellátott országról beszélhetünk, bár a válság hatása itt is érezhető volt.

Az **oktatás** pártolása és támogatása a kezdetektől fogva meghatározta a svéd versenyképességi politika irányvonalát, és ezzel egy időben a K+F és az innovációs ráfordítások is jelentősen növekedtek. Az új politikaterületek megjelenése mellett azonban az erős iparágak is fennmaradtak és a klaszterkoncepció is megerősödött. A szellemi képességek sikeres fejlesztése pozitív változásokat okozott. Az **innovációs fejlesztések** továbbra is előtérben vannak, több állami és üzleti intézmény is a kutatói tevékenység pártolásán dolgozik. Az emberi erőforrás tekintetében jelentős előrelépések történtek. A **fenntarthatóság** kulcsszerepet kapott a kezdetektől. Kiemelkedő szerep jut az energia és környezetvédelmi szempontoknak, így, főleg a klímapolitika kapcsán a fenntarthatóság jelenleg a svéd versenyképességi politika legkiemelkedőbb területe.

A több szinten és intézményben folyó kutatási, innovációs és technológiai támogató tevékenység alapján azt mondhatjuk, hogy a mindenkori kormányzat kiemelkedő szerepe mindenképp fontos Svédország esetében. A versenyképességi politika kimunkálásában nem egy specializált tanács önmagában, hanem sok egyéb kutatási és javaslattevő funkciót betöltő szerv munkálkodik. Mivel azonban sok szempont kifejezetten hangsúlyos szerepet kapott az államtól, így **egy karakteres versenyképességi politika jöhetett létre**. A Globalizációs Tanács tekinthető leginkább a versenyképességet koordináló szervnek, mivel azonban a kormánnyal szorosan együttműködik, nem független. Erre azonban nem feltétlenül van szükség, mivel egyéb területeken megvalósul a szférák közti párbeszéd és együttműködés (VINNOVA, Svéd Kutatási Tanács).

38. ábra: Svédország helyezései a World Economic Forum (Global Competitiveness Index) és az IMD World Competitiveness Ranking alapján
 Forrás: WEF Global Competitiveness Report 2015/16, IMD adatbázis

39. ábra: A legproblémásabb tényezők Svédország üzleti életében
 Forrás: WEF Global Competitiveness Report 2015/16

Szingapúr ma a világ egyik legfontosabb nemzetközi központja az üzleti, közlekedési, pénzügyi, kommunikációs és tudásintenzív szolgáltatási és termelési szektorokban. Ezek összessége vezetett az ország jelentős gazdasági növekedéséhez az elmúlt időben, amely jelenleg a WEF Global Competitiveness Report második helyét eredményezi. Ezt erős kormányzati támogatás segítette elő, ennek felvázolása után bemutatjuk az ázsiai kontinens egyik legerősebb gazdaságában az Asia Competitiveness Institute szerepét. A rövid fejlődési útvonal áttekintése is bizonyítja, hogy az intézet szerepe kiemelkedő fontosságú a legújabb innovációk létrejöttében és hasznosításában.

Az állami szereplő: Nemzeti Kutatási Alapítvány

<http://www.nrf.gov.sg/>

2006-ban a miniszterelnöki hivatal létrehozta a szingapúri Nemzeti Kutatási Alapítványt, amely innovációs politikák, kutatások, tervek és stratégiák, illetve finanszírozási kezdeményezések megfogalmazásáért felelős. Ennek sikeréhez elengedhetetlenül szükséges volt a helyi és egyben a külföldről érkező diákok tehetséggondozása. Így válhatott rövid idő alatt az ország egy tudás-alapú társadalommá. Az Alapítvány tagjai között megtalálhatók az állami képviselők mellett az üzleti, a tudományos és a technológiai élet legfontosabb szereplői is.

2008 márciusában jött létre a Szingapúri Kutatás, Innovációs és Vállalkozási Tanács (RIEC) a Nemzeti Kutatási Alapítvány részeként. A miniszterelnök vezeti, alapvetően a Nemzeti Innovációs Kerettervek megfogalmazásáért felelős. Ezek célja szintén az egyetemi és egyéb szakképzések támogatása és a K+F eredmények kereskedelmi termékké való alakítása, amely komoly versenyelőnyhöz juttathatja a start-up vállalatokat is. A célok megvalósítását számos aktív kezdeményezés és intézményesített kutatási program támogatja.

A szervezet legfrissebb, nagyívű innovációt serkentő programmonstruma az RIE2020 (Research, Innovation and Enterprise 2020) névre keresztelt kezdeményezés, amely keretében 2016 és 2020 között összesen 19 milliárd USD-t fognak innováció, illetve kutatás-fejlesztési tevékenység ösztönzésére és támogatására fordítani.³¹

³¹ A program pontos koncepcióját és a kiemelt, stratégiai diszciplínákról szóló tervezetet lásd: <http://www.nrf.gov.sg/rie2020>

Az Ázsia Versenyképességi Intézet

<http://lkyspp.nus.edu.sg/aci/>

Az Ázsia Versenyképességi Intézetet (Asian Competitiveness Institute, ACI) 2006-ban hozták létre azzal a céllal, hogy gazdag adatokon alapuló, átfogó és policy szempontból releváns elemzésekkel szolgáljon Szingapúr versenyképességéről és az egész ASEAN térségről. Céljai közé tartozik a versenyképesség fontosságának bemutatása, a társadalmi érdeklődés felkeltése is³².

Az intézet egyik legfontosabb célkitűzése, hogy az ASEAN térségben dolgozó hasonló kutatók és szervezetek munkatársaival együtt alakítsák a versenyképességről alkotott képet és rámutassanak ezen gazdaságok előtt álló problémás területekre. Szoros kapcsolatban áll Michael Porter amerikai intézetével, az Institute for Strategy and Competitiveness (ISC)-vel, és alapvetően az általa kialakított versenyképességi koncepciót, adatokat és elemzési eszközöket alkalmazza.

40. ábra: Ázsiai Versenyképességi Intézet: tevékenységi prioritások, 2006-2007

Forrás: Porter (2006)

Szervezeti kezdet	Kezdeti kutatási projektek
• Stratégiai terv kidolgozása • Hivatalos megnyitó • 2 szenior kutató munkatárs és 2 kutatói munkatárs alkalmazása	• Harvard Business School esettanulmány kidolgozása Szingapúr versenyképességére • Szingapúri Versenyképességi Jelentés • Kutatási adatbázis összeállítása • Indonézia és Vietnám projekt beindítása
Hálózati kiépítése	Oktatás és képzés
• Érintettek azonosítása • Hasonló intézmények, egyetemek és állami szervek • Regionális média	• A versenyképesség mikroökonómiája kurzus • 5 napos intenzív program • ASEAN országok számára kialakított speciális programok

³² Jelentéseket több országról készít többet között Kambodzsáról, Vietnámról, Indonéziáról, stb.

Jelenlegi prioritások

A prioritások a mai napig többnyire megegyeznek a korábbiakkal. Az intézmény célja, hogy a gazdasági növekedéshez és az életkörülmények javításához hozzájáruljon a régióban, amelyek érdekében kurzusokat szervez, valamint kutatásokat végez. Ezek elsősorban a gazdasági fejlődés és a versenyképességi politika legfőbb jellemzőinek megértésében segítenek. Emellett a legfontosabb gazdasági klaszterek jelenlegi versenyképességét kutatják és a gazdasági növekedéshez szükséges policy inputok elemzésére is indítottak projekteket. Legfontosabb célja az intézetnek, hogy a régió legjelentősebb, független információval szolgáló kutatóintézete legyen, amely hiteles kutatást végez az ASEAN térség versenyképességéről. Stratégiai, elemzői és policy tanácsokat nyújt, kiterjedt kapcsolati hálóval rendelkezik, s ezzel igyekszik az ázsiai régió országainak gazdasági növekedését elősegíteni.³³

Az ACI klaszter- és régiós versenyképességi kutatásokat végez annak érdekében, hogy azokat a területeket és kihívásokat feltérképezze, ahol policy jellegű beavatkozásra lehet szükség. Emellett ország-specifikus és klaszter versenyképességi esettanulmányokat készít azért, hogy a gazdasági teljesítményt befolyásoló faktorokat jobban értelmezzék. Vizsgálják a regionális hálózatok (ASEAN) integrációját is.

A szervezet legfontosabb partnerei: a Harvard Business School Stratégia és Versenyképesség Intézete; az Indonéziai Egyetem, Kereskedelmi Kamarák, Nemzeti Fejlesztési Intézetek. Formális kapcsolatot ápol a régió híres intézeteivel, amelyek széles bázisú, hosszú távú együttműködést folytatnak a kutatás és oktatás területein. A nagyobb volumenű projektekben az intézet régión túli kutatási partnerekkel is együtt dolgozik, bizonyos projektekben pedig tanácsadó cégek is részt vesznek. Közös eseményeket, fórumokat, szemináriumokat is szerveznek, illetve az intézmény felelős az évente megrendezett, kétnapos Asia Competitiveness Forum megszervezéséért is. Ezeken a lehetőségeken keresztül törekszik arra az ACI, hogy versenyképességi szakértők és kutatók hálózatát alakítsa ki Ázsiában.

Elmondhatjuk tehát, hogy az ACI létrehozásával a versenyképesség javításának kutatási korlátait próbálták elhárítani. Ilyen korlát volt többek között a mikroökonómiai és statisztikai adatok, illetve a versenyképességi szakképzettséggel rendelkező szakértők hiánya egy független kutatói intézet létrehozásához.

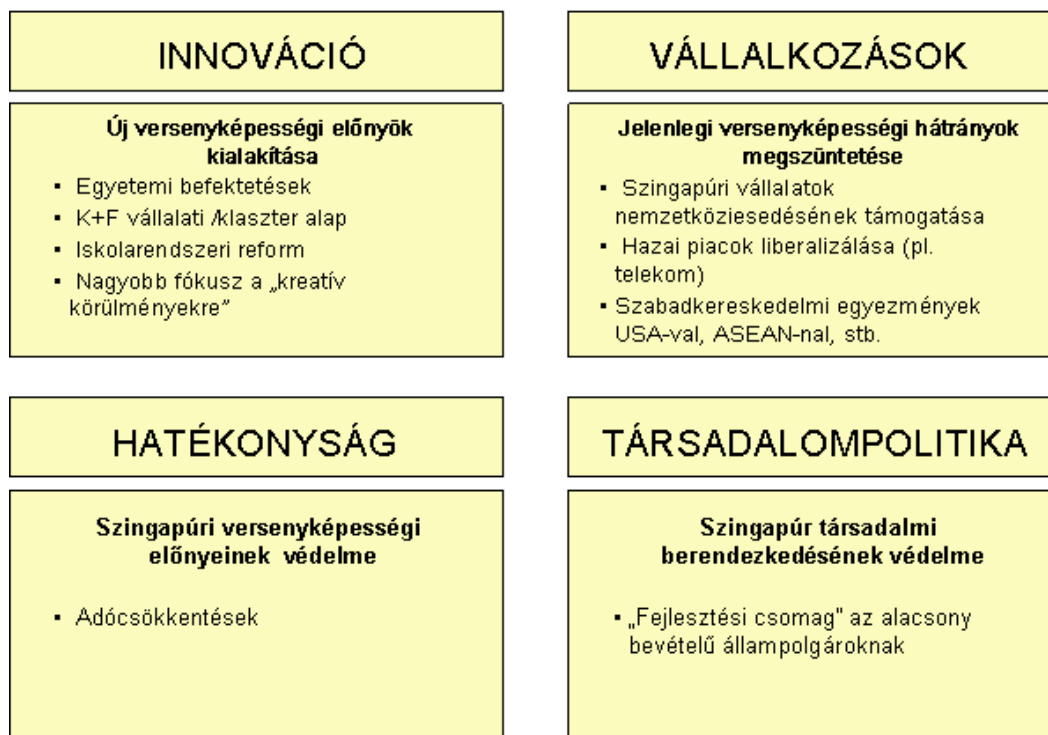
A Versenyképességi Intézet létrehozásakor az előzetes tervek szerint először ezen hiányosságok csökkentésére törekedtek, s ez hozzásegített, hogy hatékony regionális kooperáció jöjjön létre a versenyképesség területén. Felfogásunk szerint a sikert a függetlenség, az állandóság, a tiszta intellektuális keretek, a világszínvonalú kutatás és egy erős vezetés valósíthatja meg.

³³ <http://lkyspp.nus.edu.sg/aci/about-aci>

Munkarend és jelentések

A 2009-es Versenyképességi Jelentés kiadásakor az alábbi szempontokat tartották szem előtt a szingapúri átalakítást illetően:

41. ábra: Szingapúr versenyképességének tényezői

A 2009-es jelentés - amelyet azóta is alapvető célmeghatározóként tartanak számon a Szingapúrról készült jelentések körében - arra hívja fel a figyelmet, hogy stratégiát kell változtatnia az országnak ahhoz, hogy hosszú távon versenyképes tudjon maradni. Szélesíteni kellene a jelenlegi tudomány-vezérelt innovációs modellt, hogy kreatívabb és fejlettebb vállalkozói gyakorlathoz vezessen. Emellett emelni kellene a munkaerő képzettségét és az ASEAN-nal való együttműködésnek köszönhetően az új ötletek behozása is megvalósulhat. Figyelmeztet arra is a jelentés, hogy nem kellene túlreagálni a válságot, és alapvetően elégedett az ország jelenlegi versenyképességével. Nem a drasztikus, hanem sokkal inkább a fejlesztő változtatások mellett érvel, és nem tartja szerencsésnek ugyanazoknak a megközelítéseknek a használatát, mint Japán vagy az USA esetében. Ehelyett egy saját modell kialakítására lenne szükség. Ehhez a kormányzat támogatása és rugalmas hozzáállása elengedhetetlen.

A 2010-es, ASEAN térségre készített versenyképességi jelentésben is kiemelt helyen szerepel Szingapúr, mint a térség egyik motor országa, amely továbbra is a világ 4. helyén szerepel GDP/fő összehasonlításban. A jelentés külön kitér az ország erősségeire és gyengeségeire. Az ország a legkedvezőbb minősítést a nemzeti üzleti

környezet kategóriában kapta. Emellett az input körülmények, a stratégia és verseny szempontjából is kiemelkedően teljesít. Az alacsony terheket kirovó kormányzati szabályozások, a hatékony vámeljárások és a rövid idő alatt, kedvező körülményekkel alapítható vállalakozások mind segítik a versenyképesség fejlődését. Emellett az ország logisztikai ellátása is világszínvonalú. A támogató és kapcsolódó iparágak, illetve a klaszterek fejlesztése azonban további fejlesztésre szorul. Ez elsősorban a helyi ellátási mennyiség és minőség javításával érhető el, emellett fontos lenne a helyi specializált kutatáshoz és szakképzéshez, illetve a legújabb technológiákhoz való hozzáférés elősegítése.

A fejlődés útján

Szingapúr gazdasági fejlődési útját a hatvanas évektől kezdődően több jelentős faktor is meghatározta. Az ipari fejlesztéseket kezdetben a külföldi multinacionális vállalatoktól (MNC-ktől) való technológia-transzferen alapuló nagyfokú függés jellemezte. A hetvenes, nyolcvanas években a helyi technológiai fejlesztéseknek és az MNC-k működéséhez szükséges támogatói iparágak kiépülésének köszönhetően gyors növekedés indult az országban. A késői nyolcvanas, korai kilencvenes években jelentős K+F tevékenységek kezdődtek, amelyek nagyban támogatták az MNC-k termék és folyamat-innovációs működését és tevékenységét. Végül, az ezredfordulóhoz közeledve egyre nagyobb hangsúly került a helyi technológiai és innovációs képességek fejlesztésére, a helyi csúcstechnológiai ipar létrehozására és fejlesztésére. Emellett a tudomány-alapú iparágak felé való eltolódás is érzékelhető volt.

Annak érdekében, hogy az ország egy igazi, regionális K+F és innovációs központtá válhasson, az állam a kilencvenes évektől tudatos politikai tevékenységet kezdett, hogy innovációs rendszerét megerősítse. Ez elsősorban kutatóintézetek alapításában nyilvánult meg az IT, a mikroelektrotechnikai és az élettudományok területén. Ezzel lényegében megszületett egy olyan rendszer, amely a későbbiekben már a helyi innovációs aktivitást segítette elő. Ezen tényezők hatására a GDP arányos K+F ráfordítások az 1996-os 1,4%-ról 2001-re mintegy 2,2%-ra emelkedett.

Habár a 2000-es években több nehézséggel is meg kellett küzdenie a gazdaságnak, a folyamatos kereslet az elektronikai, egészségügyi termékek és a pénzügyi szolgáltatások iránt (főleg USA, Japán, EU, India és Kína részéről) folyamatosan visszalendítették a gazdaságot. A 2008-2009-es gazdasági válság mért ugyan csapást az ország nyitott, kereskedelem-orientált gazdaságára, de gyors fellendülés következett és 2010-re már 4,5-6,5%-os növekedést vártak. Kormányzati szempontból elmondható, hogy a nagyban korrupciómentes, képzett munkaerővel, fejlett és hatékony infrastruktúrával rendelkező ország nagymértékű FDI-t vonzott a vállalati világból, amelyek szinte mindegyik gazdasági szektorban megtalálhatók. (Az output 2/3-át nemzetközi vállalatok termelik). (Ebner, 2004)

Fontos megjegyezni, hogy a szingapúri fejlődési pályát végig olyan politikák alkalmazásával támogatták és irányították, amelyek a helyi versenyképességet folyamatosan a világfolyamatokhoz igazítják. A folyamatos adaptáció és a technológiai-gazdasági paradigma által nyújtott fejlődési lehetőségek együtt vezettek egy tudásalapú társadalom kiépüléséhez, főleg a nagyvárosok köré települve. Ezek a 'hub'-ok erős strukturális hatást fejtenek ki a nagyvállalatok termelési és innovációs hálózataira. Itt válik az innovációs politika és a helyi/lokációs versenyképesség kifejezetten fontossá, amelyhez szükséges a megfelelő kormányzati politika kialakítása és azok harmonizálása a nemzetközi vállalatok célkitűzéseivel. Ez esetenként konfliktusos helyzeteket is szülhet és többnyire strukturális és intézményi flexibilitást igényel annak érdekében, hogy a helyi gazdasági kohézió létrejöhessen.

Szintén érdemes kiemelni, hogy a szingapúri versenyképesség, innováció és technológia fellendülésében kiemelten fontos a kormányzat szerepe, amely régóta a **kreatív innováció** gondolatát támogatja. A bevezetésben említettük, hogy a Nemzeti Tudomány és Innováció Tanácsot a miniszterelnök vezeti, amely lényegében a Nemzeti Kutatási Alapítványt felügyeli. Az utóbbi felel a legfontosabb szektorok technológiai fejlesztéséért. A nemzeti innovációra kiemelten figyel, főleg azért, mert az innováció egyre inkább átadhatóvá válik, s így Szingapúr az egyik legfontosabb innovációs szolgáltatójává válhat. Ehhez fejlesztik a befolyásoló és a kapcsolódó tényezőket – pénzügyi ösztönzők, világklasszis laboratóriumok, tehetségbarát környezet, oktatási intézmények stb. (Wong et al., 2011, p.64)

A legutóbbi versenyképességi jelentések szerint további lépésekre van szükség ahhoz, hogy a jelenlegi kedvező pozíciót fenn tudják tartani. Első lépésként a jelenlegi tudomány-orientált innovációs modellnek a kreatív iparágakat is magába kellene foglalnia. Emellett az egyéni szintről elmozdulva, a termelékenységi növekedést a vállalatok és a klaszterek szintjére is ki kell terjeszteni. Azt is megjegyzi továbbá a jelentés, hogy mivel Szingapúr Ázsia egyik vezető gazdasága és jövője nagyban függeni fog a térség világgazdasági helyzetétől is, ezért mindenképp szükséges az ASEAN keretében folytatott együttműködés. A gazdasági világválság nem igazán érintette az ország erős gazdasági fundamentumait és rövid, illetve középtávon nem jelent fenyegetést az országra.

A 2010-es jelentés főbb pontjai, javaslatai inkább a további fejlődés körülményeire világítanak rá és nem forradalmi újdonságokat tartalmaz:

- Erősebb fókusz a termelékenység növelésére a jelenleg is működő szektorokban. Meg kell vizsgálni, hogy az 'új' kezdeményezések milyen lehetőséget rejtene;
- A szakképzés további fejlesztése az új és értékesebb outputtermelés érdekében;
- Olyan új üzleti modellek kifejlesztése, amelyek a tudásra és innovációra épülnek. Ehhez az olcsó és alacsony képzettségű munkaerő felzárkóztatására van szükség;

- Nincs szükség drasztikus változtatásra a makroökonómiai stratégiában;
- Továbbra is a piac által vezetett integráció támogatása és az ázsiai gazdaság fellendítése a cél;
- Az innováció egy szélesebb perspektívájának alkalmazása. A szingapúri közszolgáltatáshoz kapcsolódó tudást erős exportiparrá kovácsolni;
- Szorosabb együttműködés a fejlesztő és a kereskedelmi tudás területén a közfinanszírozású kutatóhelyeken, laborokban. (Wong et al., 2011)

Sajnos a 2010-es jelentést követően még nem készült újabb, kifejezetten Szingapúr versenyképességének értékelését, elemzését nyújtó tanulmány. A legújabb, RIE2020 kutatás- és innováció-ösztönző, mega-program azonban azt támasztja alá, hogy a 2010-ben felvázolt prioritásokat az ország a gazdaságpolitikai tervezés szerves részeként tekinti és aktívan szem előtt tartja a befektetések, programok létrehozásában.

Általános értékelés

Az Ázsiai Versenyképességi Intézet azért jött létre, hogy intellektuális irányvonalat és hálózatot hozzon létre a versenyképesség kialakítására az ASEAN régióban. Ehhez elemzéseket készít a jobb politikák kialakítása érdekében és fő célja versenyképességhez kötődő modellek új kialakítása. **A társadalmi jólét kérdése** inkább közvetetten jelenik meg az elemzésekben.

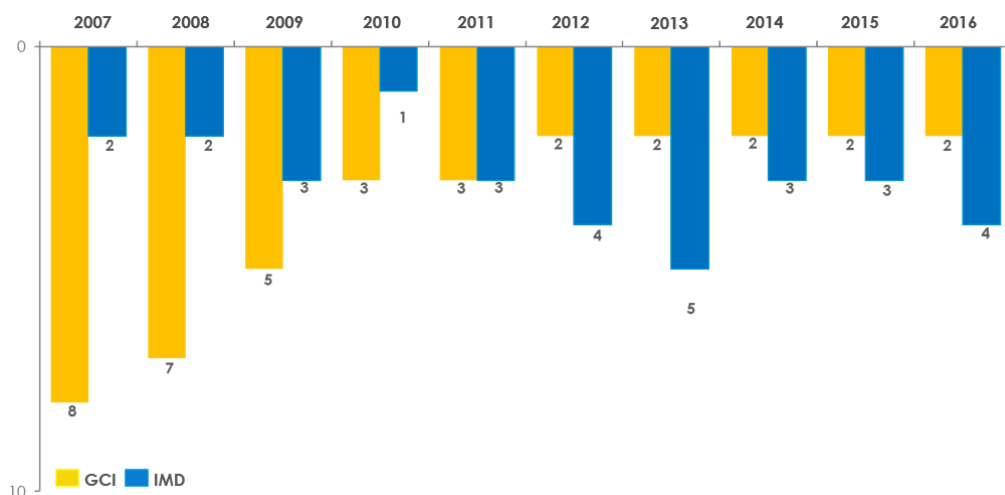
Fontos alapelveként szerepelt a minél átfogóbb versenyképességi politika. A szingapúri kormányzat régóta nagy hangsúlyt fektet e politikaterületre és a gazdasági fellendítésre, amely egyre szélesebb körű versenyképességi politikát igényel. A globalizációra fektetett hangsúlyt mindenképp fontos megemlíteni, ez alapvetően a versenyképes gazdaság fenntartását tűzte ki célként. A versenyképességi politika **mindenképp karakteresnek** tekinthető, főleg azért is, mert kezdetben az MNC-k tevékenységére támaszkodva és abból kiindulva lendült fel a helyi ipar is. Egy jól kidolgozott és kormányzatilag erősen támogatott, stabil innovációs rendszerrel ellátott országról beszélhetünk. A válság hatása itt kevésbé volt érezhető.

A legutóbbi rangsorok alapján igencsak előkelő helyen szerepel az ország, de ez nem jelenti azt, hogy ne lennének kihívások, a javaslatok közt is az szerepel, további fejlesztésekre mindenképp szükség van

Az **oktatás pártolása és támogatása** a kezdetektől fogva meghatározta a szingapúri versenyképességi politika irányvonalát, és ezzel **egy időben a K+F és az innovációs ráfordítások** is jelentősen növekedtek. Az új politikaterületek megjelenése mellett azonban a hagyományos erős iparágak is fennmaradtak és a klaszterkoncepció is megerősödött. A szellemi képességek sikeres fejlesztése pozitív változásokat okozott. Az innovációs fejlesztések továbbra is előtérben vannak, több intézmény is a kutatói tevékenység pártolásán dolgozik. Az innovációs

tevékenységek későbbi outsourcing lehetőségei is felmerülnek. A **fenntarthatóság főleg a későbbiekre nézve** jelent meg célkitűzésként.

Az Ázsiai Versenyképességi Intézet kapcsán fontos megjegyezni, hogy alapvetően akkor jött létre, amikor az országban **már magas szintű versenyképességi teljesítmény volt** jellemző. Alapvetően azonban a megújulást tartotta szem előtt, illetve azt, hogy irányvonalat, kutatást, oktatást és tanácsadást tudjon a kormánynak biztosítani.

42. ábra: Színgapúr helyezései a World Economic Forum (Global Competitiveness Index) és az IMD World Competitiveness Ranking alapján

Forrás: WEF Global Competitiveness Report 2015/16, IMD adatbázis

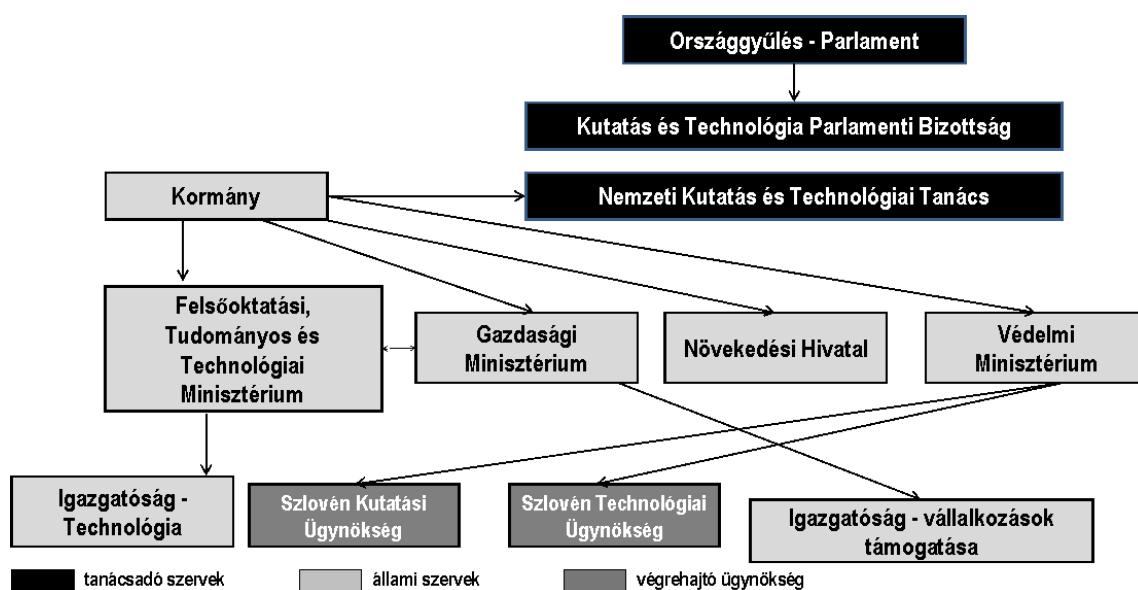
43. ábra: A legproblémásabb tényezők Színgapúr üzleti életében

Forrás: WEF Global Competitiveness Report 2015/16

A versenyképességi intézményrendszer

Szlovénia esetében a kutatás, innováció és versenyképesség témakörével alapvetően állami körökben foglalkoznak (lásd: lenti ábra). Igaz ugyan, hogy létezik a Nemzeti Tudományos és Technológiai Tanács mint tanácsadó szerv, de ez sem tekinthető feltétlen függetlennek, mivel állami forrásokból táplálkozik.

44. ábra: A kutatási rendszer felépítése Szlovéniában

A Gazdasági Minisztériumon belül 2008-tól működik egy olyan divízió, amely a versenyképességre fókuszál. Emellett jelen van még egy ún. Növekedési Hivatal is (Government Office for Growth), ami az üzleti, akadémiai és kormányzati szektorok összehozására, a K+F kiadások növelésére, a technológia fejlesztésre törekszik. 2008-ban a Növekedési Hivatal kezdeményezésére jött létre a **Versenyképességi Tanács** (a minisztériumon belül), amely főleg horizontális politikákra és a szinergiák kihasználására koncentrált. Ennek céljai nagyjából hasonlóak a más országoknál bemutatott tanácsokkal, alapvetően a minisztérium része, tagjai kormányzati munkatársak.³⁴ Kapcsolódó intézmény a később tárgyalandó Tudományos és Technológiai Tanács, amely szintén kormányzati szerv, a Felsőoktatási, Tudományos és Technológiai Minisztérium része.³⁵ Ennek ellenére tartalmaz tagokat a vállalati világból, egyetemek és egyéb tudományos intézmények

³⁴ A Szlovén Köztársaság kormánya. Forrás: <http://www.svrez.gov.si/en>

³⁵ A Szlovén Köztársaság kormánya, Felsőoktatási, Tudományos és Technológiai Minisztérium honlapja. Elérhető: http://www.mvzt.gov.si/en/about_the_ministry/expert_councils/science_and_technology_council_of_the_republic_of_slovenia/

képviselőit, szakszervezeti tagokat és egy fő közéleti személyt is. Így elmondható, hogy alapvetően egy szakértői tanácsról van szó, amely egy minisztériumon belül / minisztériummal együtt működik.³⁶

Mivel a K+F befektetések növelése mindenképp szükségesnek bizonyult, a K+F intézmények és a vállalatok közti kapcsolat erősítését tűzték ki általános célként. A legfontosabb területek közt az energia, a környezetvédelem, a közlekedés szerepel, amelyek a szlovén kutatás és fejlesztés célpontjában állnak. Emellett azt is felismerték, hogy az életszínvonal és az egészség jövőbeli alakulása nagyban függ az innovációs, kutatási és fejlesztési szektor tevékenységétől. Így a 2008-ban kialakított Versenyképességi Tanácsot a miniszterelnök akkor a nemzeti 'brain trust' – 'agytrösztnek' nevezte, amely képes lesz a kihívásokra a megfelelő szinergiákat megtalálni.³⁷

Az Európai Bizottság 2009-es innovációs jelentésében külön kitér a szlovén versenyképességi tanács (kormányzati hivatali) létrehozására (European Commission, 2012). A legfontosabb célkitűzései közt említi a kormányzat, a tudományos intézmények és az üzleti szektor közötti egyeztetések intenzívebbé tételét és a technológiai fejlesztési politikák elősegítését. Stratégiai célkitűzések megfogalmazása és a megfelelő finanszírozási keretek kialakítása szintén szerepel a prioritások közt. Ezekhez mérhető célok is társultak, amelyek GDP arányosan 3%-os K+F beruházások elérését, az innováció-aktív KKV-k számának növelését, a szabványok számának emelését és a csúcstechnológiai export emelkedését tűzték ki.

Munkarend és jelentések

A 2007-ben elfogadott „Programme of measures for promoting entrepreneurship and competitiveness 2007-2013” (Vállalkozás és versenyképesség fejlesztési program 2007-2013) program célja az volt, hogy Szlovéniát az EU legfejlettebb országai közé emelje. Ehhez olyan területekre fókuszál, mint a vállalati kultúra, K+F kiadások növelése, a szektorok közti kapcsolat erősítése és a KKV-k helyzetének javítása.

A minisztériumi részlegek közül több is foglalkozik a versenyképességhez kapcsolódó területekkel. A legjelentősebb a 2008-ban létrehozott Government Office for Development and European Affairs, ahol a fő célként egy hatékony fejlesztési és kutatási politika kialakítására törekedtek annak érdekében, hogy a gazdaság és tudomány közti kapcsolat tovább erősödjön. Így a tanács célja, hogy – munkájával, innovatív ötleteivel és javaslataival – hozzájáruljon egy még versenyképesebb szlovén társadalom és gazdaság kialakításához. A

³⁶ Uo.

³⁷ Janez Janša, Slovenian Government's Competitiveness Council and Development Groups – a national 'brains trust', according to Prime Minister Janez Janša, News, 2008. május 21. Elérhető: <http://www.nekdanji-pv.gov.si/2004-2008/nc/en/splosno/cns/news/article/252/2890/index.html>

Versenynyépességi Tanács ebben a keretben működik, nagy hangsúlyt fektet a különböző csoportokkal és szektorokkal való találkozókra és javaslataikra. A válság alatt is jelentősek voltak ezek az egyeztetések. A tanács fő célkitűzései az alábbiak voltak:

- Az együttműködés növelése a kormány, az akadémiai intézmények és az üzleti szektor között annak érdekében, hogy további technológiai fejlesztéseket támogassanak;
- A technológiai fejlődés elősegítése azzal, hogy bizonyos kutatási és technológiai területekre koncentráljanak. Ez jelentős szinergiák kialakítására adhat esélyt;
- A magán és állami források egybehangolásával növelhető lehetne a prioritást érdemlő K+F és technológiai területek hatékonysága és GDP részesedése is.

A célok közt szerepelt a 3%-os GDP arányos K+F befektetés elérése 2013 és 2015 között. A KKV-k innovációs tevékenységének növelése és a csúcstechnológiai export EU-átlagnak megfelelő növelése mellett a tanács tíz fejlesztési csoportot hozott létre, amelyek tagjai a kutatás, a felsőoktatás és az üzleti szektorok képviselői.

A Tudományos és Technológiai Tanács konzultációs szerv, amelynek fő célja, hogy a kutatási és technológiai politika kapcsán javaslatokat készítsen és nyújtson be a kormánynak. Ehhez hozzátartozik a Nemzeti Kutatási és Fejlesztési Program alapvető irányvonalainak előkészítése is. Emellett felelős a kutatási politika ellenőrzéséért és tanácsadásért is. 2002-ben jött létre, összetételét tekintve állami (14), akadémiai (7) és üzleti tagokat is tartalmaz. Kezdetben a miniszterelnök vezette, de 2005-től ez a gyakorlat megváltozott és saját vezetővel működik. Hatáskörét tekintve az alábbiakra koncentrál:

- Lehetőséget biztosít a Nemzeti Kutatási és Fejlesztési Program megvitatására;
- Ellenőrzi a program eredményeit és hatásait a kutatási területeken, értékeli a program végrehajtását és fejlődési lehetőségekre világít rá;
- Véleményeket és kezdeményezéseket fogalmaz meg a nemzetközi együttműködési programok kapcsán;
- Legalább évente egyszer jelent a kormánynak;
- Felügyeli a fejlesztési ügynökségek munkáját.

Fejlődés és versenyképesség

Szlovániában a K+F politika nem tartozott a vezető politikai irányok közé, így a gazdaság átstrukturálásában is kevesebb szerephez jutott. 2009-ben azonban a költségvetés átstrukturálásának következtében változások történtek, az üzleti K+F fejlesztések támogatása előtérbe került. A szlovén gazdaság nagyban függ a külkereskedelemtől és ennek közel $\frac{3}{4}$ -ét az EU-val bonyolítja le (főleg Németország, Olaszország, Ausztria és Franciaország). A rendkívül nyitott gazdaság nagyon érzékeny kereskedelmi partnerei gazdasági helyzetére, ezért a válság is viszonylag erősen érintette gazdaságát.

Vizsgált országaink közül egyértelműen Szlovénia a legnagyobb „javító” az idei év versenyképességi rangsorai alapján: míg az IMD listáján 6, a WEF rangsora szerint 11 helyezést javított az előző évhez képest (igaz, hogy a 2014-es év kifejezetten kritikus volt az ország gazdasága szempontjából: ezt jól mutatja többek között a vállalatok eladósodottságának súlyosbodása, a bankrendszer szabályozási komplikációi vagy az állami tulajdonban lévő vállalatok komoly irányítási problémái).

Az ország versenyképességének javulását májusban a témában rendezett konferencia keretében értékelték. Az eseményen a Gazdasági Fejlődési és Technológiai miniszter, Zdravko Počivalšek hat pontot emelt ki, amelyek ehhez a pozitív teljesítményhez elsősorban hozzájárultak (Ministry of Economic Development and Technology, 2016):

- A termelékenység javulása;
- Export fokozása;
- FDI-intenzitás sikeres növelése;
- Nem-teljesítő vállalati hitelek átstrukturálása és portfólió-tisztítás a kereskedelmi bankokban;
- A fiatalok munkanélküliségének jelentős csökkentése;
- Az adminisztratív korlátok lebontására eltervezett intézkedések valós implementálása.

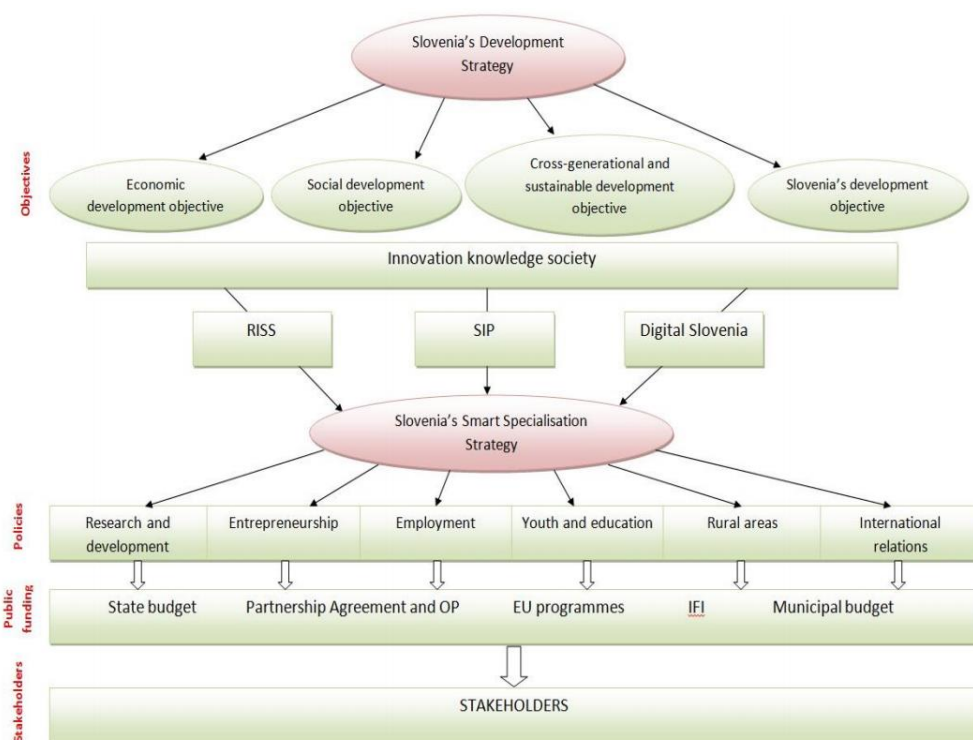
Alapvetően az mondható el, hogy a szlovén gazdaság továbbra is a fejlődés komoly jeleit mutatja fel, ugyanakkor komoly problémái is vannak.

Egy átfogó versenyképességi politika létrehozását már többen javasolták Szlovénia számára. Ennek lényegéhez tartozna egy olyan iparpolitika, ahol nem negatív, azaz megszüntető, hanem pozitív, létrehozó irányelvek valósulnak meg. Az új policy megvalósulása során erősíteni kellene a vállalatok piaci magatartását, míg az állam a dinamikus és kedvező környezet kialakításában játszana szerepet. Ehhez azonban nem egy szektor-orientált politikára lenne szükség, hanem egy átfogó és koherens politikára, amely segíti az EU-ba való integrációt is.

Ennek első fontos lépéseként a Fejlesztési- és Európai Kohéziós Politikáért Felelős Kormányhivatal (Government Office for Development and European Cohesion Policy) 2015 novemberében kidolgozta az ún. **S4 (Slovenia's Smart Specialisation Strategy)** ³⁸ elnevezésű átfogó programstratégiát, amely a gazdaságfejlesztési kezdeményezések, illetve már meglévő innovációs befektetési irányok komplex hálóját rendezi és fogja össze. A stratégia elsődleges céljai a következők:

- 1) A szlovén gazdaság versenyképességének fokozása az innovációs kapacitás növelése útján
- 2) A meglévő iparági és szolgáltatási hangsúlyok kiegyenlítése, diverzifikálása
- 3) Új és dinamikusan növekvő iparágak és vállalatok támogatása

A következő ábra szemlélteti, hogy az S4 fejlesztési “ernyő-stratégia” milyen módon fogja össze a szlovén gazdaságfejlesztési irányokat, erőforráskészleteket és meglévő infrastrukturális tényezőket:

45. ábra: Az S4 stratégia helye és szerepe Szlovénia gazdaságfejlesztési koncepciójában

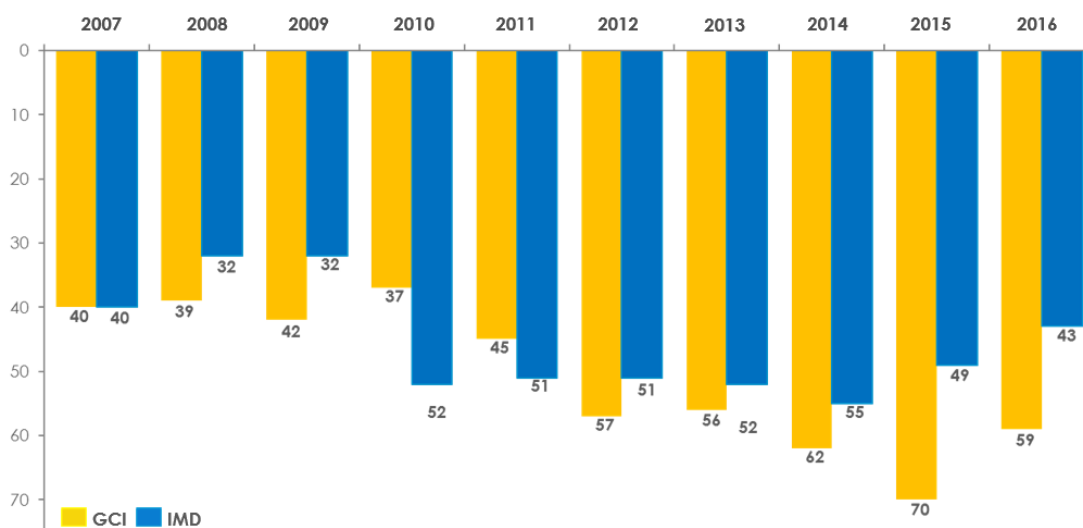
Forrás: Government Office for Development and European Cohesion Policy (2015)

³⁸ Az S4 stratégia teljes egészét és a koncepció részleteit lásd: Government Office for Development and European Cohesion Policy (2015)

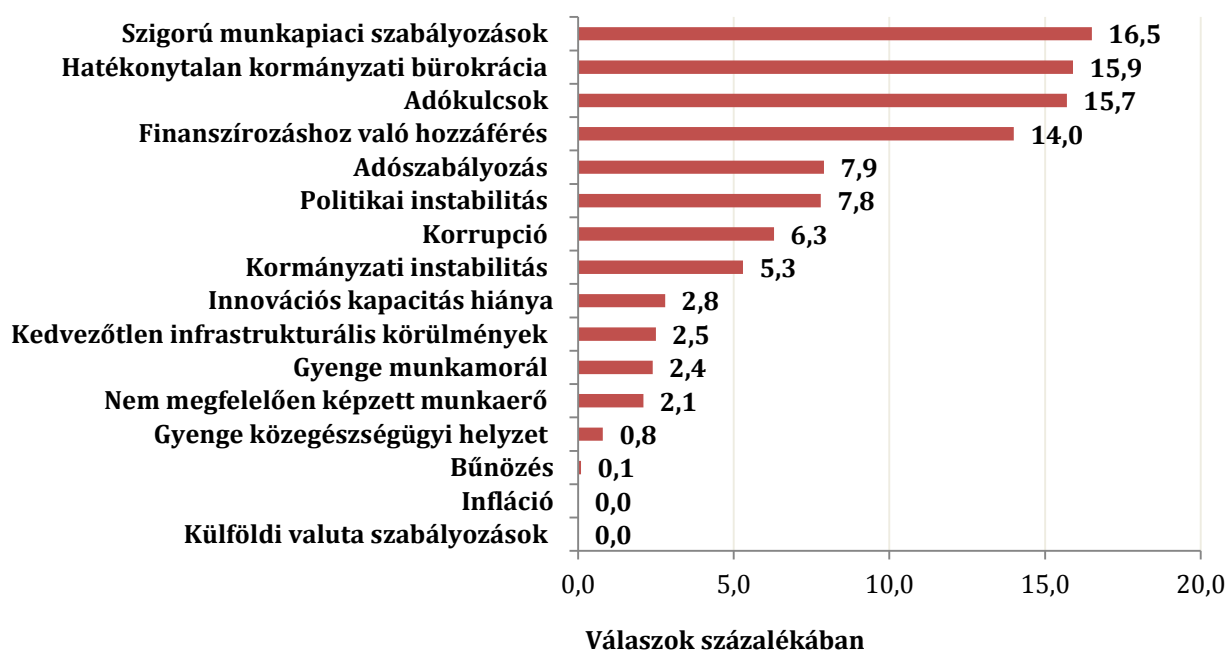
Általános értékelés

A versenyképességi jelentésekben is szerepel és az ország gazdasági növekedését tekintve is fontos alapelvvé nőtt a **társadalmi jólét biztosítása** mint a versenyképességi politika legfőbb célja. A széleskörű, **minél átfogóbb megközelítés** mindenképp igaz. Ami még feltűnő, hogy az állam részéről kifejezetten nagy hangsúlyt kap a nemzetközi indexek figyelembe vétele. A versenyképességi politika sokrétűnek tűnik, és a stratégiaileg fontos területekre koncentrálnak. Erőteljesen megjelennek az EU-s programok által preferált elemek. Az **oktatás, a K+F és az innováció** egyre nagyobb hangsúlyt kapott az elmúlt időszakban, habár még az EU-s átlag szempontjából is komoly hátrányban volt az ország. A fenntarthatóság fontos elem, ha a rangsorokat nézzük azonban látható, hogy alapvetően nagy változás nem történt az elmúlt időszakban a helyezést tekintve.

A versenyképességre irányuló intézményeket illetően láthatóak kezdeményezések, ugyanakkor azt is fontos kiemelni, hogy a kormány az elmúlt években erőteljes lépéseket tett a versenyképesség javítása érdekében (elsősorban az S4 stratégia koncepciójának kidolgozásával és ennek nyomán megkezdett intézkedésekkel). Ezek után ahhoz, hogy a szlovén versenyképesség utóbbi években bekövetkezett látványos fejlődését fenntartsák és a kitűzött stratégiai célokat valóban realizálni tudják, a szlovén privát szféra oldaláról is aktív és kooperatív közreműködésre lesz szükség.

46. ábra: Szlovénia helyezései a World Economic Forum (Global Competitiveness Index) és az IMD World Competitiveness Ranking alapján
Forrás: WEF Global Competitiveness Report 2015/16, IMD adatbázis

47. ábra: A legproblémásabb tényezők Szlovénia üzleti életében

Forrás: WEF Global Competitiveness Report 2015/16

<http://www.urak.org/>

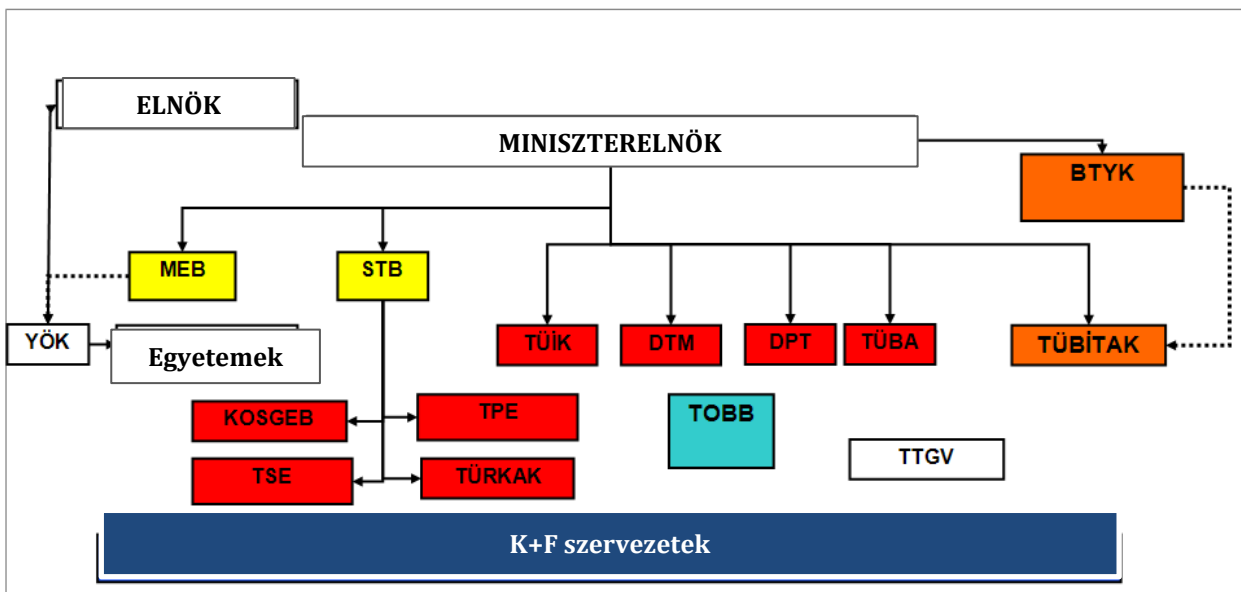
Az országban a 2001-es válság után széles körű intézményi és strukturális reformok bevezetése következett. Ez példaértékű gazdasági növekedést eredményezett egészen 2007-ig, 2001 után ugyanis jelentős policy változások mentek végbe az országban. Példa erre a gazdaság nyitása a kereskedelem és verseny terén, a szabályozások egyszerűsítése és racionalizálása, illetve az infrastruktúra fejlesztése. A 2008/2009-es válság miatt lassulás történt a reformok terén. Az országnak ma újabb kihívásokkal kell szembenéznie, mivel jelenleg csak az első fázisában van az igazán versenyképes gazdasággá válásnak. Ahhoz, hogy a következő fázisba léphessen, egy átfogó, koherens gazdasági stratégia kidolgozása, illetve a magán és közszféra együttműködésének fokozása szükséges. Az OECD 2016. júliusi Economic Survey Turkey országelemzése alapján a dinamikus és fenntartható gazdasági fejlődéshez a török háztartások megtakarításait kell növelni, a **versenyképesség fokozásához** pedig a **bér- és árinfláció mérséklése**, valamint a **termelékenység növelése** elengedhetetlen.

A versenyképességi intézményrendszer létrejötte

Ahogy más országok elemzése során is láthattuk, a versenyképesség növelése érdekében elengedhetetlen a kutatási, tudományos és innovációs struktúra vizsgálata és elemzése. Törökország sajátossága, hogy nincsen olyan privátszektori kutatási központ, amely külön versenyképességi kutatást végez. Fontos azonban, hogy néhány **vállalat és vállalatcsoport saját K+F osztályokat** hozott létre, amelyek szolgáltatásokat nyújtanak más szervezeteknek is.

48. ábra: Az állami K+F szféra felépítése

Forrás: Erdil - Cetin (2014, p.8)

BTYK – Legfelsőbb Tudományos és Technológiai

Tanács

STB – Ipari és Közlekedési Minisztérium

MEB – Nemzeti Oktatási Minisztérium

TÜBİTAK – Tudományos és Technológiai Kutatási

Tanács

YÖK – Felsőoktatási Tanács

TÜBA – Török Tudományos Akadémia

DPT – Állami Tervezési Szervezet

TÜRKAK – Akkreditációs Bizottság

TPE – Török Szabadalmi Intézet

TSE – Török Hitelesítési Intézet

TÜİK – Török Statisztikai Hivatal

DTM – A Külkereskedelmi Miniszterelnöki
Hivatal Titkársága

TOBB – Török Kamarák és Kereskedelmi
Termékek Uniója

KOSGEB – KKV ipari Fejlesztési Szervezetek

TTGV – Technológiai Fejlesztési Alapítvány

Fontos megjegyezni, hogy üzleti körökben már a kilencvenes évek vége óta nagy figyelmet kap a **versenyképesség intézményesítésének** kérdése. Erre bizonyíték az ún. **CAT projekt** elindítása volt (**Competitive Advantage of Turkey**), amely azért jött létre, hogy az ország versenyképességét erősítsék. Alapvetően **magánszektori szervezetek és üzletemberek alapították**. Fő céljuk bizonyos szektorokban való stratégiai kutatás, elemzés és változtatások implementálása volt. A munkát M. Porter Center for Middle East Competitive Strategy szervezete segítette. A projekt a választott szektorokban végzett kutatásokat és azok fő problémáit elemezte. A munkát a török privátszféra támogatta és finanszírozta. Alapvetően egy gazdasági stratégia kifejlesztése volt legfőbb céljuk, amelyben a magánszektori összefogás és kooperáció kifejezetten fontos szempont volt. A stratégiában a **jólét** és a **prosperitás** növelése jelent meg fő célként. A kutatások után végül további növekedési javaslatokat fogalmaztak meg a vállalatoknak. Az implementációs fázis stratégiai

javaslatokat tartalmaz arra, hogy az ipari szektorok releváns szereplői hogyan tartsanak fenn folyamatos kapcsolatot egymással. A misszió megfogalmazásakor az is szerepelt, hogy a CAT olyan alapokat teremtsen majd, amelyek egy állandó török entitást hoznak létre a versenyképesség kutatására. Fő célja a fenntartható gazdasági növekedés és az életkörülmények javítása volt. A projekt első fázisában a török nemzeti gazdasági teljesítményről és az üzleti környezetről készítettek egy részletes tanulmányt. Ez főleg a **legerősebb szektorok és a kereskedelemi struktúra** vizsgálatából állt. A második szakaszban **klaszterelemzés** történt, amely a turizmus, bank, kerámia, textil és készáru, élelmiszer és építőiparban zajlott. Ezek után került sor az ún. Cluster Process végrehajtására, amely speciális stratégiát jelentett a globális versenyképesség javításához és a különböző akciótervek végrehajtásához. Ez jelentette a végső fázist. A projektet sikeresnek ítélték, így elmondható, hogy a klasztermegközelítés is sikeres volt. Emellett fontosnak tartották a tudásátadást, amelynek érdekében folyamatos szemináriumokat, konferenciákat szerveztek és nemzetközi versenyképesség témakörben MBA programokat is finanszíroztak egyes török egyetemeken. 2003-ra a CAT projektet mind állami, mind a magánszféra további forrásokkal támogatta.

2004-ben arról döntöttek, hogy az intézményi keretek javítása érdekében növelik hatáskörét, és **URAK, Nemzetközi Versenyképességi Kutatóintézeti Szervezet** néven működik tovább. Az URAK ma is működik.³⁹ **Misszióját** tekintve hasonló a korábbihoz: a török emberek jólétét, a fenntartható fejlődést, a szektorális és regionális versenyképességi stratégiák kialakítását tűzte ki fő célként. Tevékenységét tekintve **a kutatás, tudásátadás, információközlés, finanszírozás, egy közös testület létrehozása, nemzetközi és regionális szervezetekkel való kapcsolatfelvétel, versenyélénkítő stratégiák kidolgozása, akadémiai egyesületekkel és egyetemekkel való együttműködés** területeire fókuszál. Jelentéseket azonban 2010 óta nem publikálnak.

A versenyképesség alakulása

A 2008-as évet övező nehézségeknek és feszültségeknek köszönhetően lelassult a növekedés és visszaesett a versenyképesség. Az kormány új kezdeményezései elsősorban a makroökonómiai keretek megerősítésére, az ipari versenyképesség javítására és munkahelyteremtésre fókuszáltak. A reformoknak köszönhetően a gazdaság újra erősebb növekedést tudott mutatni. A növekedés 2008-ban is csökkent (1,1%-kal) és ez a tendencia a válság hatására meg is maradt 2009-ben is. 2010-re azonban **elindult a növekedés**, amely a folyamatos reformok bevezetésének, a szigorú fiskális politikai döntéseknek és a független Központi Banki lépéseknek volt köszönhető. A 2009-es válság miatt azonban érezhető volt a reformok lelassulása. A legfontosabb kihívások közé tartozott, hogy a versenyképesség javítására irányuló

³⁹ Az URAK hivatalos honlapja:

http://www.urak.org/urak/index.php?option=com_contact&Itemid=3

intézkedések még csak az első fázisban voltak, míg a második fázisba lépéshez egy átfogó gazdasági stratégiára lenne szükség. Ehhez mindenképp szükséges a köz- és üzleti szféra közti együttműködés.

A makroökonómiai versenyképesség azonban nem elégséges feltétel, hanem a fenntarthatósághoz egy szofisztikált, mikrogazdasági versenyképesség is szükséges. Ezt segíti tovább a magas szintű helyi verseny és fogyasztás (Porter, 2009). Ezért az üzleti környezet javítása lényeges elem a jobb versenyképesség elérésében. Biztosítani kell a közszféra informáltságát a legfontosabb üzleti szükségletekről és nehézségekről, ami folyamatos konzultáció során valósulhat meg. Így lehet az állami szabályozásokat az üzleti igényekhez jobban igazítani.

Alapvetően tehát az látszik, hogy a makroökonómiai versenyképesség területén mindenképp előrelépésre van szükség. Fontos a központi bank semlegességének növelése, a fegyelmezettebb fiskális költsékezés és szigorúbb költségvetési szabályok bevezetése, a kormányzati szervek minőségének javítása, az oktatási és az egészségügyi szolgáltatások javítása. Összességében az mondható el a török üzleti környezetről, hogy az erősségeket tekintve a hazai szállítási és kommunikációs infrastruktúra megfelelő, új vállalat alapításához kedvező a szabályozási környezet, nyitott az FDI-ra, a helyi verseny fejlődik, a vámkorlátozások szintje közepes, az IT ipar erősen fejlődik és a pénzügyi rendszer szofisztikálódása is beindult. A kevésbé kedvező képhez (gyengeségek) az adórendszer, a KKV-k hitelfelvevő képessége, a limitált szakképzettség, a gyenge irányítás, a megbízhatatlan elektromos ellátás, az állami vállalatok versenytorzító hatása, az innováció hiánya, a munkaerőpiac merevsége, az üzleti képzésű intézmények hiánya, a szellemi tulajdonvédelem alacsony szintje és a szabályozási hiányosságok sorolhatók. (Porter, 2009)

Az ország egyedülálló erősségei közé tartozik bőséges munkaereje, erős kereskedelmi beállítottsága, jelentős és növekvő belső piaca és fogyasztása, nagy területű heterogén régiói, kedvező geopolitikai helyzete, felkészült vállalatai a kihívásokkal teli környezetben, erősebb piaci intézmények. Ezen adottságok fenntartásához és fejlesztéséhez stabil makroökonómiai politikát kell folytatni, tovább kell folytatni a munkaerő magas szintű képzését, politikai stabilitást kell biztosítani, a klaszterfejlesztést fel kell gyorsítani, a regionális intézményeket meg kell erősíteni. Decentralizálni kell továbbá a gazdaságpolitikát, erősíteni kell a gazdasági kapcsolatokat a szomszédos országokkal, javítani kellene az infrastruktúrát és egyszerűsíteni a termékek és szolgáltatások kereskedelmét. (Porter, 2009)

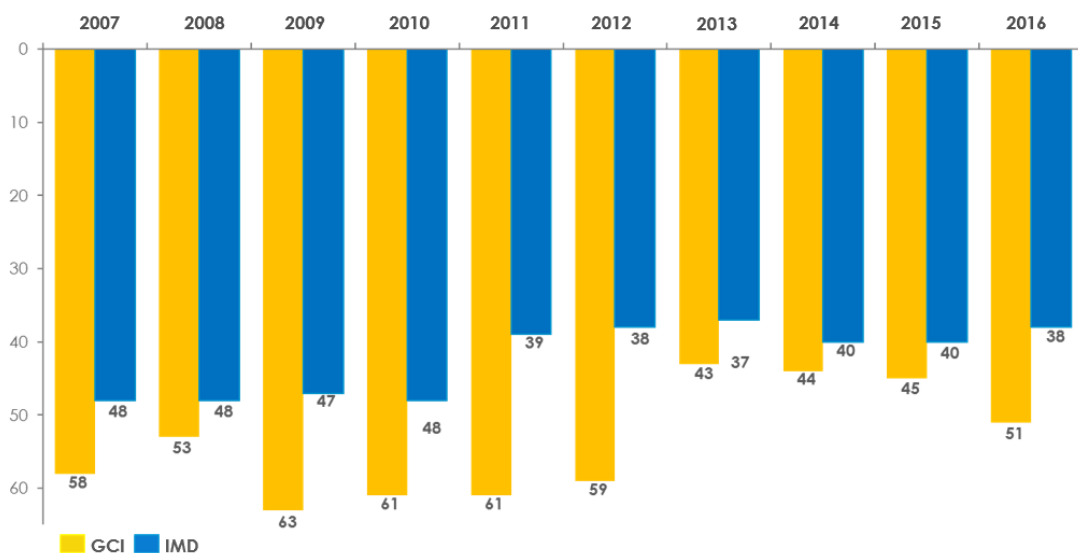
Összességében az mondható el, hogy a versenyképességi kihívások legyőzéséhez az erős privátszektori vezetés mellett egy központi, nemzeti versenyképességi tanács létrehozása is pozitív előrelépésnek számítana. Egy ilyen tanács magába foglalhatná az állami, privát és akadémiai szektorokat és egy átfogó gazdasági stratégiát készíthetne kritikai hozzáállással. Így közelebb kerülne egymáshoz az állami és az üzleti szféra, a tanács működése nyomán pedig egy új együttműködési modellt alakíthatna ki.

A 2008-as és 2009-es jelentések az 'in transition' kategóriába helyezték az ország fejlettségi szintjét, majd miután a 2010-es évek elején az ország eggyel rosszabb, 'efficiency driven' kategóriába került, a 2015/16-os jelentésben újra az 'in transition' országcsoportba sorolódik. A rangsorokat vizsgálva elmondható, hogy az egy évvel ezelőtti WEF jelentéshez képest Törökország igen rossz eredményeket mutat fel: a 12 pillérből 10 pillérben rontott teljesítményén. Ezek közül a leglátványosabb visszaesés az **intézmények** területén történt - ebben a dimenzióban csak 75. helyezést ért el az ország, ami a teljes index rangsorban betöltött helyhez (51) viszonyítva meglehetősen nagy elmaradást mutat. Ennél nagyobb lemaradás csak a munkaerőpiaci hatékonyság pillérben tapasztalható, amiben Törökország a rangsor 127. helyéig csúszott le.

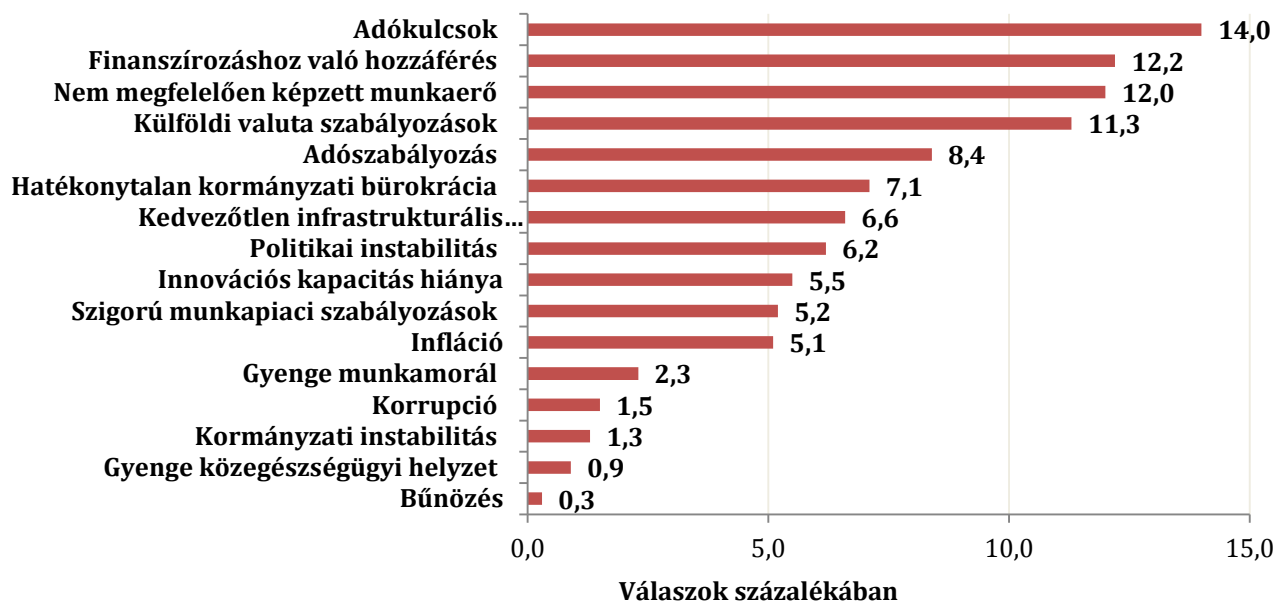
Általános értékelés

A török versenyképességi politikát vizsgálva elmondható, hogy alapvető célja a **társadalmi jólét biztosítása**, amely törekszik egy széleskörű, de bizonyos területeknek erősebb fókuszot adó politika felé. Ez főleg az ipari szektorokra korlátozódik. A versenyképességi politika kevésbé mondható **karakteresnek**, habár az mindenképp fontos, hogy a stratégiailag fontos területekre koncentráljanak. Ezért inkább útkeresőnek tekinthető, amelyre mindenképp nagyobb figyelmet kellene fordítani, főleg a fenntarthatóság kapcsán.

Jelenleg Törökországban nem működik klasszikus értelemben vett versenyképességi tanács, de láthatunk kezdetleges projekteket és intézményi lépéseket ennek megvalósítása irányában. Ennek létrehozása akár több regionális tanács működtetése és együttműködése által is megvalósulhatna. A bemutatott kezdeményezések jó példái annak, hogy a versenyképesség előmozdítása egyre kiemeltebb témaként jelenik meg a nemzeti politikában.

49. ábra: Törökország helyezései a World Economic Forum (Global Competitiveness Index) és az IMD World Competitiveness Ranking alapján
 Forrás: WEF Global Competitiveness Report 2015/16, IMD adatbázis

50. ábra: A legproblémásabb tényezők Törökország üzleti életében
 Forrás: WEF Global Competitiveness Report 2015/16

3.2 Globális és európai intézmények

Ebben a fejezetben két olyan nemzetközi intézményt ismertetünk, amelyek túllépnek a versenyképesség növelésének nemzeti keretein. A két szervezet lényegesen eltérő: míg a globális tanács nemzeti versenyképességi szervezetek összefogásával jött létre, addig az európai tanács kifejezetten kormányzati szereplők együttműködésére épül.

3.2.1 Versenyképességi Tanácsok Világszervezete (Global Federation of Competitiveness Councils)

<http://www.thegfcc.org/>

A szervezet 2010 januárjában jött létre. Célja a nemzetek közti tudásmegosztás, a különböző versenyképességi stratégiák és politikák megvitatása, illetve az innováció által elérhető világgazdasági növekedés vizsgálata. Mindez azért fontos, mert a nemzeti versenyképesség növeléséhez ma már mindenképp szükséges globális együttműködés is.

Felépítését tekintve a világ vezető nemzeti versenyképességi tanácsainak képviselői alkotják. A tudásmegosztás mellett a szervezet arra is törekszik, hogy éves találkozók alkalmával közösen kialakított alapelveket hozzanak létre a globális versenyképesség és prosperitás érdekében.

Alapítók: Amerikai Egyesült Államok, Brazília, Egyesült Arab Emírátsok, Korea, Oroszország, Szaúd-Arábia, További tagjai: Argentína, Ausztrália, Brazília, Bahrein, Chile, Dominikai Köztársaság, Egyesült Arab Emírátsok, Egyiptom, Fülöp-szigetek, Horvátország, India, Írország, Japán, Kanada, Korea, Mexikó, Nagy-Britannia, Oroszország, Panama, Svédország, Szaúd-Arábia, Szingapúr, Törökország, USA és Új-Zéland.⁴⁰

Első találkozójuk 2010 decemberében Washingtonban volt, azóta évente rendeznek találkozót. A globális hálózat kezdetben azon országok részvételével indult, amelyek rendelkeznek saját tudással és tapasztalattal arról, hogy vállalataik mitől versenyképesebbek a világgazdaságban. Emellett olyan gyakorlat kialakítására is törekszik a Globális Versenyképességi Tanács, amely azokat a legfontosabb tényezőket nevezi meg, amelyek a versenyképes gazdasági környezet kialakításához mindenképp szükségesek. Ehhez a változtatáshoz egy új benchmark rendszer kiépítését tűzték ki célul, amelynek fő mottója:

„A vállalatok versenyeznek, az országok nem, de biztosítják a támogató környezet kialakítását.”

“The firms that compete; countries do not, but only provide the enabling environment”

⁴⁰ A 'Global Federation of Competitiveness Councils' hivatalos oldala: <http://thegfcc.org/>

(Bautista, 2011)

A versenyképességi tanácsok között ugyan jelentős különbségek lehetnek, alapvető céljaikban azonban megegyeznek.

Az első találkozó után kialakított legfontosabb alapelvek:

- 1) **A magánszféra bevonása:** jelentős együttműködés szükséges a privátszférával. Ehhez a nemzeti fejlesztési stratégiáknak mindenképp hozzá kell járulni és kedvező feltételeket kell biztosítani a privátszféra számára.
- 2) **K+F orientáció:** mivel ez az innováció legfőbb előremozdítója, a K+F-be való nagyobb befektetés mindenképp fontos. Ez vezethet nagyobb termelékenységhez.
- 3) **Oktatás:** Az alapvető képzettség megszerzése minden állampolgár számára szükséges lenne. Csak így érhető el a teljes potenciál kihasználása.
- 4) **Városi versenyképesség:** a nemzeti versenyképesség nagyban függ a nemzeti régiók és nagyvárosok teljesítményétől.
- 5) **Tulajdonosi jogok:** A szellemi jogok szigorú védelme a nagy értékű befektetés és innováció fejlesztésének és előmozdításának fontos előfeltétele.
- 6) **Infrastruktúra:** Egy modern, jól karbantartott infrastruktúra – közlekedés, energia, információs technológiai hálózatok, kommunikáció – mindenképp fontos a befektetéseknél
- 7) **Fair Trade:** A nyitott, transzparens és fair trade mindenképp szükséges a világkereskedelem és befektetések terjesztésében.
- 8) **Innováció:** Fenntartható innováció a természeti erőforrások termelékenység növelése által, amely új iparágak kialakításához és nagyobb mértékű gazdasági növekedéshez vezethet.
- 9) **Intelligens szabályozás:** A nagyobb fokú transzparencia, hatékonyság és intelligens szabályozás alkalmazása sokkal stabilabb üzleti környezetet teremtene, így növelné a gazdasági növekedést.
- 10) **Input - Output fókuszú megközelítés:** A nemzeti versenyképesség értékelése és vizsgálata új elemzési módszerekkel történik, amelyek alapvetően az inputok (oktatás, K+F és fejlesztési kiadások, szabadalmak), illetve az outputok (munkahelyteremtés, új iparágak és termékek, GDP növekedés és életszínvonal) vizsgálatán alapulnak. Ezek mindenképp szükségesek a versenyképességi politikák megvalósításához és végrehajtásához. (Bautista, 2011)

Véleményük szerint az innováció, a fenntarthatóság és a rugalmasság azok az alapvető elemek, amelyek a nemzeti versenyképesség emeléséhez és gazdasági fellendüléshez vezetnek.

„A nemzeti versenyképesség alapvető irányítói olyan hálózatokba fonódtak mára össze, amelyek a világgazdasági növekedést támogatják. Az innováció, a fenntarthatóság és a rugalmasság – korábban a nemzeti versenyelőnyök alapkövei –

mára a globális fejlődés elemeivé váltak. A globális tevékenység ma már a nemzeti gazdasági versenyképesség előfeltételévé vált.”⁴¹

További céljuk egy egységes versenyképességi fogalmi keret és módszertan kialakítása. Az operatív működést tekintve ma a Tanács 28 rendes tagintézményt számlál összesen 20 országból, nemzetközi kapcsolatrendszere azonban ennél jóval kiterjedtebb, egyéb együttműködési keretek között is kooperál más intézményekkel.

5. táblázat: A Global Federation of Competitiveness Councils hivatalos tagországainak helyezései a WEF GCI 2015-2016 rangsorában

Forrás: Global Federation of Competitiveness Councils: Member organizations; WEF Global Competitiveness Report 2015/16

(20 országból kettő van az első tíz között, további kilenc a rangsor első harmadában, hat a második, míg három a legalsó harmadban. Átlagos helyezési számuk 48 (a rangsorolt 140 országból) – tehát elmondható, hogy a Versenyképességi Tanácsok Világszövetségében jellemzően a versenyképesebb országok találhatók.)*

Ország	Helyezés 2015/16
Argentína	106
Amerikai Egyesült Államok	3
Brazília	75
Chile	35
Egyesült Arab Emírátsok	17
Egyiptom	116
Görögország	81
India	55
Írország	24
Kanada	13
Katar	14
Kolumbia	61
Korea	26
Mongólia	104
Nagy-Britannia	10
Oroszország	45
Örményország	82
Panama	50
Szaúd-Arábia	25
Új-Zéland	16

3.2.2 EU Versenyképességi Tanács

<http://www.consilium.europa.eu/hu/council-eu/configurations/compet/>

⁴¹ A 'Global Federation of Competitiveness Councils' hivatalos oldala. <http://thegfcc.org/>

A versenyképesség fokozása fontos prioritás és egyre inkább tematizáló erejű kihívás az Európai Unió előtt is. Napjaink gazdasági- és politikai érájában a fő célfüggvény az lehet, hogy a tagállamok javuló versenyképességével párhuzamosan az aggregált versenyképesség is növekedjen, ezzel egyidőben és részben erre építve pedig az Európai Unió kohéziója erősödjön. Ezért fogadta el az EU annak idején az Európa 2020 stratégiát is, amely a tudásalapú, fenntartható és inkluzív növekedésre irányul. A tudásalapú, zöld gazdaság felé történő átmenet közepette e stratégia kulcseleme a növekvő teljesítmény és a fenntartható versenyképesség lettek.

A Versenyképességi Tanács az EU versenyképességének erősítését és a gazdasági növekedésének fokozását tűzi ki célul. A tevékenység négy kiemelt szakpolitikai területre fókuszál: belső piac, ipar, kutatás és innováció valamint úrpolitika (míg néhány évvel ezelőttig utóbbi kettő egybetartozott, ma már mindkét terület önálló lábon áll). A Tanács évente legalább négyszer ülésezik, tagjai az unió tagországainak (az egyes kormányok munkamegosztásában legrelevánsabb) miniszterei. A miniszterek minden horizontális és ágazati versenyképességi kérdéseket is áttekintenek, és vizsgálják a közösségi politikai kezdeményezések vállalkozásokra, fogyasztókra, uniós polgárookra gyakorolt hatásait. A megvitatott témák érinthetik például az áruk és szolgáltatások szabad áramlását, a vállalkozási kedv ösztönzésére irányuló erőfeszítéseket vagy az EU kutatási támogatásait.

A korábbi három tanácsi formáció (Belső Piac, Ipar és Kutatás) összeolvasódásából, 2002 júniusában jött létre ez az intézmény, amely az EU versenyképességéhez kapcsolódó politikaterületek koherensebb, jobban koordinált irányítására törekedett. Ehhez jó alapként szolgált a 2000-ben elfogadott Lisszaboni Stratégia, amely 2010-ig alapvetően az EU versenyképességének jelentős növelését tűzte ki célul. A tanácsülés a napirendre kerülő kérdések és témakörök függvényében állhat a tagállamok Európai Ügyekért Felelős minisztereiből, ipari, kutatási minisztereiből is, attól függően, hogy milyen kérdés van napirenden, de minden esetben csak egy fő képviselhet egy tagállamot. Általában évente 5-6 alkalommal találkozik, de ez változhat és leginkább a soros elnöktől függ.

A kezdetektől fogva alapvetően horizontális szerepet szántak neki, amely egy integrált megközelítést biztosít a növekedés és versenyképesség javítása érdekében Európában. Ennek értelmében a tanács mind a horizontális, mind a szektorális versenyképességi ügyeket a Bizottság által készített elemzési kereteknek megfelelően végzi. Emellett kifejti véleményét arról, hogy kellőképpen figyelembe veszik-e a versenyképességi ügyeket minden olyan politikakezdeményezés során, amelynek a vállalatokra hatása lehet.

A négy fő szakpolitikai terület, amellyel a EU Versenyképességi Tanács foglalkozik:

Belső piac

A személyek és áruk szabad mozgása belső piacon az EU egyik legrégebbi prioritásai közé tartozik. Ezen a területen a Versenyképességi Tanács tevékenysége kiterjed a közbeszerzésre, az áruk, a szabadalmi és ipari jogok szabad mozgására, a versenypolitika és a vállalati jog ügyeire.

Ipar

Az iparpolitika területén az Unió a tagállamok intézkedéseit támogató, összehangoló vagy kiegészítő intézkedéseket hajthat végre. Mindazokon a területeken, ahol a nemzeti beavatkozás nem bizonyul hatékonynak, az európai politika segíti a tagállamok erőfeszítéseit, hogy szilárd és dinamikus ipari bázist hozzanak létre. Az uniós szinten születő döntések arra irányulnak, hogy megteremtsék a szükséges feltételeket az ipari szerkezetváltozásokhoz való gyors alkalmazkodáshoz. Lényeges szempont az is, hogy a közösségi intézkedések elősegítsék az innovációs, kutatási és technológiai fejlesztési politikák ipari potenciáljának jobb kiaknázását, ezzel egyidejűleg pedig csökkentsék a kapcsolódó bürokratikus terheket és ösztönözzék az innovációt. A kis- és középvállalati szektor versenyképessége és fejlődése különösen meghatározó. Innovációjuk, mozgékonyságuk és gyors alkalmazkodóképességük a gazdasági növekedés motorjává teszi ezeket a vállalkozásokat, így a foglalkoztatás bővítésében is meghatározó a szerepük.

Kutatás és Innováció

Az EU-nak van közös kutatási és innovációs politikája. A 7. Kutatási Keretprogram a maga 53 milliárd eurós költségvetésével az elmúlt évek során az EU fő eszköze volt arra, hogy finanszírozza az európai kutatást, és ezáltal segítse az Európai Kutatási Térség kialakulását. Ez utóbbi a kutatók, a technológiák és a tudás áramlását, valamint az európai, nemzeti és regionális kutatási politikák koordinációjának javítását hivatott szolgálni. Ezen túlmenően európai szintű kezdeményezések kiindulópontja is lehet.

Mindezeket a politikákat összhangba kell hozni az EU 2010-2020-ig terjedő gazdasági és szociális stratégiájával. Az Európa 2020 stratégia, amelyet az Európai Tanács 2010 júniusában fogadott el, választ ad a gazdasági válságra és olyan célokat fogalmaz meg, melyek teljesítése révén a tervek szerint az EU tudásalapú, fenntartható és inkluzív gazdasággá válik, biztosítva a magas foglalkoztatást, termelékenységet és társadalmi kohéziót. Európai szinten hét irányadó kezdeményezés, „zászlóshajó program” látott napvilágot e célok elérésére. A tanács az a fórum, ahol ezeket a stratégiákat és javaslatokat megvitatják.

Űrpolitika

A Tanács az Európai Űrügynökséggel való együttműködésben dolgozik egy egységes, európai űrpolitika kialakításán. Az EU alapvető célja a területen, hogy **versenyképes, független és globális európai űripart** hozzon létre.

A Tanács legutóbbi, 2016. májusi ülésének fő eredményeiként a Tanács⁴²:

- Megállapodott az alapelvekről, melyek az **online tartalomszolgáltatások hordozhatóságának** a belső piacon történő biztosítására vonatkoznak;
- Következtetéseket hagyott jóvá a digitális egységes piac technológiáiról és a közszolgáltatások korszerűsítéséről;
- Megbeszélést tartott arról, hogy a **digitalizáció miként hat a szolgáltatási ágazat termelékenységére**;
- Megvitatta, hogy **miként javítható** az európai űrprogramok keretében szerzett, a **világúrból származó adatok felhasználása** a tagállamok gazdasági növekedése és a munkahelyteremtés céljából;
- Következtetéseket vont le a 7. kutatási keretprogram tanulságaival, a jövőbeli kilátásokkal, illetve a **kutatás- és innovációbarát szabályozási környezet létrehozásával kapcsolatban**.

A **szlovák elnökség idejére** (2016. második féléve) a Versenyképességi Tanács a **következő prioritásokat** tűzi ki maga elé⁴³:

- Az egységes piacokra való összpontosítás **a regionális megkülönböztetés csökkentése érdekében**;
- **Szerzői jogok reformja**, tárgyalások kezdeményezése az Európai Parlamenttel a jogszabálytervezetről, amely a digitális tartalmakra és azok határon átnyúló hordozhatóságára vonatkozik;
- A **minőségi jogalkotásra** és a **jobb szabályozásra** irányuló munkák fokozott támogatása;
- **Kompromisszumok megkötése** és egy általános megközelítés kialakítása **a fogyasztóvédelmi együttműködésről** szóló rendelettervezetről, egyúttal a piacfelügyelet megerősítése és a határokon átvívelő kereskedelmi intenzitás növelése.

Az európai versenyképesség fejlesztése szempontjából fontos lehet, hogy 2007-ben létrejött az Európai Kutatási Tanács⁴⁴ (**European Research Council**), amely

⁴² A Versenyképességi Tanács 2016.05.26-27. ülésének főbb eredményei
<http://www.consilium.europa.eu/hu/meetings/compet/2016/05/26-27/>

⁴³ A Versenyképességi Tanács prioritásai a szlovák elnökség idejére
<http://www.consilium.europa.eu/hu/council-eu/configurations/compet/>

⁴⁴ <http://erc.europa.eu/index.cfm?fuseaction=page.display&topicID=14>

az előre meghatározott témájú, hagyományos transznacionális kutatási projekteken túl nyújt uniós kutatási támogatást az innovatívabb, tudományalapú, „szabad” kutatási modellekhez. Az Európai Kutatási Tanács nagy siker – az első pályázati felhívásra 2007-ben több mint 9000-en jelentkeztek. Ma is független testületként működik, amely az EU kutatásvezérelt szerve. Legfőbb célja, hogy a legmagasabb szintű kutatási tevékenységet támogassa Európa-szerte - mivel az igazán újító és kivételes kutatási eredmények válhatnak a gazdaságok motorjává - ehhez pedig alapvetően pénzügyi támogatást biztosít. Emellett folyamatos keretprogramokat fogalmaz meg, amelyekben alapvetően alulról építkező, új és ígéretes ötletekre fektetnek hangsúlyt.

Emellett fontos még megemlíteni a budapesti székhelyű **Európai Innovációs és Technológiai Intézetet (EIT)**, amely egy 2008 márciusában alakult, nagyjából 50 fős szervezet. Fő célja az európai innovációs különbségek csökkentése és a három legfontosabbnak tartott területen folytatott tevékenységek összehangolása az úgynevezett "tudásháromszögben": vagyis összehangolni a vállalkozói szféra, a felsőoktatás és a kutatóintézetek tevékenységét, lökést adva ezzel az európai innovációnak és növekedésnek. Operatív szinten az EIT 2014-2020-ra vonatkozó tevékenységeit egy rendelet és egy stratégiai innovációs terv rögzíti⁴⁵, mely a következő tevékenységeket sorolja:

- Konszolidálja a már meglévő tudományos és innovációs társulásokat: az éghajlatváltozással és annak mérséklésével foglalkozó (Climate-KIC), a fenntartható energiával foglalkozó (KIC InnoEnergy), valamint az információs és kommunikációs technológiákkal foglalkozó (EIT Digital) tudományos és innovációs társulást (TIT-et);
- Új TIT-eket hoz létre a következő területeken:
 - 2014 – Egészséges élet és nyersanyagok,
 - 2016 – Élelmiszerek és feldolgozóipar,
 - 2018 – Városi mobilitás;
- Regionális innovációs terveken keresztül népszerűsíti és terjeszti ki az EIT-tevékenységekben való részvételt.

A lenti táblázat az EU tagországok WEF rangsorban elfoglalt helyét és az előző évhez képest való változást mutatja be. A tagországok közül több, mint 19 állam a teljes rangsor első harmadában helyezkedik el – beelőzve ezzel jónéhány fejlett országot, illetve több, mint fele (15 ország) javított az egy évvel korábbi helyezésén. Ez a két megfigyelés már egy alapvetően optimista pillanatképet nyújt az EU tagországok versenyképességét illetően, egyúttal arra is enged

⁴⁵ Utóbbi teljes dokumentumot lásd: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:347:0892:0923:HU:PDF>

következtetni, hogy a téma priorizálása és a versenyképességet befolyásoló tényezők támogatása pozitív eredményekre válthatóak a középtávon.

6. táblázat: Az EU 28 helyezései és elért pontszáma (0-7 skálán) a WEF 2015/16 rangsorában (a nyíl a 2014/15 rangsorban elfoglalt helytől való elmozdulást jelzi)

Forrás: Glavan (2015)

Rank	Economy	Score	Rank	Economy	Score
4	↑ Germany	5.5	36	↑ Lithuania	4.6
5	↑ Netherlands	5.5	38	↓ Portugal	4.5
8	↓ Finland	5.5	41	↑ Poland	4.5
9	↑ Sweden	5.4	43	↑ Italy	4.5
10	↓ United Kingdom	5.4	44	↓ Latvia	4.5
12	↑ Denmark	5.3	48	↓ Malta	4.4
19	↓ Belgium	5.2	53	↑ Romania	4.3
20	↓ Luxembourg	5.2	54	→ Bulgaria	4.3
22	↑ France	5.1	59	↑ Slovenia	4.3
23	↑ Austria	5.1	63	↓ Hungary	4.3
24	↑ Ireland	5.1	65	↓ Cyprus	4.2
30	↓ Estonia	4.7	67	↑ Slovak Republic	4.2
31	↑ Czech Republic	4.7	77	→ Croatia	4.1
33	↑ Spain	4.6	81	→ Greece	4.0

Irodalomjegyzék

Acemoglu, D. - Robinson, J. (2012). Why Nations Fail: The Origins of Power, prosperity and Poverty. *New York: Crown Publisher, Random House.*

Acemoglu, D. (2003). Root Causes: A Historical Approach to Assessing the Role of Institutions in Economic Development. *Finance and Development*, 40(2), pp. 27-30.

Aiginger, K. - Bärenthaler-Sieber, S. – Vogel, J. (2013). Competitiveness Under New Perspectives.
<https://www.oecd.org/eco/Competitiveness-under-New-Perspectives.pdf>

Altomonte, Carlo – Békés, Gábor (editors) (2016). Measuring competitiveness in Europe: resource allocation, granularity and trade, Bruegel Blueprint Series Vol. XIV, *Bruegel*, Brussels.
http://bruegel.org/wp-content/uploads/2016/01/BP-XXIV_141215.pdf

Andersson, M. – Henrekson, M. (2014). Local Competitiveness Fostered Through Local Institutions for Entrepreneurship

Arnold, E. – Malkin, D. - Good, B.- Clark, H. – Yaniz, M. R. (2009). Evaluating the National Innovation Strategy for Competitiveness. Technopolis Group, 2009. június
<http://www.cnid.cl/wp-content/uploads/2009/05/E-Evaluating-the-national-innovation-strategy-for-competitiveness.2009.pdf>

Bautista, C. B. (2011). National Competitiveness Council goes global. *Inquirer.net*, 2011-06-02
<http://business.inquirer.net/money/topstories/view/20110206-318870/National-Competitiveness-Council-goes-global>

Békés, Gábor (2015). Measuring regional competitiveness: A survey of approaches, measurement and data.
<http://econ.core.hu/file/download/mtdp/MTDP1529.pdf>

Bouis, R. - Duval, R. - Murtin, F. (2011). The policy and institutional drivers of economic growth across OECD and non-OECD economies: new evidence from growth regressions. OECD Economics Department Working Papers, No. 843, *OECD Publishing*.

Chikán, A. – Czakó, E. (szerk. 2009). Versenyben a világgal – Vállalataink versenyképessége az új évezred küszöbén. Akadémiai Kiadó, Budapest, p. 401.

Chikán, A. (2010). Utak a sodródás és a voluntarizmus sziklái között (Nemzeti versenyképességi politikák tanulságai). Világgazdaság Online 2010. november 26.

Chikán, Attila – Szabó, Erika Márta (2013). Nemzeti versenyképességi intézmények és programok. *Budapesti Corvinus Egyetem, Vállalatgazdaságtan Intézet, Versenyképesség Kutató Központ.* Versenyképesség kutatás c. műhelytanulmány-sorozat, 57. sz. műhelytanulmány.
http://www.uni-corvinus.hu/fileadmin/user_upload/hu/kutatokozpontok/versenykepesseg/MUHELYTANULMANYOK_pdf-ben_1-57/57_A_VK_tanacsokrol_kesz_tanulmany_online_valtozata_20130509.pdf

Competitiveness Policy Council (1992). First Annual Report to the President and Congress: Building a competitive America.
https://www.gwu.edu/~iiep/assets/docs/First_Annual_CPC_Report.pdf

Concejo Nacional de Innovacion (2010). Generation and systematization of support for evaluating the National innovation strategy in the area of business innovation, 2010. január.
<http://www.economia.gob.cl/cnidweb/wp-content/uploads/sites/35/2015/04/E-Background-Report-Innovacion-Empresarial-ingl%C3%A9s.2010.pdf>

Council on Czech Competitiveness (2009): Economic Policy Recommendations to Accelerate Growth After Recovery.

Council on Czech Competitiveness (2009): Czech Competitiveness Report – Statistical Assessment and Opinion Survey of Czech Economic Policy.

Delgado, M. - Ketels, C. – Porter, M.E. – Stern, S. (2012). The Determinants of National Competitiveness. NBER Working Paper Series.
<http://www.nber.org/papers/w18249.pdf>

Ebner, A. (2004). Innovation Policies and Locational Competitiveness: Lessons from Singapore. *Journal of Technology Innovation* 12, 2 (2004).
http://www.fb03.uni-frankfurt.de/54095344/Ebner_2004_Innovation-Policies-and-Locational-Competitiveness-Lessons-from-Singapore.pdf

Egyptian National Competitiveness Council (2013). Towards Sustainable Competitiveness Restructuring Institutions in Egypt.
<http://www.silatech.com/docs/default-source/report/the-egyptian-competitiveness-report-2013.pdf?sfvrsn=10>

Egyptian National Competitiveness Council (2015). Tenth Report: Ten Years of Impactful Policy Advocacy.

http://www.encc.org.eg/inside.php?p=temp_text&pid=102&id=188

Erdil, E. – Cetin, D. (2014). ERAWATCH Country Reports 2012: Turkey.

European Commission, Joint Research Centre, Institute for Prospective Technological Studies.

<http://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC85298/tk.pdf>

European Commission (2001). European Trend Chart on Innovation, Country Report, Finland. 2001, Brüssel.

<http://www.urenio.org/metaforesight/library/21.pdf>

European Commission (2009). European Innovation Scoreboard (EIS) 2009, Pro Inno Europe Papers No. 15. Brüssel.

<http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/1341/attachments/1/translations/en/renditions/pdf>

European Commission (2012). INNO Policy Trendchart - Country Report 2009 Slovenia. European Commission, DG Enterprise, Brüssel, Belgium

http://www.imamidejo.si/resources/files/Country_Report_Slovenia_2009.pdf

EV Consulting (2014). The National Competitiveness Report of Armenia 2013/14.

<http://evconsulting.com/sites/default/files/ACR%202014%20eng.pdf>

EV Consulting (2016). The new reality of Armenia's economy – Challenges and Opportunities.

http://evconsulting.com/sites/default/files/attachments/Armenia_New_Realities-eng.pdf

Glavan, C. (2015). Global Competitiveness Report. Presentation material, Lithuania, 01.12.2015

http://lpk.lt/wp-content/uploads/2015/12/20151201_Global-Competitiveness-Report-2015-2016_Caroline-Galvan.pdf

Government Institute for Economic Research (2008). Finnish Economy, Structural Indicators 2008. Helsinki, 2008. Ed. Ilmakunnas, Kröger, Rompannen.

http://www.vatt.fi/file/vatt_publication_pdf/finnisheconomy2008.pdf

Government Office for Development and European Cohesion Policy (2015). Slovenia's Smart Specialization Strategy. 2015. september

http://www.svrk.gov.si/fileadmin/svrk.gov.si/pageuploads/SPS_predstavitev/S4_dokument_2015_october_eng_clean_lekt.pdf

Huggins, R. – Thompson, P. (2013). Competitiveness and the post-regional political economy. *Local Economy*, November/December 2013, vol. 28 no. 7-8, pp 884-893.

<http://lec.sagepub.com/content/28/7-8/884.abstract>

International Institute for Management Development (2016). The 2016 IMD World Competitiveness Scoreboard.

<http://www.imd.org/uupload/imd.website/wcc/scoreboard.pdf>

Jonker-Hoffren, P. (2015). Finnish competitiveness-raising policies and their discontents. LSE official blog, 2015. október

<http://blogs.lse.ac.uk/eurocrisispress/2015/10/08/finnish-competitiveness-raising-policies-and-their-discontents/>

Jordan National Competitiveness Observatory (2010). Building the Competitive Advantage of Jordan.

<https://www.oecd.org/mena/competitiveness/44965828.pdf>

Ketels, Ch. H. M. (2006). Michael Porter's competitiveness framework – recent learnings and new research priorities. *Journal of Industry, Competition and Trade*, Vol. 6(2), pp. 115-136.

Ketels, Ch. H. M. - Protsiv, S. (2013). Clusters and the New Growth Path for Europe. WWW for Europe, Working Paper No. 14.

Kumar, V. – Mudambi, R. – Gray, S. (2013). Internationalization, Innovation and Institutions: The 3 I's underpinning the competitiveness of emerging market firms.

<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1075425313000379>

Lipponen, H. – Viitamo, E. (2004). Competitiveness and Business. An International Benchmarking. MRI Publications, *Ministry of Trade and Industry*, 2004.

[http://ktm.elinar.fi/ktm_jur/ktmjur.nsf/All/1CD0EAC2E5D4E9BCC2256E67002B4F69/\\$file/jul7elo_eng.pdf](http://ktm.elinar.fi/ktm_jur/ktmjur.nsf/All/1CD0EAC2E5D4E9BCC2256E67002B4F69/$file/jul7elo_eng.pdf)

Melin, G. - Fridholm, T. - Håkansson, A. – Jansson, T. – Stern, P. - Thorell, N. (2013). ERAWATCH Country Reports 2011: Sweden. *European Commission, Joint Research Centre, Institute for Prospective Technological Studies*.

https://rio.jrc.ec.europa.eu/sites/default/files/riowatch_country_report/ERAWATCH%20Country%20Report%20Sweden%202011.pdf

Ministry of Economic Development and Technology (2016). Republic of Slovenia, Ministry of Economic Development and Technology. News 2016-06-02
http://www.mgrt.gov.si/en/media_room/news/article/2159/10927/

Ministry of Education and Culture – Department for Higher Education and Science Policy (2013). Competitiveness and Wellbeing Based on Knowledge.
http://www.oph.fi/download/149937_Competitiveness_and_wellbeing.pdf

Ministry of Industry and Trade (2011). The International Competitiveness Strategy for the Czech Republic. Back to the top 2012-2020.
http://www.cecgr.com/fileadmin/content/documents/Competitiveness_Strategy_EN.pdf

National Competitiveness Council of Croatia (2002). Annual Report on Croatian Competitiveness – 2002, National Competitiveness Council, Záhgráb, 2002.
<http://www.konkurentnost.hr/Default.aspx?sec=41>

National Competitiveness Council of Croatia (2004). Annual Report on Croatian Competitiveness – 2004, National Competitiveness Council, Záhgráb, 2004.
<http://www.konkurentnost.hr/Default.aspx?sec=41>

National Competitiveness Council of Croatia (2006). Annual Report on Croatian Competitiveness – 2006, National Competitiveness Council, Záhgráb, 2006.
<http://www.konkurentnost.hr/Default.aspx?sec=41>

National Competitiveness Council (2016): Review of Competitiveness Frameworks. An Analysis Conducted for the Irish National Competitiveness Council, by Dr Christian Ketels.
<http://www.competitiveness.ie/Publications/2016/Review%20of%20Competitiveness%20Frameworks%20.pdf>

NCCN (2015). World Bank: Doing Business Insight Report - Nigeria Analysis.
<http://nccnigeria.org/wp-content/uploads/2015/11/NCCN-Analysis-of-World-Bank-Doing-Business-Nigeria2.pdf>

OECD (2009). Chile's National Innovation Council for Competitiveness. Interim Assessment and Outlook.
http://www.cincel.cl/documentos/Recursos/CHILE_COUNCIL_FINAL.pdf

OECD (2016). OECD Economic Surveys – Finland, 2016. január.
<https://www.oecd.org/eco/surveys/Overview-OECD-Finland-2016.pdf>

Park, J-Y. (2012). Role of institutions in nations that have improved their competitiveness. MBA diplomamunka.

<http://repository.up.ac.za/bitstream/handle/2263/22817/dissertation.pdf?sequence=1>

Porter, M. E. (1990). The competitive advantage of nations: With a new introduction. New York: *Free Press*.

Porter, M. E. (2006). Singapore Competitiveness: A Nation in Transition. The Launch of the Asia Competitiveness Institute, 28 November 2006, Singapore, Presentation

http://www.isc.hbs.edu/pdf/20061128_Singapore_ACI_Launch.pdf

Porter, M. E. (2009). Turkey's Competitiveness: National Economic Strategy and the Role of Business. *Institute for Strategy and Competitiveness*, October 16, 2009.

Rodrik, D. - Subramanian, A. - Trebbi, F. (2004). Institutions Rule: The Primacy of Institutions over Geography and Integration in Economic Development. *Journal of Economic Growth*, 9(2), pp. 131-165.

Schwellnus, C. (2010). Chile: Boosting Productivity Growth by Strengthening Competition, Entrepreneurship and Innovation, *OECD Economics Department Working Papers*, No. 785, OECD Publishing, 2010.

http://www.oecd-ilibrary.org/economics/chile-boosting-productivity-growth-by-strengthening-competition-entrepreneurship-and-innovation_5kmd41cxsjwd-en?crawler=true

Tabellini, G. (2010). Culture and Institutions: Economic Development in the Regions of Europe. *Journal of the European Economic Association*, Volume 8, Issue 4, pp. 677–716.

The Research and Innovation Council of Finland (2010). Research and Innovation Policy Guidelines for 2011–2015, Helsinki, 2010.

http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Tiede/tutkimus-ja_innovaationeuvosto/julkaisut/liitteet/Review2011-2015.pdf

Török, Ádám (2007). A versenyképesség egyes jogi és szabályozási feltételei Magyarországon. *Közgazdasági Szemle*, 54 (12), 1066-1084. pp., Budapest.

Wong, M-H. - Shankar, R. - Toh, R. (2011). ASEAN Competitiveness Report 2010. *Singapore: Asia Competitiveness Institute*.

<https://www.scribd.com/document/56043616/ASEAN-Competitiveness-Report-2010>

World Economic Forum (2015). WEF Global Competitiveness Report 2015/16.

[http://www3.weforum.org/docs/gcr/2015-2016/Global Competitiveness Report 2015-2016.pdf](http://www3.weforum.org/docs/gcr/2015-2016/Global%20Competitiveness%20Report%202015-2016.pdf)

A WEF és az IMD rangsorok adatainak forrásai:

IMD World Competitiveness Online database

<https://worldcompetitiveness.imd.org/>

World Economic Forum – Global Competitiveness Database

<http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2015-2016/downloads/>